

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanlığı

**KÜLTÜREL FARKLILIK BAĞLAMINDA NAMUS VE
BEKÂRET ALGISI “ULUSLARARASI VE TÜRKİYELİ
ÖĞRENCİLER KARŞILAŞTIRMASI”**

NESİBE ÖZTAŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Müşerref YARDIM

Konya
2018

ÖZET

Ataerkil yapının kadın profilinden yola çıkarak beden sorunsalına değindiğimiz çalışmada; toplumsal cinsiyet, bekâret, namus kavramları ve kavramlar arasındaki ilişki farklı kültürler bağlamında sorgulanarak, bedene sosyolojik bir perspektif sunulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasını daha önceki çalışmalardan ayıran nokta; bekâret ve namus ilişkisini farklı kültürler perspektifinden çözümlemeye çalışarak modernleşme ve İslam dini bağlamında bu değerlerin gündelik yaşamdaki görünürlükleri üzerinde durmasıdır.

Kadının biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik konumları arasındaki çelişki durumları onun beden kısıcında pasifleşmesine ve patriarkal yapıyı beslemesine neden olmaktadır. Kadının sosyoekonomik konumu, aile içi rolü, erkekler ile olan ilişkisi ve bunlara bağlı oluşan sorunlarının tamamının temelinde kendi bedeni yatmaktadır. Namus sembolü olan bu bedenin muhafazası bağlamında önem kazanan bekâret ise kadının sosyal konumunu ve kabulü için en önemli faktör olmuştur. Kirlilik ve temizlik zemininde kadının denetimi ise erkek tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadının namusu kendi bedenini koruması ile mümkünken, erkeğin namusu da kadınının bedeninden geçmektedir. İşte bu zihniyet ataerkil yapının namus algısını oluşturmakta ve ardında bir yığın kadın sorunu bırakmaktadır.

Bekâret ve namusun, kadın bedenindeki ataerkil tezahürünü sunma amacını taşıdığımız tezde Yorumlayıcı Yaklaşım ve Sembolik Etkileşimci Kuram çalışmanın temelini oluştururken, sosyal bilimlerin holistik yönü, antropoloji, sosyal psikoloji, felsefe gibi bilim dallarından da yararlanmayı gerektirmiştir.

Tezin sahası yabancı ve Türkiyeli kültür gruplarıyla yapılan görüşmelere dayanmış ve yabancı kültürler açısından Türkiye’de namusun bekâret ile olan yakın ilişkisinin tespitiyle sonuçlanmıştır. Yabancı uyruklu bireylerin Türk toplumundaki namus ve bekâret algısı üzerinden kadını tanımladığı çalışmada, namusun Türk toplumundaki önemi, kadın üzerindeki baskının artırmasına ve kadının toplumsal görünmezliğine neden olduğu yönünde hâkim görüşe ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet kültürü, bekâret, namus, kadın, din, cinsellik, utanç.

ABSTRACT

Based on the patriarchal structure of female profile highlighting the problematic body in our study; social crime, virginity, honor concepts and the relationship among the concepts questioned in the context of different cultures, it has been attempted to present a sociological perspective to the body.

Something which distinguishes the thesis from the earlier studies; it is working to resolve virginity and honor relationship from the perspective of different cultures, in the context of modernization and Islam religion emphasises the visibility of these values in everyday life.

The contradiction between the woman's biological, physiological, psychological and sociological positions causes the inactivation in the clamp of body and feeding the patriarchal structure. The woman's socio-economic status, her role in the family, her relationship with men and in the basis of all the problems that happen as a result of these her own body lies. Becoming importance of virginity which is a symbol of honor in the context of the housing body is the most important factor for both woman's social position and social acceptance. About contamination and cleaning the woman's control is carried out by men. While the woman's honor is just possible by protecting her own body, the man's honor is also related with the woman's body. Well, this mentality constitutes perception of honor of patriarchal structures and it leaves all the women's problems behind.

While the interpretive approach and symbolic interactionist theory constitute the basis of our study in our thesis in which our aim is presentation patriarchal manifestation of the virginity and honor in the woman's body, holistic aspect of social science requires to benefit from other science fields like antropology, social psychology and philosophy.

The scope of thesis based on interviews which made with foreign and local cultural groups and it is resulted that for foreign cultures the detection of close relationship with virginity and honor in Turkey. In the study which foreign people defined woman by means of honor and virginity perception in Turkish society; it is figured out the importance of honor in Turkish society, increase the pressure on women and the prevailing view in the direction caused the woman's social invisibility.

Key words: Gender culture, virginity, honor, women, religion, sexuality, shame.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	12
1. BEKÂRET VE NAMUSUN TANIMI	12
1.1. Bekâretin Tanımı ve Toplumsal İşlevi	12
1.2. Toplumsal Bir Değer Olarak ‘Namus’ ve ‘Namuslu Olmak’	16
1.3. Dünya Topluluklarında Öne Çıkan Cinsellik, Bekâret ve Namus Kültürleri	20
BÖLÜM II.....	25
2. BEKÂRET VE NAMUSUN CİNSİYET KÜLTÜRÜNE YANSIMALARI.....	25
2.1. Bekâret Anlayışında Kadın ve Erkek Rollerini	26
2.1.1. Bakire Bedenler: Bir Sorun Olarak Kadın Bedeni	28
2.1.2. Tabu Olarak Cinsellik ve Kadın Cinselliği	31
2.1.3. Cinselliğin ve Kadının Denetim Alanı Olarak Evlilik	34
2.1.4. Kirlenmiş Beden Sorunsalı: Bekâret Kontrolleri	37
2.1.5. Bir Toplum Suçu: Namus Cinayetleri.....	40
2.1.6. Kirlenmezlik Figürü Olarak Erkek Bedeni	44
2.1.7. Kızlıktan Kadınlığa Geçiş: Kız Doğmak Kadın Olmak.....	46
2.2. Toplumsal Cinsiyetin Görevlendirmesi Olarak Namus ve Bekâret İlişkisi	48
2.3. Bir Günah Olarak Kadın Bedeni: İslami Söylemde Cinsiyetler Üzerinden Bekâret ve Namus.....	53
BÖLÜM III	61
3.SOSYOKÜLTÜREL FARKLILIKLAR BAĞLAMINDA NAMUS VE BEKÂRET ALGISI	61
ARAŞTIRMA BULGULARI	61
3.1. Görüşmenin Kapsamı ve Genel Bilgiler.....	61
3.2. Bekâret ve Namusa Dair Tutum-Algı -Kavramsal Analiz	64
3.2.1. Namusun Anlamı ve Namuslu/Namussuz Olmaya Dair Görüşler.....	64
3.2.2. Namusun Cinsiyetler Arasındaki Farklılığına Dair Görüşler.....	67
3.2.3. Bekâretin Anlamı ve Cinsiyetler Üzerinden İncelenmesi	71
3.2.4. Bekâret ve Namus İlişkisini Değerlendirme	78
3.2.5. Toplumsal Bir Tabir Olarak Kız ve Kadın Ayırımını Değerlendirme	82
3.2.6. Namusun Kirlenmesi ve Temizlenmesi İfadeleri Bağlamında Namus Cinayetleri	85
3.2.7. Bekâret Muayeneleri/Kontrollerine ve Himenoplastiye Karşı Tutum	90
3.3. Farklı Kültürler Açısından Türkiye’de Namus ve Bekâret Değerlendirmesi.....	94

3.3.1.	Kadın Erkek Roller ve İlişkileri Bağlamında Türkiye Analizi	94
3.3.2.	Türkiye’deki Namus ve Bekâret Anlayışının Değerlendirilmesi	100
3.3.3.	Türkiye’deki Kız ve Kadın Ayrımını Değerlendirme	102
3.3.4.	Kültürel Değerler ile Modernite Arasındaki Etkileşim	103
3.3.5.	Türkiye’de Dini Hayat ile Bekâret ve Namus İlişkisi	108
	(İlmî İslamiyet Söylemi Hakkında Düşünceler)	108
	ARAŞTIRMA SONUÇLARI	113
1.	Namus Kavramına İlişkin Bulgular.....	113
2.	Bekâret Kavramına İlişkin Bulgular	114
3.	Bekâret ve Namus İlişkisi Hakkında Bilgiler.....	116
4.	Kız ve Kadın İfadelerinin Ayrımına Dair Bilgiler	117
5.	Namus Cinayetlerine Dair Bilgiler.....	118
6.	Bekâret Muayeneleri/Kontrolleri ve Himenoplastiyle İlgili Bilgiler	119
7.	Türkiye’deki Kadın/Erkek Roller ve İlişkilerine Dair Bilgiler	120
8.	Türkiye’de Bekâret ve Namus Algısına Dair Bilgiler.....	121
9.	Modernite ile Kültürel Etkileşime Dair Bulgular.....	122
10.	Türkiye’de Dini Hayat ile Bekâret ve Namus İlişkisi	122
	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	124
	KAYNAKÇA	129
	EKLER 1:.....	140
	TABLolar.....	140

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Çev.	: Çeviren
Diğ.	: Diğerleri
Haz.	: Hazırlayan
Tür.	: Türkçesi
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Y.U.	: Yabancı Uyruklu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı
(E)	: Erkek (Yabancı uyruklu)
(K)	: Kadın (Yabancı uyruklu)
(T)	: Erkek (Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı)
(Y)	: Kadın (Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı)

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğinden mahrum bırakmayan aileme, hocalarıma, arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Öncelikle her daim destekçim olan, yüksek lisans eğitimim boyunca ve tezimin her adımında yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Müşerref YARDIM'a teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim sürecinde öğrettikleriyle ufkumu açan sayın hocalarım; Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN, Doç. Dr. Mehmet BİREKUL, Doç. Dr. Ferhat TEKİN, Doç. Dr. Ahmet KOYUNCU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırma saham olan Konya İki Doğu İki Batı Uluslararası Öğrenci Derneği'ne, dernek başkanı Sayın Murat ARSLAN ve sevgili eşi Merve Betül ARSLAN'a sundukları imkânlar ve yardımları için teşekkür ediyorum. Hayatımın her anında varlıklarından destek aldığım daima yanımda olan kardeşlerim Rumeysa ÖZTAŞ, F.Talha ÖZTAŞ, Yasin ÖZTAŞ ve Şeyma ÖZTAŞ'a; ayrıca sonsuz desteklerinden dolayı anne ve babama teşekkür ederim. Akademik ve özel hayatım boyunca en büyük destekçilerim, dostlarım ve meslektaşlarım; Gülistan DURMAZ, Cansu KARAKURT, Zeliha TAŞ ve Nilay TIĞ'a ömrümün sonuna dek minnettar kalacağım. Benim için her zaman umut kaynağı olan Vedia Nehir TIĞ ve Kayra Doğukan KARAKURT'a sevgilerimle teşekkür ediyorum. Çalışmalarım sırasında İngilizce çevirileri ile desteğini sağlayan arkadaşım Büşra RAHAT'a katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak tez çalışması boyunca bir erkek olarak farklı bakış açısı ve geniş ufkuyla desteğini sağlayan yol arkadaşım Yaşar BAŞ'a teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Toplumsal analizlerde sıklıkla karşımıza çıkan sorunlar çoğunlukla kadına ve bedenine yöneliktir. Tarihsel perspektifte incelendiğinde kadının ilkel dönemden moderniteye kadar bedenleşme süreci sancılı geçmiştir. Modern yaşamın getirileri ile beraber bir takım haklar elde eden kadının sorunları gerek modernite içinde gerekse geleneksel kökler bağlamında devam etmektedir. Kadın bedenine dair sorunlar kimi zaman Marx'ın bahsettiği bedensel emek sömürsünde kimi zaman da din ve devlet ikileminde başörtüsü sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik ya da siyasal tabanlı sorunların toplumsal görünürlüğüne ek olarak kültürel kodlarla beslenen ve toplumun bizzat müdahil olduğu kadının bedensel konumu ve kamusal alan sorunu ataerkinin başlıca sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ataerkin yapılarında kadına getirilen sınırlamalar bizzat bedeni üzerinde olurken, kadının bu beden üzerindeki söz hakkı oldukça az olmaktadır.

Ahlaki kurallardaki bu karmaşık durum bir şekilde toplum tarafından düzene koyulur ve gizli ya da açık öğretiler şeklinde gelecek kuşaklara aktarılır. Bu aktarım sırasında değişen dünyaya ayak uydurulurken, bazen katı sınırlar korunur bazen de yeni sınırlar oluşturulur. Kültürel kodlarla taşınan ahlaki kurallar süreci, namuslu kişilerle namuslu toplum oluşturma gayesi gütmektedir. Namus kavramının içinin kurallarla dolup taşıdığı bir toplum yapısında elbette birçok sorun da bu kavramın içini dolduracaktır. Toplumun, kuralları cinsler arasında adaletsiz dağıtması sebebiyle çatışmalı bir yapı meydana gelirken, konu ile alakalı çalışmalar da hız kazanmaktadır. Kadın hareketleri ve kadın üzerine artan akademik faaliyetler dikkatleri ataerkin yapının üzerine çekmektedir.

Kültürel öğelerin cinsiyet temelli yaptırımları toplumlarda kadın-erkek ikiliği oluşmasına ve cinsiyet çatışmalarına sebep olurken, sorunlar çoğunlukla kadın aleyhine sonuçlanmaktadır. Bu nedenle sosyal bilimlerin sıklıkla araştırma alanına dâhil ettiği kadın konusu beden sosyolojisinin bir alt dal olarak ortaya çıkışına neden olmuştur. Çok uzun bir geçmişe sahip olmayan beden sosyolojisi çalışmaları ataerkin toplumların kadına biçtiği rollere dikkat çekmiş bu konuda feminist akımların desteğini almıştır. Toplumsallaşma sürecine öteki olarak başlayan kadının özellikle bedeni üzerindeki hak kayıpları kültürel yapı incelemelerine ve bunun devlet, din, ekonomi, eğitim gibi alanlarla ilişkilerine yönelmeyi gerektirmiştir.

Cinsiyet kültürü bağlamında incelendiğinde kadın erkek ilişkilerinin doğumla beraber mevcut yapı tarafından şekillenmesi ve kadının pasif konumda bırakılması sorunlu bir alanın oluşmasına neden olmuştur. Kadının sosyal konumu onun bedensel varlığını koruma üzerine kurulmuştur. Biyolojik yapısı gereği erkekten daha zayıf olduğu düşünülen kadının buna dayalı gerçeklerle toplumun belirli alanlarından yalıtılması söz konusu olmuştur. Erkeğin kadını koruyan bir varlık olarak nitelenmesi kadın üzerinde tahakküm alanı yaratılmasını da beraberinde getirmiştir. Böylelikle kadın aile içi işlerle meşgul olan, eşi ve çocukları için var olan ve ailenin erkekleri tarafından korunması gereken nesnel bir konumda bulunmuştur. Kadının bedenlen zayıflığı gerekçesi ile korunmaya alınışı ise şüphesiz cinsel sebepli normlardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ataerkilin kadının bedenine dair endişesi onun cinsel normları ihlal etmesi üzerinedir.

Kadın cinselliğine getirilen normların kabulü veya ihlali kadının sosyal konumunu belirlemektedir. Ataerkilin normları, erkekler lehine kuruluyken; kadını belirli görevler temelinde topluma yerleştirmektedir. Sosyal yapı çözümlemelerinde kadın figürü üzerinde önemle durulma sebebi, toplum zihniyetini en somut haliyle yansıtmasıdır. Tarihsel süreç içerisinde kadın daima sosyal yapıyı temsil etmiştir. Onun statüsü kültürel kodların açıklanmasına ve erkeğin toplumdaki yerine dair önemli bilgiler vermiştir. Bu nedenle toplumsal çalışmalarda kadının görünürlüğünü incelemek kültürel yapıya dair önemli bilgiler sağlayacaktır.

Patriarkal düzende, kadın ikincil konumda olmakla beraber bu konum içerisindeki normlar onun sosyal kabulünü belirlemektedir. Onaylanma gereksinimi ya da sosyal var olma çabası kadını bu kurallara uygun yaşamaya itmektedir. Sosyal kabul sürecinde kadın kültür yasaklarına uyarken erkeğin denetiminden geçmektedir. Erkeğin bu denetimi aynı zamanda kendi sosyal konumuna da sahip çıkmasıdır. Kadın üzerinden sağladığı bu statü, onun üzerindeki kontrolün de artırmasına neden olmaktadır.

Kadının toplumsal denetimi, bedeni üzerinden ve sınırları cinsiyet kültürü tarafından belirlenmiş olarak gerçekleştirilmektedir. Bedeni üzerinde söz sahibi olmaması kadını kendi içinde değersiz erkek nezdinde değerli kılmaktadır. Erkeğin toplumsal kabulü kadın bedeni üzerinden olduğu müddetçe bu bedenin muhafazası da erkek için önemli olmaktadır. Bu noktada kadının bedenine yapılan en büyük denetim alanı bekâret olmuştur. Biyolojik olarak varlığı kabul edilmiş kızlık zarının; cinselliğin belirtisi olması onu kültürel alanda somutlaştırmış, kızlık zarının ispatı toplumsal onayı, yokluğu ise dışlanmayı getirmiştir. Bu neticeyle kızlık zarının somut, bekâretin ise soyut bir kavram olduğu söylenebilmektedir.

Kadının sahip olduğu kızlık zarı, cinselliğinin denetlenmesini kolaylaştırmıştır. Bu nedenle kızlık zarını korumak kadının evlenene kadarki vazifeleri arasında yer almaktadır. Evlendiğı gece kanamasının olmaması özellikle doğu kültüründe eşi ve ailesi tarafından sorgulanmakta hatta cezalandırılmaktadır. Bununla beraber bekâret kontrolleri de toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın söz konusu olduğunda ataerkil toplumlarda dikkat çeken bir diğer kavram namustur. Bekârete verilen önem namusla ilişkilendirilerek asıl amacın namusu korumak olduğu vurgulanmaktadır. Bu haliyle bekâretin araç namusun ise amaç olduğunu söylemek de doğru kabul edilememektedir.       bekâret öyle bir hal almıştır ki önemli olanın ne olduğu toplumsal boyutta giderek karmaşık hale gelmiştir.

Bekâret ve namus ilişkisinden önce bu iki kavramın kadın temelli olması ve erkeğın sadece bunları muhafaza etmekle yükümlü olması cinsiyetçi yapıyı güçlendirmektedir. Kızlık zarının kadında bulunması yalnız onun cinselliğinin denetlenmesine, namusun ise cinsellikten ve hatta erkeklerden uzak durmakla m mk nl ğ ne neden olmaktadır. Namus kadın için cinsel saflık, erkek için ise dürüstlük ve kadının cinsel saflığını korumak olmuştur. Kadının cinselliği erkekle paylaşmış olmasına rağmen erkeğın bedeninden sorumlu tutulmaması, kadının sorumluluğunu artırmaktadır.

Beden toplumsal düzende norm ve değer bağlamında olduğa önemli bir unsur olarak bulunmaktadır. Bedensel dürtü olarak cinsellik ise toplumsal sorunların oluşmasına kaynak oluşturmaktadır. Toplumun ahlaki bir değeri olarak namus, cinselliğe bağlı olarak anlam kazanmaktadır. Böylelikle cinselliğın kural dışı yaşanması ahlaki değerden yoksunluğu ifade etmektedir. Değer olarak namus kadının erkekler ile olan mesafesine dayanmakta ve bizzat bekâret ile ilişkilendirilmektedir.

Dini bakımdan bedenin günahla ilişkilendirilmesi cinsellikte kendini belirgin bir şekilde ifade etmektedir (Gelis, 2008). Toplumsal ahlakın düzenleyicisi olarak din tarafından ahlakın bozulmasının nedeni g r len cinsellik, kadın üzerinden kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Modern hayatın kadını kamusal alanda daha aktif kılmasının ardında yatan ev-iş ikiliği, kadına başka sorunların kapılarını açmaktadır. Kadını ataerkil tahakkümün etkilerinden kurtaramayan modernite, onu sosyal yaşama katarak mücadele alanını artmış bulunmaktadır. Gündelik hayatta daha aktif olan kadın, bedeni üzerinde tam söz hakkını modernite içinde de elde edememiştir. Cinselliğe dair uygulamaların devamlılığı bağlamında yatak odası ve cinsel hayata ayrıca önem verilmiş, beden ile cinsellik utanç olarak nitelenmiştir (Elias, 2009).

Kadının doğurganlığı ile kutsanması onun cinsel görevinin de doğurmayla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Beden ve buna bağlı normların dışında bir eylem gerçekleştirmek utanç verici bir unsur olarak namusa leke sürülmesi anlamını barındırmıştır. Namusun bedenle olan ilişkisi ise kadına ait olurken erkek için dürüstlük anlamında kullanılmaktadır. Bu açıdan bekâret ile namus ilişkisi de kuvvetlenmiştir. Kadının cinsel dokunulmamışlığı namus açısından bir değer olarak kabul edilirken, dokunulmamışlığın en somut hali bekâret olmuştur. Bu nedenle bekâretin önemi ritüellerde kendini bulmuştur.

Bekâretin ataerkil toplumlardaki önemi kadın bedenine getirilen sınırlılıklarla anlam ifade etmektedir. Namuslu olmanın ilk koşulu kadın bedenini korumak ve bilhassa bekâretin ispatlanmasını sağlamak olmuştur. Erkeğin bekâret ve namus olgusundan bedensel düzeyde sorumlu tutulmayı ve kadının korunması ile görevlendirilmesi daima sorunlu bir alan meydana getirmiştir. Bekârete verilen önem kadının bedeni üzerindeki söz hakkını elinden alırken onu erkeğin himayesine dâhil etmektedir.

Ataerkil yapılardaki bekâret ve namus ilişkisinin cinsiyetçi temelde şekillenışı ile kadınlar üzerindeki yaptırım alanlarının artması bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Toplumsal değerlerin anlamsal boyutu düşünüldüğünde bekârete verilen önemin kaynağı ve bunun namus ile doğrudan ilişkisi beden sosyolojisinin bir problemi olmaktadır. Kadın bedenine getirilen namus sınırlılığının dini ve kültürel kökenleri ile beraber sorgulanması onun toplum için ifade ettiği anlama ulaşmada öncelikli olmaktadır. Bu nedenle çalışmada Türk toplum yapısı için İslami değerler bünyesinde namus olgusuna değinilmiştir.

Araştırma sırasında yabancı uyruklu bireylerin namus yerine ‘onur’ kavramını kullandıkları ve Türkiye’deki namus olgusunun farklı nitelikler barındırdığına ulaşılmıştır. Bu bağlamda onur kavramı üzerine yoğunlaşacak olursak; kişinin kendi gözünden ve bir başkasının gözünde oluşan değeri olarak tanımlamak mümkündür. Daha çok sosyal imaj ve ün üzerine kurulu olan onur, Türkçede namus ve şeref olarak kullanılarak toplumsal itibarı temsil etmektedir (Okyay, 2007). Türk toplumunda oldukça önem arz eden bu kavram ile namus kavramının ufak noktalarda farklılık arz etmesinin nedeni namusun kadın bedeni ile ilgili doğrudan söylemlerde yer almasıdır. Bu açıdan İngilizcedeki ‘sexual honor’ kavramı ile namus daha çok eşleşmektedir (Işık, 2008). Ayrıca kadınlık ve erkeklik onuru tıpkı namus söylemi gibi cinsiyet kültürü bağlamında farklılaşmaktadır. Erkeklik onurunun güçlü görünmeyle, kadınlık onurunun eve bağlılıkla edinildiği yapılarda bu iki onur arasında da kuvvetli bir bağ mevcuttur. Çünkü kadın, aile ve erkeğin onurunu sağlayan en önemli unsurdur (Nisbett, Cohen, 1996).

Türk toplumundaki bekâret ve namus ikileminin, yabancı kültürlerin ve Türkiyeli bireylerin karşılaştırmalı görüşlerinden hareketle bu değerlere atfedilen anlamı açıklama amacı güdülmüştür. Kùltürler arası bir iletişimden faydalanılarak kadın bedeninin sınırlılıklarına ve bunların ardında yatan sebepler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bekârete biçilen değer kadın bedeni üzerindeki baskıyı artırırken, erkekleri kadınları koruma yönünde baskılamaktadır. Bedensel yönden erkeğin bir sınır dâhilinde tutulmaması, sorunun kızlık zarından gelen kanamadan ibaret olduğu savını kuvvetlendirmektedir. Bu bakımdan cinsel dokunulmamışlık durumu her iki cins açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Cinselliğin insanlık için arz ettiği önem beden üzerindeki handikaplarda kendini göstermektedir. Toplumsal ahlak içinde yer alan cinselliğe sosyal düzen için yasaklamalar getirilmektedir. Toplum düzenini sağlamada büyük işleve sahip olan dini yapılar, yasaklamaların kökenini oluşturmaktadır. Ancak İslamiyet öncesi değerlerini de devam ettiren Türk kùltürü için ve makro düzeyde düşünöldüğünde diğer ataerkil yapılar için sadece dinin etkisinden bahsetmek mümkün olmamaktadır. İlkel dönemlerden moderniteye kadar devam eden kadın sorunlarına çözüm üretilmesi açısından sorunlu alanları irdelemek gerek sosyal bilimler gerekse de politik çözümler açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma ise beden sorunun cinsellik bağlamındaki bekâret ve namus olgusuna uluslararası bir kapı aralaması bakımından önemli olmaktadır. Yasak ve günahların kadın bedeninde ve bu bedenin küçük bir alanında-kızlık zarında anlam bulması, toplumun kadın bedeninden ahlaki normlarını belirlemesine neden olmuştur. Kadının namusunun, şahsiyetinin önüne geçmesi onun toplumda bedeni ile onaylandığını göstermektedir. Namuslu kadın onaylanırken namusundan yoksun olduğuna karar verilen kadın ötekileştirilmekte ve bir daha kabul sürecine girememektedir. Kızlık zarı ise bu namus için yeterli bir koşul haline dönüşmüştür. Erkek ve kadın ilişkilerinin ahlaki sınırlar içerisinde gerçekleşmesine izin veren toplum modernite ile beraber sınırlarda sapmalara neden olmuştur. Bekâreti ispatlama hususu önem kazanırken, gizli cinsel deneyimler kızlık zarı onarımı ile kapatılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda bekâret kontrolleri ve kızlık zarı onarımı araştırmanın bir başka sorunlu koluna işaret etmektedir. Gerdek gecesi, bekâretin ritüellerdeki değerinin gösterilmesi geleneğidir. Bu gecede herhangi bir aksiliğin çıkması halinde yapılan ilk müdahalenin bekâret kontrolü olması evliliğin temellerinden olan güven faktörünün bekâretten sonra geldiğini kanıtlamaktadır. Kadınlar için stresli bir anı simgeleyen bu gece Türk toplumu ve genel düzeyde Müslüman toplumlar için büyük önem taşıyarak bekâret muayenelerinin neden ve sonuçlarının incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Bekâret ve namusun toplumsal izahını ortaya koymaya çalışan araştırmamız amacına göre açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır. Araştırma kapsamının görüşmeye elverişli olması nedeniyle nitel bir özellik taşımaktadır. Algı, deneyim ve yargı ölçme amacı ile derinlemesine yorumlama amacı taşınmıştır. Kadın bedeni ve cinselliği düşünüldüğünde; toplumsal ve kültürel ilişkilerin anlamlı ve amaçlı eylemler üzerine kurulduğunu ayrıca toplumsal örüntülerin sürekli bir devinim halinde olduğunu düşünmesi açısından Yorumlayıcı Paradigmadan; toplumsal sembollerin bireylerin etkileşimini ve toplumun bireylerin içinde yaşadıkları dünyaya yükledikleri anlamlardan ibaret olduğunu savunması, nesnel durumların bireylerde öznel durumlara yol açması bakımından Sembolik Etkileşimcilik Kuramı'ndan faydalanılmıştır. Kuramın strüktüralist ve fonksiyonalist bakış açısı, insanların gündelik yaşam içerisinde düzen ve anlamı ifade ediş şekilleri ve toplumdaki sembollerle ilgilenmesi araştırma yöntemi olarak seçilmesinin nedenidir. Aslında aynı temelden hareket eden bu iki yaklaşımdan; bireyler arasındaki etkileşim, toplumdaki semboller ve bunlara yüklenen anlamlar açısından Sembolik Etkileşim Kuramı araştırmamız açısından ağırlık taşımaktadır. Mikro sosyolojik bir yaklaşım olan Sembolik Etkileşimci Kuram, içinde yaşanan toplumun nesne, olay ve eylemlere yüklenen anlamlar sonucu oluştuğunu belirtmektedir. Anlamlar gündelik yaşam içinde her türlü insani eylem, jest, mimik ve ritüellerde ortaya çıkmaktadırlar. Bunlardan en önemlisi ise dil ve söylem olmaktadır (Wallece, Wolf, 2012). Kadın bedenine dair sınırlılıkların ve şiddetin öncelikle söylemlerde yer alması bu kuram vesilesi ile toplumun bekâret ve namus söylemleri üzerinde durulmasını sağlamıştır. Toplumsal durumları değişim ve devinim içinde kabul eden Sembolik Etkileşim Kuramı, bekâret ve namus kavramlarının kaybettiği ve kazandığı yeni anlamlar üzerinde durulmasına olanak sunmuştur. Bu nedenle bekâret ve namus ilişkisinin analizinde Sembolik Etkileşim Kuramı araştırma için model olarak seçilmiştir. Ayrıca sosyal bilimlerde tek bir alana bağlı kalınarak kapsamın daralmaması açısından sosyal psikoloji, antropoloji ve felsefeden faydalanılarak bilimler arası uyum sağlanmıştır.

Türk toplumundaki bekâret ve namus algısına uluslararası bakış açısı sunması bakımından yapılan araştırma, bu yönüyle alanındaki çalışmalardan farklılık göstermektedir. Genellikle namus ve namus cinayetleri üzerinde literatürümüze katkıda bulunan çalışmaların aksine bekâret ve namus ilişkisinden hareket edilmiş ve bu bağlamda erkek bedeninin ataerkil düzeyde toplumsal özgürlüğüne dikkat çekilmiştir. Farklı kültürlerdeki kavramlarla Türkiye'deki izlenimler ve Türkiyelilerin öz değerlendirmesi ile farklı bir araştırma niteliği taşımaktadır.

Ayrıca alanındaki çalışmaların kadınlar üzerinde ağırlık kazanmış olması, çalışmamızı erkek bakış açısından değerlendirme fırsatı sunması hususunda farklı kılmaktadır. Teorik kısmımızda detaylı bir tarama ile aktardığımız çalışmalara ilave olarak araştırma, yüksek lisans ve doktora alanlarındaki benzer çalışmalara da yer vermek araştırmaya destek sağlayacaktır.

Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Kadına İlişkin “Namus” Algısı üzerine yapılan çalışmada Ankara’da üniversite son sınıf öğrencilerine yönelik tutum ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde erkeklerin evlilik öncesi flörtü onaylarken, cinsel ilişkiyi onaylamadıkları saptanmıştır. Aynı durum erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişkisi için sorgulandığında ise sorun olarak görülmemiştir. Bekâretin erkek öğrenciler için daha önemli olduğu tespit edilirken kadın öğrenci oranının daha düşük olduğu ancak genel düzeyde geleneksel bir görüşün hâkim olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak üniversiteden ziyade aile ve toplumun namus kültürünün daha önemli olduğu anlaşılmıştır. İmam hatip lisesi mezunları diğer öğrencilere, aile eğitim seviyesi düşük olanlar yüksek olanlara göre daha geleneksel tutum sergilemişlerdir. Dolayısı ile yaşanan yer, ailenin mesleği, eğitim seviyesi, mezun olunan lise gibi özelliklerin namus algısı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir (Gürsoy, Özkan, 2014:149-159).

Türk Kadınlarının Karın Ağrısı olarak adlandırdığı 2008 yılındaki çalışmasında Tuğçe Ellialtı, 17 genç metropol kadını ile görüşmüş ve evlilik önce cinsellik, bekaret kaybı ile ilgili konularda bilgi toplamıştır. Araştırma sonucunda kadınların yaşam koşulları ve eğitim seviyelerine rağmen cinsel serbestliklerinin sınırlarını ahlaki değerlerle çizdikleri görülmüştür. Sosyokültürel, tıbbi ve hukuki bağlamda bekâretin incelenmesi konusundaki araştırmada katılımcı kadınlar cinselliğin konuşulmasının ayıp olduğunu, bekâretin namus için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak hymen muayenesinin zorla yapılması konusuna büyük oranda karşı çıkmıştır (Yılmaz, 2013). Kuşaklar arasındaki değişimler bağlamında kadın cinselliği anne-kız görüşmeleriyle sorgulandığında, karşı cins ile olan iletişimde bir değişim yaşandığı, ancak evlilik öncesi cinsel ilişkide ve bekâret olgusunda annelere göre genç kadınların günah ve yasak bağlamındaki katı tutarlılığın aynı kalmadığı gözlemlenmiştir. Genç kadınlar daha özgürlükçü yapılarını sergiledikleri halde evlilik öncesi cinsel ilişkide kültürel değerleri taşıdıkları anlaşılmıştır (Dinçer, 2007).

Toplumsal cinsiyet, namus ve bekâret konulu çalışmalar ağırlıklı olarak üniversite öğrencileri üzerinde yapılarak yaş grubu, farklı bölgelerden gelme ve eğitim seviyesi gibi koşullar sağlanmıştır. Kadın üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada, kadının bekâretinin namusunun simgesi olduğu ve bu durumun erkeğin güvenini sağladığı gibi unsurlara değinilerek cevap aranmıştır. Stres ve tutum ölçekleri hazırlanarak kadınların toplumsal cinsiyetten ne derece etkilendikleri ölçülmüştür. Bulgular neticesinde namusu koruma durumunun kadınlar üzerinde baskı yarattığı, geleneksele bağlılıkla yaşanan stresin doğru orantılı olduğuna ulaşılmıştır. Bunlara bağlı olarak eşitlikçi ve geleneksel olarak namus anlayışı kategorize edilmiştir. Böylelikle evlilik öncesi ilişki ve namus algısında toplumsal cinsiyetin stres ve baskı yaratıcı bir rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bayar, Avcı, Koç, 2017:1835-1853).

Namus kültürünü kullanarak erkeğe rahat bir alan sunan ve kadından bulunduğu toplumun normlarına uymasını bekleyerek denetleyen yapıda ayrımcılık kendini göstermektedir (Bora, Üstün, 2014). G. Okyay tez çalışmasında 200 üniversite öğrencisinden %42'si kadınların evlenene kadar bakire kalması gerekliliğini belirtmişlerdir. B.Vargün'ün çalışmasında ise %32 oranında bekâret ve namus ilişkilendirilmiştir. A. Sır, namusun algılanışı üzerine yaptığı çalışmada katılımcılar namussuzluğu %48 aldatma, %10 olarak bekâreti kaybetme olarak tanımlamışlardır. Yirmibeşoğlu'nun çalışmasında ise 560 katılımcının %39'u namusu kadının bekâreti olarak nitelendirmişlerdir.

Sakallı ve Glick'in 2003 yılındaki çalışmasında bekârete verilen değer konusunda erkeklerin daha katı oldukları ve bakire olmayan biri ile evlenmeyeceklerini belirtenlerin oranının yüksek olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Yine bekaret ve namusun ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Genel düzeyde çalışmalara bakıldığında Türkiye'de bekâret ve namusun kadına ait unsurlar olarak anlaşılması ve namusun bekâretin korunması olarak anlaşılması görüşü önemli bir orana sahip olmaktadır.

Toplumun önemli değerleri arasında yer alan namus ve bekâretin korunması adına uygulanan yaptırımlar kadına yönelik şiddetin namus cinayetleri ile sonuçlanmasına kadar gitmektedir. Kadının namusuna zarar getirmesi sonucu fiziksel cezalar uzvun kesilmesi, kadının öldürülmesi ya da intihara sürüklenmesi ile neticelendirilmektedir (UNDP, 2005). 2000 ile 2005 yılları arasında Türkiye'de 1091 töre ve namus vakasına rastlanmış, bunların 332 namus cinayeti olarak kayda geçmiştir (EGM, 2009).

Işık ve Sakallı'nın 2009 yılında namus cinayetlerine olan tutum üzerine yaptığı çalışmada namus adına sözselsel ya da fiziksel şiddete kadınların daha olumsuz baktıkları, bu sebeple öldürölmelerine ise daha fazla karşı çıkmışlardır. Namus adına cezalandırılmaya genel olarak olumsuz bir bakış olsa da kadınlarda bu oranın daha fazla olduğu, erkeklerin bekâret ve namusa verdikleri önem doğrultusunda cezaya olumsuz bakışta düşüş yaşandığı görölmüşür. Kadın katılımcılar namusun bekâret ile eşleştirilmesine, kadının namusunun kontrol edilmesine erkeklerden daha fazla karşı çıkmışlardır. Elif Baş'ın 2011 yılında yayınlamış olduğu yüksek lisans tezinde belirttiğı üzere Türk toplumunda meydana gelen kötü kadın imgesinin Türk sinemasına yansımalarından izlenmesinden hareketle, kötü kadın bedeninin dokunulmazlığının ihlali ile yan namussuz olmayla ilişkilendirilmiştir. İyi kadın evine, erkeğine ve çocuklarına adanmışlığıyla iyi ve namuslu olurken, bunun dışındaki her eylem kadını kötü yapmaktadır. Söz konusu ayırım bedensel iyi ve kötüyü aktarmaktadır.

Kadın cinselliğı ile namus cinayetlerinin incelendiğı Şanlıurfa'da A. Yıldız'ın gerçekleştirdiğı 2009 yılındaki araştırmada, gelir düzeyi düşük ve kırsalda yaşayan kişilerin namus algısına bağılılıkları dikkat çekmiştir. Aşiret kültürüne bağılılıklarını da belirten bu grup için namus belirleyici bir unsurdur ancak namus cinayetlerinin sebebinin bağılılık nedenli olmadığı aksine bağılılığın çözölmelerinden kaynaklandığı saptanmıştır. Aşiretlerin soyluluğı değerlerine sahip çıkmalarıyla belirlenmekte, özellikle kadın ve namus aracılığı ile soyluluğun nitelendirildiğı görölmüşür. Yapılan çalışmada köyde ve kent varoşlarında yaşayan kadınlardan alınan bilgilerden namusun korunması için korku ve şiddetin önemli olduğı ve bunların erkek tarafından yapılması gerektiğine ulaşılmıştır. Kentsel yaşamdaki kadınlar ise yine namusa önem vermekle beraber aileye karşı saygı, sevgi, borç ve sadakat unsuru olarak koruduklarını belirtmişlerdir.

Kültürel değerlerin kaynağında görölen dinin, bu yapılarla ilişkisi oldukça büyük olmuştur. Bu nedenle toplumsal olgu ve olayların ardında inanç sistemlerinin etkisi incelenmiştir. Türk toplumundaki kültürel ögeler dikkate alındığında İslamiyet öncesi bazı değerlerin etkisinin devam ettiğı söylenebilmektedir. Bunun yanında dini bağınazlık veya yorumlanışındaki farklılıklar sorunlara neden olmuştur. Ataerkil kökeni beslediğı iddia edilen İslamiyet'in kadın erkek arasındaki ayırımı da kuvvetlendirdiğı belirtilmektedir. Ancak İslamiyet'in bunu bizzat emirleri ile değil toplumun onu algılayış biçimi ve cemaatleşme eğilimi nedeniyle gerçekleştirdiğini kabul etmek gerekmektedir. Bu doğrultuda İslamiyet'in cinsel yaşam, bekâret ve namus algısının Türk toplumundaki din sebepli uygulanan yaptırımları açıklaması açısından incelenmesi gerekmektedir.

Özellikle Feminist yaklaşımların dayanağı haline gelen İslamiyet ve ataerkil yapı ilişkisi, kadına dair sorunlar paydasında birleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda yapılan kadın çalışmaları dini hedef gösteren söylemlerle hareket etmekte, din ve toplum ilişkisinin analizi göz ardı edilmektedir. Çalışmamızın bu açıdan farkı da Feminist yaklaşımın dışında kalarak, olguların işlevsel ve anlamsal örüntüsüne değinme maksadı ile Sembolik Etkileşim ve Yorumlayıcı paradigmadan faydalanması olmaktadır.

Türkiye’de dini hayat araştırmasında Diyanet İşleri Başkanlığının 2014 yılında yayınladığı verilerde İslam’ın evlilik öncesi ilişkiyi sınırlandırdığına olan inanç %68 olurken, buna inanmayanların oranı %14,2 kısmen inananlar ise %10,4 olmuştur.

Türk toplumundaki bekâret ve namus sorunsalına farklı kültürel kökenler açısından değerlendirme sunmak istediğimiz çalışmamızda amacına yönelik olarak farklı bölgelerden gelmiş yirmi yabancı uyruklu misafir öğrenci ve karşılaştırmalı bir analiz sunması açısından yirmi adet Türkiyeli ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Örneklem alanı olarak Konya İki Doğu İki Batı Uluslararası Öğrenci Derneği seçilmiştir. Araştırma konusunun hassasiyeti ve tutum/algi çalışması olması açısından kartopu örnekleme tekniği ile yol alınmış, böylelikle gönüllülük esasına dayanarak, katılımcıların konuya hâkim bir şekilde görüşmeye gelmesi sağlanılmıştır. Görüşme öncesi katılımcılardan randevu alınmış, güvenli ve sağlıklı bir mekân için dernekte özel bir oda seçilmiş, buna ek olarak katılımcıların kapalı kültür yapısına sahip oldukları göz önünde bulundurularak kadın ve erkekler için ayrı kat ve odalarda görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarda belirli özellikler aranarak örneklem alanı daraltılmıştır. On kadın on erkek olmak üzere her iki grupta da cinsiyet sayısı gözetilmiş böylelikle cinsiyetler arası bir analiz yapma amacı güdülmüştür. Yabancı öğrenciler için kültürü yeterince tanınması açısından en az üç yıl Türkiye’de yaşamış olma şartı sunulmuş ancak genel olarak dört yıl ve üzeri yaşama koşulunun daha verimli sonuçlar vermesi sebebiyle bu yönde koşulun sağlanmasına özellikle dikkat edilmiştir. Yabancı evli kadın görüşmecilerin öğrenci olmaları veya dernek içi faaliyetlerde aktif olmalarına dikkat edilmiştir. Bunun sebebi olarak ise Müslüman ve kapalı topluluklardan gelen kadınların ev içi yaşam sergileme ihtimalleri olarak belirtilmiştir. Görüşmeler sırasında bu ihtimalin doğruluğu kanıtlanmıştır. Çalışmaya dâhil edilen yabancı ve Türkiyeli bireyler arasında yaş oranlarının yakınlığına dikkat edilmiş ve özellikle farklı bölgelerden gelmiş bulunma durumu Türk katılımcılar için de sağlanmıştır. Yabancı uyruklu katılımcıların ad/soyadı bilgisini gizli tutma amaçlı E1-E10 arası, kadınlar için ise K1-K10 arası semboller kullanılmıştır. Türk katılımcılar için kartopu örnekleme tekniği ile yapılan görüşmelerde erkeklere T1-T10, kadınlara Y1-Y10 arası değerler verilmiştir. Tüm koşullar gözetilerek görüşmeler eksiksiz tamamlanmıştır.

Bekâret ve namus ilişkisi üzerinden Müslüman ataerkil toplumların ve özelde Türk toplumun kadın bedeni ve cinsellik anlamlandırmasını bekâret ve namus kavramları üzerinden incelediğimiz bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal ve tanımsal düzeyden bahsedilmiş, dünya topluluklarında öne çıkan bekâret-namus-cinsellik tabularına örnekler sunulmuştur.

Kültürler arası bir nitelik taşıyan çalışmamıza bu detay zenginlik katmış ve farklılıklar bağlamında ritüeller konu edilmiştir. İkinci bölüm, bekâret ve namusun sorunlu alanlarına dikkat çekilerek yorumlanmıştır. Kızlık zarı, bekâret, namus, cinsellik, kadın ve erkek bedenine dair sorunlar bu bölümde detaylı bir şekilde işlenmiştir. Üçüncü bölüm ise araştırmanın saha kısmının verilerinden oluşturmaktadır. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular ve yorumlarına bu bölümde yer verilmiştir. Bulgular detaylı bir şekilde aktarıldıktan sonra sonuç ve değerlendirme aşamasına geçilmiştir.

Farklı etnik kökenli katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde; Türkiye'deki katılımcılar arasında etnik köken yorumlamalarının yapılması sebebiyle; 'Türk katılımcı' ifadesi yerine 'Türkiyeli katılımcı' tabiri uygun görülmüş böylelikle etnik bir farkın vurgulanmadığı açıkça ifade edilmiştir. Buna ek olarak toplumsal değerlendirme yapılırken, Türk toplumu ifadesine yer verilmesinin; bir toplum özelliğini ve kültürel ifade kalıbı olarak kullanılması yönünde uygun olduğuna karar verilmiştir. Yine bu ifade ile ayrı bir bölge ya da etnik grup değil, bir toplumun bütünü kastedilmiştir.

BÖLÜM I

1. BEKÂRET VE NAMUSUN TANIMI

1.1. Bekâretin Tanımı ve Toplumsal İşlevi

Bekâret, bakire ve bakir kavramları Arapçadan ‘bikir’ kelimesinden türemiştir. Bekâret Türkçede doğallık tazelik anlamına gelirken bakire/bikir; kızlık, genç kız, kızlık zarı, cinsel ilişkide bulunmamış kadın durumunu belirtmiş, ‘bekâret’ kelimesi de aynı anlamda kullanılmaya başlamıştır. Diğer bir anlam öbeği olarak masumluk, temizlik, saflık manasına gelmektedir (TDK, 2011). ‘Bikir’ kelimesi Arapçada bir işi erken yapmak, erken gelmek, acele etmek, öne geçmek anlamlarında kullanılmaktadır. Bu anlamlara bağlı olarak orijinal durumunu koruyan, hiç evlenmemiş kadın ve erkeğe ‘bikir’ denilmiştir. Ancak Arapçada bu durum için bekâret kelimesi kullanılmamıştır. İslamiyet açısından aile hukukunda bikr üzerinde fazlaca durulmuştur (İslam Ansiklopedisi, 1992). Hilmi Ziya Ülken, Sosyoloji Sözlüğü’nde bekâreti; evlenmeden önce kızların çok dikkat ettikleri dokunulmamışlık olarak açıklamaktadır. Buna ek olarak çoğu toplumda bekâretin namusun en önemli unsuru olduğunu vurgulamaktadır (Sosyoloji Sözlüğü, 2009). Tıbbi literatürde ise asıl ilgilenilen durum kızlık zarı olmuş bekâret ve namusun toplumsal ürünler olduğu kabul edilmiştir. Zarın bozulmamış olması cinsel ilişkiye girilmediğini gösterirken; tecavüz, istismar, şiddet içerikli davalarda kızlık zarı değerlendirme yapmak için kullanılmaktadır. Bunun dışında varlığı organ olarak kabul edilmemekte ve işlevsel yönünün olduğu kabul edilmemektedir (Dursun, www.polatdursun.com). Kızlık zarı ise cinsel ilişkide bulunmamış kızların döl yolunu kısmen kapayan zar olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011).

Kadının cinselliğe indirgenmesindeki en önemli istismar noktası kızlık zarı olmaktadır. Kadın ya da erkek olmanın bir üstünlük yaratmaması gibi kızlık zarı da cinsler arasında üstünlük kurmamaktadır. Cinsel saflığı kanıtlayan bu zarın vücutta başka bir görevi de bulunmamaktadır (Hanna Blank, 2016:52-60).

Bekâret saflık, temizlik, masumiyet anlamından sıyrılarak, sadece kızlık zarını koruma anlamında kullanılmaya başlamıştır. Görünüşte basit bir anlam değişimi gibi görünen bu durum, toplumsal cinsiyetin oluşumunda kadına yeni sınırlar getirmiş ancak erkeği özgürleştirmiştir. Kızlık zarı(hymen) vajina girişinde, yaklaşık 1,5 cm. içeride, 2 mm kalınlıkta bir deri kıvrımıdır. Adını Antik Yunan evlilik ve düğün tanrısı Hymenaeus’tan almıştır. (Hatice Kayaoğlu, Burcu Küçükkaya, 2016:52-60)

Yanlardan vajina duvarına bağı olan kızlık zarının işlevsel görevi bugüne kadar tam olarak açıklanamamıştır ve genellikle özel bir görevinin olmadığı düşünülmektedir. Yine de bazı araştırmacılar kızlık zarının, mikroorganizma ve yabancı cisimlerin vajina içine girişini önlediğini ileri sürmüştür. Ortasında vajinal salgıların akmasına sağlayan vajina açıklığı bulunmaktadır. Delikli bir yapıda olan kızlık zarının enfeksiyonları nasıl koruduğu ise hala tartışma konusu olmaktadır. Enfeksiyonların bakire olanlarda daha ender oluşmasının nedeni cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz kalmamış olmaları daha somut bir ihtimal olmaktadır (Hatice Kayaoğlu, Burcu Küçükkaya, 2016:52-60). Anatomik yapısından ve tıptaki yerinden sonra geriye kızlık zarının sosyolojik işlevi kalmaktadır ve toplumsal bir sorun haline gelmiş boyutu da burada yatmaktadır.

Türk toplumunu temel alarak düşünürsek ‘kız olmak’ ve ‘kadın olmak’ gibi iki ayrı statünün tek cinse verilmiş olmasının sebebinin sadece medeni durumdan kaynaklı olduğu savunulamamaktadır. Evlilik bir kurum olarak eşlere vazife yüklerken, evinin kadını ya da evinin erkeği formlarını sunmaktadır. Ancak kız olmaktan kadın olmaya geçiş sadece evlilik ritüelinin gerçekleşmesi ile değil, gerdek gecesindeki gerekliliklerin de sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Burada bahsedilen kızlık zarının korunması mevzusu bekâret kavramının içini doldurmaktadır. Böylece toplumsal realitenin dışına kavramsallaştırmalar ile kadına toplumda birçok statü sunulmaktadır (Carol Gilligan, 2017:49-53).

Ataerkil yapıya en çok eleştiri feministler tarafından gelirken, bu eleştirilerin çoğu kadının bedeni üzerine kurulan tahakküm üzerinedir. Kadın bedeni üzerinde kadından daha çok söz sahibi olan ataerkilin kadının bedenine dokunma özgürlüğüne yeni sosyal hareketler karşı çıkmaktadır. Feminist hareketlerin hızla büyümesinden ziyade, beden sosyolojisinin bir alt dalı olarak ortaya çıkışı da beden tartışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştır. İnsan yapısı doğal olarak kadın ve erkekler arasındaki farklara dayanmaktadır. Toplamları kuşatan bu farklar kadının toplumdaki çelişkili rollerini ifade etmektedir. Bu nedenle ataerkil güce bağımlı hale gelen kadınların ve cinsellikle ilgili toplumsal algıların etrafında bir beden sosyolojisi gelişmiştir. (Turner, 2011:264-272) Turner’ın bu tanımlaması kadın ve erkeğin toplumsal rollerindeki sıkıntılar nedeniyle bir alt dalın ortaya çıktığını göstermektedir. Bu haliyle de beden sosyolojisi tıbbi kaynaklardan beslenerek bir toplum bilimine hizmet etmeye başlamıştır.

Beden sosyolojisinin alt bir dal olarak kabulü ve feminizmin nam salmasıyla birlikte toplumsal hareketlenmeler dünyaya sesini duyurmaya başlamıştır. Aslında feminist hareketlerin sosyal yapı içerisinde öteki olarak kabul edilen bireylerden yola başlaması dikkatleri daha da feminizme çekmiştir. Eş cinsel ve gay hareketlerin buradaki etkisinden bahsetmek mümkündür. Kristeva, Butler, Haraway gibi toplumca aykırı kabul edilen konuları içeren yazılar, bedenin sorunlu yapısına vurguyu artırmayı ve örgütlemeyi başarmıştır (Köysüren, 2013). Sosyolojiye kazandırılan bu yeni alan oldukça ilgi görerek bu konu üzerine oldukça fazla yazı üretilmiş, kadın bedeninin sorunlu yapısı sosyal bilimlerde sıkça yerini almaya devam etmiştir. Bekâret konusunun ataerkil söylemin temel sorunlarından biri olması ve bu konudan erkeğin muaf, kadının ise sorumlu tutulması problem alanına dâhil edilmiştir.

İnsanoğlu cinsiyetiyle beraber doğarken, toplumun verdiği cinsiyet rolleri ile büyümektedir. Toplum, rollerini dağıtırken yapısal özelliğini kişilere yansıtır ve en net halini belki de kadında teşhir etmektedir. Bir dişi; kız çocuğu olur, büyür genç kız olur, evlenir kadın olur, doğurur anne olur ve daha birçok ‘şey’ olur. Aynı durum erkek için de geçerli olurken bu aşamalardan geçen cinsler farklı özellikler ve görevler üstlenirler. Asıl çatışma ise toplumlardaki çelişkili kadın imgelerinden doğmaktadır. Bu imgeler gerek kadınlar arasında gerekse cinsler arasında sorun meydana getirmektedir. Toplumlardaki bu ayırık yapının sebepleri arasında görülen Tanrı’nın erkeksiliği durumu erkeğe yüklenen anlamda üstünlük kurmaktadır. Hristiyan toplumlarda İsa’nın Tanrı’nın oğlu olmasının yanında, Tanrı ‘baba’ rolündedir, anne Meryem ise doğurganlığı ve bakireliği ile kutsal olan kadındır. Önce hamileliği ile günahkâr kabul edilip ardından kutsal alana taşınan Meryem’in adı Hristiyan camiada ‘Bakire Meryem’ olarak kalırken kutsallığın altında yatan bekâretini muhafaza etmiş, masum kalmış olması da vurgulanmaktadır. Bir diğer husus birçok inançta kabul görmüş olan cennetteki yasak meyve ve meyveyi erkeğe de yediren Havva’nın hikâyesidir. Yunan mitolojisinde ise Pandora karakteri günahı simgeleyen bir kadındır (Turner, 2011:28-49). Toplamlar kutsal kitaba ya da efsanelerine dayanarak yürüttükleri inançlarında kutsalın dışında kalan, günahkâr ya da kötülüğün timsali bir kadın imgesi yaratmışlardır (Turner, 2011:264-272). Bu nedenlerle kültürlerin temeline inildiğinde kadının sorunlu bir alanda hapsediği gözlenmektedir. Varlığını idame ettiren kadın bu nedenle kültürel kodlarla örülen normların etrafında mücadele vermektedir.

Toplumdaki statüsünün devamlılığı için uyması gereken kurallar yığının altında kalan kadının çıkmazlarının başında gelen bekâretin toplumumuza en çok yansımalarından biride bekâret muayeneleri olmaktadır. Trakya Üniversitesi'nde hemşirelik bölümü öğrencileri üzerinde yapılan bekâret muayenesine karşı tutum ile ilgili çalışmada erkek öğrencilerin %84,8'inin evlenmeden önce eş adayından himen muayenesi yaptırmasını istemeyeceğini, kadın öğrencilerin %90,7'si evlenmeden önce eş adayı himen muayenesi yaptırmasını isterse yaptırmayacağını düşündüğü belirlenmiştir. Öğrencilerin %68,7'sinin himen muayenesinin bir tür cinsiyet ayrımcılığı olduğunu düşündüğü, %88,5'inin himenoplasti (kızlık zarı onarımı) işlemini doğru bulmadığı ve doğru bulmayanların %50,4'ünün bireysel değerler nedeniyle doğru bulmadığı saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin %83,3'ünün himenoplastinin ne olduğunu bilmekte olduğu, en fazla bilgiyi (%36,1) internetten elde ettiği, himenoplasti ile ilgili en çok (%84,1) sağlık personelinden bilgi almak istediği belirlenmiştir. (Kayaoğlu, 2016:52-60) Yapılan bu çalışmada bekâretin varlığına kadın ve erkek katılımcıların yüksek oranda önem verdiği ancak bekâret muayenesi ve himenoplasti işlemini onaylamadıkları izlenmiştir. (Kayaoğlu, 2016).

Bekâretin yokluğu fiziksel yapı sorunu olmaktan ziyade evlenmeden önce cinsel yaşantısı olmuş birinin kültürel dışlanma korkusu nedeniyle farklı yollar seçmek durumunda kalması olmuştur. Ötekileştirme toplumlardaki normların işlerliğini kuvvetlendirici nitelik taşımaktadır. Dışa atılma endişesi kadınlarında içsel dünyalarında reddettikleri davranışları gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. Peter Blau, toplumsal alışveriş kuramını ortaya koyarken toplumsal uyum ve ortak değerlerin gelişmesinde; Maimie Pinzer tarafından yazılmış *The Maimie Papers*'ın önsözünden bahseder. Ruth Rosen tarafından kaleme alınan bu yazıda Maimie evliliğin ekonomik güvencesi için fahişeliği bırakmıştır. Ancak bu hayatın kendi için yetersiz ve kuru olduğunu fark edince tekrar aynı işi yapmaya başlamıştır. Fahişeliğin kazançlı bir iş olduğundan bahsedilen bu yazıda Blau'un asıl sorguladığı Maimie'nin bunu neden yaptığı değil, diğer insanların bu neden yapmadığıdır. Bunun cevabı olarak da, toplumdan dışlanma korkusunun ve onaylanmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. İnsanoğlu hayat boyu yaptığı eylemlerin çok büyük bir kısmını onanmak için yapmaktadır. Hatta öyle ki bazı eylemlerin tek amacı budur. Bu onay alma ihtiyacı en sorunlu eylemlerin tek cevabı olabilmektedir (Wallace/Alison, 2013:454-455). Toplumsal onaylama kavramı bu hususta bekâretin ispatını veya tıbbi müdahalesini en iyi şekilde açıklamaktadır. Gerdek gecesi esasında kavuşmayı, ilki temsil etse de; toplumsal anlamda bir 'kabul-onay' gecesi olmuştur.

İnsanların bekârete yükledikleri anlamın açıkça bir biyolojik dayanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle bekâretin varlığının toplumsal bir kaynaktan çıktığına inanmamız gerekmektedir. Bekâretin nasıl ve ne şekilde farkına varıldığına ilişkin hipotez; babaların çocukları üzerinden yaptıkları pazarlıklarda kullanılan bir koz olduğu üzerinedir. Bu usül sadece toplumda bir hiyerarşi oluşturmamış kadınlar arasında da bedenleri üzerinden hiyerarşik bir yapı oluşturmuştur (Blank, 2006).

Bekâret söz konusu olduğunda üzerine konuşulacak ilk konu cinsellik ve bu cinselliğin tabusal bir alanda olmasıdır. İlk gece kavramı da bu tabu içinden çıkmaktadır. Tabunun yıkıldığı an; eşine ilk teslim oluş yeni bir tabunun içine girmekle mümkün olmaktadır. Kültürel kodlarda bu durumu analiz ederken dini inançlar, örf ve adetler, ritüeller, toplumlar arası etkileşimler vs. birçok unsuru dâhil etmek mümkündür. Ancak sadece kadın cinselliğinin tabu olarak sayılması ve erkekte bunun ayrıcalık yaratacak nitelikte yasak sayılmaması cinsiyetler arası bir çatışma doğurmaktadır. Bakire bir bedenin yalnız kadında olması gereken nitelikler arasında yer alması, erkeğin bu hususta daha özgür bir alanda konumlanması feminist grupların mücadele dayanaklarından birisi olmuştur. Bekâretin ayırıcı özelliği, tıpkı insan severlik gibi insana özgü bir tasarım olmasıdır. Bekâreti toplumlar kendileri geliştirip inanarak onu toplumun bir parçası haline getirmişleridir. Tanımı ve işlevi toplumlardan tarafından netleştirilemeyen sadece kadınsal alana itilmesi ona kızlık zarının muhafazasından başka bir görev yüklememektedir (Blank, 2016:45). Toplumlar bekârete verdikleri değeri artırırken dini ya da erkeğin de bu dine mensup olduğunu göz ardı etmiş olmalı ki; bu günah sadece kadının olmaktadır. Erkeğin biyolojik olarak bekâretini simgeleyen bir yapıya sahip olmaması onu her türlü sorumluluğun dışında bırakırken, kadının namusunu koruma görevi toplum tarafından yüklenmektedir.

1.2.Toplumsal Bir Değer Olarak ‘Namus’ ve ‘Namuslu Olmak’

Namus, kelime anlamı olarak; bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, dürüstlük, doğruluk, iffet anlamlarına gelmektedir. (TDK, 2011) İffet ise cinsel saflık ve temizliğe karşılık gelmektedir. (TDK, 2011) İslami literatürde namusun karşılığı olarak iffet sözcüğü kullanılmaktadır. Buradaki iffet; bedeni ve manevi hazlara karşı durmayı sağlayan bir ahlaki terim olmaktadır (İslam Ansiklopedisi, 2006). Eski Yunancada ‘nomos’ kelimesinin ‘yasa, töre, kural’ anlamını taşıması Türkçede namusun yasalar, kurallar bütünü olduğu anlamını çağrıştırmaktadır.

Namus sözcüğü etimolojik kökeninde iktidar kaynaklı yasa, kural, emir, düzen anlamlarıyla bulunmaktadır. Bazı kaynaklara göre Hellencedeki ‘nomos’tan bazılarına göre de Arapçadan gelmektedir. Nomos anlam içeriğinde sahiplenmeyi de barındırmaktadır. Kelime kökü ‘nema’ erkeğin sahip olduğu ve üzerinde hayvanların otladığı alan manasındadır (Kalav, 2012:151).

Namus; iffet, ahlak, dürüstlük, onur ve şeref gibi anlamları barındırmaktadır (Tezcan, 2003). Sosyal değerler ve davranış biçimleri arasında köprü oluşturan namus, insanları üyesi bulunduğu toplumla uyum içinde davranmayı, statükoyu meşrulaştırmayı ve kültürün belirlediği örüntüler arasında uyumu sağlamaktadır (Peristiany, akt. Tahincioğlu, 2011). Toplumlardaki cinsiyet temelli namus algısının sosyalleşme sürecinde kadınlara cinsiyet rollerinin benimsetilmesi yoluyla yeniden inşa edilmektedir (Kardam, 2005). Erkek ise saygınlığını kan ve evlilik bağı bulunduğu kadınların davranışlarını kontrol ederek ve yabancı erkeklerle görüşmelerini yasaklayarak korumaktadır (Mernissi, 2004).

Namus; onur, şahsiyet vs. gibi hisleri, düşünceleri veya duyguları içeren ve bunların gereğinin yapılmasını daha üst bir konumdan buyuran bir değer anlayışıdır (Bağlı, 2011) Türkçede namus, sözlükteki ilk anlamının ardından dürüst ve doğru olmayla ilişkilendirilmektedir. Aslında bu tanımlama namusun kelime anlamından çıkıp, toplumsal düzeye ulaşma macerasını göstermektedir. “...Gereğinin yapılmasını bir üst konumdan buyuran...” (Bağlı, 2011) tabiri ile toplum içerisinde daima bir ‘üst’ tarafından bunun gereklerinin sunulduğu ifade edilmektedir. Burada üst olarak nitelenen ise patriarkalin cinsiyet algısıdır.

Durkheim, *Dini Hayatın İlkel Biçimleri*’ni anlatırken; toplumların bir araya gelerek nasıl kutsal zaman ve mekân oluşturduklarını, toplumsal bilincin ortaya çıkışını ve toplumu bir arada tutan değerlerin önemini vurgulamaktadır (Durkheim, 2011). Toplumsal değer olarak namus ataerkil toplumların en önem verdikleri cinsiyete dayalı bir kavramdır. Ortak bilinç olarak namus, yokluğu durumunda kaosa neden olmaktadır. Namus, onur, şeref vs. toplumların ahlaki kurallarına uyma durumunu belirtirken, özellikle ataerkil toplumlarda kadınlar üzerindeki namus algısı ve bunun evrimleşmiş boyutları; namus kavramlarının içinin nasıl doldurulduğunu inceleme gereksinimi doğurmuştur (Kalav, 2012).

Ahlaki kurallar toplumlardaki devamlılığı sağlamada oldukça önemli bir konumdur. Evrensel ahlak yasalarının dışında kendi değerlerin bünyesinde koyulan kurallar ile toplum devamlılığı, bütünlüğü ve kültürü nesilden nesile taşıma gayesi taşınmaktadır. Bu amaçla hareket eden ve ahlaki değerlerini koruyan kişi ‘namuslu’ kişi olma unvanını kazanmış bulunmaktadır. Ancak namuslu kişi tanımlamasının cinsiyet bağlamında yeniden çözümlenmesi problemleri bir algının doğmasına sebebiyet vermiştir (Koğacıoğlu, 2007).

Kadının cinsel saflığı onun ‘namuslu’ kadın olduğunu göstermektedir (Kardam, 2005). Namusun cinsel ahlaka ilişkin bir değer olması, cinsiyetler arasındaki hiyerarşik düzenin kadın aleyhine sonuçlanmasına neden olmaktadır (Tahincioğlu, 2011:34). Kadının yüzünün karası olan evlilik dışı cinsellik, erkeğin elinin kiri olmaktadır. Kadın cinselliği ve özellikle bekâr kadın cinselliği ailenin itibarına engel ve tehdit olarak görülmektedir (Kalav, 2012:150). Namussuz olmayı ise Faraç’ın bir çalışmasındaki bulgular; kadının zina yapması, bekâretini kaybetmesi, erkeklerle konuşması, açık gezmesi, izinsiz dışarı çıkması, dedikoduya mahal vermesi şeklinde tanımlamıştır (Faraç, 2007).

Namus öncelikle feodal yapı ile olan ilişkisinden açığa çıkarılmalıdır. Kimliğin ve kültürel yapının oluşumu, toplumların toprağa el koyma biçiminin örgütlenmesinden ve zaman içindeki değişiminden meydana gelmektedir (Tillion, 2006). Ataerkil bir yapının işareti olan bu tespit, baba soyundan gelen aidiyetlik ve babanın kadın bedeni üzerindeki gücünden toplumsal cinsiyetin oluşumundaki namus, erkek ve gücü ile eşleşmektedir (Köysüren, 2013:102).

Ataerkil toplumlarda namusun gerekleri cinsiyetçi bir yol izlerken, kadın için namus erkek için ise şeref söz konusu olmaktadır. Erkeğin bedeni üzerinde bir namus yükümlülüğü bulunmazken kadının namusu onun şerefının temsili olmaktadır. Kadının bedeninin korunması üzerinden itibar kazanan bir erkek kültürü ile karşılaşmaktayız (Köysüren, 2013:102-109).

Namusun kadın ve erkeğe indirgenmiş halinde pozitif ayrımcılık unsurlarının tespiti ile bir cinsiyet çalışması yapma gerekliliği meydana gelmiştir. En keskin halinin bekâret ve namusun birlikte anılmaya başlandığı toplumlarda görülmesi; o toplumlardaki kadın imgesi üzerine gidilmesinin işaretlerini vermiştir. Namuslu kadın; bekâretini korumuş kadın ise kendi iradesi dâhilinde evlilik dışı cinsel birliktelik yaşamış kadının namustan yoksun olduğunu söylemenin yarattığı kaosun üzerine gidilmesi son yıllarda bu alandaki çalışmaların artışını da beraberinde getirmiştir (Kırkpınar, 1999). Kadının toplum normları ile toplumun içine ya da dışına itilmişliği ona bir konum arayışından değil, ataerkil yapısına layıklığının ölçülmesinden kaynaklanmaktadır. Kadının bu çalkantılı konumu, onun namus üzerinden kabulü ve toplum tarafından onanması ile mümkün kılınmaktadır.

Namus, kadın ve erkekte farklı anlamlar barındırırken toplumsal cinsiyet mefhumundan beslenmektedir. Genel tanımlamada namuslu kişi; iyi, ahlaklı, dürüst, eşitlikçi, adil vs. nitelikleri taşıırken; cinsiyetler arasında bu niteliklerin dağılımı farklılaşmaktadır. Namuslu erkek; öncelikle dürüst, adil, kadınlara yaklaşımında ölçülü vs. anlamlarını içermektedir. Namuslu kadın ise öncelikle karşı cins ile olan münasebeti çerçevesinde unvanını kazanmaktadır ve diğer sıfatlar sonraki sıraları almaktadır. Toplum algısındaki kirlilik tabiri, kadının bedenini dış etkenlerden(erkekten) korumadığı ve hatta koruyamadığı durumlarda kullanılmaktadır. Bakire olmamanın, temiz olma ile eş anlamı barındırması, dolayısıyla bizi yüzeysel cinsel temasların bedeni kirliletmediği bir döneme götürmektedir. O halde; namus ve bekâret kavramlarının içlerindeki saflık, masumluk, el değmemişlik manaları da boşalmış bulunmaktadır. Namus ve bekâretin, kızlık zarının korunması halinde ‘temiz’ yaftasıyla geçer not alacağı bir oluşum; toplumlardaki kadın imajını zedelemektedir. (Beauvoir, 1977:240-242)

Kadına seslenen toplum, erkeğine karşı daha toleranslı davranma eğilimi gösterirken, cinsler arasında yarattığı ayrımı görmezden gelmektedir. Cinselliğin erkek için fizyolojik bir gereksinim, kadının ise ancak evlendikten sonra yaşayabileceği bir olgu olduğu düşüncesinin baskın çıktığı bir toplumsal düzenle karşılaşmaktadır. Böylelikle erkeğin cinsellikle tanışma hakkı ve hazırlıkları ergenlik döneminde başlarken, kadının cinselliği yaşama hakkını ancak koca adayının ortaya çıktığı tarih belirlemektedir. Evlilikten önce kadın ve erkeğin arkadaşlığı geniş bir kesimde serbest olmamaktadır. Yakalanma korkusu yaşayarak ailelerden edinilen gizli arkadaşlık veya ilk ilişki zorunlu olarak evlilikle son bulurken; kaçamaklarla yaşanan cinsellik, ailenin güvenini sarsma korkusu, daha evlenmeden cinsel sorunlara zemin oluşturmaktadır (Tekeli, 2015:311-325). Cinsellik üzerine yapılan bu çalışmada toplumsal baskının cinsellik üzerinde yarattığı sorunun kadın cinselliğinde bıraktığı çoğu zaman kalıcı izlerden bahsetmektedir. Burada özellikle vurgulanan konulardan birisi de kadın cinselliğinin ve cinsel problemlerinin kapalı kapılar ardında kalmasıdır.

Namuslu kadın imgesinin yanında mahremi de ötesinde bir kadın çıkmaktadır karşımıza. Mahrem, kişiye özel alan iken kadının mahreminin sınırlarını toplum belirlemektedir. Cinsellik bir toplum problemi haline gelmişken, cinselliğin yaşanma biçimi; kirli ya da temiz, namuslu ya da namussuz etiketlerine sahip olmakla neticelenmektedir. Ancak bu sıfatlandırma eylemleri kadının namusu üzerinden yapılmakta ve erkeğin herhangi bir şekilde bedeni ya da namusu kirlenmemektedir. Namuslu erkek olmak çevresindeki kadınların namusunun korunması ile mümkün olmaktadır. Bu bakımdan kadın kendi bedenini yalnızca kendi namusu için değil ailesindeki erkeklerin namusu için de korumaktadır (Çınar, 2013:243-265).

Modernist düşünce, namusu geleneksel yapının bir ürünü olarak görürken, namus sözcüğü yenine ahlak ve temiz kavramalarını tercih etmektedir. Böylelikle namus algısı sorununun ortadan kalktığına düşünülmesinin aksine, namusun sadece kontrol mekanizması değişmiştir. Çeşitli iktidar yapılarının elinde farklı söylemlerle kontrol edilmeye ve yine kadın üzerinden söylem üretilmeye devam edilmektedir (Koğacıoğlu, 2017).

1.3.Dünya Topluluklarında Öne Çıkan Cinsellik, Bekâret ve Namus Kültleri

Toplumlardaki farklı inanç ve dini yapılar farklı ritüellerle kendisini göstermektedir. Günlük toplumsal eylemlerden, evlilik, cenaze, doğum vs. gibi geçiş ritüellerine kadar antropolojik çalışmalara konu olmuş izlenimler bulunmaktadır. Bu eylemlerin çoğu geçmişten günümüze süregelen; örf, adet, inanç ve efsanelerden kaynaklanmaktadır. Bekâret ve namus üzerine de gerek Türk toplumunda gerekse dünya medeniyetlerinde farklı törenler ve simgesel olgular bulunmaktadır. Böylece kadın bedeninin toplumlar için ne kadar önemli bir figür olduğu da anlaşılmaktadır. Önemi kadar ötekileştirilen bir kadının toplumlardaki inişli çıkışlı yapısı bekâret ve namus söz konusu olduğunda oldukça ilginç ritüellerle karşılaşılmaktadır.

Güney Afrika'nın Zulu Kabilesi'nde bekârete oldukça önem verilmektedir. Kabilenin genç kadınları bir araya gelerek bekâretlerini kutlamakta ve yaşlı bir kabile üyesi tarafından toplu bekâret kontrolleri yapılarak, bakirelikleri belgelendirilmektedir. Kutlama sonunda cinsel ilişki ve cinsel yoldan bulaşan hastalıklar hakkında bilgilendirme yapılarak cinsel eğitim verilmektedir (Carolyn, Rumsey, 2012). Dünyadaki ilginç ritüeller arasına giren bu gelenek bir kabilenin cinsel eğitim vermesi açısından da önem kazanmıştır. Guam geleneklerinde ise bakire kadının evlenmesi yasak olmakla beraber para karşılığı bu işi yapanlar tarafından bekâret bozulmaktadır (Steams, 1951).

Romalıların mühürleyici zar inancına göre genç kızlar regl olmadan önce evlendirilmekteydi. Orta ve Güney Amerika'nın bazı bölgelerinde aynı mitsel inanca göre Ay genç kızların bekâretini almaya çalışmaktadır. Regl dönemlerinde yavaş yavaş kızlık zarının yitirildiği, Ay erkek olmadığı için bu kaybın yavaş ve her ay olduğuna inanılmaktadır. (Blank, 2016:102)

Avustralya'nın ilkel kabilelerinde serbest cinsel yaşam şekli ile on dört on beş yaşlarındaki gençler serbestçe cinsel ilişki yaşayarak bekârete önem vermediklerini ve namusu çağrıştıracak bir durumun olmadığını gündelik yaşmalarına aktarmışlardır. Yeni Kaledonya'daki cinsel yaşantıda genç erkekler öncelikle yaşlı kadınlarla birlikte olarak tecrübe kazanıp, ardından tecrübelerini genç kadınlara yansıtmışlardır (Letourneau, 1970:4).

Eski Polinezya’da ise gündelik yaşantının büyük kısmı cinsellikle geçerken, evli sayılan erkeklerin evlerine misafir olanlara kızlarını ve eşlerini ipek kumaş, konserve, çikolata ve bisküvi gibi ürünler karşılığında sunmaları da cinsel serbestliğin göstergesi olmuştur. Eski çağlarda Tahiti Adası’da da benzer bir durum olarak ailenin kadınlarını misafire sunmak büyük bir nezaket kuralı sayılmıştır. Yeni Zelanda’da başkalarıyla cinsel ilişkiye girmek için aile reisinden izin almak yeterli görülmüştür. (Letourneau, 1970:4) İlkel toplumlarda görülen bu cinsel serbestlik örneklerinden ziyade cinselliğin gündelik hayatta ve toplumda önemli bir yere sahip oluşu da dikkati çekmiştir.

Bekâretin farklı kültürlerdeki yerine örnek olarak; Markiz Adaları’nda on iki yaşına gelen genç kızların cinsel ilişkiye girmelerine izin verilmiş ancak bunun yanı sıra bekâret kutsal sayıldığından, kadının bakire çıkmaması durumunda boşanmaya izin verilmiş, bakire olanların yanakları kırmızıya, kaşları beyaza boyanarak bekâretleri topluma ilan edilmiştir. Yeni Zelanda’da kızını evlendiren aile; kızından memnun kalınmadığı takdirde dövülmesi ve öldürülmesine izin vermiş, bakire çıkmayanların ise boşanmasına izin verilmiştir. Ancak tekrar evlenmeleri pek mümkün kılınmamıştır. Bununla beraber Asya ülkelerinde, Çin’de, Moğollarda, Japonlar’da poligami yaygınken kadının erkeği aldatmasının cezası ölüm olmuştur. Çin’de bir dönem doğan kız çocuklarının öldürülmesi ile erkek nüfusun fazla olduğu bir toplum meydana gelmiştir. Bazı Asya ülkelerinde ihanet eden kadınların eşleri tarafından timsahlara atıldığı da söylentiler arasına girmiştir. (Letourneau, 1970:20) Özellikle ilkel toplumlarda yaygın olan cinsel serbestlik ve vücudu teşhir etme durumu mahrem ya da utanç duygusunun bu toplumlarda oluşup oluşmadığını düşündürmektedir. Birçok toplumda yaz mevsimlerinde cinsel organların küçük bezlerle kapatılıp çıplak dolaşım yadırganmayarak, teşhirine izin verilmiştir.

Souliamas kabilesinde evli kadının kocası ile sevgilisi para veya bir eşya karşılığında anlaşma sağladıktan sonra, kadının belirlene süre boyunca sevgilisi ile kalmasına izin verilmiştir. Balear Adaları’nda düğün günü evlenen kadın düğüne gelenlerle cinsel ilişkide bulunup bekâretini eşinden önce başkasına teslim etmesi zorunlu görülmüştür. Yine Kıbrıs’ın bazı bölgelerinde kadınların evlenmeden önce bekâretlerini yitirmeleri söz konusu olmuştur. İbraniler’de ise bakire çıkmayan kadının eşi tarafından taşlanarak öldürülmesi görülmüştür. Avrupa’daki Keltler’de cinsel ilişki sırasında yakalanılmadığı halde zina yaptıkları düşünülen çiftler ömür boyu hapse cezalandırılmıştır (Yücel, 2015:52-54).

Eski Mısır'da kardeşler arasında cinsel ilişki yüksek sınıflarda sapıklık olarak görülürken, alt sınıflarda yaşanır bir durum olmuştur. Aynı babadan olan kardeşler evlenebilirken, aynı anneden olanları yasaklanmıştır. Sonraki yıllarda ise kardeşlerin evlenmesi tamamen yasaklanmıştır. (Lewinshon 1968:3-5) İlkel toplumlarda alışılmışın dışında birçok geleneğe rastlanmakta ve genel olarak bakıldığında mahrem alanının oluşmadığı, kadın bedeninin teşhirliğinin söz konusu olduğu, kadın ölümlerinin bekâret sebebi olarak da meydana geldiği görülmektedir.

Babiller'de evliliğin biraz daha çağdaş hukuka yakınlığı dikkat çekmiştir. Ancak eşlerin birbirini aldatmasına kesilen cezalardan kadın ve erkek arasındaki fark anlaşılmaktadır. Şöyle ki; erkeğin aldatması durumunda erkek eşine tazminat öderken, kadının aldatması durumunda suya atılıp boğularak öldürülmüştür. Eğer kadın sevgilisiyle yakalandı ise birbirlerine bağlanarak suya atılmışlardır. Cinsel ilişkiye dair yasakların artmasıyla Babil erkeklerinin arayışları sonucu fahişeler ortaya çıkmış, çeşitli mabetlerde fahişelerin Tanrı'ya hizmet ettikleri düşünülerek onlara meşruluk kazandırılmaya çalışılmıştır. (Lewinshon, 1968:26-28) Eski Yunan cinsellik anlayışında kadın figürü oldukça öne çıkmıştır. İnanışlardan birine göre Tanrı kadının ev işleri için erkeği ise dışarıdaki işler için yaratmıştır. Evlilik dışı cinsel ilişki yasak sayılmazken, evli kadının sadakatsizliği ateşe atılarak son bulmuş, erkeğin ise sadakatsizlik gibi bir durumu tanımlanmamıştır. Ancak yine de eşi dışında ilişki yaşamayanlar saygınlık kazanmışlardır. Yine aynı dönemlerde homoseksüel ilişkiler artmaya başlamıştır. Bu dönemde özellikle gelişen heykelcilikte kadın bedeni ve cinsel ilişkilerin konu olması da dönemin özelliğini yansıtmaktadır.

Eski Hindistan'da bekârete önem verilmiş ve kadınlar bedenlerinde bakire olduklarına dair izler taşımışlardır. Kadınların eşlerinin ölümü ardından intihar etmesi veya kurban edilmeleri eşlerine olan sadakatlerinin sembolü sayılmıştır. Durkheim'in *İntihar*'ına da konu olmuş bu ritüeller öldükten sonraki yaşama inanıldığının göstergesi olmuştur. Budizm'in etkisiyle kültürel değerler değişmeye başlamış kadın üzerindeki bir takım baskı alanları hafifletilmiştir. Bekârete verilen önem zayıflamıştır. Özellikle en eski seks kitabı sayılan *Kamastra*'da cinsel ilişki çizimlerle anlatılmış ve erotik hikâyelerle süslenmiştir. En dikkati çeken husus ise cinsel ilişkide kadının da erkek gibi haz duygusunun olduğunun vurgulanması olmuştur. Kadının cinsellikte pasif olması anlayışından uzaklaşmış ve bedeninin hissiyatının farkına varması iletilmiştir (Darga, 1993:117-118).

Romalılarda cinsellik özgürce yaşanırken aynı zamanda bekâret ve evlilik kutsal sayılmıştır. Ayrıca erkek ve kadının birbirlerini cinsel yönden mutlu edemedikleri durumda eş değiştirmeleri uygun görülerek cinselliğin evlilikteki rolü gösterilmiştir. Fahişelik bu dönemde suç sayılmamıştır (Lewinshon, 1968:56). Roma kaynaklarına göre bazı dönemler cinsel taşkınlıkların, bunun üzerine kurulan yaşamların dönemi olmuştur. Kadının bedeni örtülmeksizin toplantılarda sergilenmiş, cinsel ilişkileri herkesin gözü önünde yaşanmıştır. Sanata da en çok yansıyan konu cinsellik olmuş, duvarlara erotik resimler çizilmiştir. Genelevlere özgü üzerlerinde cinsel figürler içeren paralar basılmıştır (Lewinshon, 1968:68). Sanat toplumun dönemsel özelliklerini içerisinde barındıran en önemli alanlardan biridir. Birçok toplumun eserlerinde; şiirlerde, resimlerde, heykellerde cinsel figürlere rastlanması da dönemini yansıtmaktadır. Açıklığın ve cinselliğin yaşamın büyük bölümünü kaplamasıyla her alanda cinsellik kendisini göstermiştir.

Orta Çağ Avrupa'sında cinsel baskıların artması rahiplerin cinsel perhize girmelerinin gerekliliğine kadar varmıştır. Kiliseler arasında bu konuda önce fikir ayrılıkları çıkmış daha sonra tek kararlar rahiplerin cinsellikleri yasaklanmıştır. Bu karar verildiğinde evli olan rahiplerin ise boşanması istenmiştir. Ancak kilise bu yasağı sağladığını düşünse de gayri meşru ilişkiler başlamıştır. Cinselliğin bedensel hazdan sıyrılmasını özellikle kadınlar konusunda yasaklayan kilise, cinsel birleşmeyi üreme için geçerli kılmıştır. Bu dönemde oluşan fuhuş da engellenmek istenmiş, fahişelerin saçları tıraş edilerek topluma ilan edilmiş ve çıplak halde suya atılarak çevrenin yardımları engellenmek istenmiştir (Lewinshon, 1968:109-113). 13. yüzyılda ise dikkatleri çeken farklı bir uygulama olarak eşlerine veya kızlarına güvenmeyen erkekler 'bekâret kemeri' kullanmışlardır. İspanyollar ise kemeri en uzun süre kullanan topluluk olmuştur. Floransalılar tarafından ortaya atılan kemer 'Floransa Kemeri' olarak da anılmıştır. Bu kemer ya da diğer uygulamalar cinselliğin önüne geçememiş, özellikle Haçlı seferleri sırasında eşleri savaşa giden kadınlar cinselliklerini devam ettirmişlerdir.

İngiltere Kraliçesi Victoria Dönemi'nin yasakları ise günümüz edebiyat ve sosyal bilim alanlarında hala araştırma konusu olmaktadır. Cinsel yasaklamalarla beraber cinsel çağrışım yapan eşya, isim ve tabilerin de yasaklandığı bir dönem olmuştur. Kadının ev dışında konumlanmasına izin vermeyen kraliçe onun eşi ve çocukları için yaratıldığını dile getirerek sosyal yaşantıdan soyutlamıştır. İncil'den cinsellikle alakalı ibareler çıkarılıp, yeniden basılarak; kadın bedeninin Adem ve Havva olayından dolayı acı çekmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunun gibi yasaklamalar nedeniyle dönemde büyük cinsel bozulmalar yaşanmıştır ve yasaklanmaların aksine cinsellik sağlıklı şekilde hızla yayılmıştır (Taşdelen, 2015:205-214).

16. ve 18. yüzyıllar arasında ise kadınlarda dekolte kıyafetler, yüksek topuklu ayakkabılar giymeye başlanmış, cinsellik serbestlik kazanmış, bekaret üzerindeki baskı azalmış, cinsellik yine sanata konu olmuştur. Dönemin sanat dalı tiyatroya öpüşme sahneleri sergilenmeye başlanmıştır. Önce yasaklanan birçok durum tekrar cazibe haline gelmiştir. Bu dönemlerde meşhur olan Casanova ise cinsellikte kadına da önem vermesiyle şöhretine kavuşmuştur. Jean Jacques Rousseau ve Freud ise cinsellik araştırmaları ve eserleriyle ün salmışlardır (Yücel, 2015:163-205). Cinsellik tarih boyunca ya yasaklarla ya da aşırı taleple her daim dikkatleri üzerinde yoğunlaştırmıştır. Birçok toplumda serbestliğinin yanında bekâret, eşe olan sadakate olan önem vurgulanmış ve bu kişiler toplumda saygınlık kazanmışlardır.

Orta Asya uygarlıklarında kadınların sosyal konuma dair görüşler dönem resimlerinde kadın ve erkeğin yan yana çizilmelerinden hareketle daha sosyal eşitliğe yakın bir sosyal yapı üzerine olmuştur. Bekâret üzerine çok açık ve net bilgiler bulunamamıştır. Bunun sebebi de cinselliğin mahrem olarak görülmesine bağlanmıştır. Örneğin; Eski Türklerde kadınlar ve erkekler gündelik yaşam içerisinde dengeli ve seviyeli bir ilişki içerisinde olmuşlardır. Aile içinde kadın oldukça önemli bir konumda görülmüştür. Tecavüz suçunun cezası ise idam olarak kesinleştirilmiştir. Bunlara karşın kadın dönem eserlerinde destanlarda sıkça yer alırken, cinsel içerikli bulgulara rastlanmamıştır. (Ögel, 1984) Selçuklularda kadının sosyal yaşantısının ev dışındaki varlığı çok söylenememekle beraber kadın evlenmeden önce eşini de görme hakkına sahip olmamıştır. Evlilik büyükler arasında kurulan bir kurum olmuştur. Yine Selçuklularda da bekâret ile alakalı bilgilere ulaşılamamıştır. İslami geleneklere bağlı olarak bekâret ve kadın bedeni mahremi oluşturmakta ve önem verilmektedir. Evlilik öncesi cinsel yaşam yasak sayılmıştır. Bu nedenle cinsellik söylemlerde yer almamıştır. Ancak Haşşaşiler ile beraber cinselliğin gün yüzüne çıktığı söylenmektedir. (Öz, 1997:402-404)

Osmanlı Devleti'nde evlilik öncesi ilişki zina sayılmış ve cezası ağır olmuştur. Bu nedenle bekâret de önemli sayılmıştır. Bakire çıkmayan eş de zina ile suçlanarak cezalandırılması istenmiştir. Recim cezası Osmanlı tarihinde bir kez uygulanmış ve halk tarafından bir daha tekrarlanmaması istenmiştir. Bu dönemdeki yasaklamaları Şeriat usulüne göre koyulmuş ancak İslam'da kadının zinası kadar erkeğinkinin de cezası olması durumu zamanla önemini yitirmiş, cezalar kadın üzerinde devamlılık sağlamıştır. Toplumda namusluluk ile evlilik dışı ilişki eş değer kullanılmış, buna uyan erkekler saygınlık kazanmıştır. Kadınların ise zaten aksi bir durumundan bahsedilmemiştir. İslam hukukuna dayalı bir yönetim izleyen Osmanlı'da en çok eleştirilen konulardan biri ise padişahların nikâh kıymaması ve haremde cariyeliğin oluşması olmuştur.

Nikâh dışı ilişkinin zina sayılması sarayda geçerlilik bulmamış ve cariyelerin bazı durumlarda evlendirilmesi söz konusu olduğunda, eşi tarafından bakireliği sorgulanmamıştır. Halk arasında ise zina durumu ortaya çıktığında büyük tepki toplanmış özellikle kadın üzerinde fazla baskı kurulmuştur. Gayrimüslim biri ile yapılan zinanın cezası ise daha büyük olmuştur (Kafadar, 1993:207-209).

BÖLÜM II

2. BEKÂRET VE NAMUSUN CİNSİYET KÜLTÜRÜNE YANSIMALARI

Türkiye, Müslüman ve ataerkil toplumsal özelliğiyle analiz edilirken ataerkil söylemin ölçütleri İslami kuralların ötesine geçmeye, toplumsal alanda cinsiyetler arası eşitsizlik söylemleri artmaya başlamıştır. Toplumun ahlaki kurallarının ihlali sonucu sosyal cezalandırma uygulanmakta, bu cezanın en bariz şekillerinden biri toplumdan soyutlanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu soyutlanma veya dışlanma durumunun tek bir cins üzerinde ağırlık kazanması cinsiyetler arası bir eşitsizliğin olduğunu göstermektedir (Ersoy, 2009:209-230). Sorgulanması gereken bir alan olan toplumun ahlaki kuralları yani sözlü hukuk alanının, değişen dünya ile birlikte formunda yenilikler olması kaçınılmazdır. Ancak her yenilik içerisinde bir olumlama barındırmadığı gibi, modern olarak adlandırılan her uygulama da içinde ‘iyi olanı’ barındırmamaktadır.

Ahlak; kişi, grup, aile, eğitim kurumları, kilise gibi buyurucu yapılar aracılığı ile sunulan değerler ve eylemler bütünüdür. Bu kurallar kimi zaman açık dile getirilirken, kimi zaman gizli ve dağınık halde aktarılmaktadır. Ahlaki kurallar birbirini tamamlayan, düzelten bazen de yok eden karmaşık bir ağı olmuştur (Foucault, 2003:137-144).

İnsanın çevresinde gördüğü insanlara, eşyalara ve tabiata karşı tutum ve davranışları büyük ölçüde kültürel çevre tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla algı, tutum ve değer yargıları üzerinde yaşanan toplumun oldukça önemli bir etkisi vardır. Gündelik hayatımıza yön veren ve yaşımızı etkileyen pek çok değer ve bunları tanımlamaya yarayan kavram bulunmaktadır. Toplum bu kavramlar üzerine inşa edilmekte ve onunla anlam kazanmaktadır. ‘Namus’ da toplumun büyük anlamlar yüklediği kavramlardan biridir (Öztürk, Demirdağ, 2013:117-135). Bu nedenle ne olduğu, nereden geldiği, hangi köklerden beslendiği, ilişkide olduğu öğeler ve cinsiyetler üzerindeki anlamının incelenmesi önem arz etmektedir.

Namus kültürden kültüre farklılık göstererek toplumsal cinsiyet ile anlamlandırılmaktadır. Cinsel ahlaka dayalı bir değer olan namus, cinsiyetler arası eşitsizlik yaratarak kadının aleyhine sonuçlanmaktadır. Kadının cinsel ahlakın dışına çıkması utanç kaynağı olurken, bu utancın denetimini erkek yapmaktadır. Ahlaki kuralların dışına çıkma durumu kadını doğrudan erkeği ise kadın üzerinden etkilemektedir. Çünkü ataerkil söylemde kadın erkeğin namusu olmaktadır. Bu söylem toplumsal cinsiyeti erkek egemen bir unsur haline getirirken kadına fazlaca sorumluluk yüklemiştir (Kalav, 2012:146-161).

2.1.Bekâret Anlayışında Kadın ve Erkek Roller

Türk toplumunda bekârete verilen önem çeşitli törenler ve simgelerle gösterilirken, bahsedilen bekâret anlayışı kadın üzerinden anlam kazanmaktadır. Müslüman ve ataerkil bir düşünce yapısından uzaklaşarak düşünüldüğünde; cinsler arası farklılığın en temelde biyolojik unsurlarda yattığını kabul etmek gerekmektedir. Eşitlikten bahsederken, tam anlamıyla bir eşitliğe cinslerin farklılığının müsaade etmeyeceği bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Fiziksel yapı farklılığından, ruhsal duygusal yatkınlık alanlarına kadar birçok yapısal farklılık belirgin şekilde bulunmaktadır. Bu nedenle bir ön kabul olarak kadın ve erkeğin farklı olduğunun altını çizmek önemlidir. Ancak bu farklılık, ayrıcalık ya da ayrımcılık sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır (Altuntaş, 2012:7-32). Toplumlardaki sorunlar kadın ve erkeğin farklılık kabulünden ziyade bunu kullanarak cinsler arasında bir adaletsizlik yaratılmasından kaynaklanmaktadır.

Foucault, iktidarın her yerdeliğinden bahsederken iktidarın tanımlanmasının oldukça zor olduğunu, sadece halk ve yönetim arasında değil; alışverişte, okulda, siyasette, eşler arasında, cinsellikte vs. hatta eş cinseller arasında da mevcut olduğunu belirtir. (Vergin, 2003:146-153) Ataerkil toplumlarda bu iktidar ilişkisi karşı cinsler arasında kurulmuş ve rol dağılımında iktidar payı erkeğe verilmiştir. Farklılıkların ayrıcalık doğurduğu bu toplumlarda ise kadın olmanın zorlukları üzerinde durulmalıdır.

Cinsler arasındaki toplumsal düzeydeki iktidar ilişkisi; kadın bedeninin dişiliği ve doğurganlığı ile kutsanması, kutsanmışlığı kadar ötekileşmesini meydana getirmektedir. Dişiliğin maddesellikle ilişkilendirilmesi, onun rahimle ve doğurganlığa indirgenmesine neden olurken, Aristo mantığında; üremede kadının maddeye erkeğin forma katkıda bulundukları söylenir. (Butler, 2011:56-57) Bu haliyle maddeleşen kadın bedeni teşhir olarak değer kazanırken; ruhu değersizliğinin içinde pasifleşecektir. Böylece ruhu ve bedeni birbirinden ayrılmış, bedeni dişil boyutta değer kazanmış bir kadın ile karşılaşmaktayız.

Bekâretin tanımlanmasında; saflık, masumiyet gibi anlamlar her iki cinse çağrı yaparken, kızlık zarının korunması işlevi devreye girdiği takdirde, fizyolojik bakımdan kadına çağrı yapılmaktadır. Böylelikle bakire kalma durumu kadınlara ait bir görev olarak toplumda kabul görmüştür. Biyolojik var oluş elbette cinsiyete doğuştan sahip olduğu özellikler vermektedir. Ancak cinsiyetin anne karnında belli olmasından itibaren toplumsal bir cinsiyet oluşumu boy göstermektedir. Kadın bedeninin sosyal inşası erkeklik gerçeğinden hareket edilerek kurulmaktadır. Bu nedenler toplumsal ilişkileri öteki ya da ikincil olarak devam etmekte, bedeni ise bakılan, denetlenen ve yargılanan beden olmaktadır (User, 2010:138-140).

Beden yaşadığı kültürün simgesi ve tanığıdır. Her zaman dilimi kendine ait bedenini oluşturmaktadır. Beden zamanından ayrı değildir. Doğum, cinsellik, haz, acı, sağlık, hastalık, ölüm gibi bedensel olgular bulunduğu zaman diliminin özelliklerini barındırırlar. Beden özellikle de kadın bedeni toplumsal algı, tutum, söylem ve pratikleri yaşamıştır (Odabaş, 2005:153).bu nedenle beden, namus ve bekâret ait oldukları toplumun ve zaman diliminin özellikleriyle analiz dilmelidir.

Patriarşik gelenekte kadının taşıdığı temel değer olan namus, erkeğin koruması gereken değerli olandır. Kadının bu namuslu beden için yapması gereken namusunu sakınmak, bekâretini korumak ve erkek soyunu başka bir soyla karıştırmamaktır (Aylin, 2015:39). Ataerkil yapılanmalar sadece kadın cinselliğini değil, erkek bedenini ve cinselliğini de şekillendiren düzenlerdir. Erkeğin güçlü olması, ağlamaması, hasta olmaması vs. tutumlar yüklenmesinin nedeni ataerkil yapının erkeğe biçtiği rollerdir (Odabaş, 2013).

Geleneksel dönemden moderne kadın bedeni, buna bağlı olarak namus ve bekâret algıları kendi dönemlerinin kültürel kodlarını yansıtmaktadırlar. Kadın ve erkek bedenindeki izlerin dönemsellik özelliklerinin kadında daha belirgin yaşanması ataerkil düzenin gereklerinden olmaktadır (Bilgin, 2016:219-243).

Geleneksel kadınlık rolleri kadının sömürü ve şiddeti rasyonelleştirmesinde etkili olmaktadır. Bu nedenle geleneksel ataerkil toplumlarda güç ilişkileri cinsler arasında adaletli dağıtılmamıştır. Kadının alt statüye itilmesi ve üzerinde uygulanan güç politikalarının nedeni burada yatmaktadır. Biyolojik farklılıkların dışında toplum tarafından yüklenen yapay farklılıklar sosyo-kültürel kurgudan başka bir şey değildir (Pakdemirli, 2015:131-132).

2.1.1. Bakire Bedenler: Bir Sorun Olarak Kadın Bedeni

‘Kadın’ kelimesinin anlamsal çağrışımları üzerinde durulduğunda insanların üzerinde konuştukları ve ona dair söylemler ürettikleri bir kimlik alanı olarak açıklanabilmektedir. Erkek ve kadın rolleriyle doğulmadığı, toplum tarafından hazır bulunan roller içinde doğrulduğu bilinmekle beraber, cinsiyet rollerinin sosyal etkileşimde sürekli inşa edildiği bilinmektedir (Elçi, 2001:3-5).

Kadın görüntüsü itibariyle dünya var olduğundan itibaren her toplumda önemli bir konuma sahip olmuştur. Ancak bu önemli ve değerli konumun değeri hep tartışla gelmiştir. Çünkü kadın, korumacı ya da özgürleştirici, dini ya da siyasi, vs. birçok etkinin altında sınırlarla yaşamaktadır. Özgür kadın nutukları atan toplumlar dahi onu bir şekle koymaya çalışıp bir nevi altın kafese hapsetmişlerdir. Bu sınırlamalar ya da sözde özgürleştirmeler daima kadının görüntüsü üzerinden olmuştur. Kadın bedenine atfedilen günah ve sosyal damga kadını şehvetin adresi haline getirmektedir. Kadını ve erkeği baştan çıkaran kadın dünyası, kadını hem cinsinden de sorumlu tutarak ruhu ve bedeni arasında sıkıştırmaktadır (Aksoy, 2009:71).

Kadın kendisini özne olarak inşa ederken, kendi varlığını ispatlama çabasını erkek perspektifi üzerinden göstermektedir. Toplumun kendisi için belirlediği kaderi dişil özellik katarak içselleştirmektedir (Işık, 2008). Kadını erkeğin karşıtı ve aşağısında gören politikaları spor, siyaset, kültür, ekonomi gibi her alanda görmek mümkündür. Bu tutumun altında kadın bedenini toplumsal bir proje olarak konumlandırma girişimi aynı zamanda onu erkeğe bağlı kılma eğilimi olmaktadır. Erkek kadın ayrışması bu temel üzerine kurulmuştur (Köse, 2011:80).

Ev ve aile ortamı dışında kadının yaşadığı tüm sorunlar onun bedeni üzerine olmaktadır. Cinsel bir meta olarak algılanmasının yanında bu sorunu en fazla yaşadığı yer dışarısı yani erkeğin alanına girdiği yer olmaktadır. Kadının toplumsal konumunun bedeni ve cinselliği üzerinden tanımlanması mümkün olmamakta ve bu beden sorunsalının sadece vajinal bir durum değil; aile, din, hukuk, evlilik gibi kurumlarla yakından bağlantılı olduğu bilinmektedir (Elçi, 2001:23). Kadın bedeninin denetimsel yapısı kirlilik bağlamında erkeğinki ise kutsallık bağlamında gelişerek ritüellerde yerini bulmaktadır (Douglas, 2007). Modernite bağlamında tüketim kültürü ile kadın bedeni cinselliğin ve hazzın alanı haline gelerek bu süreçte öteki olarak denetimi devam etmiştir. Her toplum yapısında olduğu gibi kadın bedeni toplumsal ve siyasal düzenin metaforu konumunda modern kültürde de devam etmiştir (Saygılı, 2005).

Tüketim toplumu kültürel sermayeden yoksun olanları veya yoksun bırakılanları bedenleri ve dış görünüşleri ile var olmaya çağırılmaktadır. Kadının salt bedensel görünüm ve zevkler için olan varlığı erkek egemen düzenin bir oyunu olmaktadır. Tüketim toplunun sınırsız vaatleri özgürleştirici bir hava içersinde kadının yine bedeni ile olan bir imtihana sürüklemektedir. Haz ve algı üretimi anlam üretimine tercih edilerek, anlam yitirme pahasına kendi görüntüsüne aldanmak, bireyleri bedenleri üzerine yatırım yapmaya itmektedir. Bu haliyle beden yine kişinin özellikle kadının değil, sektörün ürünü haline gelmektedir (Işık, 1998).

Kapitalist sistemde kadın bedeni kendisi için harcama yapılan en pahalı alanlardan biri olmuştur. Kadın bedeninin metalaşma serüveninde güzellik endüstrisi, ideal kadın bedenine ulaşma uğruna mücadele veren bir kesim kurma çabasını gütmüştür. Uygun ve ideal bir beden yaratmak aslında toplumsal bedeni kontrol etmenin en kolay yolu olmaktadır. Bu denetim alanı ile iktidarın sektörler üzerindeki etkisi önem taşımaktadır (Er, 2009).

Toplumların kadının değerini elinden alma sürecini, Yunan mitolojisi Zeus'un Apollo'yu yeryüzüne göndererek dört kol ve bacaklı, iki başlı, iki cinsel organlı canlıyı ikiye ayırması miti ile açıklamaktadır. Apollo bu canlıyı ayırır ancak onlar koşarak tekrar birbirine sarılırlar bunun üzerine bu iki canlının yanlarında olan cinsel organları öne getirilir ve bu birliktelikten kendilerine benzeyen canlılar meydana gelir. Böylece kadın ve erkeğin tek başlarına bir bütün olamayacağı, birbirlerinden ayrılamayacağı kanıtlanmış olur. Ancak göçebe yaşamdan yerleşik yaşama, kırsaldan kente, pre-modern'den moderniteye tüm toplum tiplerinde kadın ikincil durumda bazen de görünmez durumda kalmıştır. Böyle bir kadın aynı zamanda toplumların kendini ifade etme biçimine zorlanmış ya da kendini kabul ettirme pahasına, iradesiyle gösteriş dünyasına izin vermiştir (Köşgeroğlu, 2008:85-87). Toplumların sürdüğü yaşam koşulları ya da algı yaratmak istedikleri yapının kadın bedeni üzerinde ifade ediliyor oluşu onu özne olmaktan çıkarmış, hedefe giden bir nesne-araç haline getirmiştir.

Beden; üzerine hiyerarşilerin kurulduğu, kurallarının ve kültürün yükümlülüklerinin yazılı olduğu güçlü bir simgesel alandır (Marcos, 2000). Her yasa, tabu ve kural toplumsal işleve sahiptir. İnsanların kültüre aykırı davranışlarını önlemek ve bu davranışları denetim altında tutmak için var olan tabular, kültürün insan deneyimleriyle ortaya çıkan betimlemeleridir. Cinsel davranışların denetimi kültürün kendisinin var ettiği ve oldukça değişken bir durumdur. Bekâret de soyut bir kavram olarak kültürden kültüre farklılık göstermekte ve zaman içinde değişim yaşamaktadır (Blank, 2006:366).

Erkeğin, kadın ve bedenini kontrol etme amacına hizmet eden ataerkil ideoloji, bedenin eril ve dişil halden kadınlık ve erkeklik rollerine evrilmesine yol açmıştır. Bu durum birçok alanda kadın ve erkek farklılığını eşitsizliğe çevirmiştir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğini kullandığı namus söyleminde en açık haliyle ifade etmektedir. Kadının beden kontrolünü onun bekâreti ve namusu üzerinden yapmaktadır (Berktaş, 2009).

Türk Dil Kurumu'nun bekâret tanımlamasında yer alan "Hangi erkek aşk yapmadan evlendiği kızıdan tam bir bekâret beklemez" örneklendirmesi kadının bedeni üzerindeki hâkim söylemi ortaya koymaktadır (Komut, 2011:90). Kadının bedeni, bekâretini muhafaza etmesi üzerinden namusun en somut göstergesi olagelmıştır. Bu bedenin muhafazası ve toplumsal olumlanması namus için ön koşul olmaktadır. Bakire bir beden kadın için namuslu olmanın koşulu olmuştur. Kadının bedenine getirilen sınırlar dini ya da toplumsal kaynaklarla kabul sürecinden geçirilerek toplumlardaki normların işlerliği daha hızlı ve kolay hale getirilmektedir. Sosyal yaşamda kadının cinselliğine ve bedenine ilişkin söylemler kültürel ekonomik ve dini olgular tarafından yaratılmakta ve sonraki kuşaklara aktarılmaktadır (Bilgin, 2016:224).

Cinsel davranışların düzenlenmesi ve denetlemesi kültürün en değişken yapısının var olduğu durumlardandır. Bekâret, insan davranışlarının kontrolü için kültürün dayattığı soyut kavramlardan birisidir. Bekârete verilen önem her kültürde aynı olmamaktadır. Ancak yine de bakire olan ve olmayan arasında fark yaratmak kültürlerde genel bir özelliktir. Pragmatik açıdan bakıldığında cinsellik üreme amaçlı bir eylemdir. Bu nedenle toplumların devamlılığı ve kültür aktarımı için önem arz etmektedir. Bekârete verilen önem de esasında cinselliğe verilen önemi göstermektedir (Blank, 2008:366-367).

Dişil bedene sahip olmak, kadını sosyal teoride sorunlu bir konumda bırakmıştır. Farklı toplum tiplerinde ele alındığında kadın bedensel açıdan tahakküm altında kalmıştır (Turner, 2011:116). Bedenleri cinsiyetlerine göre ayıran toplumsal zihniyet kadın ve erkek rollerinin sembolik anlamlarıyla birlikte eylemlerini de yeniden kurgulamıştır (Bourdieu, 2001).

Türkiye'de 1980 sonrasında darbe etkisinin azalmasıyla beraber demokratik burjuva hareketlerinin yükselmesi yaşanmıştır. Feminizmin hareketlendiği bu dönemde Batılı kadın imajı ile kadında bir değişim yaşanırken, farklı görüşlerdeki kadınlar aynı adaleti arama yolundan gitmişlerdir. Liberal, sosyalist ve radikal feminist kadın grupları birlik olmalarıyla dikkat çekmiştir. Siyasi yapılanmaların baskın olduğu bu dönemde kadınların bölünmeyerek yol alması feminizm için büyük bir adım olmuştur. Bu nedenle aynı kadınlar birleşerek yıllar sonra başörtüsü, tecavüz, kamusal alan gibi birçok sorun için birlikte hareket etmişlerdir (Kaçmazoğlu, 2013:75-87).

2.1.2. Tabu Olarak Cinsellik ve Kadın Cinselliği

Toplumsal kültür hem erkek hem de kadının sağlıklı cinsel kimliklerinin devamı için önemlidir. Ancak toplumların kendi değerleri çerçevesinde cinsel mitler ve ritüeller bulunmaktadır. Bu değerler cinsiyetler üzerine kurulu olmakla beraber fertleri ve cinselliği kontrol altına almayı da amaçlamaktadır. Kuralların tabusal boyutlara ulaştığı noktada hem tabuya dönüşmeden önce hem de sonrasında sorunlar meydana gelmektedir. Tabular toplumda iki işlev görmektedir. İlki ahlaka ve norma aykırı hareket etmeyi engelleyerek denetim sağlamak ikincisi kültürel yapıdaki soyut kavramları anlamlandırmak için var olduğunu kanıtlamaktır (Blank, 2006:365).

Kadın bedeninin yasaklı hali toplum öncesi dönemlere kadar uzanmakta ve ilk yasak da kadın bedeninden ve hazzından uzak durma üzerinedir. Küme halinde yaşayan kadınlar ve erkeklerin yapılanmasında bir baba yönetime el koymuş ve babanın tüm kadınları kendi malı sayması erkekler arasında sorun oluşturmuştur. Baba ile rekabete girmek toplumdan atılma, dışlanma ya da hadım gibi cezalarla sonuçlanmış ve sonunda baba öldürülmüştür. Onun ölümü kadınları diğer erkeklerin de sahibi yapmış aynı zamanda babanın yüceliği ve kutsallığını kazanmak adına onu yemişlerdir. Ancak bu sefer güç birliği yapan erkek kardeşler arasında tüm kadınlara sahip olma arzusuyla rekabet başlamıştır. Sürecin sonunda erkekler aralarında toplumsal ve cinsel bir sözleşme yaparak kadınları yasaklı kılmışlardır. Çatışmanın sonlanmasıyla beraber ilk yasak kadın bedenine ve cinsel hazzına gelmiştir (Akal, 2005: Freud, 1996). Bu mit üzerinden Freud cinselliğe vurgu yaparak şiddet çözümlemedeki rolüne de dikkat çekmektedir. Encest ilişkisinin doğuşu olarak nitelenen kadın hazzının erkeler arasındaki yasağı, kadın cinselliğinin yarattığı kaos ve erkek denetimine sokulmasıyla da ilişkilendirilmektedir. Bu durum hazzın düzene sokulması veya cinselliğin denetim altına alınmasıdır (Girard, 2003).

Toplumsal bir olgu olarak namus, kadın hazzının erkekler arasında yarattığı veya yaratacağı muhtemel sorunları engellemek amacıyla bir düzen içine alınmaya çalışılmaktadır. Bu düzen ve kural durumu kadını erkeğin egemenliğine itmekte ve onun denetimi altında yaşamaya mahkûm etmektedir. Böylece oluşan hiyerarşik yapı cinsiyet eşitsizliği ve kadın aleyhine işleyen bir yapı oluşturmaktadır (Mernissi, 2003: Sirman, 2006).

Ataerkil yapıların kadın cinselliğini tehdit olarak algılamasından ötürü doğan denetleme mekanizması ağırlıklı olarak Müslüman toplumlara atfedilse de tek tanrılı dinlerde rastlanan bir durumdur. Toplumlar İslamiyet öncesinde de kadın cinselliğine sınır getirmişlerdir. Ancak buna ek olarak kabul edilen İslamiyet'in kadın cinselliğine getirdiği sınırlar ile mevcut kültürün uyuşması kadın üzerindeki baskıyı da artırmıştır (İlkaracan, 2003).

Ortaçağda baskın bir kilise ve toplumda en baskın şekilde erkekler yer alırken, kadın erkeğin statüsü altında, günah işlemeye karşı tehdit oluşturan bir varlık olmuştur. Öyle ki bu dönem yaktığı cadılarla tarihte ün yapmıştır. O dönemki öne çıkan kadınların endişesi kilise önderliğinde bambaşka bir hal almıştır. Dönemin doktorları sayılan cadılar başlarda olumlu bir statü sahibiyken, zamanla bunun etkisi silinmiş bu kadınların istenmeyişi diri diri yakılmalarına sahne olmuştur (Köşgeroğlu, 2008:91-98).

Ataerkil düzenin kadın cinselliği ile ilgili katı tutumu elbette her toplumda aynı seyri veya formu takip etmemiştir ancak sonuç itibariyle kadınları aynı noktada buluşturmuştur. Bunda kültürel dokular ve özellikle inanç sistemleri oldukça etkili olmuştur. Ataerkilliğin en başından cinsiyet ve cinsellik temelli yaklaşımlar bir iktidar ilişkisi kurmuştur. Kadın ve erkek arasındaki ilişki de cinselliğe bağlı bir iktidarlık uzantısı olmuştur (Berktaş, 2000).

Toplumların oluşturduğu tabular cinselliği, evlilik dışındaki cinsellikleri engellemek ile meşgulken; kadın ve erkeğin engellerini eşit tutmaya özen göstermemiş böylelikle kadın cinselliği üzerinde yasaklar türemiştir (Sarıtaş, 2012:57-71). Cinselliğin kadın bedenine sahip olma ve bu sahipliğin erkek egemen bir şekilde gerçekleşmesine yol açan ataerkil tutumlar, toplumsal cinsiyet içerisinde adaletsiz bir sistem kurmaktadır.

Kadın cinselliğinin denetlemesini yapmak ataerkil toplumlara özgü bir özelliktir (Özavcı, Özdedeli, 2017). Kadının bedeni üzerindeki denetim toplumda cinsler arasında iletişime kadar yansımaktadır. İkili ilişkilerde yaşanan tedirginlik ve korku bastırılmış cinsel duyguların ürünü olmaktadır. Ayıplar ve günahlarla büyüyen kız çocuklarının, erkeklere tanınan toleransların neticesi sağlıklı yapılar oluşturmamaktadır. Kristeva, kadın bedenindeki günah durumunu onun doğurganlığı ile ilişkilendirerek, kadının doğurma gücünün Tanrısal bir özellik olması sebebiyle toplumda bir korku oluşturduğundan bahsetmektedir. Bu yaratıcı özelliği yeniden inşa eden toplum ise bu duruma erkeğin kaynak oluşturduğunu düşünerek ona daha kutsal bir yer açmaktadır (Kristeva, 2004:108).

Cinselliğin kutsanma sebeplerinden birisi de üreme isteğidir. Ataerkil toplumlarda oldukça önemli olan çocuk sahip olma ve çoğu zaman erkek çocuk beklentisi olarak karşımıza çıkan bu arzu kadını doğurgan yapısı ile önemli kılmaktadır. Bu önemli görev öncesinde cinselliğin görev olarak aşılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Cinselliğin kadın bedeni ile buluşma, erkeğin hazzı ve baba olmakla yakınlaşması, tek taraflı cinselliklerin yaşandığı birliktelikleri göstermektedir (Kristeva, 2004).

Ataerkillerde cinsellik kadının geri planda bulunacağı bir sahnede yer almaktadır. Bu sahnede kadının kendi varlığına duyarsızlaşması beklenmekte, erklerin kontrolünde bir benlik algısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yasaklarla donatılmış bir kadın bedeninden kurallara uyması ve toplum tarafından onanması beklenmektedir. Kural dışı hareket eden kadın ilk başta namusu ile yargılanarak etiketlenmektedir. Toplumdan dışlanma korkusu ile kuralları ihlalden kaçan kendini bastıran bir profil yaratılmaktadır. Toplum kurallarının en keskin geçerliliği dışlanmanın caydırıcı etkisi olmaktadır. Korunması ve gizlenmesi gereken kadın bedeni evlilik söz konusu olduğunda bedenini erkeği için açmakta ve onun bedensel arzularına cevap vermektedir (Beauvoir, 2010:7). Kadının hem cinsel figür olarak anlamlandırılması hem de cinsellikten son derece uzak tutulmaya çalışılması eril yapıdaki tutarsızlığı göstermektedir.

Modern toplumlar kadınlardan teşhir unsuru bir tavır beklerken, kadınların bu olguya cevap vermeleri baştan çıkarıcı bir kadın algısına neden olmuştur. Modernliğin ittiği baştan çıkarma silahı tekrar kadının kendisine dönerek eril tarafından üzerindeki tahakkümünü güçlendirmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet cinsellik tarafından oluşturulan bir habitustur (Bourdieu, 2001).

Ataerkilliğin belirgin özelliklerinin gözlemlendiği Müslüman toplumlarda, Türkiye örneğinde olduğu gibi kadının cinsel saflığı erkeğin şerefini temsil etmektedir. Kadının cinsel denetiminin yapılmasının asıl amacı ailenin ve erkeğin şerefine muhafazasıdır (Tahincioğlu, 2011). Kadının bedeninde aile ve ait olduğu toplumun söz sahibi olma nedeni cinsel saflık ile namus ilişkisi olmuştur. Eşitsiz güç ilişkileri toplumsal cinsiyet ürünü olurken beraberinde iktidar durumunu da getirmektedir. Beden üzerinde iktidar kurulması onun sorunlu ilişkiler örüntüsü içinde kalmasına yol açmaktadır (Küntay, 2010:19).

Foucault'a göre cinsellik toplumsal inşadan oluşmaktadır (Foucault, 2003). Sosyolojik bakış da bu görüşü destekleyerek cinselliğin toplumsal inançları, pratikleri, kimlikleri vs. yansıttığını vurgulamaktadır. Cinsellik sosyal bir kurgu olarak kültür ve tarih konusudur (Bilton, 2009:152). Modern toplumun kurduğu cinsellik ise tüketim kültürüne dayanmaktadır. Beden bir haz aracı ve artık özel bir mülk olduğu için heyecan verici olmaktadır (Bauman, 2001:157-158).

Birey yaşamını yeme, içme, cinsellik, gezme gibi tüketimsel ürünler üzerine kurmaktadır. Bu paradigmanın oluşturduğu en sorunlu alanlardan birisi kadının bedeninin erotizmle ilişkisi olmuştur. Kadın tüketicinin bedenleşmiş görüntüsü olmuş, modern hayat onun görünürlüğü üzerine kurgulanmıştır (Köse, 2011:80). Böylelikle kadın hem geleneksel hem de modern dönemde gerek yasaklar gerekse de özgürlükler üzerinden cinsel olarak inşa dilmektedir.

Cinselliğin toplumun inşası olması düşüncesinden hareketle 19. yüzyıl histerik kadın figürü örnek gösterilebilmektedir. O dönem yayılan histerik vakalar; ağlama, gülme, çılgılık gibi psikolojik belirtilerle artarken rahmin ameliyatları fiziksel bir durumla da alakalı olduğunu göstermekteydi. Bekâr, dul ve yaşlı kadınlarda ağırlıklı görülen bu rahatsızlık aktif cinsel hayatı olan kadınlarda görülmemekteydi. Ancak dönemin gerekleri cinselliğin çocuk doğurmak için olduğu ve evlilik dışı cinsel ilişki nemfomani denilen erkek düşkünlüğü ile açıklanmaktaydı. Kadın cinselliğinin katı kurallarla çevrildiği bu dönemde kadınların cinsel kökenli psikolojik sorunlarının adı histeri olmuştur. Bir kadın hastalığı olarak nitelenen histeri aslında ataerkinin kadın cinselliği üzerindeki denetimi olmuştur (Turner,2011:111-115).

Kadınların ev içi ve dışı faaliyetlerinin belirlenmesinde etken olan patriarkal sistem kurallarını kadının bedeni ve cinsel sınırları üzerine kurmaktadır. Kurulan bu hâkimiyet erkeklerin kamusal alandaki saygınlıklarını artırırken, kadınları erkek denetiminde namuslarının korunması gereken bir düzene zorlamaktadır (Sirman, 2006). Yaratılan bu ideolojide erkek rasyonel akılla ve uygarlıkla, kadın ise doğayla ve duygusallıkla özdeşleştirilmiştir (Berktaş, 2003).

Cinselliğe ilişkin tanımlamalar, gelenekler, inançlar ve davranışlar kendiliğinden değil somut iktidar ilişkilerinden üremektedir. Binlerce yıllık ataerkin iktidar ilişkileri yalnızca devlet ve kilise tarafından değil; son iki yüz yıldır tıp, psikoloji, okullar vb. tarafından doğalaştırılmakta ve yaygınlaştırılmaktadır. Bu nedenle cinsellik modern toplumda iktidarların kurulum ve işleyişi açısından önem taşımaktadır (Berktaş, 2009:61).

2.1.3. Cinselliğin ve Kadının Denetim Alanı Olarak Evlilik

Toplumsal değişimin etkisini hissettirdiği alanlardan biri de cinsler arası iletişime bağlı olarak evlilik ve ailedir. Feodal toplumdan sanayi toplumuna geçişte modern hayatın etkisi dâhilinde kadının var olduğu alanlar genişlemiştir. Birçok statüde erkek ile eşit koşullara sahip olmasının ardından kadınların ve erkeklerin evliliğe ve aile içi sorumluluklara bakış açısı değişmeye başlamıştır. Öncelikle eş seçimlerinin sınırlılıklardan arınmasıyla başlayan değişimlerle evlilik kendini geleneksel ilişkiden romantizm akımına bırakmıştır. Eş, dost, arkadaş, sevgili, aşk gibi anlamlarla anılmaya başladığında özellikle feodal ataerkin yapıda alışık olunmayan evlilik yapıları türemeye başlamıştır. Ev işlerinde erkekten yardım beklentisi bile bu yapılara ters düşen bir durumken erkeklerin mutfığa giriyor olmasına alıştığımız bir döneme girmiş bulunmaktayız. İkili ilişkilerdeki ilerleme olarak niteleyebileceğimiz bu durum evliliği müşterek konumlara doğru yola çıkarmış olmaktadır (Aydın, Baran, 2010:117-121).

Günümüz terminolojisinde evlilik tanımlanırken resmi işlemlerle kanıtlanmış bir aile bütününe varlığından söz edilmekte ve bu bahis sırasında kadın ve erkeğin müşterek hayatından söz edilmektedir. Elbette ataerkillikte müşterek yaşamın tam varlığından söz edilemese de yokluğundan da söz edilememektedir. Evlilik kurumunun oluşması ise bir nikâh akdine bağlı olmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Türk toplumunda %91 oranında hem resmi hem imam nikâhlı, %3 oranında ise sadece resmi nikâhlı evlilik bağı kurulmuştur. (Tezcan, 2004:15-34)

Cinsellik hem bulunduğu toplumu etkileyen hem de ondan etkilenen bir mefhumdur (Kaya, Aslan, 2017). Etkileme sürecinde kadının sosyal yaşamında belirleyici bir role sahiptir. Özellikle cinsel ayrımcılıklarla karşılaşması kadının imtihan alanını genişletmiştir. Küresel olarak bir eşitlik ve kadın haklarından bahsedilirken toplumlarda bunun ağır aksak ilerlemesi, özellikle sosyal öğrenme sürecinde erkeklerin bu baskısal yapıyı devralmalarından kaynaklanmaktadır. Erkekler kadınların cinsel ihtiyaçlarını görmezden gelirken, kendi ihtiyaçlarına her daim cevap verilmesini beklemektedirler. Kadının cinsel arzularını söz konusu etmesi mümkün değilken, uyarılmışları olmadığı halde cinsel görevlerini yerine getirmektedirler. Küçük yaşlardan itibaren cinsellikten uzak ve bedenini koruması üzerine yetiştirilen kız çocuklarının evlendikten sonra da cinsellikten beklentileri düşük olmaktadır. Ayıplar ve günahlarla kısıtlanan bu beden evlilikle erkeğe teslim edilmekte ve erkeğin denetimi altında olan kadın bedeni evlilikten sonrada bu denetimde yaşamaya devam ettirilmektedir (Kaya, Aslan, 2017). Cinsellekle ilgilenmemenin erdem sayıldığı bir kadın figürü oluşturularak, onun cinselliği denetim altına alınmakta böylelikle bedenini koruması sağlanmaktadır.

Modernleşmeye bağlı toplumsal değişimin, toplumsal cinsiyete ve cinselliğe etki ettiğini, ataerkil söylemler gözlemlendiğinde; kadınların söz konusu olduğu alanlarda söylemek pek mümkün olmamaktadır. İnsanlık tarihinin başlangıcının anaerkillik olduğu düşüncesi baz alındığında günümüz ataerkiline büyük bir dönüşüm yaşandığı görülmektedir. Ancak bu dönemlerde de erkeğe üreme dışında ihtiyaç duyulmamış, doğanın karşısında güçsüz kalan kadın, erkeğin bedensel gücünden faydalanmak için onu kullanmıştır. Bu fiziksel güç giderek diğer alanlara yayılmış ve erkeğin hâkimiyeti tüm alanlara yayılmıştır (Özkoçak, Tavuz, 2014:187-201).

Cinselliğin doğal süreçten çıkıp ayıplara ve günahlara sarıldığı toplumlarda kadının cinsel özgürlüğünün olması durumundan bahsedilmezken, erkeğe toplum tarafından günahlar yüklenmemiştir. Fizyolojik unsurlardan çıkıp toplumsallaşan bir cinsellikten bahsetmek mümkündür (Imam, 2004:75-98). Erkeğin elinin kiri tabirinin ün salması da buradan kaynaklanmaktadır. Toplumların cinsler arasında yarattıkları devasa farklar, kadın erkek ilişkileri için daima sorunlu bir alt yapı oluşmasına neden olmuştur.

Ataerki toplumlarında erkeğin cinselliği öncelenirken kadın cinselliği sorunlu bir alanda yer almaktadır. Kadının bağımsız cinsel yaşantısı onu suçlu kılmaktadır. Cinsel ayartmaların şeytana ait olması, kadının da ayartma konusunda büyücü konumunda çeşitli kültürlerde suçlanması ve cezalandırılması rastlanan bir durum olmuştur (Tuner, 2006:108). Cinselliğin şeytansı bir özellik barındırmasından ziyade bu dürtünün kadın tarafından uyandırılmasına dayatılan suç, kadını daima sorumlu tutmaktadır.

Cinsellik; cinsel doyumu, iki insanın uyum içindeki beraberliklerini içeren tabular, kurallar, biyolojik ve sosyal yönleri olan özel yaşantı olarak tanımlanabilmektedir. Cinsellik insan hayatının devamı için yaşması gereken bir değere sahip olmasa da yaşam kalitesini artıran öğeler arasında yer almaktadır. Evlilik açısından cinsellik kutsanmışlığın, arınmışlığın bolluk ve bereketin simgesi olmuştur. Ancak tabular, mitler ve yasaklarla cinselliğin sınırları belirlenmiştir. Kuralların dışına çıkma ise toplumsal ahlakı bozucu bir tehdit, baş kaldırı ya da kutsanmış olana saldırı olarak anlaşılmıştır (Gülsün vd, 2009:3).

Kadın cinselliği bekâret ve namus üzerinden algılanmaktadır. Kadının toplum içerisindeki değeri cinsel deneyimi ile belirlenmektedir. Kadının cinsel olarak toplum gözünde değerli ve evlenilebilir olması için namuslu olması gerekmektedir. Bu durum kadınların cinsel deneyimsizliğinin ödüllendirilmesini, deneyimin ise cezalandırılmasını beraberinde getirmiştir. Namus cinayetleri, intiharları ve bekâret kontrollerinin sebebi bu algı olmuştur. Böylece toplum bastırılmış bir kadın cinselliği yaratarak, onun cinselliğini evlilikle mümkün hale getirmiştir (CETAD, 2007:13).

Cinselliğin evlilikle denetlenmesi toplumda ‘ilk gece’ ritüelini daha önemli hale getirmiştir. Özellikle bu gecede bekâretin kontrol edilecek olması ve bu gecenin sadece kadın için ilki ifade ediyor olması kadınlarda korku oluşmasına neden olmaktadır. Cinselliğin denetimini sağlayan bekâretin de denetimi evlilik kurumuna dolayısı ile bir erkeğe bırakılmıştır (CETAD, 2007:16-18).

Eşleşme, çiftleşme ve çoğalma tüm canlılara ait bir durumdur. Çiftleşme biyolojik bir durumken, cinsellik ve evlilik; psikolojik ve kültürel bir olaydır. Cinselliğin ve evliliğin her toplumda farklı olması ve tarihsel süreçten etkileniyor olması bilinen bir gerçektir. Bu nedenle evlilik kavramının ve ona yüklenen anlamların tek bir boyutu yoktur (Tarhan, 2005).

2.1.4. Kirlenmiş Beden Sorunsalı: Bekâret Kontrolleri

Ataerkil toplumların kadın bedenine dair kontrol mekanizmalarından en çok tutunduğu alan husus kuşkusuz bekâret ve bununla doğrudan ilişkisi olan kızlık zarıdır. Kadınların daha önce hiçbir erkek ile münasebetinin olmadığına göstergesi, kızlık zarının gerdek gecesini kanama yoluyla kendini ispat etmesidir. Bu aynı zamanda kadının ‘temiz’ oluşunun ispatıdır. Birçok kabile ve toplum bu anlayışı çeşitli ritüellere dökmekte böylece evlenen kadının bakireliği tüm topluma ilan edilmektedir. Aslında bu bir onanma ritüelidir. Nesne ve eylemlerin kirli ya da temiz şeklinde yargılanmalarının altında sistemli bir kirlilik ve ahlak anlayışı yatmaktadır (Douglas, 2017).

Bekâret ve ona yüklenen anlamlar dâhilinde tıbbi sebepli olmayan tamamen sosyokültürel bekâret muayeneleri kadın cinselliğinin sınırlarına örnek olmaktadır. Gelenekselden modernizme kızlık zarı algısına bakıldığında çarşaf asma geleneğinden modern tıbbın kullanılmasına kadar namus kontrolünün farklılaştığını kanıtlamaktadır (Kalav, 2012:149-161).

Mary Douglas, kanın toplumsal algıdaki öneminden bahsederken; kızlıktan kadınlığa, oğlanlıktan erkekliğe bir geçiş sembolü olduğundan bahsetmektedir. Bu haliyle bekâret kanamsı toplumsal kirliliği sembolize etmektedir. Kan ritüellerde sıklıkla yer alırken, kurban kesme eylemlerinde de önemli bir semboldür (Douglas, 2017:100-108). Kurbanın Tanrı’ya adanması durumunda olduğu üzere, kadının da erkeğe adandığının göstergesi kan olmaktadır. Kızlık zarını erkeği için koruyan bir kadından bahsedilmektedir.

Toplumun bekâreti onaylaması ile uygun kadın ve uygun eş olunurken aksi bir durumda kadın çevresi tarafından ötekileştirilip toplum dışına atılmaktadır. Bu aşamadaki dışlama faaliyeti ise bir ‘kirlilik’ ritüeli haline gelmiştir. Kirlenme dediğimiz tabir bedenini korumamış, daha önce cinsel tecrübe yaşamış kadınlar için söylenmektedir. Malinowski, ilkel kabileler üzerinde yaptığı çalışmada; ergenlikteki kızların aile büyükleri tarafından kızlık zarlarının elle veya çeşitli aletlerle bozularak, kızların bu yükten kurtulmalarını sağladıklarını gözlemlemiştir. (Beauvoir, 2010:171-172) Ataerkil ve özellikle Müslüman topluluklarda ise kızlık zarı kadınların üzerindeki en önemli yük olmaktadır.

Kızlık zarının vücuttaki fizyolojik işlevi hakkında çoğu doktor işlevsiz olduğu yönünde yorum yaparken, bebeklik döneminden 11-12 yaşlara kadar dışkının vajinal yoldan bulaşmasını önlemek amaçlı bir işleve sahip olduğu da söylenmektedir. Fizyolojik işlevi tam olarak tanımlanamayan bu yapının toplumsal işlevi oldukça önemlidir. Kızlık zarının işlevini yitirdiği nokta, evlenilen zamanı temsil etmektedir ve son görevini evlendiği gece yerine getirmektedir (Gürsoy, 2017). Taşıdığı anlam bakımından kadınların evlenene kadar bekâretini koruması ve evlendiği kişiye teslim etmesi gerekmektedir. Bu gereği yerine getiren kadın temizliğini ispat etmiş sayılmaktadır. Kız olmak ile bekâretinin devam ettiği anlamı, kadın olmak ile de bu görevini tamamlamış olduğu anlamı ortaya çıkmıştır.

Kadının bedeni neden kirlenir sorusunun cevabı bedeni kirletende değil, kirlenende aranmaktadır. Öncelikle bekâretini ne şekilde olursa olsun evlilik dışı yitirmiş kadın, toplumun ahlaki kurallarını ihlal etmiştir. Freud, kadınların toplumca aşağı görülmesi konusunda, kadın cinselliği üzerindeki baskıya değinir. Ona göre kadın toplumun cinsellik konusunda yapılan baskılardan bıkmıştır çünkü bu baskı onu ahlaksız olmayla eleştirmektedir (Millett, 1987:317). Kadın kızlık zarının kayboluşu ile kirlenirken; toplum bu kiri temizlemek adına ceza kesmektedir.

Kirlilik ya da temizliğin belirleyicisi olarak kızlık zarı, kadının kazanacağı alt veya üst statüyü belirleme görevi üstlendirilmektedir. Bu sorunu doğuran yapı cinsellik ise başka bir sorunlu yapıdadır. Cinselliğin kadınlar için bu kadar bastırılırken, erkekteki kışkırtıcı yapısı toplumsal cinsiyet kadar toplumdan öğrenilen bir cinselliğin olduğunu da göstermektedir (Altınay, 2017). Cinsellikle ilgili ritüeller ve rol dağılımları biyolojik unsurların etkisinden uzaklaşarak toplumun etkisine girmekte ve cinsiyet rolleri empoze edilirken cinsellik de beraber aşılanmaktadır. Kadınlar cinsel rolleri ve sınırları öğrenirken, erkekler de korumacı nitelikte yetişip yine kadının sınırlarına hâkim olmaktadır.

Topumlarda kadınların hem tahrik unsuru olması hem de cinsel irade açısından zayıf olmasından yola çıkılarak kamusal alanda sınırlamalara gidilmesi erkekleri masum ilan etme çabasından öteye gitmemektedir. Kadın bedeninin erkek faktörü ile üretkenlik kazanmasına toplumlar tarafından kutsallık yüklenmiştir. Tohum ve toprak ikilisindeki tarlaya ekilen ürün benzetmesi ile kadının üretkenlik boyutu benzerlik göstermektedir. Bu nedenle kadın ve erkeğin üreme yollarının da meşruluktan geçtiği düşünülmektedir (Delenay, 2009). Bu tarz gerekçelere ülkemiz dâhil birçok toplumda rastlanmakla beraber; tecavüz vakalarında kadının giyimindeki sözde davetkâr tarz hafifletici sebep sayılmaktadır.

Cinsiyet ayrımcılığının yarattığı sorunlardan biri de kızlık zarı muayenesi diğer bir ifadeyle bekâret denetimi olmuştur (Gürsoy, 2017). Namus algısındaki ön koşul temiz bir kadın bedeni iken; son yıllarda bekâret muayeneleri ve himenoplasti denilen kızlık zarı onarımı vakaları sıklaşmaktadır. Kızlık zarı muayenelerinin topladığı tepkilerin karşılığında gerekli olduğunu düşünen (1996-2001) *Türk Tabipler Birliği Etik Kurul Görüşleri*'nde bu konu açıkça ifade edilmiştir: Kızlık zarı ya da himen, bir patoloji durumu ya da "hastalığı" bulunmayan bir anatomik yapıdır. Dolayısıyla, insanın yapısı ile ilgili olan ve en başta anatomi alanındaki ders kitapları ve bilimsel yayınlarının dışında başka tıp yapıtlarında ondan söz edildiğine pek rastlanmamaktadır. Bu saptamanın ancak dolaylı bir iki ayırık durumu vardır: zarın doğuştan kapalı olduğu durumlarda ilk adet görme sırasında onun cerrahi yolla açılması zorunluluğu; ilerleyen plastik cerrahi teknikleri aracılığıyla, kız çocuklarında dış idrar yolunun (üretra'nın) eksikliğinde zarın onun yapımı için (ve belki benzeri cerrahi uygulamalar amacıyla) kullanılması. Böylece, klinik tıbbın genelinde bir "himen sorunu" ve konusu yok gibidir (www.ttb.org.tr/kutuphane/etik_gorus.pdf, 2001). Tıbbi açıdan sorun olarak tanımlanmayan yapının toplumsal alanda yokluğu sorun olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de bekâret muayeneleri daima tartışmalı bir konu olmuştur. 1988'de Harita Genel Komutanlığı'nın istihdam edeceği kadınlardan bekâret raporu istemesi büyük tepki toplamıştır. Kadınların büyük tepkisiyle karşılaşan ilanın ardından 1980 yılından itibaren orduda bu uygulamanın yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. 1992 yılında ise bir okul müdürünün iki lise öğrencisinden bekâret raporu istemesi ve öğrencilerin kendilerini öldürmeleri hem ülke gündemini hem de uluslararası medyayı oldukça meşgul etmiştir. Bu tartışmaların üzerine ise 1995'te okul müdürlerinin öğrencilerden bekâret muayenesi isteme hakkını yönetmeliğe eklenmiştir. 1999 yılında da kadının rızası olmadan ve işkence usulüyle bu uygulamanın yapılması yasaklanmıştır. (Ergün, 2008:16-20).

TCK'nın 287. (1) Maddesinde genital muayeneye ilişkin; “yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2) Bulaşıcı hastalıklar dolayısıyla kamu sağlığını korumak amacıyla kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler açısından yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz” ifadesi yer almaktadır. Ancak buna rağmen aile ve çevre baskısıyla bu kontrollerin yapılmaya devam edilmektedir (TCK-Parlar, 2007).

Kızlık zarı sorunu ile doktora başvurulması halinde, intihar ya da cinayete sebebiyet vermemek adına cerrahi işlem doktorlar tarafından önerilmektedir. Söz konusu bireyin yaşam alanı olduğu için ataerkil toplumlarda bu işleme onay verilmektedir (Kayaoğlu, Küçükkaya, 2016:52-60). Elbette kızlık zarı onarımı bazı çevreler tarafından eleştirilmeye devam etmektedir ancak erkek egemen bir yapıda bu karşı çıkışın nedeni egemen yapının zedelenmesi korkusudur.

2.1.5. Bir Toplum Suçu: Namus Cinayetleri

Şiddet sorunu tüm toplumlarda farklı yönleriyle görülmektedir. Bir şiddet biçimi olan namus cinayetleri toplumların sisteminden ve kültürel köklerinden kaynaklanmaktadır. Namus kural olarak cinsel sakınmayı gerektirir ve bu sakınmanın olmadığı koşullarda caydırıcı ve düzenleyici olma gerekçesiyle toplumların cezalandırma biçimleri ile karşılaşmaktadır. Akdeniz ve Ortadoğu kültürlerinde bu ceza en ağır şekliyle cinayetlerle neticelenmektedir. Bu durum bekâretin normlara uyulmadan yitirilmesine verilen önem ve tepkiyi göstermektedir (Bilgili, Vural, 2011:66-72).

Ataerkilliğin denetimi altında düzenlenen cinsellik, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin dinamiklerinden olmuştur. Toplumsal olarak inşa edilen kadınlık ve erkekliğin temelinde cinsellik yatmaktadır. Böylece kadına uygulanan cinsel baskı ve şiddetin kaynağı ataerkil yapı içinde üretilen kadınlık tanımıyla alakalı olmaktadır (Tahincioğlu, 2011). Akdeniz ve Ortadoğu kültürlerinde oluşan kadınlık algısı kadının hazzının denetimine ve bunları içeren ahlaki değerlerle oluşmaktadır. Ahlaki değerlerin en belirleyicisi ise namus ve namusa bağlı olarak utanç ve şerefir (Peristiany, 1966, akt. Tahincioğlu, 2011).

Kadının cinsel saflığı namusun belirtisi olurken, özellikle erkek için oldukça önem arz ettiğinden şiddet yoluyla namusu korumaya sıklıkla rastlanmaktadır. Hatta bu sebeple uygulanan şiddet dahi erkeğin şerefini koruma çabası sayıldığından önemli olmaktadır (Tahincioğlu, 2010:131-158). Şiddetin en ağır biçimi olan namus cinayetleri ile töre kavramının çözümlenmesinden geçmektedir. Bir toplulukta kabul edilmiş, yerleşmiş, ahlaki davranış ve yaşayış kalıplarının bütünü töredir. Töreden sapma ise katı yaptırımları beraberinde getirmekte, ölüm ve dışlama gibi ağır cezalarla kadının bedenine hükmedilmektedir (Kardam, 1999).

Namus cinayeti, kız çocuklarının veya kadınların egemen kültüre bağlı olarak namus anlayışını ihlal ettiği gerekçesiyle aile şerefine leke düşürdüğü ve utanç kaynağı olduğu için aile üyelerinin kararıyla öldürülmesidir (Yirmibeşoğlu, 2007). Namus cinayetlerinin temel nedeni kolektif bilinç ve mekanik dayanışma olarak nitelenebilmektedir. Bu ortak şuura, namus ve şerefın toplumsal bir değer kabulü ve bölgesel kültürel geri kalmışlık ayrıca eğitimsizlik neden olmaktadır (Akkoç, 2003:88).

Geleneksel kültürün egemen olduğu çevrelerde özellikle kırsal kesimlerde yaşayanlar törelere uyum sağlamak zorunda bırakılmışlardır. Yasalara göre suç olmayan davranışlar töre gereği suç sayılırken tam tersi yasalara göre suç teşkil eden durumlar töreye göre suç sayılmayabilmektedir. Kan davası ve namus cinayetler bunun en önemli örnekleridir (Genç, 2001). Dünyanın bazı bölgelerinde ve ülkemizde kadınların öldürülmesi aile namusunun kadınların cinsel dokunulmazlığına bağlı olduğunu göstermektedir. Bu dokunulmazlığın zedelenmesi sadece babanın değil aile ve akrabaların tümünün sorumluluğunda olduğundan ait olunan topluluğa hesap verme endişesi duyulmaktadır (Yirmibeşoğlu, 2007).

Kadın sağlığını ve yaşamını tehdit eden unsurlar arasında en uç noktalardan bir olan namus cinayetlerinin kökleri toplumda daha derinlere uzanan cinsiyet ayrımcılığının acı bir sonucu olmuştur (Altan, 1981). Bu durum kadını kontrol altında tutmanın ve erkeğin egemenliğini vurgulamanın en çarpıcı sonuçlarından biridir (Faraç, 2007). Namus eksenli şiddet sadece cinayetle sonuçlanmamakta; tecavüz, zorla evlilik, başlık parası, bekâret testi, bir uzvun veya cinsel organın kesilmesi, dayak gibi neticelerle kadın bedenine ilişkin cezalandırmalara rastlanmaktadır (Yirmibeşoğlu, 2007).

Namus cinayetleri ihlal edilen normların ortaya çıkardığı bir şiddet türü olmuştur. Bu normların en belirgin olanları ise bekâret ve aldatma olmuştur (Yıldız, 2009:10). Feodal yapı özelliklerini koruyan toplumlarda kadınların daha çok namus sebepli öldürüldükleri görülmektedir. Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya kıtasının bazı ülkelerinde kadınların namus adına öldürülmesi cinayet olarak görülmemektedir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun verilerine göre her yıl 5000 den fazla kadın namus sebebiyle öldürülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Müslüman toplumlarda rastlanmakla beraber ataerkil yapılardan beslenerek kökleri İslamiyet öncesine kadar dayanmaktadır (TBMM, 2015).

Evlilik öncesi cinsel ilişkinin yaşanmasına dayanan namus cinayetleri Türkiye'de sıklıkla görülmektedir. Feodal özelliğini muhafaza eden aşiret yapısına bağlı Güney Doğu Anadolu bölgesinde kadınlar üzerindeki baskı mekanizmaları günümüz koşullarında da devamlılığını sürdürmektedir. Bu bölgedeki cinayetler büyük tepki görmesine rağmen, cinayetleri haklı gösteren, özendiren ve koruyan sosyokültürel bir yapı bulunmaktadır (Tezcan 2005). Bölgedeki erkeklere yüklenen bu cinayet rolü, namusun korunması adına prestij sağlayıcı bir eylem olarak görülmektedir.

Kadınların cinsel içerikli davranışlarının aile ve özellikle ailedeki erkeklerin namusunu zedeleyici unsur olarak görülmesi kadın üzerindeki güç uygulama alanını genişletmektedir. Namus bireylerin yaşam nedeni olacak nitelikte bir kavram olarak bu uğurda cinayetlere ve intiharlara rastlanmaktadır (Kandemir, 2000).

Kadının cinselliğini sadece kocasına sunmakla yükümlü olması, bunun dışında kalan tüm davranışları kirli kılmaktadır. Kirlilik kavramı ise kadının sadece bedenine değil; ruhuna, karakterine, ailesine ve bulunduğu çevreye yansıtılmaktadır. Böylece oldukça geniş bir alanda kadın bedeninin denetlenmesi söz konusudur (Arın, 2000 akt. Işık, R. Uğurlu N. 2009).

Namus kadın ve erkeğin gündelik pratiklerdeki rolleri üzerinden toplumu düzenlemektedir. Kadını utançla erkeği şeref ile tanımlayan namus; kadını erkeğin şerefini kurtarmakla görevlendirirken, erkeği şerefi için kadının cinsel saflığını şiddet ve zora başvurarak denetlemekle sorumlu tutmaktadır (Rivers, 1966:21-22). Oluşan bu toplumsal ikilik cinsiyetler arasındaki sorunlu alanların gidereke artmasına neden olmaktadır. Toplumsal değişim sürecinde ataerkil zihniyetteki dönüşümler yaşansa da namus olgusu etrafında toplanan değer ve kuralların korunması meselesinde şiddet de değişen halleriyle varlığını sürdürmektedir (Pervizat, 2005:41).

Namus cinayetlerinin analizinde rastlanan milliyetçi söylemlere göre töre cinayetleri adı altında tartışılan mesele bir Kürt sorunu olarak ortaya atılmış ve bu cinayetlerin Türk kültür yapısında bulunmadığı belirtilmiştir. Bilge Köyü katliamı olayının ardından bu iddia daha güçlü şekilde savunulmuştur. Buna ek olarak bölgenin kültürel geri kalmışlığının buna cinayetlere mahal verdiği de iddia edilen konulara eklenmiştir. Böylelikle bir modernleşme sorunu olarak köşe yazılarında ve akademik çalışmalarda yerini almıştır (Tahincioğlu, 2010:225-253).

Kardam ve arkadaşlarının *Türkiye'deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri* adlı çalışmalarında kadınların kural dışı cinsel yaşamlarının sonuçlarında tüm olayların ölümle sonuçlanmadığı ancak kadınların mağdur olduklarını, geleceklerine dair söz haklarının olmadığını ve istemedikleri evlilikler yaptıklarını ortaya çıkarmışlardır. Yapılan çalışmada hala önemli bir kesimin şiddetin ve ölümün bir ceza olarak kabulüne rastlanmıştır. Özellikle çocukların yetiştirilmesinden sorumlu olan anneler ailedeki erkeklere hesap verme zorunluluğu olduğundan, suçu işleyen kızlarını intihara teşvik ettiği yönünde bilgilere de ulaşılmıştır. Tecavüzcü ile evlendirilme durumu da bir çeşit namusu temizleme eylemi olarak kabul edilmiş, hatta sırf evliliğin oluşması için tecavüz olayına yeltenildiğine de rastlanmıştır (Kardam vd., 2004).

Töre Kısılcacında Kadın adlı çalışmada radyodan şarkı istemek, tanımadığı bir erkek ile konuşmak ya da sınıf arkadaşı ile konuşmak, dışarı çıkmak, sinemaya gitmek gibi sebeplerden işlenen cinayetlerden bahsedilmektedir (Faraç, 2007). Kadının ev içi ve özellikle ev dışı yaşamının kontrol altında tutulması ve kural dışı herhangi bir davranışın namusu zedeleme tehdidi oluşturmamasından dolayı oldukça ilginç sayılabilecek kadın cinayetlerine rastlanmaktadır. Namusun kadın bedeni ve cinselliğinin denetimi üzerine kurulması ayrıca erkeğinin namusunun karısı, kız kardeşi, annesi ve ailedeki diğer kadınlar olarak sayılması; erkeğin kadın üzerinde kontrol sağlaması gerektiğine olan inancın kökenini oluşturmaktadır (Faraç, 2007). Tüm bu gerekçelere dayanarak Kardam, namusu toplumsal olarak yıkıcı bir kavram olarak nitelendirmiştir. Kadının özgürlüğünü kısıtlayıcı ve yaşama hakkını elinden alan bu kavramın toplumsal boyutta olumlu bir etkisine rastlanmadığını vurgulamaktadır (Kardam, 2004).

Namus cinayetlerinin dini boyutuna bakıldığında, zina günah sayılmakta ancak bunun yargılanması ve cezası devlete ait olmaktadır. Hiçbir İslami hükümde namusa ilişkin cezalar tek cinse özgü olmamış ve cezanın ölüm olması gerektiğine dair bir ibare yer almamıştır. Toplumsal saygınlık adına yapılan bu eylemler çoğu zaman dini gerekçelerle haklı gösterilmeye çalışılsa dahi bunun doğruluğunu kabul eden bir kaynak bulunmamaktadır (Çiğdem, 2017).

Ataerkil toplumların ve ağırlıklı olarak Müslüman toplumların bir anomalisi olarak namus cinayetleri, Batıda ihtiras suçları başlığı altında incelenmektedir. Farklı yapı ve anlamlarda gibi görünseler de temelde aynı sorun kökeniyle işlenen suçlar olmuşlardır. Kadın cinayetleri ya da her toplumda farklı eksende de olsa namus cinayetleri başlığı altına incelendiğinde aynı kulvarlarda hareket eden, farklı kültürlere ait suçlardır (Pervizat, 2005).

Namus cinayetlerinin, cinayeti işleyen kişiye sağladığı saygınlık kazancı, bu suçun en temel açıklamalarından birisi olmuştur. Toplum tarafından dışa atılmaktansa bir insanın hayatına son vermeyi tercih edecek kadar önemli bir değer olan namusun ve daha temelinde cinsel dokunulmazlık ve bekâretin ataerkil yapılardaki önemi kadın şiddeti üzerinden gözlemlenmektedir. Bunun aşılması üzerine birçok çalışma yapılmış ve hala devam edilmektedir ancak kültürel değerlerden vazgeçme algısı durumu giderek zorlaştırmaktadır (Akbaba, 2008:333-351).

Töre saikiyle öldürme suçu ilk defa 2005 yılında Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kasten adam öldürme suçuna istinaden müebbet hapis cezasının içeriğine töre cinayetleri de dahil olmaktadır. Burada korunan hukuksal yarar insanın bedensel bütünlüğü ve yaşama hakkıdır.

Ancak töre cinayetleri ile namus cinayetleri arasındaki farkın ya da töre cinayetlerinin içeriğinin hukuksal boyutta net bir şekilde açıklanmayışı anlam karışıklıklarına neden olabilmektedir. Bazılarına göre töre daha geniş bir kavram olmakla beraber namus cinayetlerini kapsamaktadır ancak her namus cinayeti de töre saikiyle açıklanamamaktadır. Bu nedenle bir netlik sorunu doğmuş, Yargıtay Birinci Ceza Dairesi de namus cinayetlerini töre kapsamında değerlendirmiş ancak her namus cinayetini töre kapsamına almamıştır. Töre cinayetlerinde aile meclisi kararı, namus cinayetlerinde ise bireysel işlenen suç olarak nitelik aramıştır (Köroğlu, 2014). Kanuni olarak kadınlar açısından olumlu nitelik taşıyan bu düzenlemeler anlam netliği kazanmayan ve ceza indirimine gidilen unsurlarla tartışılmaya devam edilmektedir.

2.1.6. Kirlenmezlik Figürü Olarak Erkek Bedeni

Biyolojik temelde kadın ve erkek olmak doğuştan ve doğal olarak nitelendirilirken; kadınlık ve erkeklik, toplumsallaşma sürecine ve kültürel yapılanmaya işaret etmektedir. (Bingöl, 2014: 108-114) Bedenin cinsiyeti doğuştan mevcut iken ona ait roller sosyalleşme sürecinde yeniden inşa edilmektedir. Bazı biyolojik temel düşüncülere göre ise toplumdaki tüm rollerin ön koşulu dişillik ve erillik olmuştur. Cinsiyete dayalı iş bölümü toplum tarafından belirlenirken diğer unsurlardaki ön koşullar dişillik ve erilliğe bağlı olduğu düşünülmektedir. (Bingöl, 2014:109)

Kadın ve erkeğin sosyal farklılığında psikolojik faktörler etkili olmaktadır. Ancak asıl farklılığı toplumlar oluşturmaktadır. (Güngör, 1998:82) Toplumlardaki cinsiyet farklılığı çoğu zaman kadın ve erkeklerin fiziksel-ruhsal özelliklerine dayandırılmaktadır. Lupton bu farklılıklara sebep olan ruhsal ve duygusal yapıların da toplumsal temelli olduğunu vurgulamaktadır (Lupton, 2002:89-98).

Kadın ve erkekler üzerinde hormonal veya kültürel nedenlerle farklılıklarına dair birçok görüş bulunmaktadır. Genel olarak kadınların duygusal eğilimleri, erkeklerin ise daha ekonomik ve politik alanlara yatkınlıklarından bahsedilmekte bunların kökeninin biyolojik kaynaklı olduğu tartışılmaktadır. Biyolojist görüşlere ilaveten kadın ve erkeklerin kişisel ve sosyal özelliklerine dair her türlü durumun toplum tarafından oluşturulduğuna inanan kültürel cinsiyet fikrini destekleyen bir görüş hâkimdir (Ersoy, 2009:210-212). Toplumsal analizler aslında psikolojik, biyolojik, fizyolojik, kültürel ve sosyolojik unsurların tamamının etken olduğu yönünde olmuştur.

Cinselliğin cinsiyetler arasındaki toplumsal farklılığı söz konusu olduğunda; erkeğin cinsel organının görünürlüğü onların bu organı kullanmada çocukluktan itibaren çaba sarf etmelerine, kadınların cinsel organlarının görünmez olması cinsel yönden daha çekingen olmalarına yol açmaktadır. Erkek cinselliğinin egemen yapısı, erkeklik performansını yüceltmeye ve onaylamaya kadınları ise küçültüp dışlamaya yönelik olmuştur (Segal, 1992:257).

Erkekler için evlilik dışı cinsel ilişki deneyim olarak adlandırılırken, kadınlar için erkeğin yasasını ve toplumsal yasağı ihlal olarak anlam taşıması; kadın ve erkek arasındaki cinsel özgürlük eşitsizliğini açıklamaktadır (Sancar, 2011). Türkiye’deki erkeğin cinsel özgürlüğüne söylemsel bir kanıt olarak ‘milli olma’ durumu çoğu zaman ailenin büyük erkeklerinin onayladığı ve bu duruma ortam hazırladığı, erkeğin cinsel sağlığının kanıtı olma yolunda gurur verici bir olay olmaktadır. Bir deneyim alanı olarak kullanılan genelevler ve erkeklerin evlilik öncesi ve dışı cinselliğinin sakınca yaratmadığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Selek, 2010).

Ataerkil toplumlardaki cinsiyete dayalı roller bekâret konusunda kadının daha denetimli bir yapıda bulunmasını gerektirmiştir. Bu toplumlarda bekâretin bozulması oldukça önemli olmaktadır. Ancak bekâretin bozulması işinde çoğunlukla kadının acı duymasına rağmen, erkeğin güçsüzlüğü ya da başarısızlığından daha fazla endişe duyulmaktadır (Wilhelm, 1998). Erkek bedeninin kadınınkinden farklı olarak bekâret belirtisi taşımaması onu sorumluluk alanının dışına itmektedir. Evlilik dışı ilişki yaşamış erkeğin davranışı çoğu toplumda zina olarak nitelenmezken, yasaklanan toplumlarda da ceza durumu kadınınkinden farklı olmaktadır. Ataerkil yapı günahı da bedeli de kadına sunarken, erkeğin konumunu korumaktadır. Kadın zina yaparken erkek tecrübe edinir, kadın bekâretini yitirirken erkek bakirdir ve kadın kirlenirken erkek daima temiz kalmaktadır. Kadının cinselliğinin önüne geçmek veya evlilik dışı cinsel girişimin cezası kadın sünneti, hem bekâretin hem de kadın cinselliğinin önemini göstermektedir. (Soyer, 2014:403-414)

Kadın ve erkeğin biyolojik, hormonal, duygusal, fiziksel vs. birçok açıdan farklı olduğunu kabul ederken; bazı düşünürler ruhsal ve duygusal alanlardaki farklılığın çoğu zaman toplum tarafından oluşturulduğunu kabul etmektedirler (Lupton, 2002:89-98). Bedeninin kutsanmışlığı ve kirlenmezliği de toplumun erkeğe bahsettiği bir özellik olmaktadır.

Kadının özneliği elinden alınıp pasif bir nesne konumuna indirgenmeye çalışılması; onun beden, namusunun ne kadar önemli olduğu vurgulanarak yapılmaktadır. Öyle ki bu beden üzerine yabancı bir dokunuş lekelenmeye neden olmaktadır. Dokunan elin suçu dahi kadının bedeninden hafif kalabilmektedir.

Bu kirlenmeye meyilli bedeninin karşısında ise kirlenemeyen bir erkek durmaktadır. Ne namusu, ne erkekliği, ne de bedeni yabancı bir dokunuş ya da saldırı ile kirlenmektedir. Onun namusu kadının bedeni ve bu bedeninin korunması üzerinedir. Erkeğin başka bir bedenle ilişkisi, erkekliğinin göstergesi olurken, kadının namussuzluk olarak nitelenmektedir. Toplumsal cinsiyet normları normal ve normal dışını ayıklamaya imkân tanımaktadır. Bu dışa atılma ve ötekileştirme durumları normların ayırt ediciliği ile mümkün olmuştur. (Butler, 2008:29) Normal ve anormal sarmalında, belirleyici unsur kadın bedeni olurken, erkek belirleyen olmaktadır.

2.1.7. Kızlıktan Kadınlığa Geçiş: Kız Doğmak Kadın Olmak

Toplumsal düzen içerisinde bir işleyiş mekanizması mevcuttur. Aslında toplumu bir arada tutan Durkhem'in dediği gibi kolektif bilinçtir ancak bunun yanı sıra birçok unsur toplumun bir arada bulunmasına destek olmaktadır. Toplumsal iş bölümü toplumun bir arada yaşamasını ve düzenli sosyal yaşantıyı sağlayan önemli unsurlardan biridir. (Wallece, Alison, 2012:41-53) Toplamlar bu iş bölümünü ilkel dönemlerden itibaren yerine getirip toplumun döngüsünü oluşturmaktadırlar. Elbette toplulukların büyümesi ile iş bölümünü kontrol altına alma ihtiyacı duyulmuş böylece toplumsal düzenin devamlılığı hedeflenmiştir. İş bölümü hedeflenirken, ne kadar kaçınılmaya çalışılırsa çalışılsın cinsiyete dayalı bir iş bölümü muhakkaktır. (Bingöl, 2014:109-115).

Kadının varlığının önce ismen toplumsal kabulü gerekmektedir (Daşman, 2017:113-122). Bir insanın dişil ve erilden çıkıp, kadın ve erkeğe dönüşmesi biyoloji ile değil toplumsal kültürel öğelerle ilgili olmaktadır (Giddens, 2016:504-506). Kültürel öğelerin cinsler üzerindeki bu dönüşümü kadınlar üzerinde daha aktif bir faaliyet göstermekte olduğundan dişilden kadın olmaya direk geçilememiştir. Toplumun ona atfettiği önem ve değerlendirme gereği, kadın olmadan önce kız olmuştur. Cinsiyet kültürü, rolleri belirlerken bazen cinsiyeti de bizzat belirlediği görülmektedir. Kuzey Amerika Zuni kabilesinde; cinsiyetin sonradan değişeceğine inanıldığı için doğum sonrasındaki cinsiyete önem verilmeyip beklenmekte, kabile içerisinde çeşitli ritüeller uygulanarak cinsiyet tespit edilmektedir. (Ersoy, 2009:209-230) Böylelikle toplumun cinsiyeti belirleyecek kadar etkili bir yapı olduğu görülmektedir. Kadın ve erkekler arasındaki farkın biyolojik, fizyolojik ve psikolojik olmasından ziyade sosyolojik olduğu aşikârdır.

Patriarkal toplumlar kadına yönelik şiddetlerde öne çıkan gruplar olmuşlardır. Dini, dili, ırkı fark etmeksizin, fiziksel şiddetlerle sık sık gündeme gelmişler, töreyi hukuk edinen toplumlarda ise bu şiddetlerin sonu cinayete kadar varmıştır. Erkeğin baskınlığının sembolü haline gelen şiddet ve türlerine karşın feminist grupların faaliyetleri, hukuki cezalar, devlet politikaları vs. bir nebze azaltsa da engel olamamıştır. Bu noktada bir şeylerin eksikliği ya da yanlışlığının olduğu, insanlar ve devletin organları tarafından araştırılmalyken; yapılan göz ardı durumları ve yetersiz projeler ile durum giderek karmaşık bir hal almaya başlamıştır. 1980'lerin sonunda 'Bedenimiz bizimidir' sloganı popülerleşirken, kadınların belki de ilk defa bir çatıda toplanıyor olması ve doksanlarla yavaş yavaş kendini görünür kılan kadın hareketlerinin varlığı günümüze kadar devam etmiştir. Ataerkil bir toplumda bu faaliyetler kolay olmasa da ilerlemiş olması toplumsal değişimin bir bölümünü bizlere kanıtlar görünmektedir. (Altınay, 2017)

Kız olmanın direkt bekâret ile ilişkilendirilmesi kavramı daha mühim hale getirirken, kadınlığa da farklı bir anlam yüklenmeye devam edilmektedir. Türk Dil Kurumu'nda kız kelimesi; dişi çocuk anlamında kullanılırken, kadın; erişkin dişi insan anlamında kullanılmıştır (TDK, 2011). Dil bilimsel açıdan herhangi bir ayrımcı tanımlı bulunmazken, sosyolojik anlamında büyük bir geçiş ritüelini anlamlandırmaktadır. Sosyolojik tanımladığımızda kız olma durumu bekâreti olan kişi, kadın ise evli ve bekâreti olmayan kişidir. Kızlıktan kadınlığa geçişin kabul görür tek hali ise evliliğdir. Evlilik dışı kızlığını kaybetmiş kişi için ise 'kız ya da bakire değil' gibi öteki olduğunu vurgulayacak tabir kullanılmaktadır (Örs, 1996:54-57). Bekâret raporlarında sonucun 'kız' ya da 'kız değil' ifadeleriyle belirtilmesi de kız ile kadın olmak arasında bir farkın olduğunun kabulü ile kullanılmaktadır (Ergün, 2008).

Erkek egemen yapıların kadının kadınlığı, bedeni, bekâreti ve sözde kızlıklarıyla alakadar dünyaları en temelde cinsellikle ilgili algılardan kaynaklanmaktadır. Erkeğin birçok bedenle münasebeti olurken görmezden geldiği kadının, evlenirken tek sahibi olmak istemesiyle süregelen bir cinsellik dünyasının varlığı söz konusudur (Örs, 1996:54-57).

Her yeni dönem ardındaki geleneksele eleştirel bakarken, kadınlar üzerinden kendini ilan etmektedir. Beauvoir'e göre kadın rastlantısal olandır, özsel olana karşıt özsel olmayandır. Erkek öznedir (ben), mutlak olandır, kadın ise öteki cinstir (Beauvoir, 1993).

2.2. Toplumsal Cinsiyetin Görevlendirmesi Olarak Namus ve Bekâret İlişkisi

Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeklerin farklı tutum ve davranışlar sergilemesini sağlayan bir sistemdir. Kadın ve erkeğin gerçekleştirdiği aynı davranışların toplumsal anlamı farklılaşırken, bu durum tepkilere neden olmaktadır (Koğacıoğlu, 2007:15-16). Toplumsal cinsiyeti(gender) kavram olarak sosyolojiye katan Ann Oakley, cinsiyetleri tanımlarken toplumların yarattığı kadınlık ve erkeklik üzerinden farklılaşmaların meydana getirdiği eşitsiz bölünmeye dikkat çekmektedir (Marshall, 1998:98). Birçok toplumsal sorunun toplumsal cinsiyet ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet kültürel bir oluşum özelliği taşıdığından, kültürle göre ve tarihsel süreçte farklılık göstermektedir. Değişebilen bir cinsiyet konumu ve cins kimliğinden bahsetmek, cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de açıklamaktadır (Berktaş, 2000:16).

Ataerkil toplumdaki kadın erkek ilişkilerine dayanarak, tarihsel ve mekânsal süreçte değişiklik gösteren cinsiyet rolleri; toplumların yaradılış ve üretim sistemlerine göre de değişim göstermektedir. Yaradılış ve egemenlik simgesi olarak kadın erkek ilişkilerinin açıklamada tohum ve toprak metaforu üç kutsal dine ve birçok tarihsel sürece eşlik etmektedir (Berktaş, 2000:57). Kadın ve erkekler arasındaki ilişkinin temel üretime ve fizyolojik üreme bağına dayalı olmasında, erkeklere belirleyici rol verilmektedir. Ataerkilin erkeğe verdiği bu gücün bir parçası ‘baba’ olmakta yatmaktadır ve bu üretici güç yani tohum erkeği toplum gözünde kutsamaktadır (Delenay, 2001:55).

Kadının doğurganlığından beklenen kutsallık ataerkilde kadının doğuma indirgenmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu nedenle toplumdaki statüsü doğurganlığının ardından netleşmektedir (Özbay, 1995:160). Doğurganlığın verdiği bu statünün güçlenmesi ise erkek çocuk dünyaya getirmekle mümkün olmaktadır (Delenay, 2001:74). Soyun erkek temelinde devamlılığını sağlayan toplumlarda ‘iffet’ kavramı kadın ile iç içe geçmektedir. Güç timsali erkek, kadını ve iffetini korumakla yükümlü iken; kendisine ait ahlaki değerler ‘onur’ kavramı ile açıklanmaktadır. Böylelikle toplumsal suç olarak görülen utanç, kadına; onursuzluk ise erkeğe yüklenmektedir (Canatan, 2011:549). Bu nedenle kadının bedeni cinsellikle bağdaştırılırken namus ve utanç durumları da onun bedeni üzerindeki denetimle alakalı olmaktadır.

Namus ile ilgili kullanılan kavramlar bedensel boyutta kadın ile alakalı, bedenin korunması ve toplumsal itibarı söz konusu olduğunda erkek ile alakalı olmaktadır. Bu doğrultudaki ‘şeref’ genel olarak toplumdaki saygınlığı ifade ederken, kültürel düzeyde erkeğin korunması gerek alanı temsil etmektedir. Geleneksel yapılarda bu alan kadının cinsel saflığını korumaya yöneliktir.

Böylece beden kadında cinsel utanç erkekte ise erkeklik olarak belirlenmektedir (Ergil, 1980:187). Şeref kişisel bir değer olarak kalmayıp bulunulan gruba da ait olmaktadır. Birinin ayıbı ya da şerefsizliği grubun tamamına ait bir leke olmaktadır (Lindholm, 2004:39-106). Oluşturulan grup ruhu ile kadının bedeninin korunması ve namusu tüm topluma atfedilmiş; böylece lekelenmesi veya temizlenmesinden de ait olunan grup sorumlu olmuştur. Namusun kadın beden üzerine kurulması ve kadının bedeninin/cinselliğinin erkek tarafından korunması, kadının zinasının namus cinayetiyle sonuçlanmasını meşrulaştırmaktadır (Kardam, 2005:25-26).

Toplumsal organizasyon içerisinde onur veya şerefın sembolü olarak kadının kirlilik temsili ile sınır dışına itilmesi ona tikellik kazandırmaktadır. Kirlilik ile bağlantısı sınır dışılığı; namus timsali olması ise toplumsal tanzimi göstermektedir (Köysüren, 2013: 114-115). Kadının toplumsal kabulü ya da dışındalığı, onun bedenine gösterdiği korunaklı yapıda barınmaktadır. Kadının bedeni ile ilişkilendirilen namusun cinsellikle sıkı bir bağ içinde olması, ataerkilliğin üremeye verdiği önemde buluşmaktadır (Foucault, 1993:32-33). Bu nedenle kadın bedeni hem cinselliğin hem üremenin ataerkil söyleminde denetlenmektedir.

Toplumsal algının aracı olarak medya kadına düzenlenen konumların topluma iletilmesinde önemli bir unsur olmaktadır. ‘İyi anne’ ve ‘güzel eş’ imajları kadınlara kazandırılmaya çalışırken; kadın evine ve erkeğine layık bir yapıya büründürölmektedir. Annelik görevleri çocuk gelişimi ve sağlığı üzerinden yeniden tanımlanırken; kadının görselliğine çekilen dikkatler ve ‘eşi için güzel olan kadın’ kadın imgesi, onun sınırlarını çizmektedir (Karakoç, 2011:625-643). İyi kadın, güzel eş aynı zamanda namuslu olmaktan iffetini korumaktan geçmektedir. Buna dair toplumsal baskı, farklı biçimlerde gündelik hayatta kadınlara aşılınmaya çalışılmaktadır.

Namus, Türkiye’de yaşamsal değere sahip bir kavram olmaktadır (Ergil, 1984). Kadının evlenmeden önceki sorumluluğu cinsel içerikli bir davranışta bulunmamasıdır. Bunun aksi yaşandığı an namusa leke getirilmiş sayılmaktadır (Tezcan, 1999). Namusa leke gelmiş olması yalnız kadının değil ailesinin ve ait olduğu grubun da itibarını zedelemektedir. Ülkemizin ataerkil yapısı düşünüldüğünde, namus algısı tamamen bekâret üzerine kurgulanmıştır (Tezcan, 1999).

Kadınlara uygulanan şiddet dünya genelinde yaygınken, feodal yapılarda şiddetler ağırlıklı olarak namus kökenli olmaktadır (TBMM, 2005). Namus adına işlenen cinayetler Müslüman ülkeleri daha çok içine alırken, kadın bedeni üzerindeki sınırlılıklar ve tahakküm alanları da şiddet sayılmaktadır.

Kadın cinselliğinin denetimi en başta ailesini ilgilendiren bir olay olmaktadır. Kadının namusu ile eşi, ailesi, toplumu hatta yaşadığı ülke ile bağlantısının olması, onun cinselliğinin denetimini meşrulaştırmaktadır (Kandiyoti, 2011:81). Foucault, namus analizinde kadının tek cinsel partnerinin eşi olduğunu ve ona sadık kalması gerektiğine inanıldığını belirtmektedir. Antik Yunan'da işlediği zina nedeniyle hem özel hem de kamusal olarak ceza alan kadın örneğini vererek, kamusal alandaki cezanın toplumsal denetim mekanizmasının bir parçası olduğunu ifade etmektedir (Foucault, 2010:226).

Kadınların cinsellikle tanışma durumları evlenene kadar mümkün olmamaktadır. Cinsellik bir ihtiyaç olmamakla beraber, gerdek gecesine kadar yaşanılmayacak, hissedilmeyecek ev üzerine konuşulmayacak bir mefhumdur. Kadının erkeğe el değmemiş bir bekâret sunması erkeğin iktidarını kazanmasını sağlamaktadır. O halde cinsellik, penisin özne vajinanın ise zardan ibaret bir nesne olarak toplumsal alışverişinden ibaret görünmektedir (Altınay, 2008:330).

Cinselliğin biyolojik temeli özellikle Batı ideolojisi tarafından kabul edilerek, onun tarihsel süreci görmezden gelinmiştir. Oysa cinsel davranış ve ona atfedilen anlamlar tarihsel süreçte toplumsal olarak inşa edilmektedir (Berktaş, 2009:60-61). Toplumsal normlar üretildikleri ölçüde, aktarılırken değişime uğramaktadırlar. Tarihsel seyir içinde aynı kalması mümkün olmayan normlar, sapmalar yaşarken otoritesi için mazeret taşımakta ve yeniden düzenlenmektedir. Toplumsal cinsiyet düzenleyici bir norm olurken, aynı zamanda çeşitli düzenlemelerin de emrinde üretilmektedir (Butler, 2009:85-86).

Kadınlar, toplumsal yapının, iktidarların, onlara normlar yükleyen erkek egemen yapıların, doğala dönüştürdükleri ideolojilerinin yükü altındadırlar (Touraine, 2006:50). Bu yapılar içinde kadın, normalleştirilerek kendine verilen namus ve bekâret algısını benimsemeye çalışmaktadır. Kanıksanan bu yapı kendi için değil, ailesi ve toplumunun şerefi için var olan kadın imajı yaratmaktadır.

Kadının cinsel saflığı onun namuslu olduğunun göstergesi olmaktadır. Kadının evlenmeden cinsel deneyim yaşaması, bir erkekle flört etmesi, giyim tarzı, yabancı erkeklerle bir ortamı paylaşmaması, yüksek sesle konuşması ve kahkaha atması cinsel içerikli davranışlara dâhil edilerek namusu zedeleyici unsurlar olarak kabul edilmektedir (Gürsoy, 2014:149-150). Böylece kadının bekâretini korumasın yanında yaşam tarzı da namus unsuru olmaktadır. Küçük ve kapalı toplumlarda kadının saflığı o kadar ince bir çizgidedir ki, radyoda aşk şarkısı dinlemek veya dışarıda yalnız gezmek bile bir saflığı zedeleyici kabul edilmektedir (Arın, 2001).

Kadın cinsel davranışlarını kontrol ederek sadece kendisinin namusu değil ailesinin ve bulunduğu toplumun namusu hakkında da bilgi vermektedir. Böylece bir erkeğin namusunu kadının cinsel içerikli davranışları belirlemektedir. Namus kavramı kadının cinselliğinin kontrolü ile mümkün olmaktadır (Tezcan, 1999). Namus kadınlar ve erkekler için farklı anlamlar içerirken; namuslu kadın cinsel saflığını korumakla, namuslu erkek de kadın akrabalarının namusunu korumakla görevlidir (Perzivat, 2005). Erkeklerin kadınların namusunu korumakla yükümlü olmasının altında ataerkilin kadınlara iffetlerini korumada olan güvensizlik yatmaktadır (UNDP, 2005).

Namusun ataerkil toplumlardaki öneminin belirtisi olarak kadınlara uygulanan namus temelli şiddetler dikkat çekmektedir. Özellikle Müslüman toplumlardaki namus adına işlenen cinayetler, toplumlardaki kadın bedeni ve üzerindeki kontrolü sergilemektedir. Ancak kökeni incelendiğinde ataerkil temelli bir etik durum olduğu anlaşılmakta ve İslamiyet öncesine kadar gitmektedir (TBMM, 2005). Türkiye, namus cinayetlerinin yaşandığı bir ülke olarak Doğu-Batı analizli yorumlandığında Doğu bölgelerindeki namus cinayetleri, hala geçerliliği olan töre kaynaklı olmaktadır. Doğu ve Batı arasında büyük oranda kültürel farklılıklar bulunurken, sosyo-ekonomik durumun düşük olduğu bölgelerde kadının konumunun daha ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir (TBMM, 2005).

Türk toplumunda oldukça önemli olan namus algısı, özellikle Güneydoğu'da daha keskin kurallarla kadın üzerindeki baskısı meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Sosyo-kültürel yapının erkek egemen görüşü namus üzerindeki baskıyı kendi içerisinde cinayete dayandırmakta ve korumaktadır. Sosyal hareketlilik sonucu bu olaylar kırsal alandan çıkarak kent merkezlerine, Batı illerine hatta Almanya, Avustralya ve Hollanda'ya kadar uzanmaktadır (Tezcan, 2005). Kırsal kökenli gruplar, bulundukları bölgeleri değiştirmelerine rağmen, kültürel özelliklerini özellikle namus konusunda devam ettirmektedirler. Namus insanların uğruna öldürülebileceği derecede önem arz etmektedir (Kardam, 2015).

1995-2000 yılları arasında incelenen adli tıp dosyalarından 1. Ceza Mahkemesine 2423 dosya gönderilmiş ve bu dosyalardan 199'u namus sebepli işlenen cinayetler arasında yer almıştır. Yapılan araştırmalar sonucu dosyaların Ege ve Doğu Anadolu Bölgelerinde ağırlık kazandığı tespit edilmiştir. Bu kaynak taramasında ise ilginç olarak ulaşılan sonuçlarda, fail ve maktullerin yüksek oranda erkek olmasıdır. Cinsel istismar, taciz ve tecavüz sebepli olarak ailenin erkeği tarafından, suçu işleyen erkekler öldürülmüştür. Cinayetlerin işlenme sebebi ise toplum saygınlığını kazanmak, namusa düşen lekeyi temizlemek olarak belirtilmiştir (Çakır, 2004:27-33).

Kadın cinselliği ve bunun toplumsal norma uygunluğunun namuslu/namussuz olarak kategorize edilmesi kültürel yapının denetim mekanizmasıdır. Bu norma aykırı davranmak cinayetle sonuçlanacak derecede önem arz etmektedir. Özellikle Orta Doğu ve Müslüman ülkelere özgü algılanan bu yapının bekâret ile doğrudan ilişkisi, kadınların benliklerinin ve cinsiyet kültürünün cinsellik üzerine kurulmasından kaynaklanmaktadır (Kandiyoti, 2011:88-889). Cinsellik üzerine kurulu yapıdaki denetim yaygınlığı da kadın bedeni üzerinde olmaktadır.

Kadının toplumsal organizasyondaki çalkantılı konumu erkek egemen kontrolde namuslu/namussuz etiketlenmesiyle meydana gelmektedir. Fahişelik kurumunun oluşması da bu kategorize toplum yapılarından kaynaklanmaktadır. Toplumların ötekileştirme ve dışarı atma eğilimi özellikle kadın bedeni üzerindeki baskısal yapıyı kuvvetlendirmektedir. Kabul ve ret sürecindeki kadın, toplumdaki ahlaki yapı içerisinde önemli bir rol oynamaktadır. Toplumdan yalıtılmış bir kadın ‘namussuz’ yaftası aldıktan sonra kabul/onay sürecine hak kazanamayacağı kabulü ile kendine biçilen yolda devam etmek zorunda kalmaktadır. Antik Yunanda ilk oluşumlarına rastlanılan genelevler de bu hikâyelerden türemektedir (Roberts, 1992:17).

Patriarkal yapılardaki kadın cinselliğinin denetim alanı olarak bekâret-namus ilişkisi ve bunun oldukça önem arz etmesi toplumsal yaptırımlara yol açmaktadır. Bekârete verilen önemin toplumsal itibar meselesi haline gelmesi ve kişi ya da grupların özellikle de erkeklerin namus için yaşaması anlamını taşımaktadır. Normlar ile kontrol altına alınmaya çalışılan kadın bedeni ve namus, aykırı bir durumla karşılaşıldığında gerekenin yapılmasını da hoş görmüştür. Kadın sünneti uygulaması kadının cinselliğine engel olma veya cezalandırma metodu olarak karşımıza çıkmaktadır (Soyer, 2014:403-414). Hukuki açıdan belli bir döneme kadar birçok ülkede 0-14 yaş aralığında uygulanan yöntem, öncelikle reşit olmayanlarda yasaklanmış ardından uygulama tümüyle yasaklanmıştır. Herhangi bir hastane ortamı yapılması yasal olmayan bu uygulama kültürel yöntemlerle devam ettirilmektedir. Üç tipi bulunan yöntemin sağlığa dayalı bir gerekçesi bulunamamıştır. Tamamen cinsiyet kültürü etkisindeki kadın sünneti, kadının cinselliğine uyarı niteliği taşımaktadır. Bu nedenle gayri ahlaki bir davranışta, kadın cinsel organının tamamı kesilerek idrar yoluna ve regl kanamasına müsaade edecek küçük bir alan dışında tüm bölge dikilerek kapatılmaktadır (Soyer, 2014:403-414).

2.3.Bir Günah Olarak Kadın Bedeni: İslami Söylemde Cinsiyetler Üzerinden Bekâret ve Namus

Din kutsal dünya ile ilgili inanç ve pratikler sistemidir. Bu sistemi Durkheim, insanın kendi dışında algıladığı, onu hem destekleyen hem de kısıtlayan bir yapı olarak tanımlamaktadır. Ona göre din toplumun kendi gücüdür ve bu ortak güç toplumu dinamik tutmaktadır. Weber'in dini bakışı ise evreni anlama ve açıklama sistemi üzerinedir. Toplamlar anlam arayışı sebebiyle dine bağılılıklarını devam etmektedirler. Greetz de bu nedene dayalı olarak dini kültürel bir sistem olarak değerlendirir ve insanların kendi yaşamlarını anlamlandırdıkları bir açıklama olgusu olarak niteler (Berktaş, 1995:19).

Dinler toplumların üzerinde büyük oranda etkili olurken özellikle ilkel topluluklarda kültürün ve toplumsal düzenin tamamına hâkim olmaktadır. Fakat din, kültürü aşacak ilahi bir boyuta sahip olmaktadır (Dodurgalı, 1995:45). Toplumsal bütünleşmeyi sağlamak dinin fonksiyonel yapısı açısından oldukça önemlidir. Kutsal olarak benimsediği davranışlar ve günah kabul ettiği engellenmesi gereken davranışlar ile toplum düzenine yöne vermektedir. Böylece toplumsal istikrar ve devamlılık sağlanmaktadır (Dönmezer, 1994:263).

Toplamlar davranış kalıplarını, realitelerin, toplumsal örüntülerini dinden almaktadırlar. Ritüeller ve ibadetler din ile kurulan bağıdır ve ona toplumda yer açmaktır. Böylelikle insanlar gündelik yaşamlarını ve davranışlarını dine göre şekillendirmektedir. Sosyal değişme yaratan bir organizma olarak din toplumu temelden etkilemektedir. Değişimlerden etkilenmeyen bir dinin varlığı sosyal realiteye ters düşmektedir. Toplumdan bağımsız olmayan bu yapı ondan da etkilenmektedir. Elbette bu etkileniş dinin içeriğinde değil topluma yansıyış biçiminde olmaktadır (Akyüz, 2009). Dinlerde meydana gelen değişimler, dinden uzaklaştığı veya dinin muhafazakâr yapısının değişime kapalı olduğu düşüncesi ile toplum nezdinde eleştirilmektedir. Durkheim bu konuyu; toplumsal anomalinin oluşmasında dinin fonksiyonunu yitirmesi ve toplumsal dayanışmanın çözülmesi olarak açıklamaktadır (Günay, 2000:333-338).

Berger dini iç ve dış kontrol alanı olarak ikiye ayırmaktadır. Dış kontrole meşruluğunu kazanan din iç kontrolünde toplumda haklı gösterilen kurallar yine toplum tarafından din dayanaklı olarak denetlenmektedir (Berger, 1997:337). Dinler geliştirdikleri kimlik bilinciyle, kimliğin dışında kalanlar arasında çatışmalı bir yapı meydana getirmektedir. Kimliğine karşı savunmacı bir yapı oluştururken dışarıda kalanı ötekileştirmekte böylece 'biz' ve 'onlar' dikotomisi yaratmaktadır. Bu çatışmalı yapı ise toplumun akışı içerisinde kendiliğinden oluşmaktadır (Aydınalp, 2010:187-215).

Kimliğin dışındaki ile olan çatışmalı yapının yanında aynı dini sınırlar içersindeki çatışma genellikle kutsal metin yorumlamalarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Hz. Osman ve Hz. Muaviye arasındaki İslam tarihinde ‘fitne dönemi’ olarak anılan iç çatışma ile Avrupa’daki mezhep savaşları aynı sınırlar içindeki farklılaşmalardan kaynaklanmaktadır (Aydınalp, 2010:187-215). Bunun dışında aynı dini alandaki çatışmalarda asıl odaklandığımız konu ise doktrin farklılıklarından ziyade grup içi güç, menfaat, çıkar ve ayrıcalık nedenli iç çatışmalardır.

Din ile seküler dünya arasındaki gerilim seküler ve dindar olarak ölmüş iki yapının doğmasına neden olmuştur. Kutsal ve kutsal dışılığın atfedildiği değerler arasındaki farklılık nedeniyle aynı dili konuşmayan kişilerden oluşan toplumlara rastlanmaktadır. Seküler toplumlarda en büyük dini çatışma alanlarından bir tanesi başörtüsü sorunudur. Türkiye, Tunus, Fransa gibi ülkelerde laikliği zedeleyici simge olarak yorumlanıp yasaklanan başörtüsü, dini özgürlüklerin dış kontroller tarafından denetlendiğini göstermektedir (Aydınalp, 2010:187-215).

Türkiye’nin modernleşme sürecindeki din ile olan münasebetine bakıldığında 1980’e kadar olan süreç ve bundan sonraki zaman diliminde gerilimli bir yapının ardından çözülme süreci yaşadığı söylenebilmektedir. 1980 sonrası süreçte akademik dünyada din bağlamında yapılan çalışmalarda üç belirgin kesimin varlığı dikkatleri çekmektedir. İlki dinin sorgulanması ve reddedilmesine varacak nitelikteki çalışmalardır. Pozitivizmin etkisindeki bu bakış açısı dini eleştirerek onun ürünlerini batıl ya da hurafe olarak değerlendirmektedir. İkinci olarak dine tam bir sadakat içinde bağlılık söz konusudur. Modern eleştiriye karşı dinin savunusu yapılmaktadır. Son olarak ele alınan görüşlerde ise daha diyalektik yaklaşımlar bulunmaktadır. Özellikle kadın konusunda dinin ataerkil yapıyı beslemesi üzerinden feminist eleştiriler getirilmektedir (Subaşı, 2012:39-55).

Feminist yaklaşımlar, İslamiyet çerçevesinde din-toplum ilişkilerini değerlendirirken hedef doğrudan dine yöneltilmektedir. Kadının edilgen konumu sosyo-kültürel bağlamının dışında asıl sorgu dine yapılmaktadır. Özellikle Müslüman kadının statüsü, pozitivist-materyalist görüşlerin dayanağı olmuş, bu kadın imgesi ait olduğu yapı içersinde değil, olması düşünülen yapıda yorumlanmaktadır (Acar, 2010). Türk modernleşme projesine her zaman ihtiyatla yaklaşan İslamcı kesimle, İslamiyet’e mesafeli duran modern pozitivist düşünce arasındaki gerilim, bilhassa kadının konumu üzerinden ağırlık kazanmaktadır (Şişman, 2005).

Dinin sosyal işlevleri içinde en belirleyici olanı meşrulaştırma işlevidir. Yeri geldiğinde de suistimale en açık işlev olmaktadır. Dinin kadın ve erkeğe belirlediği rol ve statüler toplumsal cinsiyetin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Sosyal yaşantıda dinin meşrulaştırıcı gücü özellikle katı toplumsal cinsiyet tutumları üzerinde etkili olmaktadır (Okumuş, 2003:80). Ataerkil kökeni besleyen din, gerekçe gösterilerek kadın ikincil konumda bırakılabilmekte, toplum tarafından uygulanan pratikler din adına meşrulaştırılabilmektedir. Böylelikle kadın haklarının ihlali için gerekçe doğmaktadır (Berktaş, 2006:63-65).

Dinlerde var olan toplumsal cinsiyet kalıpları göz önüne alındığında, totemizmden semavi dinlere kadar kadınlar üzerinde belirli kalıpların olması toplumun baskı yapısını güçlendirmektedir (Gürhan, 2010:58-80). Kadının doğurganlıkla sınırlanması ya da rol kazanması üzerine kurulu cinsiyet kültürü kaynağını dinden almaktadır. Semavi dinler baz alındığında; Hristiyan camiadaki 'ilk günah' kadının geldiği yeri temsil etmektedir. Günahtan dünyaya gelen kadının toplum algısında da günaha iten bir konuma sahip olması kaçınılmaz olmuştur. Yahudilikte ise erkeğin bel kemiğinden yaratılan kadının erkeğin bir parçası olması sebebiyle ona itaati ve onun gerisinde durması vurgulanmıştır (Hill, 2003:17-18).

Dinlerin ataerkil kökenli yapısı toplumlardaki egemen yapıyı besleyerek meşru bir alan oluşturmaktadır. Bu alan suistimal edilme noktasında gerek toplumu gerekse siyasi tabakayı güçlendirmektedir. Toplumsal cinsiyet alanı dinin toplum tarafından kullanılma biçimini sergilemektedir. Dinin erkeği güçlü, kadını ise ona tabi kıldığı algısı ile kadın üzerindeki güç planları başarı sağlamaktadır (Gürhan, 2010:58-80). Tüm bunlar dikkate alındığında konumuz gereği özellikle İslam dini üzerinden oluşan cinsiyet kültürü ve İslamiyet'in kadın algısı bağlamında din-toplum-kadın ilişkisine ağırlık verilmesi daha faydalı olacaktır.

İslamiyet incelendiğinde, Kur'an-ı Kerim'de kadınlara ve erkeklere eşit seslenildiği, kadın hakları için ayrıca ayetler olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak buna rağmen Müslüman ülkelerde ve Türkiye'de kadının konumu din kaynakları sebeplerle geri planda bırakılmaktadır Türkiye'deki kadın sorunu İslam dininden kaynaklı özel bir sorun olmamakta, aksine yüzyıllardır süregelen bir kültür ve geleneğin birikimi olmaktadır (Bilgin, 2001:7-22). Kur'an-ı Kerim'de erkeklerin kadınlarının geçimini sağlaması, onları koruması ve himaye etmesi gerekliliğine dair buyruğun (4.Sure 34.Ayet) tefsirciler tarafından Arap toplum özellikleriyle yorumlandığında ortaya farklı durumlar çıkmaktadır. Dini kaynakların indirildiği dönemde uygulanış algılanış biçimleriyle yorumlanması yeni yanlış algılara yol açmaktadır (Bilgin, 2001:26).

Kadının korunması gerektiğine duyulan inanç onun üzerinde aşırı baskıcı bir yapı oluşturmakta böylece kadının sınırı çizilmektedir. Ev içinde ailesinin himayesinde bir kadın figür yaratılması aynı zamanda İslamiyet'e uygunluk olarak nitelenmektedir. Oysaki Hz. Muhammed'in bu konuda söylediği söz oldukça dikkat çekicidir: "İslamiyet öyle bir barış ve güvenlik ortamı getirecek ki en uzak yerden bir kadın tek başına Mekke'ye gelecek, Kâbe'yi tavaf edip dönecek ve başına hiçbir şey gelmeyecek." (Akpınar, 1998).

Kuran'ın linguistik değerlendirilmesine bakıldığında; hitap olarak daha çok erkeklerin muhatap alındığı, kadınların ise oldukça az sayıda hitabet kaynağı olduğu görülmektedir. Bu durum genel olarak İslamiyet'in kadını önemsemediği üzerine yorumlanmaktadır. Oysa Arap dilinin yapısı gereği erkeksi oluşu durumu farklı yorumlara açık hale getirmektedir. Kadın erkek eşitsizliğinin antropolojik temeli bu açıdan İslamiyet'e dayandırılmıştır (Güler, 1991:310-319).

Kadının cinsel cazibesini vurgulayan ayetlerden hareketle, feminist söylemler Kuran'ın kadının cinsel görüntüsünü vurguladığını ancak erkeğin böyle bir cazibe unsuru olmadığına dikkat çekmektedirler. Kadın ve erkeğin bio-psişik varlıklar olduğu göz önüne alınırsa; kadın erkeğe oranla daha dikkat çekici ve caziptir. Erkeğin kadın değil de, kadının erkeğe sunulma sebebi burada yatmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki cazibe farkı antropolojik kökenlere dayanmaktadır (Mengüşoğlu, 2017). Bu nedene dayanarak Kuran'da kadın ve erkeğe örtünme getirilmiş ancak kadının cazibe yaratacak yerlerini örtmesi ayrıca belirtilmiştir. Örtünme bir tarafın tahrikini önleyerek zinaya giden yolu kapatmaktadır ve bu her iki cins içinde geçerlidir (Güler, 1991:310-319).

Amina Wadud, geleneksel tefsirleri; kadın ve erkeğe bakış açısı, kendi dönemlerinin fikirlerini ve önyargılarını yansıtmaları açısından eleştirmektedir. Bu nedenle cinsiyete dayalı yargıları cinsiyet gözetmeden yorumlayarak dış etkenlerden sıyırmayı hedeflemektedir. Kuran'ın evrenselliğinin dışında evrensel kabul edilen birçok unsurun Arabistan'a özgü olduğu ve İslamiyet'e mal edildiğini açıklamaktadır (Wadud, 2000 akt. Güç, 2008). Fatıma Mernissi ise karşıt görüşlü İslam yorumlarıyla dikkat çekerken, İslamiyet'i cinsiyetçi yapı ve kadını cinsel nesne olarak erkeğe sunan bir din olarak görmekte ve eleştirmektedir (Mernissi, 1993). İslam yorumcuları arasında da görüş ayrılıklarına neden olan başlıca konu kadın statüsü olmaktadır. Kadının konu olduğu her İslami araştırmada öncelikle kadının giyimi/örtünmesi ve cinsel görünürlüğü, ardından sosyal hakları miras, boşanma, çalışma vs. erkekler baz alınarak değerlendirme yapılmaktadır.

İslamiyet ile kadın arasındaki sorun, bir başka deyişle yaratılan sorunlu ilişki feminist söylemlerde yerini almaktadır. Feminizmin ataerkile olan tutumu, ataerkili besleyen her türlü kanala aynı tutumu sergilemesine neden olmaktadır. Ancak Müslüman kadınların haklarını koruması ve ataerki tarafından soyutlanmaya karşı durması İslami Feminizmi doğurmuştur. İslami feminizm, başlarda aykırı bir söylem olarak nitelense de esasında İslamiyet'i korumakta ve mevcut kültürel sistemin çıkarları için dini kullanmasına engel olma amacı taşımaktadırlar. Bu düşünceye göre İslam eşitlikçi bir alt yapıdadır ve bazı unsurlara dayanarak ataerkillik kabul edilebilir ancak kadının toplumdan geri bırakılmasının sorumlusu olarak gelenekler görülmektedir (Güç, 2008:649-673).

Müslüman toplumlarındaki kadın çıkmazının temelinde yatan, kadının şehvetsel görüntüsü olmaktadır. Kadına verilen cinsel çekicilik, onun korunmasından ziyade baskılanmasına toplumlarda 'namus' temsili sayılmasına neden olmaktadır. İlhan Arsel, bu konuda kadına şehvet giderici sorumluluğun İslamiyet tarafından verildiğini, böylelikle kadının aşağılandığını, Müslüman toplumlardaki kadın sorunun gelenekten kaynaklanmadığını, tam aksine İslamiyet ile topluma geldiğini ifade etmektedir (Arsel, 1989).

Kadının cinsel yönü İslamcı ve İslam karşıtı görüşler tarafından sıkça konu edilmiştir. Ancak İslam'ın gelenekten arınmış tefsirlerinde eşitlikçi yapısı ve kadın hakları ile dönemine nasıl etki ettiği görülmektedir. Kadının iffeti gereği tahrik unsuru oluşturmaktan örtünmesini emreden Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi'nde kadınları Allah'ın emaneti olarak görmelerini ancak iffetlerine sahip çıkmadıklarında hafif şekilde cezalandırılmasını söylemesi günümüz algısı ile karşılaştırıldığında oldukça ilginç görülmektedir. Toplumun dine etki ettiğinin göstergesi olan bu durum, erkeğin egemenliğinin çıkarlar doğrultusunda kadını toplumdan yalıtıldığını göstermektedir (Ateş, 1997:304-310).

Namus konusu İslamiyet'te oldukça önemli kılınmıştır. Kadının iffeti konusunda özel ayetlerin bulunması iffetin kadın bedenine ait bir olgu olarak yorumlanarak topluma bu şekilde yansıtılmasına neden olmuştur. İslamiyet'te cinsel yasaklar kadın ve erkeğe eşit oranda verilmiştir. Bu nedenle ayetlerin hitap şekilleri çoğunlukla 'Ey insanlar...' olmaktadır. Özellikle 'iffet' tabiri ile yorumlanan bu konuda, hiçbir ayette erkeğe iltimas gösterilecek şekilde bahsedilmemiştir. İslam dinine göre 'bekâret' her iki cins için geçerli olmaktadır. Kadına yasak olan bir durumdan, erkeğe tecrübe edinmesini sağlayacak bir yol asla çıkarılmamıştır. Bu tecrübe için kadın ve iffetini feda etmesi İslamiyet'in asla buyurmayacağı bir durumdur (Bilgin, 2001).

İslamiyet'in farklılaşmış yorumları ve mezhep farklılıkları yeni İslami anlayışlarının oluşmasına neden olmuştur. Kuran'da herhangi bir değişim olmazken onun algılanışı ve gündelik yaşantıya uyarlanması oldukça değişken bir yapıya sahip olmuştur. Kadının Müslüman toplumlardaki konumu değerlendirildiğinde eleştirel bakışların artmasının genel nedeni, yorumlamalardan ve çıkar amacı güden cemaatlerin kendi algısından din ve kadın oluşturmalarından kaynaklanmaktadır (Gürhan, 2010:365-383).

Toplumsal olarak verilmiş kadınlık-erkeklik kalıpları, rolleri, imgeleri; dinler ve kültürlerin uzun zaman uğraşları sonucu oluşturdukları ürünlerdir. Kendilerini dindar olarak nitelemeyen insanlar bile bu ürünlerden beslenirler ve benimserler (Berktaş, 1995:16). Özellikle tek tanrılı dinler, 'kutsal' olanı vaaz ederek kendi ürünlerinin içselleştirilmesinde belirleyici rol oynarlar (Berktaş, 1995:17).

Kadınların kamusal alanda görünürlükleri ile cinsel kimliklerinden arınmaları paralellik göstermektedir. Kadın evi ve ailesinden ayrılarak; kadınlığından, dişiliğinden sıyrılarak kamusal alana çıkmakta ve böylece insanlık mertebesine ulaşmaktadır (Göle, 2000:72). Kadının görünürlüğü durumu çağdaş dünya ile İslami söylem arasında gerilimli bir yapı oluşturmuştur.

İslamiyet öğretilerinin günahlardan üzerinden olması bir korku dinin oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Korku üzerinden anlatılan İslami gereklilikler toplumda korku ve tedirginlik oluşturmaktadır. Özellikle kadının giyimi, tavırları, erkeklerle olan münasebeti söz konusu olduğunda günahlarla donatılmış sınırlılıklar getirilmektedir. Günah, dini suç anlamını taşımaktadır (Özarslan, 1970). Günah kelimesi Kuran'da 'cünah' olarak geçmekte ve günah ile olan anlam karşılığını tam sağlamamaktadır. Cünah, hedeften meyletmek, başka tarafa yönelmek anlamı taşımaktadır. Arapçadaki günah kelimesi daha çok 'ism' kelimesi ile karşılanmaktadır. Günahı karşılayan 'zenb, masiyet, seyyie' vd. daha birçok kelime kullanılmaktadır (Tunç, 1978:325). İslam'da büyük günahlar yedi ve dokuz olarak sayılandırılmaktadır. Bunların içinde zina büyük günahlardan sayılmakta ve her iki cins içinde aynı koşulu taşımaktadır. İslamiyet günahları açıklarken, insanları günaha iten sebeplerin başında 'nefsi' göstermektedir. Bu nedenle İslam dini nefsi terbiye etmeyi, ona itaat etmemeyi işaret etmektedir (Sönmez, 2017:42-66).

Toplumlardaki cinsel taşkınlığa karşın İslam'da cinsel öğretim gerekli görülmüştür. Kadınların ve erkeklerin bu konuda eğitim almaları ve cinsel hayatlarına yön vermeleri gerekli kılınmıştır. Ancak toplumlarda cinsellik konusu konulması dahi ayıp sayılan, tabusal bir alanda yer alması sebebiyle öğretimi de yapılmamaktadır. Bu nedenle aksi bir davranış ile karşılaşıldığında doğrudan ağır ceza uygulamaları ile karşılaşılmaktadır.

Cinsel eğitimin doğruları ve yanlışları ile İslami çevrede aktarılması sağlıklı cinsiyet hayatların devamlılığı için de gerekli görülmektedir (Demircan, 2014: 29-34).

İslamiyet cinsel konudaki hükümlerinde haram olanların yanında olması gerekenleri de belirtmektedir. Özellikle kadınlar konusunda cinsel irade ve arzu konusunda erkeklerden farklı bir husus belirtilmemiştir. Evliliğin temellerinden birinin cinsel yaşam olduğu belirtilmektedir. Ancak evlenmeden önce bedenin sınırlarının aşılmaması gerektiği, evlendikten sonra da cinsel anlamda eşlerin birbiri için var oldukları açıklanmaktadır. Bunun dışındaki eylemler zina kabul edilmektedir. Nikâh akdinin bulunması dâhilindeki cinsel yaşantı İslamiyet için ön koşuldur. Erkek veya kadın için cinsel yükümlülüklerde bir farklılık bulunmamaktadır. Fakat tartışmalara konu olan kadının erkeğini reddetmemesi İslamiyet'te mevcuttur. Evliliğin ve cinselliğin karşılıklı sevgi ve haz ile devamlılığının temel olduğu dinde kadının da erkeğe bu konuda hayır dememesi buyrulmuştur (Demircan, 2014: 106-119).

Zina aralarında nikâh durumu olmayan kadın ve erkeğin cinsel birlikteliğidir. İslam hukuku ile Batı hukukunun ayrıldığı nokta ise İslam'da zinanın evli ya da bekâr ayrımı yoktur. Yalnız cezalandırma yoluna gidildiğinde evli ve bekâr olması, eşin hakkını korumak adına göz önünde bulundurulmaktadır (Aydın, 1999:193). Ancak ceza her iki koşulda da geçerli olmakla beraber kesinlikle ölüm olmamıştır. Zina eden kadın ve erkeğe yüzer değnek vurulması Nur Suresin'de belirtilmiş ancak recm cezası Kuran'da geçmemiştir. Zina yalnızca İslamiyet için değil diğer semavi dinler için de yasaklanmıştır. Gerekçeleri araştırıldığında, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, aile birliği, soyun korunması, toplum düzeninin devamlılığı gibi nedenler yer almaktadır (Aydın, 1999).

Namus kavramı İslamiyet için oldukça önemli olmuştur. Genel olarak iffet olarak tabir edilen bu konuda öncelikle kadına hitap edilmiştir. Kadının iffetini koruması gerekliliğini buyuran İslam dini, iffeti karşı cins ile olan münasebetlerle tanımlamaktadır. Örtünme, zina, erkeklerle kurulan yakın ilişki iffeti zedeleyen unsurlar arasında sayılmaktadır. Zinanın suç olarak sayılmasının yanında, zina yapıldığına dair ve iffeti zedeleyici iftiralar büyük günahlar arasında sayılmıştır. Bu da namusun İslamiyet'teki hassasiyetini göstermektedir (Akgündüz, 1995:314).

Türk hukukunda ise zina, boşanma için en geçerli nedenlerden biri olmaktadır. Zina suç olarak uzun yıllar Türk hukukunda varlığını sürdürmüştür. Ancak recm ya da herhangi bir bedensel cezayı bünyesinde barındırmamış, hapis cezası örneklerine rastlanmıştır (Temiz, 2014:9).

Zinanın suç olarak sayılmasının tartışıldığı noktada her iki tarafın rızasının olması durumu ortaya atılmaktadır. Ancak karşılıklı rızanın olayı suç olmaktan çıkardığını söylemek de doğru olmamaktadır. Toplum ahlakı ve aile birliği nedeniyle önemli olan zina, caydırıcı olması için ceza yöntemlerine başvurulmuştur. Özellikle ahlaki konularda toplumsal düzen için var olan dinden yararlanmak toplumların doğasında var olan bir durumdur (Altıntaş, 1999:14). Ancak modern hukuk sistemlerinde zinanın suç olarak kabulü oldukça zor görünmektedir. Bu nedenle evrensel hukuk kurallarıyla suç olmaktan çıkarılması çoğu görüş tarafından isabetli kabul edilmektedir (Temiz, 2014: 21).

İslam dini zinadan kaçınılmasını emrederken; iffeti, eşlerin birbirlerine olan sadakatini, beden sınırlarını ve toplum sağlığını vurgulamaktadır. Bekâret zina yapmamış olma hususunda önemli kabul edilmektedir. Zifaf gecesi kanaması olmayan kadının aksi ispatlanmadığı sürece zina yaptığı sonucuna varılmamaktadır. İslam dini, bu yapının hastalık, kaza ve yaratılış sebepli kaybının mümkün olduğunu göz önünde bulundurmaktadır (İslam Ansiklopedisi, 151).

Dinin, hedefler ve çıkarlar doğrultusunda kullanımı, değiştirilen pratikleri cinsellik, namus ve bekâret söz konusu olduğunda geçerliliğini devam ettirmektedir. Dinin işlevsel yönünün çarpıtıldığı noktalara mut'a nikâhı örnek olabilmektedir. İslamiyet'in nikâh akdi bulunmaksızın cinsel ilişkiye izin vermemesi, mut'a nikâhı uygulaması ile aşılmaya çalışmıştır. Mut'a kelime anlamı olarak faydalanmak, kar etmek demektir. Bu nikâhta çocuk edinme, veraset vs. gibi gayeler bulunmamaktadır. Meçhul süreli ve çoğu zaman kısa süreli bir uygulama olmuştur. Nikâh süresi dolduğu vakit ise tarafların birbirlerinden bir talepleri yoktur. Bu uygulamadaki amaç cinsel ihtiyacı karşılamaya yöneliktir. Bu nedenle kadın nefsinden istifade edildiği için karşılığında ona para ödenmektedir (Canan, 2014:25-26). Mut'a nikâhı İslamiyet tarafından kesinlikle kabul görmemiş ve yasaklanmıştır. Cahiliye dönemi faaliyeti olduğuna vurgu yapılarak zinadan farkı olmadığı belirtilmiştir.

İslamiyet, kadın ve erkek konusunda günah ve sevapları, yasak ve serbestleri eşitlemektedir. Hükümlere karşı gelinmesi durumlarında ise eşit cezalar belirtilmektedir. Müslüman toplumlarda kadının konumu özellikle namus ve bekâret üzerinden değerlendirildiğinde, dinin toplumsal pratiklerinin erkek egemen yapı lehine değiştiği gözlemlenebilmektedir.

BÖLÜM III

3. SOSYOKÜLTÜREL FARKLILIKLAR BAĞLAMINDA NAMUS VE BEKÂRET ALGISI

ARAŞIRMA BULGULARI

Bekâret ve namus ilişkisi bağlamında Türkiye’deki kadın algısını incelediğimiz çalışmanın teorik bölümü; literatür taraması ve benzer çalışmalara değinilerek tamamlanmıştır. Araştırmanın saha çalışması toplamda 40 kişi ile derinlemesine görüşme yapılarak tamamlanmıştır. Türkiye’ye eğitim sebebiyle gelen uluslararası öğrenciler ile 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere, yine Türkiye’deki katılımcılar ile 10 kadın, 10 erkek olmak üzere görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşmeye katılanlardan alınan bilgiler aynen aktarılmıştır. Görüşmelerin bitimi ile analiz aşamasına geçilmiş ve çalışma raporlanarak sonuçlandırılmıştır.

3.1.Görüşmenin Kapsamı ve Genel Bilgiler

GÖRÜŞME SAYILARI	Kadın/Evli	Kadın/Bekâr	Erkek/Evli	Erkek/Bekâr	Toplam
Yabancı Uyruklu	5	5	5	5	20
T.C.	5	5	5	5	20
Toplam	10	10	10	10	40

Tablo 3.1.: Görüşme Sayısının Cinsiyet ve Medeni Durum Bazlı Dağılımı

Tabloda verilen sayıların tamamı sağlanarak görüşmeler bitirilmiştir. Yabancı uyruklu katılımcılara Konya İki Doğu İki Batı Uluslararası Öğrenci Derneği vasıtası ile ulaşılmıştır. Dernek farklı coğrafyalardan gelmiş misafir öğrencilere eğitim ve sosyal etkinlikler sunarak toplumsal adaptasyon ve kültürel alışverişin niteliği konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca maddi ve manevi ihtiyaçların çözümüne destek olarak öğrencilere ev sahipliği yapma amacı gütmektedir. Bu bilgilere dayanarak örneklem alanına en sağlıklı ulaşım yolu olarak dernek uygun görülmüştür. Kartopu örnekleme tekniği ile katılımcılardan randevu alınarak, dernek içerisinde görüşmeler yapılmış; kadın ve erkek görüşmecilerle ayrı odalarda güvenilir bir ortam oluşturulmuştur. Kapalı toplum yapılarından ülkemize gelmiş bulunan katılımcılar ile ilgili dernek yetkililerinden alınan bilgiler doğrultusunda böyle bir yol izlenmiş ve araştırma sürecinde bu metodun oldukça yararlı olduğu görülmüştür.

Örneklem grubuna dair belirlenen özellikler arasında evli ve bekâr olma durumu gözetilmiştir. Evli ve bekâr olma durumunun bekâret ve namus algısı üzerinde bir etkisinin olup olmama durumunun incelenmesi açısından bu sayılar eşit tutulmuştur.

Türk vatandaşı olan katılımcılarla yapılan görüşmeler ise farklı şehirlerden gelmesine dikkat edilerek yine aynı sayılarda kişilere ulaşılarak görüşmeler yapılmıştır. Kırşehir’de ikamet eden ve farklı şehirlerden Kırşehir’e eğitime gelmiş üniversite öğrencileri örneklem alanına dâhil edilmiş, kartopu örnekleme tekniği ile diğer katılımcılara ulaşım sağlanmıştır. Pedagojik formasyon, yüksek lisans ve doktora eğitimi için farklı şehirlerden gelen öğrenciler ve şehirde ikamet eden bireyler ile görüşmeler tamamlanmıştır. Öğrenciler ile üniversite ortamında diğer kişiler ile evlerinde bire bir olarak görüşülmüştür.

Araştırma amacına uygun olarak katılımcılarda aranan özellikler şu şekilde sıralanmıştır:

- Geldikleri coğrafyaların mümkün olduğunca dağınık seçilmesine özen gösterme: Katılımcıların tek bir bölgeden seçilmesinin farklı bakış açılarını engellemesini önlemek amacıyla dağınık bir bölge temsili alınmıştır. Ayrıca tek bir bölgeden katılımcı sayısına ulaşmanın zorluğu da göz önüne alınmıştır.
- Eşit sayıda kadın ve erkek katılımcı sağlama: Cinsiyetler arasındaki algı farklılığını ölçmek maksadıyla kadın ve erkek katılımcı sayıları eşit tutulmuştur. Bekâret ve namusun ve aralarındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet bağlamındaki tutum ve algısına ulaşma gayesi taşınmıştır.
- Evli ve bekâr bireylerin sayılarında eşitliği sağlama: Evli ve bekâr olma durumunun beden kültürü açısından farklılık yaratıp yaratmadığını incelemek amacıyla bireylerde bu özelliklerin eşit oranlı tutulması sağlanmıştır.
- Ülkemizde en az 3 yıl yaşamış olma durumunu taşıma: Yabancı uyruklu bireylerin mevcut kültürü tanımaları gerektiğinden ülkede belirli bir zaman geçirmiş olma özelliği aranmıştır.
- Öğrenci olma veya dernek faaliyetlerinde aktif olma: Kapalı toplum yapısından gelen yabancı uyruklu bireylerin aktif sosyal yaşamları bulunması maksadı ile öğrenci olmaları veya derneğin sosyal faaliyetlerinde aktif rol oynamaları özelliği aranmıştır. Özellikle evli bireylerin eşleri ile ülkeye yerleşmiş olmaları ve kadınların ev yaşamı belirtisi gösterme ve buna bağlı olarak mevcut kültürü tanıma fırsatı edineme ihtimaline dayanarak bu koşul aranmıştır. Görüşme yapılan kişilerin geldikleri bölgeler aşağıdaki gibidir:

Yabancı Uyruklu Katılımcıların Geldikleri Bölgeler	Azerbaycan(3), Moritanya(2), Gana(2), Kırgızistan, Hindistan, Filistin, Benin, Endonezya, Malezya, Haiti, Moğolistan, Kosova(3), Çin, Arakan
Türkiye’deki Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeler	Ankara(2), Yozgat, Kırşehir(3), Kırıkkale, Konya(2), İstanbul(2), Denizli, Bartın, Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş(2), Giresun, Karaman(2)

Tablo 3.2.: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeler

- Yabancı katılımcıların yaş aralıkları 22-35 ve Türkiye’deki katılımcıların ise 24-34 aralığında seyretmiştir.
- Görüşmeler yaklaşık 25 dakika sürmüştür.
- Katılımcılar ağırlıklı olarak lisans mezunu olmakla beraber, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden oluşmaktadır. Yabancı uyruklu ve öğrenci olmayan kadın katılımcılar ise en az lisans mezunudur. Buna bağlı olarak Türkiye’deki katılımcılarda en az lisans şartı aranmıştır. Böylelikle araştırma, eğitim seviyesi yüksek olan bireyler üzerinde gerçekleşmiştir.

Eğitim ve Cinsiyet Dağılımı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Lisans	6	4	5	4
Yüksek Lisans	3	5	5	4
Doktora	1	1	-	2
Toplam	10	10	10	10

Tablo 3.3.: Eğitim Seviyesine Bağlı Cinsiyet ve Kişi Sayıları

- Görüşmeye katılanların kentsel ve kırsal bölgelerden gelip gelmeme durumu karşılaştırma yapma fırsatı tanınması açısından bilgiler arasına dâhil edilmiştir.

Kırsal ve Kentsel Bölge Dağılımı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Kent	6	7	4	5
Kırsal	4	3	6	5
Toplam	10	10	10	10

Tablo 3.4.: Kentsel ve Kırsal Bölgede Yaşama Durumuna Göre Kadın Erkek Sayıları

3.2.Bekâret ve Namusa Dair Tutum-Algı -Kavramsal Analiz

Araştırmada elde edilen bulgular incelenerek analiz edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular konu başlıkları halinde düzenlenmiş ve çalışma verileri detaylı bir şekilde yorumlanmıştır. Türkiyeli ve yabancı katılımcılardan alınan bilgiler karşılaştırmalı bir analizle sunulmuştur. Katılımcılara demografik soruların ardından tutum, algı ve kültürel yapılar ile alakalı toplam 20 soru sorulmuş, görüşme seyrine göre gerekli yerlerde yeni sorular eklenmiş ve analizler bu soruların başlıkları altında yapılmıştır. Görüşme formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik sorular, ikinci bölümde namus ve bekârete dair tanımlamalar ile tutum soruları, üçüncü bölümde ise yabancı katılımcılar için kültürel karşılaştırmalı sorular yöneltilmiştir. İkinci bölümdeki sorulara yabancı katılımcılardan kendi kültürel özellikleri bünyesinde cevaplar alınmış, böylece üçüncü bölümle birlikte karşılaştırma yapma imkânı sağlanmıştır.

3.2.1. Namusun Anlamı ve Namuslu/Namussuz Olmaya Dair Görüşler

Namusun taşıdığı anlam ve bu anlamın bedensel tezahürüne ilişkin toplumsal algı oldukça önem taşımaktadır. Araştırmada namusun kavramsal düzeydeki bilinirlik durumunu öğrenmek amacıyla soru yöneltilmiş ve elde edilen sonuçlar dâhilinde birden fazla anlamla tanımlandığı görülmüştür. Ancak ilk akla gelen anlam üzerinde durulduğunda kadın bedeninin dokunulmazlığına ilişkin görüşler ağırlık kazanmıştır.

“Namus genel olarak kızlarla alakalıdır. Namuslu biri deyince aklıma ilk başkalarıyla ilişki yaşamayan geliyor.” (Y.U./E1/Erkek/26 yaşında/ Bekâr/Kırgızistan).

“Namus, hayâsızlık, her kötü şeyi yapan yani namussuz insan dikkatsiz, zina yapan kişi namussuzdur.” (Y.U./E10/Erkek/29 yaşında/Evli/Gana).

“Namus bana göre bir insanın kendisine saygısıdır aslında. Bunun içersinde cinsellik de vardır ancak sadece böyle de düşünmemek gerekir. Benim eşim, kız kardeşim benim namusumdur, kültürden gelen bir şeydir. Vatan da bizim için namustur, çünkü dokunulmazdır.” (Y.U./E2/29 yaşında/Evli/Azerbaycan).

“Benim aklıma kız olmak geliyor. Yani evlenmemiş olan kadın namusludur. Bir de çok iyi, yalan söylemeyen kişilere namuslu denir.” (Y.U./ K8/28 yaşında/Bekâr/Çin).

“Bizde moral deniliyor; kalbi güzel, sabırlı, hoşgörülü anlamına gelir. Ama evlenmeden cinsellik haramdır, o da moral dışıdır, yasaktır. Başka erkeklerle arkadaşlık da bizde yasak, o yüzden eğer başka erkeklerle beraber olunursa moral olmaz.” (Y.U./K7/Kadın/25 yaşında/Evli/Gana).

“Bizde moral olarak kullanılır. Moral bana göre diğer insanlara nasıl davrandığıdır. İslami şartlara göre davranmaktır, iyi insan olmaktır. Ben ilk böyle düşündüm ama kadınlar için de kullanılıyor. Başka erkeklerle konuşmaması, görüşmemesi ve yaklaşmaması lazım. (Y.U./K5/Kadın/29yaşında/Bekâr/Endonezya).

“Bizim oradaki karşılığı moral ama Türkiye’de namus denildiğini biliyorum. Ahlaklı, samimi, dediklerini yapan ve sadık olan kişilere denilmelidir.” (Y.U./E9/Erkek/26 yaşında/Evli/Kosova).

Görüşülen yabancı uyruklu bireyler namusu birkaç kelime anlamıyla tanımlamışlar ve ilk olarak bedensel bir tanımlama yolunu seçmişlerdir. Bunun yanında namus kelimesinin bazı kültürlerde onur, şeref ve moral olarak kullanıldığı öğrenilmiştir. Kosova’dan görüşmeye katılan üç kişi, Gana ve Endonezya’dan birer kişi kelimeyi ‘moral’ olarak kullandıklarını; Haiti, Çin, Moğolistan’dan katılanlar ‘onur’ olarak bildiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kadın ve erkeklerden alınan cevaplardan kadın bedeni üzerinden bir yorumlama yapıldığı görülmüştür. Kadınlar, namusu kendi bedenleri üzerinden tanımladıkları halde toplumların erkek bedenini bu konuda özgürleştirmelerine karşı çıkmaktadırlar. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyeti bedenler üzerindeki algı operasyonu izlerine rastlandığı söylenebilmektedir. Türkiyeli bireylerle yapılan görüşmeler neticesinde de benzer bulgulara rastlanmıştır.

“Namus ahlaki değerlere sahip çıkmaktır. Dürüst olmak, ticarete adil olmak, karşı cinse iyi niyetle yaklaşmak... Bu çok fazla durumu kapsamaktadır ama öncelikle cinselliğin yasaklarına uymak namuslu insan olmanın gereklerindendir. Bence namus kadın ve erkeğin dinin gereklerini yapmasıdır. Zina yasak olduğu halde bunu yapan namuslu olamaz.” (T.C./Y1/Kadın/27 yaşında/Kırşehir).

“Bana göre namus evlenmeden cinsellik yaşamamaktır. Ama bu daha çok kadınlar için sayılmaktadır. Bence hem kadın hem erkek için olmalı bu durum. Bir kadının evlenmeden başka bir erkekle birlikte olması daha çok namusa dokunmaktadır. Bu yüzden kadın namus sayılır.” (T.C./T7/Erkek/28 yaşında/Ankara).

“Erkeğin kadınına sahip çıkması namustur. Kadının da erkeğe... Sadık olmak namus demektir. Yani eşinden başkasına bakmamak. O zaman evlenmeden önce bir şeyler yaşamak da namusa leke getirir.” (T.C./T2/Erkek/24 yaşında/Yozgat).

“Namus çok önemli bir şey ve bir o kadar da sorunlu. İnsanlar değerlerine sahip çıkmalı, benim için de önemli bu. Kadın namusuna sahip çıkmalıdır çünkü o aynı zamanda ailesinin de namusudur. Erkek de sahip çıkmalı ama erkek için o kadar önemli değil.” (T.C./T5/Erkek/29 yaşında/Bartın).

“Namusun önemli olduğunu düşünüyorum ve ilk düşündüğüm cinsel ilişki durumu. Ama tabi böyle düşünen bir ortamda büyüdüm. Namuslu insan deyince ikinci olarak dürüst, haram yemeyen, ,insancıl kişiler aklıma gelir. Bana göre evlenmeden önce yaşanan şeyler tercih sebebidir, yargılanmamalı.” (T.C./Y3/Kadın/25 yaşında/Denizli).

Namusun cinsellikle ve bedensel dokunulmazlıkla eşleştiği yorumu alınan cevaplarla doğrulanmıştır. Evrensel ahlak yasalarına uyumu da içine alarak tanımlanan namusun en genel ve somut tanımı beden üzerinden ve özellikle kadın bedeni üzerinden yapılmıştır. Bu yaklaşım namusun sözlüksel anlamından ziyade toplumsal cinsiyetin tanımladığı anlamla vücut bulduğunu göstermektedir. Namusun değer olarak kabulünün yanında, zina ile ilişkisine değinilmiş ve kadının cinselliği ile ilgili bir anlam taşıdığı ifade edilmiştir.

Namussuz olmak veya namussuzluk ile ilgili tanımsal soruya ise bahsi geçen değerlerden yoksun olma şeklinde yanıt vermişlerdir. Ancak namustan yoksunluğun da tanımı cinsellik üzerinden ve kadın bedeni üzerinden tanımlanarak benzer bir algıya rastlanmıştır. ‘Namussuz’ kelimesinin sıfat olarak kullanıldığında kadında cinsel sınırları ihlal ettiği ya da zina yaptığı gibi çağrışımlar yaparken, erkekte yalancı, dolandırıcı, sahtekâr gibi olumsuz nitelikleri önelemektedir. Çünkü erkek için evlilik dışı cinsellik keskin sınırlarla çizilmemiştir. Namusun tanımı yapılırken kadın bedeninin sınırı çizilirken; namussuzluğun tanımı yapılırken de kadın bedeninin sınır ihlalleri söz konusu olmuştur.

İki farklı grup arasında yapılan bu araştırmada namus kavramı üzerinden benzer görüşlere ulaşılmış ancak Türkiyeli katılımcıların daha küresel bir görüş sergilediklerine ve namus konusunda kadına yapılan atıflar hakkında özgürlükçü bir tavır sergilediklerine rastlanmıştır. Namuslu olmayı ise ahlaki kurallar çevresinde açıklayan katılımcılar cinsel çağrışımlı bir namus anlayışının ağır bastığını vurgulamaktadırlar. Genel olarak karşı çıkılsın ya da onansın kadın bedeni üzerinden tanımlanan bir namus algısıyla karşılaşılmıştır. İki grup açısından da kadın bedenine yönelik bir tanımlama yapılan namus kavramı için genel ortak bir algının mevcut olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiyeli katılımcılara onur ve şeref kavramları sorulmuş ve bu kavramların namus ekseninden biraz daha uzak kullanıldığı ve erkekler için kullanılan kelimler olduğu yönünde cevaplar elde edilmiştir. Bu açıdan namusun bedensel sınırları temsil ettiği ve kullanım alanının kadınla üzerinde ağırlık kazandığı neticesine ulaşılmıştır.

3.2.2. Namusun Cinsiyetler Arasındaki Farklılığına Dair Görüşler

Namus algısının toplumsal görüntüsü cinsiyetler üzerinde eşit dağılmamıştır. Bu nedenle çatışmalı bir cinsiyet yapısının olduğu ataerkil toplumlarda namus kavramı da farklılaşmıştır. Kadının bedensel konumuna dayatılan normlar kendisini namus algısı üzerinden belirginleştirmektedir. Bu haliyle namus kadının bedenine dair sınırın erkek denetiminde kontrol edilmesi halini almıştır.

Katılımcılara namusun cinsiyetler arasında bir farklılığının bulunup bulunmadığı daha önce yaptıkları namus tanımlamasını pekiştirecek nitelikte sorulmuştur. Alınan yanıtlarla farklılığın kabul edildiği ancak bunun toplum tarafından empoze edildiği fikri yoğunlaşmıştır.

“Erkek için moral yani namus; hep yalan söyleyen, yanlış işler yapan biri olduğu zaman söylenir. Ama kadın için yaramaz kadına söylenir. Erkeklerle farklı ilişkisi olan kadınlara namussuz denir.” (Y.U./K4/Kadın/27 yaşında/Kosova).

“Kadın ve erkek için namus aynıdır. Evlilikte kadın erkeğin namusu olur. Kadın bazı kuralları çiğnerse erkeğin namusuna dokunmuş oluyor. Bizim kültürümüz için kadın evlenmeden başka bir erkekle beraber olamaz ama erkek için sorun olmaz. Kadında bakirelik olmasından dolayı böyle olmuştur bence.” (Y.U./E9/Erkek/26 yaşında/Kosova)

“Onur hem kadın hem erkek için aynıdır. Yalan söylemeyen, hırsızlık yapmaya, iyilik yapan herkes onurludur. Hristiyan bir toplumda büyüdüm, sonradan Müslüman oldum, geldiğim yerde evlenmeden cinsellik onursuzluk değil. Ama Türkiye’de öyle karşılanıyor, biliyorum. (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekar/Haiti)

“Namus, kadın ve erkek için de aynıdır. İkisine de zina haramdır. Erkeğe serbest olamaz, bizim dinimizde ve kültürümüzde bu yok. Ama kadının ilk gecede kanıtının olması onu erkekten farklı yapıyor” (Y.U./E10/Erkek/29 yaşında/Gana)

“Kadın için sorulduğunda aklıma sadece nikah dışı cinsellik geliyor ama erkek için sorulduğunda birçok şey geliyor.” (Y.U./K3/Kadın/30 yaşında/Evli/Azerbaycan)

Namusun kadın ve erkek üzerinde kazandığı anlamlara ilişkin toplumun bedensel algısının, kadınlar açısından namusun daha önemli hale getirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Kadının erkeğin namusu olması tabirinin katılımcıların geneli tarafından kullanılması dikkat çekmiş ve namusun her iki cins içinde geçerli olması konusuna kadınlar özellikle değinmişlerdir. Namusun toplumsal bir değer olarak kabulü tüm katılımcılarda gözlemlenmiştir. Kavramın karşı çıkılan noktası ise sadece kadınlara ve onun bedenine özgü bir kuralmış gibi görünmesi üzerine olmuştur. Kadınlarda bekâret durumunun olmasının bu farklılığı yarattığı ise genel olarak kabul edilmiştir. Uluslararası katılımcıların namusun cinsiyetler üzerinde değişmemesi gerektiğine dair görüşleri genel olarak hâkimiyetini korumuştur.

Türkiyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde ise namus kadın için bedensel erkek için ise karakteristik bir özellik olarak tanımlanmıştır. Bu durumun sebebi olarak ataerkil ve dini yapı gerekçe gösterilmiş, İslam’ın bazı noktalarda kadını geri planda bırakacak kuralları olduğu konusunda üç katılımcı fikirlerini beyan etmişlerdir. Geri kalan katılımcılara bu cinsiyet farklılığının sebebi sorulduğunda ise toplumsal algıya dayandırdıkları ve dinin mazeret olarak kullanıldığı görüşleri ortaya çıkmıştır. Dinin sadece toplumsal olarak değil; eğitim ve siyaset üzerinden de ideolojik çıkarlar nedeniyle kullanıldığına dair görüşler bildirilmiştir. Konumuz açısından ise erkek egemen yapının kendi çıkarlarına dini dayanak göstererek toplumu kurallara mecbur bırakmaya çalıştıklarını söylemişlerdir.

“Namus maalesef ülkemizde kadın ve erkek için farklıdır ama benim için aynıdır. Yasaklar madem ahlaki yapı için, her iki cins de bu yapıyı tehlikeye atacak nitelik taşımaktadır. Bu nedenle sadece kadına yüklenilmesinin saçma olduğunu düşünüyorum. Ben eşim olacak kişi için namuslu olsun derim mesela.” (T.C./Y7/Kadın/32 yaşında/Konya)

“Kadın ve erkek birçok açıdan farklıdır buna bir sürü örnek verebilirim ama hırsızlık ikisi için aydır, cinayet de, yalan da... Bu yüzden namus da ikisi için aynıdır. Zaten bu özellikler namuslu kişiyi tanımlar. Ama şu da bir gerçektir ki toplumumuzda namus deyince öncelikle cinsellik anlaşılıyor ve cinsellik de nedense kadına yasak ama erkeğe değil, hâlbuki erkek cinselliği yine bir kadınla yaşıyor yani başkasının namusunu kirleterek yapıyor bunu.” (T.C./Y5/Kadın/29 yaşında/Ankara).

“Benim için namus herkes için aynı anlamı taşır. Kadınların toplumda dikkat etmesi gereken daha çok kural var, bunların hepsi onun namusuyla ilgili. Böylece kadın daha zor bir hayat yaşamaktadır. Bizim toplumumuzda namus çok önemli bir kavramdır. Kadınlar açısından daha önemli tabi.” (T.C./T9/Erkek/28yaşında/Diyarbakır).

“Namusun kadınlar için uydurulmuş olduğunu düşünürüm hep. Çünkü sadece kadınların sorumlu tutulması çok tuhaf. Erkek de bedeninden sorumlu tutulmalıdır. Kadınlara her şey ayıp ve günahken erkeklere serbest olması da çok saçma. Eğer bunun nedeni İslamiyet ise bu din sadece kadınlara gelmedi ya...” (T.C./Y9/Kadın/27 yaşında/İstanbul)

Namus Türkiyeli ve uluslararası bakış açısından değerlendirildiğinde; erkek ve kadın için de aynı olması gerektiğine dair bir ortak görüş hâkim olmuştur. Ancak Türkiyeli bireylerden alınan bilgilerde ataerkil sisteme daha baskın bir tepki mevcuttur. Sistemi kabullenışten ziyade bunun aşılması gerektiğine dair bir fikir birliği gözlemlenmiştir. Buna örnek olarak İstanbul’da yaşayan bir katılımcı şu şekilde cevap vermiştir:

“Ben böyle bir kavramı da bunun sadece kadınlar için olmasını da kabul etmiyorum. Ben çok dürüst, adaletli, iyi niyetli bir insan olabilirim ve bu beni namuslu yapmaya yeter. İlle bir namus kullanılacaksa bence bu şekilde olmalıdır. Onun dışında ben cinselliğimi özgürce yaşayabilirim günahsa da benim günahım. Bu beni asla namussuz yapmaz.” (T.C./Y2/Kadın/26 yaşında/İstanbul)

Namusun kadın ve erkek için ayrı anlamlar taşımasından ziyade cinsellikle bağdaşması ile diğer anlamlarını yitirmesine tepki gösterilmiştir. Daha önce de değindiğimiz gibi namus kavramının kadınlara ithaf edilmesine karşı olanlar da namusu bedensel ve kadınsal alanda tanımlayarak karşı çıkmışlardır. Bu bakımdan kültürel anlamın kelime anlamını gölgede bıraktığını söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet açısından bir namus analizi sonuçlarına rastladığımız bu konuda, Türkiyeli katılımcılardan İslamiyet’e dayalı birkaç yorumla karşılaşmıştır. Toplumsal bir namus anlayışının doğmasında dinin etken olduğunu belirten görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Namusun kadın ve erkekte farklı anlamlar taşıdığını düşünüyorum tabi ki. Küçüklükten itibaren buna göre yetişiyoruz. Bunda kültürün çok etkisi var ondan da önce dinin etkisi var. İslam dini kadınları bedenleri konusunda erkekten daha çok uyarıyor, bu nedenle toplum da kadının üzerine daha fazla gitme hakkını dinden alıyor.”(T.C./T4/Erkek/31 yaşında/Kahramanmaraş)

“Namusun direk cinsellik olarak anlaşılıyor bu da kadına yükleniyor. Erkeğin elinin kiri olmuş artık onu kimse yargılamıyor, yargılasalar bile sadece ayıp oluyor. Kadın ise namussuz oluyor. Her toplumda böyle değil, bence Müslüman toplumlarında daha baskın. Belki İslam gereği kadınların geri planda olması üzerlerindeki baskıyı artırmıştır. İslam her şeyi kadına yükledi diyemem ama erkeği çok ön plana çıkarması toplumun kadına daha fazla günah yüklemesine neden oldu.”(T.C./Y8/Kadın/30 yaşında/Evli/Giresun)

Toplumsal bir cinsiyet oluşumunun kabulü ile beraber toplumun İslami kökten beslenerek kadın üzerindeki baskıyı artırması yönündeki fikirler katılımcıların büyük bir kısmını oluşturmasa da yapılan toplumsal eylemlerin dinden etkilendiği kadar dini algıyı etkilediği de görülmektedir. Kadın ve erkek üzerindeki İslami hükümlerin gerekçe gösterilerek baskı kurulması, İslamiyet’in erkeğe aynı yasakları sunmadığı algısını yaratacak kadar sakınca meydana getirmektedir.

Türkiyeli ve uluslararası katılımcıların namusun kadın ve erkek üzerindeki anlamlarına dair görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde; anlam farkının olduğu kabul edilmektedir. İlk değerlendirme dini yapı gereği namusun iki cins için de önemli olması gerektiği, bunun sadece kadına yansıtılmasının yanlışlığı üzerine olurken; namusun tanımının kadın bedeni üzerinden yapılması anlam farkının en somut göstergesi durumundadır. Uluslararası katılımcılar ise bu duruma dinin sebep olduğunu değil, din gereği kadının farklı yükümlülükleri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kendi kültürleri çerçevesinde namusa ilişkin sınırların kadın ve erkekte aynı olduğunu ekleyerek Türkiye’de bu durumun kadında daha fazla anlam kazandığını aktarmışlardır.

Araştırmaya başlarken, namusun kadın ve erkekler için farklılık yaratabileceği ihtimalinden hareketle yaptığımız görüşmelerle; ahlaki kavramların cinsiyetler üzerinde farklılaştığının sonucuna varılmıştır. İki farklı grup üzerinden değerlendirildiğinde dini sebep gösterme ve Türkiyeli kadınların namusun kadın bedeni üzerinden şekillenmesine daha keskin karşı çıkışları dışında ortak görüşler elde edilmiştir.

Araştırma sahamızı kadın ve erkekler üzerinden düşünüp değerlendirmeye aldığımızda kadın ve erkeklerin anlam ikililiğini kabul ettikleri ve bunun kültürel kaynaklı olduğu konusunda hem fikir olduklarına ulaşılmıştır. Ancak bu kabulün yanında namusun karşı cinsten aranan bir özellik olarak da belirtildiği görülmüştür. Kent ve kırsal kesimde yaşamış olma durumuna göre namus ve namusun cinsiyetler üzerindeki durumu konusunda belirgin bir tutum farkına rastlanmamıştır. Bunun sebebi olarak eğitim seviyesi yüksek bir örneklem grubu ile çalışılmış olması muhtemeldir. Evli ve bekâr olma durumunun namus algısında farklılık yaratma ihtimali incelenerek; medeni durumun algı değişimine neden olmadığı anlaşılmıştır. Yaş aralığı olarak birbirine yakın bir grupta çalışıldığından, yaş etken bir faktör olarak görülmemiştir.

3.2.3. Bekâretin Anlamı ve Cinsiyetler Üzerinden İncelenmesi

Namusun bedensel tezahürü ve kadının bedeninde namus ekseninde önemli görülen rolü cinsiyet kültürünün bir ürünü olmaktadır. Cinsel dokunulmazlık söz konusu olduğunda; dokunulamayan kadın ile dokunulabilen ve dokunabilen erkek çelişkileri ile ortaya farklılığın sebebini sorgulama durumları çıkmaktadır. Kızlık zarı problemi olarak karşımıza çıkan toplumda gerdek kanaması ile meşhur olan bekâret problemi, kadının cinsel dokunulmazlığının kanıtı durumundadır. Oysa kızlık zarından gelen kanama cinsel saflığın değil vajinal dokunulmamışlığın göstergesi olmuştur. Ancak kanamanın tabulaşmasıyla beraber bekâretini kanıtlayan kadın namusun temizliğini de ispat etmektedir. Bu neticeyle öncelikle bekâret algısını ölçme amacı taşıdığımız çalışmada, bekâretin anlamı ve cinsiyetlerde var olma durumu sorgulanmıştır. Kadına özgü bir durum olarak algılanması bağlamında bekâretin kadın bedeninde bulunduğu ancak erkekte ispatlanması gereken fiziki yoksunluk gereği sorumlu tutulmadığı düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Kızlık zarının yapı olarak erkekte bulunmaması onu kültürel gerekliliklerin dışına değil denetimine itmiştir. Bu vesile ile kızlık zarı kadına ayrı erkeğe ayrı rol yüklemiştir.

“Bakir erkek bulunur mu bu devirde bilmiyorum. Kadınlarda kesin olarak aranan bir özelliktir. Çünkü onların vücudunda kesin olarak vardır. Erkeklerde bu özelliği taşıyan nadir. Peygamber efendimiz bakireliğe önem verilmesi gerektiğini, çünkü cinsel kıyaslamanın önüne geçilmesini söyler ama bunu erkek için de söylemiş mi bilmiyorum. Bence iki taraf da namuslu olmalı sadece kadının olması gereken bir şey değildir. (Y.U./E1/Erkek/ 26 yaşında/Kırgızistan).

“Bekâret öncelikle İslamiyet’te var. İslami gereklere göre kadın hem dışarıda hem de kendi içinde kapalı olmalıdır. Ama erkek için öyle bir şey yoktur. Çünkü vücudunda taşımaz bunu. Sadece bizim inancımız için değil birçok inanç da böyledir. Hinduizm’de de bekâret vardır.” (Y.U./E6/Erkek/24 yaşında/Hindistan).

“Bekâret kadının kendini korumasıdır, cinsellik yapmaması. Erkek istediğinde cinsellik yapabiliyor. Kadında öyle değil. Kadın bakire olmalı ama erkeklerde çok az bu durum. Zaten kültürler de erkekte bakirelik aramaz kadına bakarlar.” (Y.U./E8/Erkek/23 yaşında/Benin)

“Evlenmeden önce ilişki yaşamak bizim orda fakirler, kültürsüz, eğitimsiz insanlarda, dini bilmeyen insanlarda oluyor. Ama yasaktır hem kadın hem erkek için. Buna çok önem veriyoruz. Din için zina yasaktır, erkek ve kadınlar için. Bence çok kötü bir şey bekâreti korumamak. Ama erkekler böyle bir şey yapsa da ortaya çıkmaz, kadında kanama olması lazım.” (Y.U./K2/Kadın/ 28 yaşında/Arakan)

“Bana göre, nikâh dışı birliktelik olmuşsa ters karşılarım. Ama kadında da erkek de olmamalı. Nikâh dışı bunu yapan biriyle evlenmek istemem. Ben eşimin her konuda ilki olmayı istemişimdir ama bende öyle olmalıyım. Bu konuda eşit olmalı kadın ve erkekler.” (Y.U./K3/Kadın/30 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Kadınlar için daha önemli bekâret. Erkek ne yapsa sorun olmuyor. Boşanmış bir kadınsa sorun değil ama hiç evlenmemiş kadının bakire olmaması çok yanlış. Benim bulunduğum çevre de ailem de ben de önem veririm buna. Zaten İslami olarak da uymak gerekir. Ama uymayan olursa da kendisinin bileceği bir şeydir.” (Y.U./K4/Kadın/27 yaşında/Evli/Kosova)

Bekâretin erkek ve kadınlar için varlığı konusunda namus olgusuyla paralel bilgiler elde edilmiştir. Ancak bekâretin kadınlar için fiziksel bir konumunun olması durumu her iki cins içinde kadın açısından önemli olduğu fikrinde yoğunlaşmıştır. İslami kökende yanlışlığına özellikle değinilmiş ve hassasiyetin burada kaynaklandığı belirtilmiştir. Kadın katılımcıların tamamı eşlerinde bu niteliği aradıklarını belirtmişler ve erkeğin bakirliği fikrine katılmışlardır. Toplumun ise erkeği bu özellikten muaf kılmasına karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Erkeklerin de tamamı kadının bakireliğinin olmasından yana fikir beyan etmişler ancak toplumsal açıdan erkeklerin katı kurallara maruz kalmadığını eklemişlerdir. Kendi kültürel yapıları bünyesinde değerlendirdiklerinde erkeğin bakirlik durumunun kalmadığını ve evlenene kadar cinsel hayatını yaşayabildiğini belirtmişlerdir.

Uluslararası katılımcılardan farklı görüş belirten iki kadın katılımcıya rastlanmıştır. Sonradan Müslüman olduklarını belirten iki katılımcı bekâretin Müslüman toplumlarda kadınlara yüklenmesine karşı çıktıklarını belirtmişlerdir.

“Moğolistan’da böyle bir ayırım yok. Bekâretin dinen korunması gerektiğini biliyorum ama İslam erkeğin de bedenini korumasını söylüyor ve ben kültürlerin buna önem vermemesini anlamıyorum. Benim için bakire olmuş ya da olmamış önemli değil hem kadın hem erkek için.” (Y.U./K1/Kadın/25 yaşında/Bekâr/Moğolistan)

“Bekârete önem vermiyorum. Böyle bir çevrede de yetişmedim. 7 yıldır Müslümanım ve zinanın günah olduğunu biliyorum yani erkek için de aynı durum geçerli. Bunun dışındaki şeyleri de kabul etmiyorum. Erkekte kızkılık zarının olmaması onu ayrıcalıklı kılmaz, saçma buluyorum. Vücuttaki küçücük bir şey ve sadece bir kere oluyor, ömür boyu iyi bir insan olmak daha önemli.” (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Haiti)

Yukarıda görüşmelerden alınan kesitlerde belirtildiği üzere bekâreti değer olarak kabul etmeyen iki kişi de sonradan Müslüman olmuş ve bekâret zihniyeti ile yetişmemiş kişilerdir. Ancak İslami yasak olan zinayı kabul ettiklerini ve bu yasağın sadece kadına özgü olmadığını ifade ederek toplumun bekâret tutumuna karşı çıkmışlardır. Türkiye’nin farklı kesimlerinde yaşamış katılımcılardan alınan bilgilerde ise bekâretin kadına ait bir durum olduğu erkekte bu özelliğin aranmadığı fikri yoğunlaşmıştır. Kadın ve erkeklerin verdikleri cevaplar kıyaslanacak olursa; kadınlar bu konudaki cinsiyet ayırımına ve kadına uygulanan bekâret baskısına daha fazla tepki göstermişlerdir.

“Bekâret bizim toplumumuzda oldukça önemli. Benim ailem ve yetiştiğim çevrede de önemli. Ama erkeklerin evlenene kadar yaşadığı hiçbir şeyin sorgulanmaması sinir bozucu bir durum. Bekârete bende önem veriyorum evlenmeden böyle bir şey yapmam mümkün değil ama yapsam da çok büyük tepki görürüm. Bu kimseyi ilgilendirmemeli.” (T.C./Y6/Kadın/31 yaşında/Evli/Kahramanmaraş)

“Türk kadının belki de büyük sorunlarından biri bu konu. Bazen düşünüyorum bende buna önem verdim evlenene kadar. Tedirginliğini de hep yaşadım ama evlendikten sonra çok değişik hissettim. ‘Bu mu yani’ dedim bir an. O gün kanamam olmasa eşim sorun yapacak biri değil tabi ama ben bunun suçluluğunu duyardım. Masum olduğumu kendim biliyorum ama ya eşimin içinde şüphe kalırsa diye korkardım. Birçok kadın da böyle düşünüyordur. Zaten bu sadece kadınların sorunu olmuş. Erkeğin korkacağı bir durumu yok.” (T.C./Y10/Kadın/33 yaşında/Evli/Karaman)

Katılımcının verdiği bu yanıtta ‘masum olmak’ sözü dikkat çekmektedir. Bekâretini muhafaza etmemiş olmanın masumiyeti yitirdiği vurgusu burada yapılmıştır. Ayrıca gerdek gecesine duyulan tedirginlik ve korku halini de açıkça dile getirmiştir. Bekâretinin ispatı olan kanamanın ise kendi için değil eşi için şüphe giderecek bir konu olduğunu düşünmektedir. Görüşme sırasında bu soruyu cevaplarken *“tam tarif edemiyorum ama ilk gecenin ispatından sonra çok saçma geliyor bu durum ama yinede önemli diyorum niye bu kadar önemli mantıksız gibi de geliyor”* şeklinde ifade kullanmıştır. Katılımcının kullandığı ifadelerin dikkat çekici yönü bekâret ve gerdek gecesi eşleşmesinde kadınların bedenlerine dair hissettikleri durumu açıkça ifade etmesidir.

“Kültürel yapımız ve inancımız üzerine cevap vermek gerekirse bekâret bu iki yapıdan oluşmuştur. Daha önce de söylemiştim bu iki yapıda erkek egemendir ve kadına baskı yapma eğilimindedir. Zina dediğimiz durum dinen iki cinsten de aynıdır. Ama topluma baktığımızda zina kadına günah, kadına yasak. Erkek yaptığı zinayı zaten bir kadınla yapıyor bu çok saçma değil mi? Bekâret yapı gereği sadece kadında var erkekte böyle bir şey yaratılmamış. Ama erkekte de olsaydı acaba toplum yine sadece kadına mı yüklenirdi merak ediyorum.” (T.C./Y8/Kadın/30 yaşında/Evli/Giresun)

Bekâretin ya da cinsel saflığın sadece kadının sorumluluğunda olması kızlık zarının kadına ait bir oluşum olmasına bağlanmıştır. Kadın katılımcıların bu konuya tepkileri ise erkeğin bu alandan muaf tutulması ve toplumun baskını kadına yöneltmesi üzerinedir. Bu konuda erkek katılımcılar kadın üzerindeki baskıyı kabul etseler de bekârete verdikleri önem devam etmektedir. Eğitim seviyeleri de dikkate alınarak değerlendirildiğinde; kadınların toplumun bekâret baskısına karşı çıkmalarına rağmen, bu duruma uygun yaşadıkları anlaşılmıştır.

“Bekâret kadınlara özgü bir şeydir. Aslında erkeğe de kadına da evlenmeden birlikte olmak yasakken zamanla bu değişmiş. Erkek için çok önemli değil bazı özellikler kadında olduğu için. Ben bekârete önem veriyorum ama bu birazda kişisel bir durum toplumun müdahale etmesini onayladığımı söyleyemem. Bir de şu var evlenene kadar bir sürü kadınla olmuş bir erkek de eşinden bekâret istiyor bunu saçma ve haksızlık olarak görüyorum.” (T.C./T3/Erkek/25 yaşında/Bekâr/Karaman)

“Bana göre bekâret e e olan sadakattir. Erkeğin de sadık olması gerekiyor ama buna uymamışsa da sorun olmuyor. Evlendikten sonra yapmadığı sürece tabi. Ama kadının evlenmeden önce de sonra da sadakat göstermesi gerekiyor. Bu haksızlık gibi görülebilir zaten birçok açıdan kültürün haksızlığı var. Ama kadın erkek için değerlidir, namusudur, bu yüzden aşırı sahipleniyor.” (T.C./T10/Erkek/34 yaşında/Evli/Konya)

Yukarıdaki iki erkek katılımcıdan alınan bilgileri değerlendirdiğimizde kadından bekâret beklentisinin mevcut olduğu görülmekle beraber erkeğinkinin tolerans gösterilme durumuna değinilmektedir. Görüşülen on erkekten alınan bilgilerde de aynı görüşün hâkim olması dikkat çekmektedir. Toplamları açısından erkeklerde aranmadığı ve önemli olmadığı yorumu ile sıklıkla karşılaşmıştır. Alınan bilgiler doğrultusunda erkekler bekâretin önemli bir şey olduğunu ancak baskı yapılmasının yanlışlığını da belirtmişlerdir.

“Bekâret kişinin kendini eşine saklamasıdır. Toplumda oldukça önemlidir, dinde de zina olarak geçer. Ama buna karşı çıkılması kişi ile Allah arasındadır. Bir kadının bakire olmaması beni ilgilendirmez. Erkeğinkinin bahsi bile geçmiyor toplumda. Ben kültürüm gereği bunun önemli olduğunu düşünüyorum, onure edici bir şey ama sırf bu yüzden insan sevdiği kadından ayrılır mı düşündürücü... Bence kişilere bırakılmalıdır, bir erkek bunu önemsemiyorsa bakire olmayan bir kadınla da evlenebilir bunu kimse bilmek zorunda değil ki.” (T.C./T6/Erkek/30 yaşında/Evli/Kırşehir)

Bekâretin varlığının sorgulanması durumunun kadın üzerinden anlatılmasına karşın, toplumsal değil kişisel bir alan olduğu belirtilmiştir. Kişiselliğe yapılan vurgunun yanında eğer gerekli görülüyorsa bekâret durumu aranmadan evlilik kurulabileceği ancak topluma yansıtılmasının yanlışlığı da ifade edilmiştir. Kadının bakire oluşunun ‘onure edici’ olarak ifade edilmiş olması da bu konuya erkek bakış açısı sunması açısından önemli görülmektedir. Erkek ve kadınların görüşleri göz önüne alındığında kadınlar kendi bedenleri üzerindeki bu normun varlığıyla erkekteki serbestliği kıyaslayarak cevap vermişlerdir. Bekâreti değer olarak kabul eden kadınlar da erkeklerin kadın üzerindeki baskılarından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Genel görüşün aksine bekârete önem vermediklerini belirten iki erkek, bir kadın katılımcı ile görüşülmüştür.

“Bekâret kadınlara yıkılmış, cinsel saflığın söylemi haline gelmiş ama ortada bir cinsel saflık olacaksa bunun sadece kadına verilmesinin nedeni ne? Ben bekârete önem vermiyorum ve hiçbir kadının bununla değerli sayılacağını düşünmüyorum. Erkek için bahsi açılmayan bir konunun kadın için konuşulmasını doğru bulamam. Bu konuda da benim gibi düşünen biriyle evlenmek isterim.” (TC./Y5/Kadın/29 yaşında/Bekâr/Ankara)

Katılımcıdan alınan bilgilerde bekâretin tek cinse bağlı olmasına duyulan tepki ve böyle bir olguyu değer olarak kabul etmeme durumu görülmüştür. Evlilik söz konusu olduğunda da aynı görüşe sahip olduğu biriyle evleneceğini belirterek; bu konuya farklı bir bakış getirmiştir.

“Bekâret oldukça hassas bir konu, hem erkek hem kadın için. Ama iki cins için de önemini kadın bedeni üzerinden almaktadır. Fiziki olarak böyle bir yapı kadında olduğundan sorun da onun bedeninde oluşuyor ama önemli mi diye sorarsanız değil bence. Anlam veremediğim bir konu. Çünkü günümüzde herkes flört ediyor geziyor, tozuyor, birlikte kalıyor ama her şeyi yapıp da bekâretini korumuş ne anlamı var ki. Sorun sadece bir kanama haline geldiği için de farklı cinsellikler yaşanırsa hem kendini hem karşındakini kandırmaktır. Böyle olacağına hiç olmasın.” (T.C./T4/Erkek/31 yaşında/Bekâr/Kahramanmaraş)

“Aslında çok derin bir konu. Yani kültürün dinin aşiretlerin yapısını incelemeyi gerektirir. Ama benim anlam veremediğim çok fazla nokta var. Bir kere bu dinden kaynaklı değil, öyle olsa erkeğe de yasak yani onun da bu kurala uyması gerekirdi. Kaç tane bakir erkek vardır ki bu devirde. Aynı durum kadın için de öyle, bakire kadınların sayısı çok mudur? Bakirelik sadece kızlık zarına bir şey olmaması değil ki... O yüzden ben evlendiğim kişinin dürüstlüğüne inandıysam gerisi çok da önemli değil.” (T.C./T8/Erkek/32 yaşında/Evli/Gaziantep)

Farklı görüşler belirtmelerinden dolayı incelediğimiz iki erkek katılımcının ifadeleri doğrultusunda bekârete önem vermedikleri ve toplumda oluşturulan bekâret denetimini onaylamadıkları görülmüştür. Özellikle dikkatimizi çeken husus katılımcı T4’ün bekâretin sadece bir kanamadan ibaret olmadığına dair görüşü, aslında cinsel saflığın ne olduğunu açıklayıcı niteliktedir. Bir bakıma toplumların bakire kadının saflığına inandıkları tezine karşı belirtilen bu ifade çalışmamıza getirilen görüş farklılığı bakımından önem arz etmiştir. Diğer taraftan T8’in görüşlerinde Güneydoğuda doğup büyümüş biri olması açısından kapalılık özelliğini içeren ifadeler beklenirken, aksine bekârete önem vermediğini belirtmesi oldukça dikkat çekmiştir. Bunun üzerine kendisine ait olduğu toplumla alakalı birkaç soru yöneltilmiş ve eğitim hayatına şehir dışında devam ettikten sonra bu konuda fikirlerinin netleştiğini belirtmiştir. Böylelikle katılımcının ait olduğu kültüre zıt bir tutum sergilemesinde yüksek eğitim seviyesinin etkisinin olduğu ve bulunduğu toplumdan uzaklaşıldığında farklı kültürel etkileşimler sonucunda düşüncelerinde değişim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İki farklı grup üzerinden genel bir değerlendirme yapıldığında uluslararası katılımcıların bekârete karşı düşüncelerinde cinsiyetler arasında farklı tutumlar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda erkekler her iki cinse de nikâh dışı cinselliğin yasak olduğunu ve erkeklerin bu konuda ayrıcalıklı olmadığını belirtmişlerdir. Kadınlar da evlendikleri ya da evlenecekleri erkeklerde bakir olma durumunu aradıklarını, kadın ve erkeğin bu konuda farklı olmaması gerektiğini ama toplumdaki farklılığın, kadında fiziksel bir durum olan kızlık zarının bulunmasına bağladıkları tespit edilmiştir. Bunun dışında erkeklerin çoğunluğu bekâretin kendi kültürlerinde kadınlarda aranan bir özellik olduğunu ifade etmişlerdir. Bekâretin neden önemli olduğu konusunda ise kültürden önce dinen böyle olduğunu ve buna uygun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Türkiyeli katılımcılarda ise hem cinsiyetler arasında hem de farklı kültürlerle karşılaştırıldığında farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Türkiyeli kadın ve erkekler arasından biri kadın üç kişi bekârete önem vermediklerini belirtirken, diğerleri toplum için ne kadar önemli olduğunu belirtmelerinin ardından kendi düşüncelerine yer vermişlerdir. Bekâret kendileri için önemli olmasına rağmen, bu konuda aynı fikri taşımayan insanların yargılanmasına da karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca tek bir cinse sorumluluk yüklenmesine de karşı olduklarını belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların çoğu eşlerinde bakir olma durumunu aramayacaklarını ifade etmişlerdir. Buna sebep olarak artık kültürlerinde bu özelliğin kalmadığını belirtmişlerdir. Bekârete ilişkin görüşlerde medeni durum farklılığının etken olmadığı ve kent/kırsal bölgeden gelmiş olma durumunun görüşlerde öncelikle farklılık yarattığı ancak daha sonra bu fikirlerinde değişiklik yaşadıkları kendi ifadeleri neticesinde görülmüştür. Ancak genel itibarıyla büyük bir farktan bahsetmenin mümkün olmadığı eğitim seviyeleri gerekçesiyle netleşmiştir.

Katılımcılara bekâret ile ilgili soruların ardından bakir/bakire olmayan biri ile evlilik konusu yönetilmiştir. Alınan bilgiler sonucunda iki grup arasında farklılıklara ulaşılmış ve cinsiyet değişkeninin etkinliğine rastlanmıştır.

Bakir/Bakire olmayan biri ile evlenme	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Benim için önemlidir.	3	8	8	10
Önemli değildir.	7	2	2	-
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.5.: Bakir/Bakire Olmayan Biri ile Evlenmeye Dair Bilgiler

Katılımcılardan alınan bilgiler doğrultusunda uluslararası katılımcılardan erkeklerin tamamı bakireliği evlenecekleri kişide kriter olarak aradıklarını belirtirken yine kadınlardan iki katılımcı dışındaki kişiler bakir bir erkekle evliliği onayladıklarını bildirmişlerdir. Evleneceği erkekte bakirlik(cinsel deneyim olmama) durumunu sorgulamayacak olan kadın katılımcıların ortak özellikleri ise sonradan Müslüman olmalarıdır. Bu durumda yaşanan dini kültürün etkisini gözlemlemek mümkün görünmektedir. Türkiyeli katılımcılara bakıldığında, kadınların büyük bir oranının bu kıstasa önem vermedikleri görülmektedir. Ancak bu konuda dikkat çeken husus bekârete önem veren kadınlardan bir kısmı erkekte bu özelliği aramadıklarını belirtmeleridir. Bunun sebebi olarak günümüzde erkekte bunun bulunmasının çok zor olduğunu açıklamışlardır. Bir diğer dikkat çekici konu bakirliği erkekte özellik olarak arayan kadınlardan ikisinin kırsalda doğup büyümüş olmasıdır. Ancak kırsal kesimden görüşmeye dâhil edilen dört kadından ikisi bakirliğe önem vermediklerini ifade etmişlerdir. Türkiyeli erkek katılımcılardan sekiz kişi bekârete önem verdiğini, iki kişi önem vermediğini dile getirmiştir. Bakireliği kriter olarak görmeyen erkek katılımcıların özelliklerine bakıldığında Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde kent merkezinde doğup büyüdükları yüksek lisans eğitimi için mevcut ilde bulundukları bilgisine ulaşılmıştır. Gaziantep'ten görüşmeye katılan kişi daha önce bahsedildiği üzere eğitim hayatına şehir dışında devam ettikten sonra fikirlerinde değişiklik olduğunu ve bekâretin kişisel alanda tercih durumunda kalması gerektiğini açıklamıştır. Kahramanmaraş'tan görüşmeye dâhil edilen katılımcı ise Alevi kültürde yetiştiğini bunun bir bakıma etken olduğunu ancak çevresinde bekârete önem verenlerin sayısının çokluğunu da belirtmiştir. Konu hassasiyeti ve mahremiyeti gereği ayrıca araştırma konusunun bağımsız değişkeni olmaması sebebiyle birkaç soru haricinde bu konuda(Alevilik) derinlemesine sorular yöneltilmemiştir.

3.2.4. Bekâret ve Namus İlişisini Değerlendirme

Ataerkil ve Müslüman toplumlarda namusun ve bekâretin kadın bedeni üzerinden anlam kazanmasından doğan sorun erkek egemen yapının kadın üzerinde artırdığı baskıyla sıklıkla gündeme gelmektedir. Modernleşme ve küreselleşme bağlamında düşünüldüğünde kadının yeni özgür dünyasından bahsedilirken bekâret ve namus algısının konumunu koruması, bu kavramların istikrarını araştırmayı gerekli kılmıştır. Toplamların ahlaki yapısı ve düzeni en ihtiyaç duyduğu ve tutunduğu alan din, cinselliği de düzenlerken, ataerkil yapılar bunu yeterli örneklerini sunduğumuz bu konuyu katılımcılara yönelttiğimizde de bekâret ve namusun ilişkilendirilerek kadın üzerinden tanımlandı tespit edilmiştir.

İki farklı grubun görüşmeleri değerlendirildiğinde Türkiyeli katılımcıların kültürün dayattığı bekâret ve namus ekseninden biraz daha uzaklaşabildikleri görülürken, uluslararası katılımcıların bu değere olan bağlılıklarının devamlılığı gözlemlenmiştir.

“Aslında bekâret namusun bir koludur. Ama yalnızca o değildir. Namus çok geniş bir şey. Bekâretini koruyup türlü işler yapan birine de namuslu denilmez ya da tecavüze uğramış biri de bekâreti olmadığı için namussuz sayılmaz. Bana göre önemlidir ama bakire olmayan bir kadına da namussuz denilemez.” (Y.U./E3/Erkek/29 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Namus deyince ilk önce akla geliyor ama erkek için söylendiğinde bakir olması gelmiyor aklıma. Acaba hırsızlık mı yaptı, yalan mı söyledi diyorum sonradan aklıma belki bir kadına yanlış bir harekette bulunmuştur diyorum. O zaman kadın için bekâret ve namus aynı anlamda oluyor. Mesela bizim orada evlenince ilk gün yenge dediğimiz kişi yanımızda olur sonra bekler bir sorun oldu mu diye. Bence bu çok yanlış eğer bir sorun varsa gizli olarak çözülmeli olmuyorsa boşanmalı. O zaman hemen duyuluyor kadın namussuz oluyor.” (Y.U./K3/Kadın/30 yaşında/Evli/Azerbaycan)

Belirtilen ifadelerde bekâretin namus unsurlarından biri olduğu ancak anlam olarak birlikte kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca bu anlamın kadınlar için kullanıldığında aynı olduğu erkekte bakirlik durumunun aranmaması sebebiyle böyle bir ayrıma gidildiğini aktarmışlardır. Bir kadının namusuna dair olumsuz bir konu oluştuğunda bekâreti ile ilgili anlamsal çağrışım yaptığı ve erkekte kullanıldığında düşünülen hırsızlık, yalan gibi durumların kadın için düşünülmendiğini açıklamışlardır.

“Bizim vücudumuzda olan bir şeyi çok abartıyorlar öncelikle. Herkes istediği gibi yaşayabilir kendi sorunu. Erkeğe her şey serbest olduğundan namus ya da bekâret deyince aklıma hiç erkek gelmiyor, bir kadın kötü bir şey yapmış diyorum. O yüzden de bekâret ve namusun aynı anlamı taşıdığını öğrendim.” (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Haiti)

“İki kelime de çok önemli. Bana göre İslami olarak bekâr kişi erkek de kadın da aynıdır. Ama insanlar yanlış yaşıyor dini. Bu yüzden bekâret ve namus kadın için aynı. Ama erkekte bu yok.” (Y.U./K7/Kadın/25 yaşında/Evli/Gana)

Farklı etnik kökenli katılımcılardan alınan bilgilerde iki kavramın aynı anlamı kadınlar için barındığı erkekteki namusun farklı anlamlara geldiği görüşü hâkim olmuştur. Bu soruya verilen yanıtlarda medeni durum veya kent ve kırsal kesimden gelenler arasında görüş ayrılığına rastlanmamıştır. Bu konuda İslami koşullara bağlılık ve cinselliğin kadın erkek arasında adaletli hükümlerle yasaklandığını ifade etmişlerdir.

Türkiyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde de ortak fikirlere ulaşılarak iki kavram arasındaki ilişki incelenmiştir.

“ Zaten sorunlu olan iki kavram da aynı anlamı çağrıştırıyor maalesef. İkisinin de tanımını kadını kullanarak yapabiliyorum. Bekâret namusun aklımıza getirdiği kavramlardan birdir. Ancak kadın için kullanıldığında ilk tamamen aynı anlamda kullanılırken, erkekte söz konusu değildir.” (T.C./Y1/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Kırşehir).

“İkisi iç içe geçmiştir. Namus deyince tabi aklıma o da gelir. Ama erkek için değil kadın için söylendiğinde öyle düşünürüm. Bekâret erkekte olmadığından böyledir ama erkeğin cinselliğine de yasak getirilmediğinden namus onun için bu anlama gelmez.” (T.C./T/Erkek/Evli/Diyarbakır).

Uluslararası ve Türkiyeli görüşmecilerin benzer görüşleri yansıttığı bekâret ve namus ilişkisinde; namus söz konusu olduğunda ilk düşündüklerinin bekâret durumu olduğunu ve bu durumun kadın için geçerli olduğunu ifade etmişlerdir. Farklı sorular olarak yönelttiğimiz bekâret ve namus tanımıyla, belirttikleri ilişki durumu uyusmaktadır. Namusun bedensel bir özellik olduğu konusundaki düşünce, namus ve bekâretin anlamsal bütünlüğü konusunda da dile getirilmiştir. Bu konuda farklı bir görüşe rastlanmamakla birlikte namus ve bekâretin aynı anlama gelmesi durumunun kadın için geçerli olduğunun söylenmesi dikkat çekmektedir. Erkeğin bekâretini ispatlamasının bedensel bir gerçeğinin olmaması onu bakir olmaktan yalıtırken, namusuyla ilgili bir mevzu bahis olduğunda da cinsellik durumu ya hiç düşünülmemekte ya da çok gerilerde kalmaktadır.

Bekâretin soyut ve bir o kadar da karmaşık bir kavram olduğunu söyleyen Hanna Blank'in (2006) tanımlamasının oldukça yerinde olduğu görülmektedir. Bekâreti kişisel olarak kabul etmeyen katılımcılar da namus ile bekâretin aynı anlamı barındırdığını ifade ederek bunu kültürel yetişmeye bağlamışlardır. Soyut bir kavram olarak gördükleri bakireliğin önemli sayılmasının geleneksel ve kapalı kültür özelliğinden kaynaklandığını eklemişlerdir.

Araştırmamız boyunca bağımsız değişken olarak ilgilendiğimiz; medeni durum, cinsiyet, yaşanan yerin özellikleri bekâret ve namus ilişkisine dair görüşlerde bir farklılık yaratmamıştır. Bekâret ve namus tanımlamalarında cinsiyetler arasında rastlanan görüş ayrılıkları, bu konuda oluşmamıştır.

Cinsiyet kültürü, dişil ve erilden kadınlık ve erkeklik rollerine bir evrim süreci olmuştur. Bu süreç her toplumda farklı olabileceği gibi aynı toplum içerisinde de farklılaşabilmekte, toplumsal değişim serüveninden etkilenmektedir. Toplumların ahlaki yapısı kırılabilirliği en hassas olan yapılardan biridir. Ataerkil ve Müslüman toplumlar ise bu kırılabilirlik üzerinde önemle durmaktadırlar. Sınırların daha keskin çizildiği bu toplumlarda dini ve kültürel etkenler çevresinde kadının konumu oldukça belirgindir. Konumuz gereği bedensel durumunu sorguladığımız kadının bekâret ve namus ekseninde varlığı kültürel cinsiyetin en belirgin göstergelerinden biri olmuştur. Kadının ve erkeğin toplumdaki yerini belirleyen cinsellik tabusu tek cins üzerinden okunmaya başladığı an cinsiyet ayrımcılığı da başlamıştır. Kadının cinsel dokunulmazlığını denetleyen erkeğin, cinsellikle ilgili sınırlarının esnekliği kadını bu alanda daha fazla sorumluluk yüklenmeye itmiştir. Böylelikle bekâret giderek önem kazanmış, bu özelliğinden yoksun kadın namusundan da yoksun sayılmıştır. Kadının namusu bedeninden ve bekâretinden geçerken; erkeğin namusu dürüstlüğünden, iyiliğinden, erdeminden geçmektedir. Ancak bakirliği neredeyse sıranın en sonunda kalmaktadır. Böylelikle bakire olmakla namuslu olmak, bakireliği yitirmekle de namussuz olmak eş değer tutuşmuştur ve tekrar belirtmek gerekirse bu durum yalnız kadın için geçerli sayılmıştır. İki cins arasında oluşturulan ve dayatılan cinsellik tabusu altındaki bekâret ve namus, sosyokültürel farklılıklar bağlamında incelendiğinde de bahsedilen ön kabullere ulaşılmıştır. Bekâret ve namus tanımlamasında cinsiyetler arasında bir takım ayrılıklar yaşansa da, iki olgunun ilişkisel durumunda genel bir görüş hâkim olmuştur. Bu durumda ataerkil ve Müslüman toplum özelliğini gösteren Türkiye için bekâret ve namusun kadın için önemli olduğu ve erkeğin sorumluluk alanının dışında ancak kadının denetlenmesi konusunda en başta rol aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.5. Toplumsal Bir Tabir Olarak Kız ve Kadın Ayrımını Değerlendirme

Toplumsal cinsiyetin belirgin bir bölümü toplumun söylemlerinde yatmaktadır. Toplumsal söylemler, cinsiyetler üzerindeki farklılığı belirgin hale getirmedeki önemli araçlar olmuştur. Ataerkil söylem, kadın ve erkek arasındaki keskin sınırları oluştururken, kadın için toplumsal statüyü etkileyecek tabirler oluşturmaktadır. Kız ve kadın olma durumundaki kadını incelediğimizde toplumda farklı anlamlar oluşmaktadır. Bunlardan biri doğumdan itibaren belli bir yaşa ulaşmış dişile söylenen kadın olma durumu iken, diğeri evlilikle sınırlı çizilmiş bir geçiş anı olmaktadır. Bekâretin kız olmak ile tanımlanmasıyla evlilik kadın olmaya geçişi temsil etmektedir. Buradaki esas ritüel ise evlilik kurumu değil, gerdek gecesi olmuştur. Böylelikle evlenmeden önce kız oğlan kız olan dişil, evlendikten sonra yeni bir statü sahibi olmaktadır. Kızlıktan kadınlığa geçişin toplumdaki görünümünde bir diğer husus da evlenmeden bekâretini yitiren kişi hakkında artık ‘kız değil’ ibaresinin kullanılmasıdır. Bu haliyle kız olmak; evlenmemiş ve kültürel anlamıyla bekâretini korumuş dişiyi anlatmaktadır.

Çalışmada sorgulanan husus kız ve kadın olma ayrımının varlığı ve nedenleri üzerinedir. İki farklı gruba yöneltilen soru çerçevesinde anlam farklılığına dair algı ölçülmeye çalışılmıştır. Türkiyeli ve uluslararası gruplar arasında farklı görüşlere ulaşılmış, kadın ve kız ayrımının bekârete dayalı olup olmamasına dair fikirler aşağıdaki tabloda sayısal verilerle ifade edilmiştir.

Kız/Kadın Söyleminde Bekâretin Etkisi	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Bekâretle ilgilidir.	9	8	2	3
Değildir.	1	2	8	7
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.6.: Kız ve Kadın Ayrımına Dair Görüşler

Uluslararası katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde büyük çoğunluk bekâret ile kız ve kadın ayrımını eşleştirmemiştir. Evliliğin bu geçişte etkisi olduğunu kabul etmişler ancak bu durumun kadının bedensel değişimiyle alakalı olduğunu reddetmişlerdir. Bekâretle ilgisinin olduğunu düşünen kişiler ise bunun doğrudan bir ilişki olmadığını ancak etkisinin olabileceğini ifade etmişlerdir. Kırgızistan’dan görüşmeye katılanlar; yaşı büyük ancak evlenmemiş kişiler için ‘oturmuş kız’ tabirini kullandıklarını, evlenmemişlere kız, evlenmiş olanlara kadın denildiğini ifade etmişlerdir. Azerbaycan’dan katılanlar bazı bölgelerde böyle bir ayrım yapıldığını fakat genel olarak ‘hanım’ ifadesini kullandıklarını aktarmışlardır.

Toplam yirmi uluslararası katılımcıdan alınan cevaplar doğrultusunda; kız ve kadın söyleminde bekâretin etkisini 5 katılımcı, etkisi olmadığını ise 15 katılımcı kabul etmiştir. Kız ve kadın ayrımındaki genel görüş ise evliliğin eşik konumunda olduğuna dair olmuştur. Geldikleri bölgelerde evlenmeden bekâreti yitirme konusunda toplumun farklı söylemlerinin olduğunu ancak ‘kız olmak ya da olmamak’ ile alakalı bir durumun olmadığını ifade etmişlerdir.

“Bizim orda kullanılır, kız uşağı derler evlenmemiş kişiye. Evli olana kadın derler bunu bazen bakire olmayan içinde kullanırlar ama ben buna karşıyım. O kişi bir hata yapmışsa da bu şekilde konuşmak toplumda dikkat çeker, iyi olmaz.” (Y.U./E3/Erkek/29 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Biz evlenmemiş olanlara kız diyoruz, yaşı büyük olsa bile. Evlenmiş olmak kadın olmak için yeterlidir. Başka bir özelliğe bakılmaz. Ama bence böyle demeye de gerek yok.” (Y.U./K3/Kadın/30 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Evlenmeden önce kız, denir küçük çocuklara da kız denir ama evlendikten sonra kadın olunur. Yaşı büyük ama hiç evlenmemiş kişilere de kadın denir. Ben bekâretle alakalı olabileceğini düşünüyorum ama hiç bu şekilde duymadım.” (Y.U./K3/Kadın/29 yaşında/Bekâr/Endonezya)

“Kadın olmak her bakımdan olgunluğu çağrıştırır. Bedenen, kişilik olarak, eş olarak, anne olarak artık farklı bir durum vardır ve benim için olgunluğa geçiş başka bir hayata başlama anlamına gelir. Bazı toplumlarda Türkiye’deki gibi bakire olmamak olarak kullanılıyor ama belki bu açıdan da olgunlaşma değişme anlamı vardır.” (Y.U./E1/Erkek/26 yaşında/Bekâr/Kırgızistan)

“Biz bakire olana kız diyoruz, evlenmiş kişiye de kadın diyoruz. Evlenmeden bunu yapmış kişiye zaten kötü tabirler kullanılır. Anladığım kadarıyla burada da öyle.” (Y.U./E7/Erkek/22 yaşında/Bekâr/Filistin)

Görüşmeler neticesinde toplanan bilgilerde genel bir görüş olarak kız ve kadın ayrımının bekâretle ilgisi olmadığını hâkim olduğu belirlenmiştir. Yaş ve evlenmiş olmayla ilgili bir statü olduğu düşülen kadın olmanın, kız olmaktan ayrılmasını doğru bulmadıklarını eklemişler bazıları ise tarafsız kalmışlardır. Kültürel değerlerine bağlılıklarını dile getiren farklı etnik kökenli katılımcıların kadının konumuna dair kendi kültürel özelliklerini eleştirdiklerine de rastlanmıştır. Kız ve kadın olmaya dair söylemin bekâret ile ilişkili olduğunu düşünen katılımcıların demografik özelliklerinde aynılık veya kültürel olarak dikkat çekici bir ifadeleri bulunmamaktadır.

İki kişi kùltürlerindeki bu ayrımın bekârete dayalı olduğunu belirtirken, diğeri üç kişi şahsi fikirleri doğrultusunda bekâretle bağlantılı olduğuna dair fikir yürütmüşlerdir. Bu sonuçtan hareketle kız ve kadın ayrımının bekâret ile ilişkilendirilmesinin Türk toplumuna özgü niteliklerden biri olması öngörüsü ile Türkiyeli katılımcılarla görüşmelere devam edilmiştir. Aynı sayıdaki Türkiyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerden alınan bilgiler uluslararası katılımcıların tam tersi yönünde olmuştur. Katılımların büyük oranı kız ve kadın söyleminde bekâretin etkisi olduğunu kabul etmişlerdir. Kadınlardan bir kişi, erkeklerden ise iki kişi bu ayrımın bekâretle ilgisi olmadığını belirtmişlerdir.

“Bekâret benim için hep sorunlu konulardan biri olmuştur, bahsini sürekli duymak da beni rahatsız ediyor. Toplumumuzda kız ve kadının bakirelik üzerinden söylendiğı bölgeler vardır ama her yerde aynı olduğunu düşünmüyorum. Evli ve bekâr olmayla alakalı bence. Ama ne için olursa olsun kadın kadındır ayırmaya gerek yok.” (T.C./Y5/Kadın/29 yaşında/Bekâr/Ankara)

Yukarıda görüldüğü gibi bekâretin söz konusu söylemlerdeki etkisini kabul etmeyen katılımcı aynı zamanda bazı bölgelerde kullanılabilme ihtimalini göz önünde bulundurmuştur. Aynı fikirde olan diğeri iki katılımcı ise bu konuyu daha önce hiç düşünmediklerini ve böyle bir söyleme rastlamadıklarını belirtmişler ancak kız olmamak ile bakire olmamanın aynı anlamda kullanıldığını kabul etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu ise bekâret ve evliliğin ilişkisine değinerek kızlık ve kadınlık durumunun da bununla bağlantısı olduğu düşüncesine katılmışlardır.

“Türkiye’de bekâret önemli olduğu için toplumda ona dair çok fazla şey bulunmaktadır. Hatta çoğu kadının sohbet konusudur. Kız olmak da bakire olmak anlamına gelir, eğer birine kadın deniliyorsa evli olduğunu anlarım ve aynı zamanda bakire olmadığını.” (T.C./Y3/Kadın/25 yaşında/Bekâr/Denizli)

“Evlenildiğı zaman bekâret önemli kabul edilir. Bekârete de halk arasında kız olmak denir bence kız ve kadın olmak buradan geliyor. Ama bana gereksiz bir ayrım gibi geliyor, sonuçta kişi aynı kişi...” (T.C./T2/Erkek/24 yaşında/Bekâr/Yozgat)

“Kız ve kadın ayrımı gerekli midir bilmiyorum. Erkekler için böyle bir şey olmadığından gariptediğim oluyor. Bizim orda bir de ‘gelin kız’ denen bir şey var, yeni evlenenlere denir. O zaman buradaki kişi kız mı kadın mı? Bakire olmayan biri hakkında konuşurken ‘kız değilmiş’ deriz ama evli birini düşününce de bakire olmadığı için mi kadın diyoruz bilmiyorum, çok karışık.” (T.C./T10/Erkek/34 yaşında/Evli/Konya)

Toplumdaki söylemlerden bahsederken cinsiyete dayalı karmaşık bir yapıya rastlanmaktadır. Kız ve kadın olma durumu dışında rastlanan statüye bağlı söylemlerin kadın üzerinde ağırlık oluşturmaları, kadının bedensel konumunun çeşitlendirildiğini göstermektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar çerçevesinde Türkiye için yapılan yorumlar dikkate alındığında kız ve kadın ikilemindeki bireyin, bu konudaki statüsünü bekâret ile kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu söylemin bazen doğrudan olmasa da dolaylı yoldan bekârete dayandırıldığı üzerine yorumlara rastlanmış aynı zamanda çoğunluk bu ayrımı onaylamadıklarını ifade etmiştir. Ahlaki düzenlemeye dayandırılan kadın ve kız ayrımının toplumdaki yansımalarında erkeğin; evli, bekâr, çocuk, genç, yaşlı gibi geçiş dönemlerinde daima tek bir söylemle anılması ile kadının birden fazla bedensel konumun olması kültürün cinsiyete dair yarattığı ayrımlardandır.

Toplumdaki söylem farklılıkları bünyesinde cevap aradığımız bedensel statü hallerinde; Türkiyeli ve uluslararası katılımcıların karşıt görüşlerde oldukları saptanmıştır. Kendi kültürel nitelikleri bünyesinde verdikleri cevaplarda uluslararası katılımcılar; kız ve kadın ayrımının evlilikle ilgili bir statü değişikliği olduğunu açıklarken, Türkiyeli bireyler bekârete dayalı bir söylem olduğunu ve bunun evlilikle yakından ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Evliliğin Türk toplumunda bekâretle anlamlandırılmasına dayandırılarak verilen yanıtlarda kız ve kadın olmanın da aynı şekilde anlam kazandığı fikri hâkim olmuştur. Uluslararası ve Türkiyeli katılımcılardan alınan genel ortak yanıt ise bu ayrımın gerekliliğinin eleştirilmesi konusunda olmuştur. Ayrımın kesinlikle doğru olduğuna dair görüşlere rastlanmazken, çekimser kalan katılımcılar bulunmaktadır. Buna karşılık genel görüş, katılımcıların söylemi ile böyle bir ayrımın gerekli olmadığı konusundadır.

3.2.6. Namusun Kirlenmesi ve Temizlenmesi İfadeleri Bağlamında Namus Cinayetleri

Namus olgusunun ataerkil toplumlar ve daha özelde Müslüman toplumlar için arz ettiği önem toplumların gündelik hayatında belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Gerek söylemlerde gerekse eylemlerde karşımıza sıklıkla çıkan namus ve bekâret söylemlerinin kadını işaret etmesi ve erkeğin bu alanın denetimiyle meşgul olması ayrıksı yapıyı daha da besler duruma getirmiştir. Namus kadın bedeni üzerinden anlamını kazanmakta, erkeğin ve ailenin namusu da kadının bedenini muhafaza etmesine dayandırılmaktadır. Bu nedenle namusun kelime anlamından ziyade toplumsal anlamıyla ilgilenmek bu anomali durumunu anlamada daha önemli olmaktadır. Toplumsal bir anlam arayışı maksadıyla katılımcılara yöneltilen namusun tanımı ile ilgili sorularda alınan cevapların kadın üzerinden olması ve her iki cinsin de bedensel tanımlara başvurması, bu konudaki varsayımları destekler niteliktedir.

Namusun kirlenmesi ve temizlenmesi üzerinden sorgulama gayesi taşıdığımız namus cinayetleri hakkında toplanan bilgilerde uluslararası katılımcılardan bir Filistinli ve Ganalı iki katılımcı hariç kendi kültürlerinde böyle bir olaya rastlamadıklarını söylemeleri dikkat çekmiştir. Hristiyan kültürden gelmiş olan katılımcılar namus konusunun bedensel durumunun kendi toplumlarında olmadığını belirttiklerinden bu soru onlara formdaki üçüncü bölümde Türkiye üzerinden yöneltilmiştir.

“Namus kirlenir, Müslüman olan kişi buna dikkat etmeli. Bizim kültürde var namus için öldürmek ya da cezalandırmak. Ben günah olduğu için önem veriyorum ama öldürmek de günah. O yüzden Allah vermeli cezayı. Ama kadın bunu sürekli yapıyorsa kötü yoldaysa devlet karışmalı.” (Y.U./E10/Erkek/29 yaşında/Evli/Gana)

“Namus kadın için çok önemli. Müslüman için de önemli. O yüzden dikkat etmek lazım. Kadın bakire değilse şiddet var bizde çünkü o namusu korumamıştır. Ben kadınların öldürülmesini istemiyorum, günahın cezasını kendi çeker. Namus kirlenebilir ama insanlar öldürünce temizlenmiş sanıyor. Belki evlendirme olabilir bunun yerine.” (Y.U./K7/Kadın/25 yaşında/Evli/Gana)

Görüşmelerin genelinin haricinde toplumlarında namus adına şiddetin olduğunu kabul eden katılımcılar aynı bölgeden Türkiye’ye gelmişlerdir. Namusun öneminden ve kadın bedenine dair sınırların İslami gelenek için olduğunu vurgulayan katılımcılar, namus sebepli cinayeti haklı görmediklerini de belirtmişlerdir.

“Ben böyle bir şey hiç duymadım. Ben ilk kez Türkiye’de duydum. Yurtta arkadaşlarım konuşurken öğrendim bunu ve bir Türk ile evlenmeyi hiç düşünmedim bu yüzden. Bizde boşanma olabiliyor, dışlama da ama dayak ya da öldürme olamaz. Bizde evlenmeden önce kızlar böyle bir şey yapmadığı için hiç sorun olduğunu da görmedim. Namus kirlenmiş demek de doğru mu bilmiyorum. Kadın kocasına doğruyu söylemişse namus kirlenmemiştir bence. Belki de erkek kabul edecek.” (Y.U./K8/Kadın/28 yaşında/Bekâr/Çin)

“Endonezya genelinde böyle bir şey yok. Sosyal olarak dışlama var. Sürekli yapan kişilere devlet ceza veriyor. Ben Müslüman bölgedeyim o yüzden devlet önem veriyor. Bizim orda çok fazla değişik kültür var ama namus cinayeti hiç duymadım. Dışlama olur, boşanma olur ama öldürme yok. Dışlamayı da aile kendisi gurur yaptıysa oluyor, namusun kirlenmesi diye bir şey yok.” (Y.U./K5/Kadın/29 yaşında/Bekâr/Endonezya)

“Filistin’de yasa dışı cinselliğin cezası ölümdür. Kadını da erkeği de öldürürler. Ben İslami koşullara göre yaşam tarzı seçtim ama ölüm yanlış bence. Türkiye’de de olduğunu duydum. Türkiye’de bekâret kadın ve erkeğe aynı değil kadın yasak ama erkek istediğini yaptıktan sonra kimseyle olmamış kadın istiyor, bu da çok saçma.” (Y.U./E7/Erkek/22 yaşında/Bekâr/Filistin)

Uluslararası katılımcılarda saptanan genel görüş kendi topluluklarında böyle bir olaya rastlamadıkları, bekâret ve namusun önemli kabul edildiği kültürlerde de cinayet ve şiddet gibi olayların olmadığı ancak toplumsal dışlama olaylarının görüldüğü tespit edilmiştir. Katılımcıların namus adına şiddete başvurulmasına karşı olduklarını belirtmelerine karşın bazı katılımcıların sosyal dışlama durumlarının belirli koşullarda mümkün olabileceği yönünde açıklama yaptıkları görülmüştür. Buna sebep olarak toplumsal ahlakı korumak adına caydırıcı çözüm olabileceği dayanak gösterilmiştir.

“Ben dindar bir insanım. O yüzden kadın ve erkek ilişkilerinde çok dikkatli olmak gerekir. Namus için ceza da çok abartı olmamalı ama olması da gerek. İnsanlara yasak olmazsa düzen de kalmaz, her konuda böyle. İnsan öldürmek de günah ben buna karşıyım ama ceza olmazsa bazı şeyler de olmaz. Bizim toplumda kadın evden çıkmaz, telefon kullanmaz, dışarıda erkekle konuşamaz bu yüzden namus kendiliğinden oluyor. Belki de bu yüzden cinayet yok.” (Y.U./E8/Erkek/ 23 yaşında/Benin)

Katılımcılar arasında yapılan kültür analizlerinde kırsal ve kent ayrımından ziyade daha kapalı yapılardan gelenler arasında görüş farklılıkları olmuştur. Kadınların sosyal konumlarının farklılaşması ile paralel olarak bedensel sınırlılıkları ve namus algısı da değişmektedir. Bununla beraber değişkenler bağlamında değerlendirildiğinde; medeni durum ve cinsiyetler arasındaki görüşlerde namusun kirlenmesi ve temizlenmesi ile alakalı değişiklik görülmemiştir.

Türkiye’deki katılımcılarla yapılan görüşmelerde namusun korunması adına yapılan şiddet ve cinayetleri destekleyici herhangi bir görüşe rastlanmamıştır. Değerlere bağlılığın öneminin vurgulayan, namus ve bekâreti değer olarak önemli kabul eden katılımcılar da bu yöndeki şiddete karşı olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda namusun kirlenmesi ve temizlenmesi ile ilgili Türk toplumu hakkında detaylı bilgi alınmaya çalışılmıştır.

“Bizim toplumumuz değerlerine çok bağlı ve bu uğurda her şeyi mübah görüyor. Ahlak elbette önemli bir konu ancak cinayet işlemek namusluluğu artırır mı tartışmak gerek. Namus için cinayetlerde sadece kadınlar öldürülmüyor, suça ortak kabul edilen erkek de öldürülüyor. Bu namusu temizlemez bence. Ama toplumsal baskı insanları buna sürüklüyor.” (T.C./Y2/Kadın/26yaşına/Bekâr/İstanbul)

“Namus ve bekâretin önemi bizim toplumumuz için malum. Ama hiçbir şey insan hayatından daha önemli olamaz bence. İnsan namusu için yaşar, felsefesindeki namus kadının bedeninden ibaret olamaz. Namusun kirlenmesi konusuna gelirse namus bekâretin kaybıyla kirleniyor da neden cinayetle, hırsızlıkla, tecavüzle kirlenmiyor.” (T.C./Y6/Kadın/31 yaşında/Evli/Kahramanmaraş)

İki farklı kesimden katılımcının düşüncelerinde görüldüğü üzere bekâret ve namusun toplum için önemli olmasıyla birlikte ihlalinin de ceza ile sonuçlandırılması söz konusudur. Bu cezaların ölüme kadar gitmesine karşı olan katılımcılar namusun kirlenmesini evlilik dışı cinsel birliktelik olarak tanımlarken ölüm cezasının bunu temizleyeceği fikrine katılmamaktadırlar.

“Namusun kirlenmesi, kadının evlenmeden önce yasakları, töreyi çiğnemesi olarak bilinir ve bizim oralarda böyledir. Namus cinayetleri deyince tabi akla ilk Güneydoğu gelir, doğaldır ama sadece orda olan bir şey de değildir. Öldürmek suçu suçla örtmeye çalışmaktır. Namusun temizlendiğine inanılır ama cinayeti işleyen kişinin ruhu kirlenmiştir bence. Ama asıl sorun saygınlık kazanma uğruna bunun yapılmasıdır.” (T.C./T9/Erkek/28 yaşında/Evli/Diyarbakır)

“Maalesef o kadar sık namus cinayetleri oluyor ki, bunun adına da namusu temizlemek demeleri durumu asla hafifletmiyor. Namus, şeref bu kadar basit olaylar olamaz, cinsellikle kirlenecek ve ölümlerle temizlenecek olması toplum uydurmasıdır. İtibarının yerle bir olduğunu düşünmek cinayeti yaptırıyor, demek ki oldukça kuvvetli bir şey. Bir baba kızını öldürebiliyorsa onunla nasıl bir bağ kurmuş olabilir?” (T.C./T5/Erkek/29 yaşında/Bekâr/Bartın)

Yukarıda son olarak değinilen katılımcının baba ve kız arasındaki ilişkiyi örnek vermesi oldukça önemlidir. Elbette baskı mekanizmasının ya da aile onayı alınmadan toplum tarafından ceza uygulanmasının göz önünde bulundurulduğu durumlar da mevcuttur. Ancak bu toplumların aile yapısı ve ilişkilerinin incelenmesi de son derece önemlidir.

Örneğin kızının ölmesini istemeyen bir babanın, töre liderlerinin yaptırımına göz yumması veya zorla yapılması durumunda hukuki yollara başvurmama, şikâyetçi olmayıp kabullenme nedenlerini açığa çıkarmak gerekmektedir. Tecavüz suçu işleyen kişinin de adalete teslim edilmeyip, öldürülmesi de bir diğer örnek alanıdır. Bu nedenle aile içi ilişkiler ve ailede kadının önemi bu toplum tipleri için bedensel sınırlılıklar dâhilinde işlemektedir.

Namusun tanımında olduğu gibi onun kirlenmesi ve temizlenmesinde de katılımcılar toplumun baskı mekanizması ve kadının bedensel denetimine karşı olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların namus ve bekâret düşünceleri farklılaşsa da değerlere sahip çıkmamanın şiddet ya da ölüm cezası ile olmayacağı konusunda hem fikir olmuşlardır.

İki farklı grup arasında yaptığımız çalışmada, namus cinayetlerine dair farklı uyruklu katılımcılar kendi toplumlarında böyle olayların olmadığını söylerken, Türkiyeli katılımcılar ise bu duruma karşı olduklarını belirterek namus adına şiddetin uygulandığı bir toplumda yaşadıklarını kabul etmişlerdir. Uluslararası katılımcılar toplumlarında namusu zedeleyici davranışta bulunulması halinde dışlama/ötekileştirme eğiliminin olduğunu bunun için kararı da ailelerin verdiğini belirtmişlerdir. İslami şartlarda değerlendirmelerin ağırlık kazandığı bu grupta, katılımcılar zina yapıldığı takdirde caydırıcı bir uygulamaya karşı olunmazken, şiddet ve ölüm cezasını kabul etmemişlerdir. Boşanma, dışlama, uzaklaştırmayı ceza olarak kabullendikleri gözlemlenmiştir. Türkiyeli katılımcılar ise Türk toplumundaki namus cinayetlerini ve türlü uygulamaların varlığını kabul ederek, bu durumu ve töre uygulamalarını kabul etmemişlerdir. Töre ifadesini katılımcıların çoğu kullanmıştır ve hukuk olarak kabul edilen bu yapının insanları itibar uğruna cinayete sürüklediklerini dile getirmişlerdir. Sosyal saygınlığın önemi ve insanların toplumdan yalıtılma korkusu nedeniyle aile üyelerini feda ettikleri karmaşık bir oluşumdan bahsetmiş bulunmaktayız.

Katılımcıların tamamına bekâret ve namusun kökleri ve beslendikleri kanallar sorulmuştur. Bunun sonucunda en fazla cevap din ve kültürel yapı üzerine olurken, ikinci olarak eğitimsizlik belirtilmiştir. Özellikle uluslararası katılımcılar dini birinci neden gösterirken, Türkiye'deki katılımcılar eğitimsizliği ilk sırada belirtmişlerdir. İki farklı kültürel grup arasında yapılabilecek en genel yorumlardan biri de bakış açısı olarak farklı etnik kökenli bireyler soruları İslami çerçevede yanıtlarken, Türkiyeli bireylerde bu etki oldukça az sayıda görülmüştür. Bu durum Türkiye'deki İslami kültürü sorgulama ihtiyacı doğurmuştur.

3.2.7. Bekâret Muayeneleri/Kontrollerine ve Himenoplastiye Karşı Tutum

Bekâret ve buna bağlı olarak anlamlandırılan namusun ivme kazandığı yapılarda, kadının bedeni üzerindeki kontrol mekanizmasının alanları muayenelere ve cerrahi operasyonlara kadar yansımıştır. Bekâret muayeneleri bedenin sınırlarını ihlal etme durumunda baskı haliyken, himenoplasti baskının kadın bedeninde rıza dâhilinde gerçekleşen bir işlem olmuştur. Bu durum bizlere en başından kızlık zarı ve namus ilişkisinin işaretlerini göstermiştir. O halde namus sadece kızlık zarının ispatı ile mümkün olsaydı, bunu ispat eden her kadın namusludur ya da tam tersi ispat edemeyen namussuzdur algısı oluşmaktadır. Namusun insani eylemlerdeki sapmalarına değindiğimiz bu bölümde katılımcılara bekâret muayeneleri ve himenoplastiye karşı tutumları sorulmuştur.

“Avrupa’da cinsel eğitimler yapılıyor bence her toplumda bu olmalıdır. İnsan meraklıdır bedenini araştırmaya başladığında ise yanlış yollara sapabilir. Ben cerrahi müdahaleyi yanlış yollardan biri olarak görüyorum. Kişi kendine dürüst olmalı en başta.” (Y.U/E7/Erkek/22 yaşında/Bekâr/Filistin)

“Aslında bekâret muayenesinin olması da olmaması da sorun. Eğer kadınlar zorla götürülüyorsa çok yanlış ama mesela kadın bakire fakat bir sorun oldu kendisi doktora gitmek isteyebilir. Birde ailesinin korkusundan kadın zorla getirildiğini de söylemekten çekinebilir. O yüzden karışık; olsun da diyemem olmasın da diyemem. Bununla ilgili ameliyat olaya ise tamamen karşıyım işte o kişi kendine ve eşine yalan söylediği için namussuz olur.” (Y.U./E3/Erkek/29 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Bence hiç olmasın bu muayeneler, hiç doğru değil. Ameliyat da çok yanlış. Eğer bir şey olduysa söylenmeli ama bence zaten kadın da erkek de ilk kişi olmalı eşi için. Olmıyorsa da dürüst olmalı.” (Y.U/K3/Kadın/30 yaşında/Evli/Azerbaycan)

Bekâret muayenesi konusunda katılımcılar yanlış buldukları yönünde fikirlerini belirtirken bazı katılımcılar gerekli durumların oluşabileceğini ve kadının isteyerek muayene olma ihtimalini göz önünde bulundurmıştır. Himenoplasti işlemi için ise kişinin kendisine ve eşine karşı dürüst olmadığı için yanlışlığı konusunda hem fikir olmuşlardır. Asıl kaldırılması istenen uygulama ise muayeneden çok kızlık zarı onarımı işlemi için olmuştur.

“Söylediğiniz iki uygulama da toplumun bozulduğunu gösterir. Zina zaten haramdır, birde bunu yalanla kapatmak çok yanlış. Hem kadın hem erkek evlenmeden birbirine her şeyi söylemeli. Bazen erkekler kendini ikna etmek için muayene isteyebilir, içinde şüphe kalmaması için. Bence muayene olabilir ama kadın isterse yapmak gerekiyor, kocasında şüphe kalmaması için de çoğu kadın kabul eder bunu.”(Y.U./E9/Erkek/26 yaşında/Evli/Kosova)

“Ben kadının bekâretten çektiklerine bakınca iki uygulamaya da demek ki gerekiyormuş diyorum. Madem kadınlar zorla muayene oluyorlar, o zaman kızlık zarı onarımı kadının hakkı olsun. Çünkü dürüst olsa ailesi ya da eşi anlayışlı olacak mı bence hayır. Ölmektense bekâretini onarsın. Cezasını Allah’tan çeksin. Bir böyle düşünüyorum, bir de ne kadar yanlış diyorum, karışık yani.” (Y.U./K8/Kadın/28 yaşında/Çin)

Bekâret kontrollerine yaklaşımda kadınların tamamı karşı olduklarını belirtirken, erkekler arasından 3 katılımcı gerekli durumlarda kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Kadınların zorlanarak bu kontrollere maruz bırakılmasını ise doğru bulmadıklarını bu aşamada güven probleminin aşılması gerektiğini aktarmışlardır. Cinsiyetler arasında bu bakımdan bir bakış açısı farklılığı saptanmıştır. Himenoplasti için cinsiyetler arasında bir farklılık olmadan karşı olma durumu tespit edilmiştir. Uygulamanın yasaklanmasına vurgu yapan katılımcılardan E9’un bu işleme yorum olarak toplumsal yapının bozulduğunun göstergesi tanımı yapması dikkat çekici bir yorum olarak kaydedilmiştir.

Bekâretin tanımı ve cinsiyetler üzerindeki etkisinde alınan bilgilerle bekâret muayeneleri ve himenoplastiye karşı bakış açıları arasında paralellik saptanmıştır. Söz konusu soru Türkiyeli katılımcılara da yöneltilmiş benzer sonuçlara rastlansa da toplumun dayatmasıyla gerekli hale getirildiği düşüncesine ulaşılmıştır.

“Ben ikisinin de olmasını istemem ama düşünsenize kadın kendini ispatlayamadığı için ya öldürülürse. O yüzden kaldırılmamalı, zaten hukuken de öyle tecavüz olaylarında mahkeme kararıyla isteniyor ya da kadının rızası isteniyor. Himenoplastiye gelince onu da tecavüze uğramış bir kadın yaptırmak isteyebilir. Elbette suistimal edilen bir konu bu ama kaldırmak çözüm değil aksine problem yaratır. Vicdana ve güvene bağlı bir durum.” (T.C./Y1/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Kırşehir)

“Zorla yapılan bir şeyi kimse kabul edemez. Ama erkeğin kadın zorla yaptırdıklarına susuluyor. Erkeğin bekâretini nasıl ispatlayacağız? Ben kendi isteğiyle muayene olan kadınlar da tanıdım ne kadar karşı olsam da saygı duyarım. Çünkü kendini kanıtlamasa kendisi de mutlu olamayacaktı. Kızlık zarının dikilmesine gelince çok yanlış bir uygulama. Bekâretin amacından sapmış hali.” (T.C./Y6/Kadın/31 yaşında/Evli/Kahramanmaraş)

Kadın katılımcılar zorlanma durumu olmadığı takdirde muayenelerin devamlılığına ılımlı bakmışlardır. Muayene ve cerrahi işlemlerin oluşma nedenini toplumsal baskı olarak gören katılımcılar, toplumdaki şiddetin ve cinayetlerin birçoğunun engellenme sebebi olarak doktordan alınan kızlık raporuna bağlamışlardır. Araştırmada Türkiyeli katılımcılardan özellikle kadınların bekâret muayenesine karşı çıkmaması durumu dikkat çekmektedir. Kadına şiddetin önlenmesi durumunun göz önünde bulundurularak, kadın rızası dâhilinde ve gerekli diğer durumlarda muayenenin mümkünlüğünde fikir hâkimiyeti tespit edilmiştir. Himenoplasti işlemi söz konusu olduğunda ise katılımcıların tamamına yakını bu uygulamayı doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir.

“Kızlığın onarılması çok saçma. İnsan bir seçim yaptıysa arkasında durmalı, hatasının da doğrusunun da. Bekârete o kadar çok önem veriliyor ki onun korunması, kontrolü hatta tedavisi bile mümkün olmuş. Kadınlar açısından hoş bir durum değil kimse böyle bir duruma düşmek istemez. Buna önem veren erkek de o şüpheyile yaşamak istemez ama kadını zorla doktora götürmek onur kırıcı bir davranış. Bence bu süreçte zamana bırakmak gerek, ilk gece hemen muayeneye zorlamak sadece onun için evlenmiş gibi gösterir.” (T.C./T3/Erkek/25 yaşında/Bekâr/ Karaman)

Görüşmelerde bahsi geçen şüphe duyma durumu, erkeğin kadından ilk gece bir kanıt istediğini göstermektedir. Kanamanın sağlanmaması durumunda erkeğe düşen şüphe, daha önce cinselliğin yaşandığında daire ve evlilik kurumuna geçiş öncelikle bu şartı yerine getirmek olmaktadır. Bu haliyle de bekâret evliliğin temelinde öncelikli sırayı almış görünmektedir.

“Bu uygulamalar kaldırılrsa bile illegal bir şekilde devam edecektir. Kadınların zorla muayeneye götürülmesi gibi. Ne kadar ilginç bir durum, muayeneden temiz raporu çıkınca hayatlarına aynen devam ediyorlar mı merak ediyorum. İnsan güvendiğiyle evlenir evlendikten sonra güvenmeyi beklemez ya da bir raporla güven oluşmaz aksine zedelenir. Dediğiniz onarım durumuna zaten karşıyım aldatmaktan başka bir şey değil.” (T.C./T8/Erkek/28 yaşında/Evli/Gaziantep)

“Bekâret herkes için önemli olmayabilir. Buna saygı duyarım ama benim inancım da vardır. Kızlık zarının dikimi olayını çok yanlış buluyorum, tartışmaya bile gerek yok, sahtekârlık en başta. Ama muayenelere gelince insanın içinin rahat etmesi için yapılabilir. Ama ilk gece kadının kolundan tutup hastaneye götürme kısmı da çok yanlış. Kadın bakire ise çevresine ve ailesine rezil olacak, bakire değilse büyük tepki toplayacak.” (T.C./T9/Erkek/28 yaşında/Evli/Diyarbakır)

Uygulamaların kaldırılmasının bir çözüm olmayacağını belirten katılımcılar, bir şekilde toplumun baskısıyla devam edeceği yönünde açıklama yapmışlardır. Ancak doktordan alınan raporların aile içinde güveni sağlaması yönündeki genel kabule eleştirel yaklaşımlarda bulunulmuştur. Erkek katılımcılardan bekâreti önemli bir özellik olarak görmeyenler de dâhil olmak üzere himenoplasti işlemine karşı olduklarını söylemişlerdir. Uygulamalara karşı olma ya da desteklemeden ziyade gerekçelerle ilgilendiğimiz konuda himenoplastiye sebep olarak; eşlerin birbirlerine karşı dürüst ve açık olması gerektiğine dair düşünce olmuştur. Ancak birkaç katılımcı kadınların karşılaştığı muameleden dolayı böyle bir yöntemle başvurmalarını kimi zaman haklı gördüklerini belirtmiştir. Böyle düşünen katılımcılar arasında ise erkeğin bulunmaması dikkat çekmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, uluslararası katılımcılar bekâret muayenelerine ve himenoplastiye karşı çıkarken, kadın katılımcılardan bir kişi kadınların üzerlerindeki baskıyı düşünerek, bazen gerekli olduğunu ifade etmiş ancak şahsi olarak onaylamadığını belirtmiştir. Erkek katılımcılardan ise iki kişi bekâret muayenelerinin erkekteki şüphe hali ve kadının suçluluk psikolojisinden kurtulmak için gerekli olabileceğini söylemişlerdir. Bu istisnalar dışında katılımcılar iki uygulamaya da karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Kadın katılımcılar bu durumu değerlendirirken, erkeklerin bu tür zorlamalara maruz kalmadığını vurgulayarak aktarmışlardır. Türkiye’deki kadın katılımcılar himenoplastiye sıcak bakmazken, bekâret muayenelerinin gerekli olduğu durumları vurgulamışlar ve kadının rızası dışında yapılmasına karşı çıkmışlardır. Erkek katılımcılar da aynı doğrultuda cevaplar verirken himenoplastiye karşı tepkilerinin kadınlarinkinden daha fazla olduğu fark edilmiştir.

Bekâret muayenelerinin kaldırılması yönünde ise uluslararası katılımcılar Türkiyeli katılımcılara oranla kaldırılma taraftarı olmuşlardır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde farklı uyruklularda görülmeyen namus cinayetleri ve Türkiyeli katılımcıların kadının şiddete uğramaması için muayenelerin gerekli olabileceği ya da tecavüzün ispatı için mümkün görmeleri bulundukları kültürel yapı ile alakalı olması kanısına varılmıştır.

Türkiyeli katılımcıların verdikleri bu cevaba karşılık, muayenede kız olmadığı sonucunun çıkma ihtimali de sorulmuştur ve bakire olmayan bir kişinin kendini ölüme götürecek bir evlilik yapmayacağını eğer ailesi tarafından zorlandıysa; doktorların insan hayatı için kızlık raporu vermeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Sarsılan güven duygusunun ise eşleri arasında çözülebileceğini ancak bu sebeple boşanma gerçekleştiğinde toplum tarafından kadının suçlu olduğuna inanılacağını eklemişleridir. Türkiyeli erkek katılımcılar himenoplastiye karşı çıkarken, bekâret muayenelerinin rıza dâhilinde olabileceğini belirtmişlerdir. Buna dair bazı katılımcılar eşleri isterse muayeneyi gerekli görebileceklerini açıklamışlardır. Ancak kadın katılımcılarla kıyaslandığında; kadınlar şiddetin önüne geçilmesi için, erkekler ise şüphe durumunun ortadan kalkması için muayenelerin gerekli olabileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenle işlemin alsında bekâret muayenesi değil bekâret kontrolü olarak adlandırılmasının toplumsal düzlemde daha uygun olduğu düşünülmektedir. Çünkü bekârete dayalı uygulamalar bir kontrol mekanizmasından çıkmaktadır.

3.3. Farklı Kültürler Açısından Türkiye’de Namus ve Bekâret Değerlendirmesi

Türkiye’ye eğitim için farklı ülkelerden gelen ve belirli süredir ülkede yaşamını devam ettiren bireylerle yapılan görüşmenin son bölümünde Türk toplumunu değerlendirmeleri istenmiştir. Kendi kültürleriyle karşılaştırmalı olarak ifade ettikleri bilgileri ayrı başlıklar halinde düzenlenerek analiz edilmiştir. Türkiye’de oldukça önemli kabul edilen ve gündelik hayata yansımalarının sıklıkla görüldüğü kadının bedensel sorununa farklı bakış açısı sunması açısından objektif bir kültür yorumuna ulaşmanın faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda katılımcılardan oldukça ilginç yorumlar alınmış ve Türk kültür yapısının uluslararası düzeyde incelenmesi fırsatı sunulmuştur.

3.3.1. Kadın Erkek Roller ve İlişkileri Bağlamında Türkiye Analizi

Uluslararası bireylerin kendi kültürel değerlerine yönelik edindiğimiz bilgilerin ardından Türkiye’ye dair gözlem ve tecrübeleri üzerinden; kadının bekâret ve namus ile ilişkisini farklı bir bakış açısıyla okuma amacı taşınmıştır. Ataerkil yapıların öncelikli sorunlarından biri olan kadın ve erkeğin toplumdaki konumlanması ve buna bağlı olarak sosyal rollerin oluşumu açısından önemli bir detay kabul edilen kadın erkek rolleri; bekâret ve namus gibi kadının sorunlu alanlarının oluşmasında başlıca etkidir. Kadının bedenini koruma vazifesi ve erkeğin denetimden sorumlu tutulması, cinsiyetler arasında oluşturulan iktidar yapısına en önemli örneklerdendir. Bu bakımdan katılımcılara öncelikle Türkiye’de kadın erkek ilişkilerine dair yorumları sorulmuş, ardından kendi kültürel özellikleriyle karşılaştırmaları istenmiştir. Böylelikle farklı gördükleri noktalar detaylı bir şekilde elde edilmiştir.

“Ben Türkiye’ye ilk geldiğimde kadının ve özellikle örtülü kadının sigara içmesine çok şaşırdım, buraya gelene kadar hiç görmemiştim. Bir de burada örtünme konusunda ailelerin baskı yaptığını gördüm. Bizde zorlama olmaz, burada aileler giyim konusunda baskı yapıyor. Ama erkek ve kadını düşünürsek kadınlar sanki daha baskın gibi. Kadın erkeğe bağıyor burada; otobüste, sokakta. Belki köylerde başkadır ama benim gördüğüm bu.” (Y.U./E1/Erkek/26 yaşında/Bekâr/Kırgızistan).

“Ben ilk kadınların sigara içmesine şaşırdım. Sokakta falan her yerde içebiliyorlar. Erkekler ve kadınlar açısından düşünürsek daha serbestler, herkes istediği gibi yaşıyor. Ben özgür bir hayat olduğunu gördüm bizim oraya göre.” (Y.U./E3/Erkek/29 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Benim buraya gelmeden tek kaynağım Türk dizileriydi. Ama hiç alakası yok dizilerle. Çok sıcakkanlı bir ülke burası. Erkekler daha üstün gibi görünüyor. Kadın geride. Ama kadınların dine daha bağlı olduklarını gördüm. İbadeti de kadınlar yerine daha çok getiriyor. Benim eşimde katılıyor, sohbetlere hatimlere. Ama erkeklerde hiç yok bu. Ben çok ülke gezdim ama Kuran okumayı bu kadar seven bir yer görmedim.” (Y.U./E4/Erkek/35 yaşında/Evli/Moritanya)

Kadın ve erkek rolleri ile ilgili aldığımız genel bilgiler arasında en sık karşılaşılanlardan birisi kadının sigara kullanmasına duyulan şaşkınlık olmuştur. Katılımcı E4’ün bahsetmiş olduğu dini hayata bağlılık konusunda kadının daha önde olması dikkati çeken görüşme notları arasında olmuştur. Erkeklerin toplu ibadet gerçekleştirmediklerini ve kadınların bu konuda Kuran-ı Kerim’e bağlılıklarının dikkati çektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak toplumsal hayatın daha özgürlükçü bir anlayışla işlediğini, kadın erkek ilişkilerinin de bu özgürlük ortamında devam ettiğini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

“Kadınlar ve erkekler farklı tabi burada. Ben erkeklerin beyninin kapalı olduğunu düşünmüyorum. Kadına çok baskı var. Erkekler birçok şey serbest. Bekâret için de öyle, kadın ilişki yaşamasın diyorlar ama erkek her şeyi yapıyor. Toplumun her yerinde buna benzer şeyler var.” (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Haiti)

“Gana’da kadınlar ve erkekler oturup sohbet edemez, arkadaşlık yok. Eğer evlenecekse ailelerin yanında görüşür, konuşur, anlaşır. Türkiye’de kadınlar rahat, erkeklerle arkadaş oluyorlar, yasak yok. Ama erkekler kadınlardan daha baskın. Buraya gelmeden önce hep kapalı kadın var sanıyordum ama geldim baktım açık kadınlar var. İslamiyet’e uymayan çok şey var.” (Y.U./K7/Kadın/25 yaşında/Evli/Gana)

Yukarıda iki farklı kültürel yapıda yetişmiş uluslararası katılımcılardan alınan bilgilere bakıldığında Hristiyan toplumda ve kapalı Müslüman toplumda yetişmiş iki kişinin Türk toplumuna bakış açısı arasındaki farklılık oldukça büyüktür. Ataerkil bir kültürün varlığını iki katılımcı da kabul etmekte ancak birisi baskıcı bir toplum yapısı gözlemlerken diğeri serbestiye vurgu yapmıştır. Böylelikle yaşanan kültürün, yeni kültürü gözlemlemedeki etkisinin oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır. K7'nin ayrıca belirttiği, kadınların giyimi konusunda ülkeye gelmeden önceki tahminleri katılımcıların genelinde rastlanmıştır. Türk dizilerini takip eden katılımcıların böyle bir beklentisi olmazken, diğer katılımcılar tesettürlü kadınların olduğu bir toplum düşündüklerini aktarmışlardır.

“Ben konuyla ilgili örnek vererek anlatayım bunu. Ataerkil yapıyı anlıyorum bende aynı kültürle büyüdüm. Ama her şeyden kadını sorumlu tutup erkeğe bir şey yapmazsanız kadına zulüm yapmış olursunuz ve çok büyük günah. İslam’da yok bu. Bu toplulukta padişah erkek, kul kadın. Çok kızıyorum. Bir de burada çalışmayan kadınla evlilik isteniyor, bizim orda sadece zengin tüccarların eşleri çalışmaz. Ev hanımı diye bir şey yoktur. Kadın neden çalışmasın ki, eve herkes katkı sağlamalı. Ayrıca kadının sigara içmesine de çok şaşırmıştım.” (Y.U./K8/Kadın/28 yaşında/Bekâr/Çin)

Kadının ekonomik hayattaki yerine dair örnekle kadın ve erkek arasındaki ilişkiye değinen katılımcı K8, bekâret konusunda sadece kadınların sorumlu tutulmasını garipsediğini belirtmiştir. Kendi toplumunda da bekâretin önemli olduğunu daha önceki bilgilerde ifade eden katılımcı, tek taraflı bir ceza modelini uygun bulmadığını belirtmiştir. Bu hususta Türk toplumunu eleştirerek erkeğin baskıcı yapısını kadın zulmü olarak tanımlamıştır. Sosyal ve ekonomik hayatta kadının daha pasif olmasına karşı olduğunu belirten katılımcıya ek olarak Kosovalı katılımcılar da Türkiye’de ‘ev hanımı’ durumuna karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Erkeklerin de çalışmayan kadın istemelerinin ev hanımlarını artırdığını söylemişleridir. Türkiyeli katılımcılara toplumlarındaki kadın erkek rolleri ve ilişkileri sorulduğunda ise diğer Müslüman ülkelerle kıyaslamalı yanıtlara ulaşılmıştır. Şeriatla yönetilme durumunu örnek göstererek ülkelerinin hoşgörü ve özgürlükçü ortamına olumlu yaklaşırken, kadın erkek ilişkilerinde baskın olan ataerkil yapıya dikkat çekmişlerdir. Ancak toplumu doğu batı sentezli analiz ederek erkek egemen düzenin doğuda ve kırsal kesimde daha baskın görüldüğü kanısına varmışlardır.

“Ben diğer Müslüman ülkeleri düşündüğümde birçok açıdan şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Şu an bir kadın olarak istediğim her şeyi yapmak da özgürüm ancak üzerimdeki baskı devlet baskısı değil toplumun baskısıdır. Çoğu şeye toplumun kuralı olduğu için uyuyorum, hoşuma gitse de gitmese de. Birlikte yaşamamanın kuralları var mecburen. Genel olarak bakarsak doğuda daha baskın bir erkek hâkimiyet var. Bana göre sebebi eğitimsizlik ve gelişmemişliktir.” (T.C./Y4/Kadın/24 yaşında/Bekâr/Kırıkkale)

“Bizim toplumumuzdaki sorun toplumun hoşgörüyü uygulayamaması. İnsanların tercihlerine karışmamayı bilmiyoruz. Kadınlar üzerindeki olmazlar bitmiyor ki. O yasak, o ayıp, o günah hayat bunlarla geçerken erkeklerin işi çok kolay yürüyor. Ayrımcı bir yapımız var ama bunun yönetimden değil toplum zihniyetinden olduğunu düşünüyorum.” (T.C./Y7/Kadın/32 yaşında/Evli/Konya)

Görüşme notlarından aldığımız kesitte, Türkiye’deki kadın erkek ilişki yapısının yönetimle değil toplumun kültürel yapısı ile ilgili olduğu düşüncesine ulaşılmıştır. Yasak olmayanı, yasak haline getiren toplumun kadına yüklenmesinden yakınılmıştır. Ayrıca erkeğin hâkimiyet durumunun ülkenin doğusunda daha baskın olduğu bilgisine de rastlanmıştır.

“Kadın ve erkek farklı iki varlık, böyle olması ayrıcalığı getirmiş. Karşı olduğum bir durum, kadının üzerindeki aile ve çevre baskısı çocukluktan itibaren başlıyor, bizler daha rahat büyüyüyoruz, en azından üzerimizde baskı olmadan. Bu zihniyeti aşmak çok zordur, yasakların çoğu inanç temellidir ancak toplum kendisine göre dini de şekillendiriyor kadını da hatta bizleri de. Bu şekilde yetişmek benim seçimim değildi, böyle büyüdüm. Kız arkadaşlarım oldu, eve geç geldim, gezdim ama hiç biri sorun olmadı. Ama kız kardeşim böyle bir hayat sürmedi.” (T.C./T10/Erkek/34 yaşında/Evli/Konya)

“Kadın ve erkeğin farklı olduğunu kabul etmek gerekir öncelikle ama bu eşitsizlik olacağı anlamına da gelmez. Ben korumacı bir tavırla yaklaşırım ailemdeki kadınlara ama baskıcı olmamaya da gayret ederim. Korumacılığım da öyle yetişmemden kaynaklı. Daha önce de belirttiğim gibi bekâret konusu da önemlidir benim için ama öncelikli olan insandır. Kadınına uygulanan baskının tek sebebi onun bedeniyle alakalıdır.” (T.C./T9/Erkek/28 yaşında/Evli Diyarbakır)

Kadın ve erkeğin farklılıklarına değinen katılımcılar, farklılığın ayrıcalık yaratma noktasına değinerek toplumun ayrıksı yapıyı beslemeye çalıştığını belirtmişlerdir. Kendilerinin de farklı yetiştiğinin çevrelerindeki kadınlarla eşit koşullarda yaşamadıklarını kabul ederek, toplumun bu algıyı çocukluktan aşıladığını eklemişlerdir. T10, kadın ve erkek arasındaki toplumsal ayrımın inanç temelli olduğunu ancak inançların toplumsal değişime maruz kaldığını ve kadınların suistimal edildiğini ifade etmiştir. Ayrıca aynı ailede yetişen kadın ve erkeğin sosyal yaşam serüvenine de örnek teşkil etmiştir. Diğer katılımcının belirttiği korumacı tutum ile baskıcı tutum arasındaki fark önemli bir detayı göstermektedir. Koruma gerekçesiyle kadın üzerinde kurulan tahakkümün aslında koruma değil baskı olduğu açıklanmıştır. Yukarıda bahsini ettiğimiz doğuda erkek hâkimiyetinin daha baskın olma durumunu katılımcıların tamamı kabul ederken; o bölgeden gelenlere ayrıca sormanın faydalı olacağı düşünülmüştür.

“Namus cinayetleri, kadın şiddeti ya da erkek egemen yapı denilince akla ilk Doğu ve Güneydoğu geliyor. Haklılık payı olabilir ancak bunun sebebinin eğitimsizlik ya da gelişmemişlik olduğunu kabul edemem. Bunun sebebi kültürel farklılık. Bambaşka bir kültürden bahsediyoruz ve olumlu olumsuz kendine has değerleri var. Erkek egemen olduğu da doğru Türkiye’nin tamamında olduğu gibi. Ama diğer bölgelerden daha fazla mı diye sorarsanız ‘evet’ derim.” (T.C/T8/Erkek/32 yaşında/Evli/Gaziantep)

“İlk beklediğim sorulardan birisi buydu. Çünkü bu konularda ilk olarak kültüre özgü yorum yapmak durumunda hissediyorum. Ülke olarak yapımız ataerkil ama bizim oralarda bir tık ileri. Ben bunu her zaman kabul ederim. Bu tamamen kültürden kaynaklıdır. Nasıl ki diğer bölgelerin doğru ya da yanlış kendine has kültürel özellikleri varsa bizim oranın da var. Kürt kültüründe erkek daha mı baskındır ‘evet’ ama kadına hiç değer verilmez diyerek de kültürün tamamını sorumlu tutmak da yanlış.” (T.C/T9/Erkek/28 yaşında/Evli/Diyarbakır)

Türkiyeli katılımcıların geneli kadın ve erkeğin ataerkil zeminde yaşadığını, Doğu ve Güneydoğuda erkek egemenliğinin daha fazla olduğunu düşündüklerini iddia etmişler ve sebebinin de eğitime bağlamışlardır. Buna karşılık bölge kültüründen iki katılımcıyla yapılan görüşmede erkek egemen yapı kabul edilmiş ancak bunun kültür özelliğinden kaynaklandığını eğitimle ya da geri kalmışlıkla ilgisi olmadığını belirtmişlerdir. Bölgeye yüklenen patriarkal özelliğin aslında ülke genelinde yaygın olduğunu ve Kürt toplumunda biraz daha baskın olduğunu eklemişlerdir. Ancak yine de bazı özelliklerin topluluğun tamamına mal edilmesine de karşı çıkmışlardır.

Kadın erkek ilişkilerinin Türk toplumunda izlenimleri üzerine uluslararası katılımcılarda Türkiye’de özgür bir ortam olduğunu ve devletin sosyal yaşama müdahale etmediğini ancak erkeklerin daha baskın olduğunu ifade etmişlerdir. Kendi ülkeleriyle kıyasladıklarında kadını daha özgür ancak toplum içinde erkeklerle kıyasladıklarında baskı altında tabir etmişlerdir. Bu haliyle ‘özgür’ ve ‘baskı’ kelimelerinden kastedilenin ne olduğu üzerine gitme gerekliliği duyulmuştur. Özgür kadın, erkek ilişkilerinde oldukça rahat olmasıyla ve sosyal yaşamda sınırlılıkların olmamasıyla tanımlanırken; baskı altındaki kadın bekâret ve namus alanında baskı görmesiyle tanımlanmıştır. Dikkat çeken diğer husus ise uluslararası katılımcıların Türkiye’de bölgesel kültürel farklılığın fazla olduğunu belirtmeleri ve bu konuda Türkiyeli katılımcılarla ortak düşüncede olmalarıdır. İki grubun karşılaştırmalı analizini yapmak gerekirse ataerkil hâkimiyetin ortak kabulü ve Türkiyeli katılımcıların Türk toplumunu daha baskısal görürken, yabancı katılımcıların özgür tabiri dikkat çekmiştir.

Türkiye’deki kadın ve erkeklerin sosyal konumları ve ilişkilerinde araştırmaya katılanlar tarafından devletin işleyiş mekanizmasına yönelik bir eleştiri yöneltmediği görülmüştür. Benzer çalışmalar incelenirken daha önceki yıllarda yapılan araştırmalarda, devlet organlarının kadın haklarına yönelik veya erkek egemen yapıyı besleyici unsurlarına vurgu dikkati çekerken, bu araştırmada böyle bir bulguya rastlanmamıştır. Bu sonuçtan hareketle özellikle uluslararası katılımcıların modern bir ülke olarak tanımladıkları Türkiye’nin kadının konumuna dair olumlu yönde ilerleme kaydettiği düşünmemizi sağlamıştır.

Yaşanılan kültürel yapının farklı kültürü yorumlamadaki etkisi gerek grup içinde gerekse gruplar arasında fark edilmiştir. Kapalı kültür ile açık kültürün yordama farklılığı ve kültürler arasındaki geçiş belirgin şekilde kendisini göstermektedir. Böylelikle çalışma sahası eğitim seviyesi yüksek bir kesim olmasaydı kırsal ve kentsel yaşamdaki değişken farklılığının da araştırma bulgularında daha etken olacağı düşüncesini oluşturmuştur. Kadın erkek ilişkileri konusunda kent ve kırsal, kapalı ve açık toplum özelliklerinin büyük oranda olmasa da etken olduğu saptanmıştır. Evli ve bekâr olma durumunun yine bir farklılık yaratmadığı gözlemlenerek, cinsiyetler arasında küçük oranlı değişim görülmüştür. Cinsiyet temelli sorularda kadın katılımcılar hem cinsleri açısından değerlendirme yaptıklarından daha subjektif veriler elde edilmiştir. Bu durum kültür farkı olmaksızın kadınların kendi sorunları olduğunda tek bir çatı altında olduklarını kanıtlamıştır.

3.3.2. Türkiye’deki Namus ve Bekâret Anlayışının Değerlendirilmesi

Namus ve bekâret ikileminde Türkiye’deki kadını ve kadın üzerinden erkeğin konumuna dair bilgilere ulaşmaya çalıştığımızda farklı kültürlerin bakış açısından Türk toplumundaki namus algısına dair izlenimlere ulaşmaya çalışılmıştır. Namusun kadın ve erkek açısından nasıl anlaşıldığına dair değerlendirmeleri elde etme amacı güdülmüştür. Araştırmada Türkiye’deki namus ve bekârete dair izlenimler ayrı sorgulanmak üzere planlanmış fakat yanıtların birlikte verildiği fark edilmiştir. Böylelikle namusun direkt bekâret olarak anlaşıldığı bir kere daha kanıtlanmış olmaktadır. Bu konuda farklı uyruklu kadın ve erkek katılımcıların benzer hususlara değindiği görülmüştür.

Türkiye’deki bekâret ve namus ilişkisi sorgulanarak; bu ilişkinin cinsiyetler üzerindeki etki alanı değerlendirmeye alınmış, böylelikle cinsiyet kültürü çerçevesinde oluşan yapıyı inceleme amacı taşınmıştır.

“Türkiye’de namus bizim kültürle aynı özellikleri taşıyor. Kadın ve erkek için farklı anlamlara geliyor. Daha önce de söylediğim gibi erkeğin namusunu da kadın belirliyor. Ama burada kadını cezalandırma daha fazla. Ben bekârete önem veren bir insanım ama bakire olmayan bir kadına da asla kötü gözle bakmam. Türkiye’de dışlama daha fazla, sanki hayat kadını gibi muamele yapılıyor. Bekâret demek namus demek burada. Bunu anlıyorum ama insan olduğumuzu unutmamak gerek.” (Y.U./E2/Erkek/29 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Kendi toplumumu düşününce Türkiye’deki kadınların daha özgür ve rahat olduğunu düşünüyorum. Benim ülkemdeki Hristiyanlar gibi. Ama kadın için bazı bölgelerde baskı var. Şiddet de var, cinayet de var. Ama ben karşıyım insan öldürmeye. Burada namus kadın için var. Ben bakıyorum erkek her şeyi yapıyor ama kimse ona bir şey sormuyor.” (Y.U./E10/Erkek/29 yaşında/Evli/Gana)

“Ben burada erkeklerin daha özgür olduğunu düşünüyorum çünkü erkek ne yaparsa yapsın sorun olmuyor. Namus kadın için önemli, bir de kadının namusu erkek için önemli. Toplum olarak namus ve bekârete çok önem veriyorlar ama her şey kadına bağlı. Ataerkil yapısı katı özellikle bazı bölgelerde böyle.” (Y.U./K8/Kadın/28 yaşında/Bekâr/Çin)

Uluslararası katılımcılar Türk toplumunu namus ekseninde değerlendirirken bekâret ve kadın üzerinden yorumlamışlardır. Bu açıdan namusun kadınla anlam kazandığını, bekâret ve namusun Türkiye’de aynı anlama geldiğini ve bu anlamın kadın için geçerli olduğunu ifade etmişlerdir. Kendi toplumlarına nazaran daha özgür bir ortamın olduğunu ancak buna rağmen namus konusunda sadece kadının sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Erkeğin bekâret ve namustan bedenen sorumlu olmadığını, kadınlardan sorumlu olduklarını eklemişlerdir.

“Ben Türkiye’nin kapalı olduğunu düşünüyorum zihniyet olarak. İnsan evlenmek için iyi insan arar, buradaki erkekler bakire kız arıyor. Ama bekâret iyi insan olmaya yetmez ki. Vücudumuzdaki küçük bir yere herkes karışıyor. Hep namustan bahsediliyor herkesin dilinde bu ama namus demek kadın demek. Erkeğe hiç günah yok burada.” (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Haiti)

“Ben bekâret anlayışına saygı duyuyorum, İslami durumu da var çünkü. Ama burada bekâret de namus da kadın ve erkekte farklı. Kadına günah ve yasak olan erkeğe değil ve ben buna çok şaşırdım neden böyle diye. Doğu’da daha fazla diye duydum bunu.” (Y.U./K1/Kadın/25 yaşında/Bekâr/Moğolistan)

Türk toplumundaki namus anlayışının bekâretle birlikte tanımlandığı bölümde; namusun ve bekâretin cinsiyetler üzerinde farklı anlamlara geldiği ve kadına namus konusunda daha fazla kural yüklendiği şeklinde bulgular elde edilmiştir. Cinsiyetler arasında görüş farklılığı yaşanmamıştır. Türkiye hakkındaki genel değerlendirmenin özgür bir toplum yapısına sahip olması ve kültürel değerlerinin bunun önüne geçmesi yönünde olmuştur. Gündelik hayatta kadın ve erkeğin serbest olduğu ancak bu serbest yapı içerisinde de sınırlılıkları olduğu konusundaki görüş birliği ve buna bağlı olarak sınırlılıkların kadına dair olması yönünde bilgiler alınmıştır. Namus ve bekâret birlikte tanımlanmış, Türk toplumu için önemli bir değer olduğu vurgulanmıştır. Bu önemli değer kadının bedenine özgü olduğu ve erkeğin nikâh dışı cinsellik yaşamasının yasak olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Böylece bekâret ve namusun kadın bedeni üzerinden varlığı ve anlamı söz konusu olmuştur. Türkiye’deki evliliklerde aranan özelliklerden ilkinin bakirelik olduğunu ve bu durum kanıtlanmadan evlilik yürütülmediği gözlemlemişlerdir. Daha önceki bölümlerde belirttiğimiz namus cinayetlerinin kendi kültürlerinde var olmadığını belirten katılımcılar, bekâretin insan hayatına yön vermesini kabul etmediklerini aktarmışlardır.

Türkiyeli katılımcılar önceki bölümlerde verildiği üzere Türkiye’deki namus ve bekâretin kadın üzerinden tanımlandığını ve erkeklerin böyle bir sorumluluğa sahipliğinin söz konusu olmadığını ifade ederek; uluslararası katılımcılarla aynı doğrultuda fikirler sunmuşlardır. Böylelikle karşılaştırılan iki kültürün bu konuda ortak sonuca varmaları, toplumdaki namus anlayışı üzerinde önemli sonuçlar vermiştir. Namusun bekâret haricindeki anlamların arka planda kaldığı ve genellikle erkeğe dair kullanıldığı, kadının namusu dile getirildiğinde bedeni ile alakalı çağrışımlar yaptığı konusunda da fikir birliği sağlanmıştır.

3.3.3. Türkiye’deki Kız ve Kadın Ayrımını Değerlendirme

Görüşmelerin ilk bölümünde katılımlara yönelttiğimiz kız ve kadın olma tabirleriyle ilgili bölümün ardından Türkiye’de bu kavramların kullanım alanları tekrar yöneltilerek uluslararası katılımcıların izlenimlerine ulaşılmıştır. Türkiyeli katılımcıların soruyu kendi kültürleri ekseninde cevaplamaları neticesinde; bu bölümde uluslararası katılımcıların değerlendirmeleri alınarak Türkiye üzerinden karşılaştırılacaktır.

“Bence burada da kız olmak bakire olmak demek. Çünkü duyuyorum bazen, bakire olmayan birine kız değil diyorlar.” (Y.U./E3/Erkek/29 yaşında/Evli/Azerbaycan)

“Biz bakire olana kız diyoruz, evlenmiş kişiye kadın diyoruz... Anladığım kadarıyla burada da öyle kullanılıyor, ayırıyorlar.” (Y.U./E7/Erkek/22 yaşında/Bekâr/Filistin)

“Bazı toplumlarda Türkiye’deki gibi bakire olmamak olarak kullanıyorlar ama belki bu açıdan değişme olgunlaşma anlamı vardır. Çünkü buna önem veren toplumlar büyük ihtimal farklı isim vermeyi de tercih edecektir. Zaten evli olana da bu yüzden kadın deniliyor.” (Y.U./E1/Erkek/26 yaşında/Bekâr/Kırgızistan)

“Bizde bekâretle alakalı kullanılmaz. Evlenmeden önce kız denir, küçük çocuklara da kız denir ama evlendikten sonra kadın olunur. Türkiye’de bekâret ile ilgili kullanıldığını duydum ama hem ona hem de küçük çocuklara kullanıyorlar.” (Y.U./K3/Kadın/29 yaşında/Bekâr/Endonezya).

“Bizim orda bakire kadınlar için farklı şeyler kullanıyorlar ama kız ve kadın ayrımı olarak değil. Türkiye de bekâret çok önemli olduğu için bunu da ayırmışlar bence. Bu yüzden evli olan kadın olmuş olur.” (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Haiti)

Uluslararası katılımcılarla yapılan görüşmelerde Türkiye’de kadın ve kız ayrımının bekârete dayalı olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kendi kültürlerinde olup olmama durumuna ilişkin yorumlarına dair katılımcıların geneli böyle bir kullanımın olmadığını ifade etmişlerdir. Azerbaycan, Endonezya, Filistin ve Kosova’da kız ve kadın ayrımının mevcut olduğu ve bunun bekârete dayandırıldığını belirtmişlerdir. Bunun dışındaki katılımcılar kız ve kadın ayrımının evlilik ve yaşla bağlantılı olduğunu kültürlerinde bekâret ile ilgili kullanılmadığını açıklamışlardır. Görüşmenin ilk bölümünde kabancı uyruklu katılımcılardan 5 kişi kız ve kadın ayrımının bekâretle ilgili olduğunu belirtirken, 15 kişi bekâretle ilgili olmadığını belirtmiştir. Türkiye’ye dair yorumlarda ise katılımcıların çoğu bekârete dayalı bir kullanım olduğu belirtmişler, diğer katılımcılar ise bekâret ile ilgili kullanıldığı alana rastlamadıklarını; bekâr ve evli olma durumu için kullanıldığını düşündüklerini dile getirmişlerdir.

Türkiyeli katılımcıların toplumlarındaki kullanıma ilişkin yorumlarda bekârete dayalı bir söylem olarak kabulüne ulaşılmıştır. Kadın ve erkek katılımcıların görüşlerine bakıldığında; kadın katılımcıların bu söyleme karşı olduklarını ifadelerine daha sık rastlanmıştır. Uluslararası katılımcılar ve Türkiyeli katılımcıların ortak olarak ifade ettikleri husus ise böyle bir ayrımın gerekli olmadığıdır. Özellikle erkeklerdeki ayrı kullanımın olmadığı örnek gösterilerek kadın katılımcılar tarafından bu ayrıma karşı çıkılmış, erkek katılımcılar da bu görüşü büyük oranla desteklemişlerdir.

3.3.4. Kültürel Değerler ile Modernite Arasındaki Etkileşim

Küreselleşme ile birlikte toplumlarda meydana gelen etkileşim ve değişim, toplum içinde birçok alana tesir ederek farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. Değişimin olmadığı bir topluluğun mümkün olması için tüm teknolojik ve sosyal ilişkilerden uzak kalması gerekmektedir. Toplumdaki değişimler gündelik yaşamda kendisini gösterirken; giyime, konuşmaya, alışkanlıklara, kullanılan ürünlere ve sayısız alana yansımaktadır. Modern algının olduğu insanlar, daha modern bir yaşam için modern olan şeyi kendine model almaktadır. Etkileşim dediğimiz bu sürecin en görünür halinin kadın ve onun bedeni üzerinden ilerlediğine şahit olmaktadır. Ataerki yapılar için kadın ne kadar önemli ise modernite zihniyeti için de o kadar önemli olmaktadır. Çünkü her yapı kendisini gösterecek ve onun üzerinden yükselecek bir basamak aramaktadır. Bu basamağın kadın olması onun üzerindeki tahakküm alanını da genişletmiştir. O halde modernitenin kadını özgürleştirdiği söylemine tam anlamıyla katılmak da mümkün görünmemektedir.

Modern hayat kadını kanatlarının altına alırken özgürlük hissini de yaşatmaktadır ancak kendi ideolojisini de onun üzerinden yürütmektedir. Böylelikle kadının ataerkil zihniyetin kısılcındaki durumu daha karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Kadın modern görünümüyle sosyal ve ekonomik hayatta yerini alırken, bir yandan da dışlanmaya maruz kalmamak adına bekâretini koruması, modernitenin onu bireysel bir insan yapamadığını göstermektedir. İnsanın toplumsal bir varlık olması onu değerlerine sahip çıkmaya itmektir. Kendisi için önemli olmayan bir olguya karşı dahi, toplumsal kabulü için özen gösterebilmektedir. Başka bir açıdan aynı toplum içinde farklı kadın imgeleriyle çatışma haline girebilmektedir. Bu nedenle moderniteden kültürel değerlerin ne derece ve nasıl etkilendiği konusu önem arz etmektedir.

Türk toplumdaki modern hayat ve kültürel değerlerin durumuna ilişkin katılımcılara yöneltilen soruda; kadın erkek ilişkilerinde, namus ve bekâret algısında modernitenin etkisinin olup olmadığı yönündedir.

“Birçok ülkeyle kıyasladığımda Türkiye’de Avrupa etkisinin olduğunu düşünüyorum. Mesela Hindistan’dan daha modern bir ülke ve daha çok Avrupa etkisi var. Ama tabi her etki olumlu ya da tamamen olumsuz olamaz. Ama kadının toplumda söz sahibi olduğu yerler açısından bakarsak, toplum bazı tabularını kırmış. Bekâret ve namus konusunda da etkili olmuştur bence. Saklansa da bakire olmayan kadın sayısının eskisinden daha fazla olduğunu düşünüyorum. Zaten sokakta kadın ve erkekler çok yakınlar, bazı kişiler ters tepki verse de bunu yapmaya devam ediyorlar.”(Y.U./E6/Erkek/24 yaşında/Bekâr/Hindistan)

“Türkiye’yi modern bir ülke olarak tanımlarım. Tabi ki çoğu şeyi değiştirmiş bu durum ama bazı noktalarda çok yavaş oluyor. Mesela hala cinayetler var, ilk geceden sonra çarşaf gösterme var, bakire olmadığı için boşanma var. İnsanları değerlerinden kolay vazgeçiremezsiniz hele de ahlak konularında.” (Y.U./E1/Erkek/26 yaşında/Bekâr/Kırgızistan)

“Burası Müslüman bir ülke ve modern. Ben her zaman olumlu olduğunu düşünmüyorum. Kadınların giyimi kültürün dışına çıkmış. Buraya İzmir’den geldim ve çok rahatsız olduğum için geldim. Ne kadar sıcak bir yer varsa o kadar çıplak gibi kadın var. İslam için bu uygun değil. Ama devlet buna karışmıyor çünkü İslam’da zorlama da yoktur. Bekâreti belki de kadınlar eskiden daha çok önemli görüyordu ama şimdi o kadar olmayabilir. Yinede Doğu’da bunu değiştirememişler, Konya’da da öyle.”(Y.U./E8/Erkek/23 yaşında/Bekâr/Benin)

Konuyla ilgili görüşme bilgilerinden anlaşıldığı üzere, Türkiye'nin modern bir ülke olarak tanımlandığı ve modernleşme sürecinde kültürün etkilendiği ve etkilenmediği noktaların varlığı kabul edilmiştir. Kültürel değerler bağlamında bekâret ve namus konusunda ise esneme görüldüğünü ifade etmişlerdir. Ancak katılımcılara göre bu esnek yapı toplumun tamamına değil belirli bir kesime özgüdür. İç Anadolu ve Doğu toplumlarındaki değişimin daha az ve yavaş oldu konusunda fikirlerini beyan etmişlerdir. Bekârete önem vermeyen ya da namusun içeriğinin değiştiği bir kesimden bahsederlerken, ataerkil yapının devamlılığına da dikkat çekmişlerdir. Namus cinayetlerinin ve bekâret ritüellerinin devamlılığı ayrıca kadın üzerinden bir toplum namusunun varlığı, kültürlerin kilit noktalarını göstermektedir.

“Türkiye bana göre modern ama bazı özelliklerini korumuş. Bekâret ve namus konusu devam ediyor ama devle karışmıyor, insanlar karışıyor. Kültür cinselliğin olmasını istemiyor, sadece evlilikle olmasını istiyor. Ama bekâret için kadınlar öldürülünce üzülüyorum. Zaten bakire olmayan çok kadın var bence, çünkü herkes İslamiyet’e göre değil. Kadın erkek arasında mesafe yok, bu yüzden Avrupa etkisi çok fazla. Başka bir açıdan düşünersek namusa önem veren bölgeler de sadece kadında önemsiyor namusu.”
(Y.U./K2/Kadın/28 yaşında/Bekâr/Arakan)

“Türkiye’de şöyle bir durum var ben İstanbul’da da kaldım ama Konya ile çok farklı sanki başka bir ülke gibi. Kadınlar orda başka burada başka. Bu taraflarda kadına baskı daha çok. Bekâret konusu da kadın için var zaten ama modernleşmeye kendini çok vermemiş insanlar daha katılar. O yüzden modern hayat da bazı yerleri değiştirmiş bazı yerler aynı kalmış.” (Y.U./K3/Kadın/30 yaşında/Evli/Azerbaycan)

Modernite kapsamında kültürel değerlerin etkileşimi açısından bekâret ve namusun değişim gösterip göstermediği ve kadın erkek ilişkilerindeki etkisi üzerindeki görüşlerde farklı etnik kökenli kadın ve erkeklerde benzer bulgular elde edilmiştir. Bu bağlamda farklı düşüncelere rastlanmamakla birlikte, tam anlamıyla modernleşmeden veya Avrupa kültürü yaşandığının söylenemeyeceği düşüncesi tespit edilmiştir. Bölgesel farklılıklara değinen katılımcılar ülkenin Batısının daha Batılı olduğunu vurgulamışlardır. Genel olarak değerlendirdiklerinde ise devlet politikalarının cinsiyetler üzerinde ve sosyal yaşamda hoşgörü çerçevesinde devam ettiğini, erkek üstünlüğüne dayanan yapının toplum tarafından devam ettirildiğini belirtmişlerdir.

Türkiyeli katılımcılardan alınan bilgilerde ise bazı hususlarda farklılaşma olduğu görülmüştür. Modernitenin kadın erkek ilişkileri ve namus üzerindeki etkisinin daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir.

“Türkiye’ye modern bir ülke diyebilirim ama bazı açılardan geri kalmışlığını da kabul ederim. Konumuz açısından söylüyorum, hala kadınların öldürüldüğü bekâret kontrollerinin yapıldığı bir ülkeyiz. Her yerde erkek arkadaşınızla gezemezsiniz, bu bile namusu zedeliyor. Tabi ki bu toplumun namusu sadece kadınıyla, derdi de kadınıyla. Kadının bırakın bakire olmamasını erkek arkadaşı olduğu için öldürüldüğü bir ülke burası, Doğu’daki haberleri görüyoruz ya da bizim buralarda kadın boşanıyor yıllar sonra hayatına biri girdi diye eski eşi tarafından öldürülüyor.” (T.C./Y5/Kadın/29 yaşında/Bekâr/Ankara)

“Biz değerlerimize bağlı bir ülkeyiz. Tabi her değişime direnmek imkânsızdır. Ancak gelişime kapalı olmak toplumun sonunu hazırlar. Bizim toplumumuz da bekâret konusunda değişime kapalı kalamamıştır. Hala devam etmektedir o ayrı ama eskiyle kıyaslandığında fark görülüyor. Eskiden kadın ve erkeğin تنها bir yerde konuşması namusu zedelerken, şimdi aldatmalar ya da bekâret kayıpları namusu zedeliyor. Namus algısı hep vardı ancak içeriği şimdilerde sadece kızlık zarıyla doldurulmuş.” (T.C./Y4/Kadın/24 yaşında/Kırıkkale)

Kadın katılımcıların bekâret ve namus konusunda Türkiye’nin değiştiğini kabul ettikleri, değerlerde bir kayma olduğunu düşüncesi tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların çoğu namus cinayetleri konusunda hala modernize olunamadığı yönünde cevaplar verirken, kadın erkek ilişkilerinde de zaman içinde değişimin olduğunu onaylamışlardır. Bu bakımdan uluslararası kadın katılımcıların düşünceleriyle örtüşürken, Türkiyeli katılımcılar bekâret ve namusa verilen önemin azalmaya başladığını ve anlamlarının değiştiğini belirtmişlerdir.

“Modernlik her anlamıyla iyi olmayabilir. Kültürü korumak gerek ama kültürün de her unsurunu doğru ve değişmez kabul etmek de yanlış. Namus konusunda bence önceden kadın ve erkeğin nikâh dışı yalnız kalmaları da namussuzluktan, şu an için bunu görmek mümkün değil Doğu tarafı hariç, şimdi ise sadece kızlık zarından ibaret namus. Erkek evlendiği kadının kendinden önce kaç sevgilisi olduğunu biliyor mesela.” (T.C./T1/Erkek/26 yaşında/Kırşehir)

“Modern bir ülkedeyiz bence. Her ülkenin kendi içinde farklılıkları oluyor. Bizim toplumumuzun da Doğusu ayrı Batısı ayrı Kuzeyi Güneyi ayrıdır. Batının daha modern olduğunu söylemek mümkün müdür; Akdeniz’i de içine alarak bunu diyebiliriz. Bekâret ve namus konusunda da bir algı değişimi vardır. Bakireliğe önem vermeyen de çok kişi vardır. Ancak değişmeyen konu ise kadınların üzerindeki hâkimiyettir. Namus değişse de kadındaki baskısının etkisi devam ediyor.” (T.C./T5/Erkek/29 yaşında/Bekâr/Bartın)

Katılımcılar modernleşen bir toplum yapısından bahsederken, modernitenin etki etmediği alanlara da dikkat çekmişlerdir. Bekâret ve namus algısında modernizme dayalı değişim olduğunu kabul eden katılımcılar, uluslararası katılımcılara oranla bu alandaki değişimin daha fazla olduğu görüşünü bildirmişlerdir. Ülkedeki değişim hızının bölgesel dağılımını katılımcıların tamamına yakını vurgulamıştır. Ataerkil yapının devamlılığı ve kadın üzerinde baskı yaratan konuların aktifliği katılımcılar tarafından kabul edilmiştir. İki grup karşılaştırıldığında; uluslararası katılımcılar Türkiye'nin bekâret ve namusa verdiği önemin değişmediğini ancak Batısında bu inançtan uzaklaşıldığını belirtmişlerdir. Türkiyeli katılımcılar bekâret ve namusa önemde zayıflama olduğunu belirtirken, namusun sadece bekâreti çağrıştırmasının bu zayıflığın göstergesi olduğu yönündeki düşünce dikkat çekmiştir.

Türkiye'nin modernleşme sürecinde geçirdiği değişimin yorumladığı bölümde bekâret ve namus konusunda iki grup arasında farklılaşan kısım, değerlerin korunmasında olmuştur. Uluslararası katılımcıların Türkiye'nin bekâret ve namusa verdiği önemin devam ettiği yönündeki tespitine karşın Türkiyeli katılımcılar tarafından bu değerlerin katı tutumunun ortadan kalktığı düşüncesine ulaşılmıştır. Genel olan bu sonucun içerisinde farklı fikirlerle de rastlanmıştır. Bu farklılık durumu ise uluslararası katılımcılardan bazılarının düşüncelerinin Türkiye'de bekâret ve namus olgularının öneminin zayıflaması yönünde olurken, Türkiyeli katılımcılarda farklılaşan görüş olguların değişmediği ve kadın üzerindeki baskısının devam ettiği yönünde olmuştur. Birkaç kişinin ifade ettiği bu tutum bulguların sonucunu değiştirmemiştir.

Çalışmanın bu bölümünün genelinden çıkarılan sonuç ise Türkiye'nin namus ve bekâret konusunu bölgesel tabanda değerlendirmesi olmuştur. İki grup da modernitenin Doğu ve Batı eksenli değiştiğini belirtmişlerdir. Bekâret ve namus hususunda modernite etkisinin de bölgesel farklılıklar temelinde tanımlanacağı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar modernitenin kültürel değerlere etkisini aktarırken, bölgesel farklılıklara sıkça değindikleri tespit edilmiştir.

3.3.5. Türkiye’de Dini Hayat ile Bekâret ve Namus İlişkisi

(İlmî İslamiyet Söylemi Hakkında Düşünceler)

Toplumlar ahlaki düzen yasalarını dinden almaktadırlar. Kültürel öğelerle kurulan düzenin içerisinde daima dini unsurlar yer almaktadır. Toplumların din ile olan ilişkisi ise karşılıklı etkileşim halindedir. Dinin değişmezliğinden sıklıkla bahsedilse de değişen dinin kendisi değil toplumsal hayata yansıma şeklidir. Gündelik yaşamın düzenlenmesinde dinin ayırt edilen yasaları toplum tarafından uygulama alanına dâhil edilmekte kimi zaman mevcut kültürü beslemek adına suistimal boyutlarına erişmektedir. Dinin kadın üzerindeki hükmü ve bunun topluma yansıma şeklini sorgulama nedenimiz ise hem yapılan literatür taramalarında hem de saha çalışması sırasında kadın erkek rollerinin özellikle bekaret ve namus algısının oluşmasında dinin etkisinin oldukça önemli olduğu kanısına varmamızdır. Bu bakış açısıyla katılımcılara yöneltilen din ile bekâret ve namus ilişkisi sosyolojik düzlemde açıklama amacı taşınmıştır.

“Türkiye İslamiyet konusunda hoşgörü politikası izliyor. Bu çok önemli. Çünkü zorla yaptırılan şey ibadet olamaz. İslamiyet ‘zorlaştırmayın kolaylaştırın’ der. Böyle olmasaydı İran gibi olunurdu, oradaki kadınlar Türkiye’ye gelince başını açıyor ya da zina yapıyorlar. Bu dinde zorlamanın anlamsız olduğunu gösterir. Türk toplumunda dini baskı olmadığı gibi aslında bekâret ve namus alanında da siyasi baskı yoktur. Toplum ise her ikisinde de baskı yapıyor. Kızının zorla kapanmasını istiyor. Kız evden kapalı çıkıyor, dışarıda istediği gibi geziyor. Bekâret ve namus benim için de dinden gelir ama din her iki cinse de bunu emreder. Türk toplumu sadece kadına emrediyor.” (Y.U./E1/Erkek/26 yaşında/Bekâr/Kırgızistan)

“Şimdi bir yanda devlet var bir yanda toplum. İslamiyet’e aykırı bir sistem yok ama toplum her konuda İslami yaşamıyor. Toplumda kadınlar daha çok ibadet ediyor, erkeklerde öyle değil. Yine de erkek üstün. Hoşgörü, yardımsever, sıcakkanlı bir ülke ve bunların hepsi İslamiyet’te var. Ama İslamiyet de kadın çok önemli. Ona değer vermek onu korumak gerekiyor. Burada erkekler kadına sadece cinsel baskı yapıyor. Kendisi istediği gibi yaşıyor.” (Y.U./E4/Erkek/35 yaşında/Evli/Moritanya)

Türkiye’deki dini hayatın İslami koşullara uygunluğunu dile getiren katılımcılar, kadın erkek ilişkileri söz konusu olduğunda kültürün tek bir cins üzerinde baskı yarattığını da eklemişlerdir. Bunun İslami olarak yanlış olduğu, nikâh dışı cinselliğin ve bekâretin her iki cins için de aynı anlamı taşıması gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

“Türkiye İslami konuda katı değil. Ama ılımlı demek de yanlış olur, çünkü bir tek İslamiyet var. Bazı durumlarda yasaklar olması gerekiyor gibi geliyor bana. Tramvayda öpüşen çiftlerin olabilmesi hoşuma gitmiyor. Suistimal ediliyor kural olmaması. Ama toplumsal kurallar var buna da herkes uymuyor. Bekâret ve namus konusunda da dinin dışına çıkılma durumunu yaratıyor bu durum ve toplum bunu kaldıramadığı için şiddete başvuruyor.” (Y.U./E6/Erkek/24 yaşında/Bekâr/Hindistan)

“Bekâret ve namus kavramları dinle alakalıdır. Ama bazı topluluklar İslamiyet’ten önce de önem veriyordu buna. Şu anki tutum kültür ve dinin harmanlanmış hali. Türkiye’de İslamiyet daha rahat bir ortamda yaşandığı için kadın ve erkek daha rahattır, aradaki sınırlarda esneme olmuş gibi görünüyor. Bence bekâretin sadece kadına yüklenmesi de dinin toplum tarafından esnetilmesi demektir. İslam’da zina, namussuzluk ya da bakirelik durumu sadece kadına verilmemiştir.” (Y.U./E7/Erkek/22 yaşında/Bekâr/Filistin)

Türkiye’deki İslamiyet’in katı olmadığına dair getirilen yorumlarda, bu durumun toplum tarafından suistimal edilmesine yol açtığı düşünülmektedir. Örtünmeme durumunu da devletin yasaklamamasına bağlayan katılımcılar, bekâretin kadına yüklenmesinin sebebinin de dinin çıkarlar doğrultusunda yozlaştırılmaya çalışıldığının göstergesi olduğu yönünde bilgiler toplanmıştır. Bu nedenle devletin İslami gerekçelerle bazı alanlara müdahalesi gerekebileceğini yönünde bulgular elde edilmiştir.

“Bence Türkiye İslami olarak çok güzel ama ben bunu toplumda göremiyorum. Erkeklerin mantalitesi İslamiyet’e uygun değil. Dinimiz kadını hor görmez ya da sadece kadına günah yazmaz ki. Buradaki farklılığın sebebi ataerkil yapı bence. Toplum günah işlemiş oluyor İslam’ı yanlış yaşayarak.” (Y.U./K6/Kadın/27 yaşında/Bekâr/Haiti)

“Türkiye’nin İslamiyet’i her şehrinde ve bölgesinde aynı değil. Bazı bölgeler hiç İslamiyet’e göre yaşamıyor. Ama genel söylemek gerekirse inançlara saygılı bir ülke. Sadece sorun şu kadına günah olan ile erkeğe günah olan arasında çok fark var. Burada dinen bir yanlışlık var. ılımlı konusunda da hoşgörülü demek daha doğru olur çünkü ılımlı deyine anlam biraz değişiyor.” (Y.U./K2/Kadın/28 yaşında/Bekâr/Arakan)

“Ben böyle bir ülkem olsun isterim. Hoşgörü çok güzel burada. İslam hoşgörü dinidir. Bekâret konusunda bakarsak yanlışlıklar var çünkü Allah nikâhsız cinselliği yasaklar, hem kadına hem erkeğe. Türk toplumunda erkeğe yasak, günah yok ama kadına var bunu çok yanlış buluyorum. Hoşuma giden şeylerden örnek vereyim, yurttan başı açık kadınların benden önce koşarak namaza gittiğini görünce çok duygulanmışım çünkü hiç beklemiyordum. O zaman anladım ki burada dinde zorlama yok, insanlar bunu hissederek yaşıyor. Bu yüzden ılımlı denebilir.” (Y.U./K8/Kadın/28 yaşında/Bekâr/Çin)

Uluslararası katılımcıların Türkiye’ye dair dini yorumlarında, hoşgörülü bir İslami hayat olduğu ve insanların dini baskı altında değil isteyerek yaşadıkları düşüncesine ulaşılmıştır. Ancak bu rahat ortamın toplum tarafından farklı yorumlamaları da beraberinde getirdiği değerlendirmesi yapılmıştır. Toplumun erkek egemen yapısını dinin beslediğini kabul eden katılımcılar kadın ile erkek arasındaki bekâret ve namusa dayalı ayrımın toplumun ürünü olup bunu İslamiyet’e mal ettiklerini ifade etmişlerdir. Toplumun yarattığı algıda, nikâh dışı cinselliğin kadın için günah sayıldığı sonucuna ulaşılmakla beraber, erkeğin cinselliğinin sorgulanmadığı ancak evleneceği kadında bekâret aradığı yargısına karşı çıkıldığı tespit edilmiştir. Türkiyeli katılımcılara da aynı soru yöneltilerek din ile bekâret ve namusun ilişkisinin cinsiyetler üzerindeki etkisine değinilmiştir.

“İslami olarak ülkemizi seviyorum. Zorlamanın olmadığı bir alan sunulmuş. Dinen zorlandığımı hissettiğim bir konu olmadı. Ama bazı ideolojik yapılar dini kullanarak kitleleri hedefliyor bu ayrı bir konu. İnsanın dini kullanması konusunu bekâret ve namus açısından konuşacak olursak; insanlar dini kullanarak kadına baskı yapıyorlar ve yine dini kullanarak erkeği üstün kılıyorlar. Bu durumda kadından beklenen kültürün yarattığı dine uymak. Diğer konuya gelince ülkemizde ılımlı İslamiyet olduğunu söyleyebilirim.” (T.C./Y9/Kadın/27 yaşında/Evli/İstanbul)

“Ülkemizde dini baskı yok aksine ılımlı bir dini algı var ama din kullanılarak toplum kontrol altına alınmaya da çalışılıyor. Bunun en somut örneği de bahsettiğiniz nikâh dışı cinsellik konusu. Hangi din cinslerden birine her şeyi günah kılarken, diğerine serbestlik verir ki? Kültürün dinin öğrenilmesine olumsuz etki yaptığını düşünüyorum. Bu nedenle İslam’ın erkeği üstün kıldığı sanılıp eleştiriliyor.” (T.C./T7/Erkek/28 yaşında/Evli/Ankara)

“Çoğu Müslüman ülke ile karşılaştırıldığında oldukça öndeyiz ve ılımlı bir İslamiyet yaşadığımızı söyleyebilirim. Dinde zorlama olmaz ancak dini eğitimin de olması yaygınlaşması gerekir. Cinsel eğitimin dini açıdan toplumdaki yanlışlığının giderilmesi gerekir. Ya kimseye karışılmayacak ya da her şey eşit olacak.” (T.C./T2/Erkek/24 yaşında/Bekâr/Yozgat)

Türkiyeli katılımcıların ülkelerini İslami açıdan değerlendirdiklerinde, dini baskının devlet nezdinde olmadığı ancak toplum tarafından meydana getirildiği sonucu elde edilmiştir. Bazı siyasi ideolojiler uğruna dinin kullanıldığı yönünde yapılan açıklamalara ilaveten erkek egemen kültürün de dini kullanarak erkekçi bir toplum yaratma arzusunun taşındığı yönünde düşüncelere ulaşılmıştır. Cinselliğin tabusal alanının kadın bedeni olduğu Türk toplumunda, erkeğin ayrıcalıklı yapısı dini gerekçelerle sürdürülmektedir. Toplumun buna boyun eğmesinin nedeninin dini eğitimsizlik ya da dışlanma tereddüdü olduğu varsayımından hareketle, kadın bedeninin toplumda günah bağlamında varlığına şahit olunmaktadır. O halde toplumun İslami şartlara uygunluğundan bahsetmemin doğru olmadığını kabul etmek gerekmektedir. Sanılan İslamiyet ya da İslami gerekçeyle uydurulmuş kültürel kalıpların, kadın üzerinden ikamesi sağlanırken erkeği dokunulmaz kılan yapı, kadını korumakla yükümlü olmuştur. Bu açıdan Türk toplumundaki dini hayatın kadın erkek üzerinden okunmasında, bekâret ve namus konusunun İslami olmayan faktörlerle oluşturulduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye’nin İslami olarak hoşgörü politikasından bazı hususlar dışında genel olarak algılanan memnuniyet ve toplumun bu hoşgörü yapısını zedeleyecek eylemlerde bulunduğu kabulü ile iki farklı grubun benzer düşüncelerine ulaşılmıştır. Buna bağlı olarak ‘ılımlı İslamiyet’ söylemi katılımcılara sunulmuş ve uluslararası katılımcılardan iki kişi hariç bu tabirin doğru olmadığını ayrıca bunun yerine demokratik ve hoşgörülü kelimelerinin kullanılmasının daha doğru olacağını belirtmişlerdir. Ülkeye duyulan sevginin gözlemlendiği görüşmelerde kadın erkek ilişkileri hususunda bir takım eleştiriler yöneltmiştir. Özellikle bekâret ve namus konusunda toplum tarafından İslami unsurların saptırıldığı, toplumda yaratılmak istenen günah korkusuyla erkek egemenliğinin devamlılığının amaçlandığı bulguları elde edilmiştir. Türkiyeli katılımcılarla paralel bulgular edindiğimiz bu konuda uluslararası katılımcılardan ayrılan nokta; ılımlı İslami söyleme büyük oranda katılımın olmasıdır. Ülke vatandaşı olarak dini ve kültürel yapıyla yetişmiş katılımcılar ılımlı İslami bir yapının varlığını kabul ederek, Türkiye’nin bu yaklaşımla diğer Müslüman ülkeler ile Avrupa arasında bir yerde olduğu konusunda fikirler sunmuşlardır. 20 kişilik Türkiyeli katılımcı grubundan 3’ü kadın 5 kişi ‘ılımlı’ kelimesinin doğru bir kullanım olmadığını söylerken, geriye kalan katılımcıların tamamı tabiri kullanmayı uygun bulmuştur.

Türkiye’de İlmli İslamiyet’in Varlığı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
İlmli İslamiyet vardır	7	8	2	10
İlmli İslamiyet yoktur	3	2	8	-
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.7.: Türkiye’de İlmli İslamiyet Söylemine Dair Katılım Oranları

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Araştırmada elde edilen bulguların yorumlanmasının ardından sonuçların genel bir değerlendirmesinin yapılması uygun görülerek; bu başlık altında iki farklı grupta gerçekleştirilen saha çalışmasından alınan sonuçlar, farklılaşan ve benzerlik gösteren bilgiler bağlamında ele alınmıştır.

Grup görüşmelerinin tamamlanmasının ardından, görüşme sırasında sorulan sorulara bağlı olarak analiz başlıkları belirlenmiştir. Bu başlıkların içerikleri; kadın erkek ilişkileri, namus algısı, bekâret algısı, kız/kadın ayrımının bekâretle ilişkisi, namus ve bekâret ilişkisi, namus cinayetleri ve bu konularda Türkiye’ye dair izlenimler yer almaktadır. Ayrıca namus ve bekâret kavramlarının modernite ve İslami algıdaki durumu da sorgulanarak analizlere eklenmiştir.

1. Namus Kavramına İlişkin Bulgular

Uluslararası katılımcılardan namus hakkında alınan bilgilerde, namusu kadın bedeni üzerinden tanımladıkları tespit edilmiştir. Kadının bedeni çerçevesinde tanımlanan namus kavramının erkekte farklı özellikleri barındırdığı kabulünden yola çıkılarak açıklanan kavram; erkeğin dürüstlüğü ve doğruluğu üzerinden ifade edilmiştir. Namusu İslami çerçevede değerlendiren katılımcılar, kültürün etkisinin de büyük olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların tamamının kavram olarak namusa hâkim olmadığı, moral ve onur olarak kullanan toplumların varlığı tespit edilmiştir. Kosova’dan görüşmeye katılan üç kişi, Gana ve Endonezya’dan birer kişi kelimeyi ‘moral’ olarak kullandıklarını; Haiti, Çin, Moğolistan’dan katılanlar ‘onur’ olarak bildiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Türkiye’deki namus kavramının ‘honor’ olarak değil, ‘sexual honor’ olarak anlamı tam karşıladığını da belirtmişlerdir. Katılımcılar öncelikle kendi değerleri bünyesinde namus kavramına kadın ve erkekte de aynı olduğunu ifade etmişlerdir. Tanımlamalarda kadın bedeni üzerinden ifade ettikleri namusun kültürlerindeki sınırlarının her iki cins için de aynı niteliklerde olduğu açıklamışlardır. Türkiye’ye dair namus algılarında ise kadın ve erkekteki anlamının farklılık yarattığı bilgisine ulaşılmıştır. Kendi kütlüleri ile kıyasladıklarında Türkiye’de, kadınlarda namusun cinsellik alanında erkeğin ise dürüstlük, doğruluk alanında değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Türkiye’de ‘namussuz’ ifadesine hakaret içeren bir kelime olarak rastladıklarını da ekleyen katılımcılar bu hakaretin kadınlar için daha ağır bir tabirle kullanıldığı aktarışlardır. Namusu değer olarak kabul eden katılımcılar, İslami koşulların dışına çıkmayı ve en temelde zina yapmayı namussuz olma durumu olarak ifade etmişlerdir.

Türkiyeli katılımcıların namus kavramı ile ilgili yaklaşımlarına bakıldığında, uluslararası katılımcılarla benzer yorumlara değindikleri görülmüştür. Namusun kavramsal analizinde cinsellikle doğrudan bağdaştırılan ifadeler kullanılmıştır. Katılımcılar namusun kadın ve erkekte farklı anlamlar ifade ettiği konusunda hem fikir olurken, bunun sebebinin cinselliğin kadına yasak olmasına bağlamışlardır. Türk toplumunda cinselliğin kadın bedenindeki tabusal durumu namus kavramının da onun bedeninde oluşmasına neden olmuştur. Erkeğin nikâh dışı cinselliğinin yasak olmaması ile onun üzerindeki namus algısının cinsellikten yalıtılmış olması katılımcılar tarafından ilişkilendirilmiştir. Namusun toplumun farklı kesimlerinde anlam değişimi yaratmadığını ancak değer verme açısından farklılıkların Doğu-Batı bölgelerinde mümkün olması noktasında değerlendirmelere rastlanmıştır. Namusa ilişkin görüşlerde cinsiyetler açısından kadınların anlam farklılığına daha tepkili olduğu görülmüştür. Hem uluslararası kadın katılımcılar hem de Türkiyeli erkeklerle kıyaslandığında daha eşitlikçi olması gerektiğine dair düşünceler aktarılmıştır. ‘Namussuz olma’ ile ilgili ise kadına karşı daha ağır bir hakaret içerdiği, bedensel sınırı ihlal ettiğinin anlaşıldığı vurgulanmıştır. Katılımcılar arasında namusun cinsiyetler üzerindeki değişimine İslamiyet’in ataerkil yapısının destek verdiğini ifade edenlere rastlanmıştır. Dinin cinsiyetler arasındaki ayrıma doğrudan neden olmasa da dolaylı olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Türkiyeli katılımcılara ayrıca ‘onur’ ve ‘şeref’ kavramları ile ilgili sorular yöneltilmiş, namustan farklı olarak kullanıldığı ve erkekler için kullanımının daha yaygın olduğu neticesinde bilgilere ulaşılmıştır. Böylelikle namusun bedensel sınırlara özgü ahlakı niteleyen bir kavram olduğu ve kadına ilişkin kullanımının ağırlık kazandığı, onur ve şeref tabirlerinin erkeklere özgü niteliklere sahip olduğu anlaşılmıştır.

2. Bekâret Kavramına İlişkin Bulgular

Bekâret ve bekâretin cinsiyetler bağlamındaki anlamını sorgulama amacı taşıdığımız soruya; uluslararası katılımcılar, kadın ve erkek için bekâret durumunun İslami bir gereklilik olduğu yönünde yorumlama getirmişlerdir. Bekâreti, evlilik öncesi cinsel ilişki durumu olarak tanımlamalarıyla birlikte İslam dininde bu konuda cins ayrımına gidilmediğini de eklemişlerdir. Bakırlığın erkek için öneminin kaybolmaya başladığını kabul eden katılımcılar, kadınlardaki öneminin devam ettiğini belirtmişlerdir. Ancak kendi düşünceleri açısından kadın ve erkeğin bedensel mahremiyetinin korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kızlık zarının kadında bulunan bir özellik olması sebebiyle erkekten bu sorumluluğun toplum tarafından alındığı düşüncesi hâkim olmuştur.

Sonradan Müslüman olan iki katılımcı ise bekâretin önemli olmadığına ilişkin yorumları dikkat çekmiştir. Zinanın kadın ve erkek için günah olduğu ancak kişinin cinsel deneyiminin olmasının toplumlarda abartıldığı kadar sorun teşkil etmeyeceğini ifade etmişlerdir. Uluslararası katılımcıların bakireliği kriter olarak arama durumlarında iki kadın katılımcı hariç kadın ve erkeklerin tamamının kriter olarak arayacağı bilgisi elde edilmiştir. Katılımcılar bekâreti yanıtlarken zinayı vurgulayarak, dini yorumlamalar getirmişlerdir ve en çok kullanılan kelimeler “zina” ve “yasak” olmuştur. Türkiye’deki katılımcılar ise daha çok “cinsel deneyim” tabirini kullanmayı tercih etmişlerdir. Bazı kültürler tarafından bekâretin kadına yüklendiğini ancak bakireliğin nikâh dışı cinsellikle alakalı olduğunu ve bunun iki cinse de yasaklandığını belirtmişlerdir. Bekâretin kadınla eşleşme sebepleri olarak; ilk önce kızlık zarının yapı gereği kadında olmasını ikinci olarak da kültürün bunu yansıttığını belirtmişlerdir. Ancak temelde bekâretin iki cins için de cinsel saflık olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bekâretin değer olarak değerlendirilmesi noktasında ise iki kadın katılımcı(Hristiyan kültürde yetişmiş) haricinde kadın ve erkeklerde aynı doğrultudaki düşüncelerle değer olarak kabul edildiği tespit edilmiştir. Kadınlar evlilik öncesi cinselliği ve bekâretin yitirilmesini “çok ayıp”, “günah” gibi ifadelerle nitelemişlerdir.

Türkiyeli katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde bekâretin kadına özgü ve erkeğin bu sorumluluktan muaf olduğu neticesine ulaşılmıştır. Kadın katılımcılar bu ayrıma karşı olurken bekâretin üzerindeki baskı yapısını da eleştirmişlerdir. Bekâretin kadının bedeninde fiziksel bir alanla anlam kazanması, erkeğin bedensel açıdan özgürlüğüne neden olduğu gerekçeleriyle bekâretin cinsiyetler üzerindeki konumu aktarılmıştır. Kadın katılımcılar bakireliğin salt kadına yüklenerek toplumun bunu kontrol altına alma durumuna erkeklere oranla daha tepkili yaklaşmışlardır. Erkek katılımcılar ise bekâretin kadına özgü bir özellik olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak yine de toplumun bu konuda kadına baskı kurmasını desteklemediklerini ifade etmişlerdir. Uluslararası katılımcılara oranla Türkiyeli katılımcılarda bakireliğe önem vermeyen, ikisi erkek, toplam üç kişi ile karşılaşmıştır. Bir değer olarak kabul etmediklerini belirten katılımcılar, toplum tarafında oluşturulan ve anlam yüklenen bir yapı olarak tanımlamışlardır. Bekâretin tanımlanmasında; “masumiyet, sadakat, kendini eşe saklama, saflık, onure edici bir durum” gibi kelimelerin kullanılması dikkat çekmiştir. Bu tanımlamalara ağırlıklı olarak erkeklerde rastlanmakla beraber, kişisel olarak insanların bu duruma yargılanmaması üzerine genel bir yoruma rastlanmıştır. Ayrıca uluslararası katılımcılarla kıyaslandığında dine yönelik yorumlara nadir rastlanmış, konu ile ilgili kültürel öğelerin hedef gösterildiği görülmüştür. Bakir/Bakire biriyle evliliğe bakışla ilgili soruya alınan yanıtlar ise farklı kültürlerle kıyaslandığında oldukça ayırık bir yapı göstermektedir.

Erkeklerden 8 kişi bekâreti kriter olarak arayacağını belirtirken, kadınlarda bu sayı yalnızca 3 olmuştur. Kadınların bekâret tanımlamaları ve cinsiyetlere özgü yorumlarında görülen tepki durumu eş seçimi noktasında önemli bir kriter olarak görülmemiştir. Bunun sebebi araştırıldığında ise Türkiye’de bakırlığın erkek için öneminin kalmadığı noktasında olmuştur. Kültürel zeminde incelediğimiz bekâret kavramına, değer atfetmeyen üç katılımcıdan bir erkek katılımcının Doğu kültüründe ve katı bekâret algısının olduğu bir ortamda yetişmesine rağmen, katı tutum sergilememesi dikkat çekmiştir. Nedenler üzerinde durulduğunda ise eğitim için ait olduğu topluluktan uzaklaştığı sebebini aktarmıştır. Araştırma sahamızın eğitim seviyesinin yüksek olması durumu bazı katılımcılarda görüş farklılığının oluşma sebebine ulaşmamızı sağlamıştır.

3. Bekâret ve Namus İlişkisi Hakkında Bilgiler

Katılımcılardan alınan bekâret ve namus tanımlamalarının ardından, bu iki kavram arasındaki ilişki durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Namusun bizzat bekâret olarak algılanmaya başlamasının nedenleri üzerinde durularak, farklı özellikleri barındıran iki grup arasında nasıl nitelendirildiğiyle ilgilenilmiştir.

Uluslararası katılımcılar bekâreti namusun bir parçası olarak tanımlamışlardır. Anlam olarak sadece onu çağrıştırmadığı ancak önemli ölçüde etkilediğini ifade etmişlerdir. Ancak erkek ve kadın açısından değerlendirildiğinde; bekâretin kadının namusunda ilk sırada yer alırken erkeğinde biraz daha geride olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Genel itibarıyla ise iki kavrama da değer olarak sahip çıktıklarını ifade etmişler ve bu bakımdan toplumların tek cinse baskı yapmasının yanlışlığını da ifade ederek, ahlaki kuralların tüm toplum için geçerli olması gerektiğine özellikle değinmişlerdir. Tanımlamalar esnasında da iki kavramın sıklıkla birlikte kullanıldığı ve zina üzerinden tanımlandığı görülmüştür.

Türkiyeli katılımcılar kavramlar arasındaki anlam ilişkisine benzer yanıtlar vermişlerdir. Ancak ilişkinin daha yakın olduğunu vurgulamışlardır. Namusun sorgulandığı her alanda öncelikle bekâretin sorgulandığına değinen katılımcılar iki kavramın birlikte anıldığını ifade ederek, namusun içeriğindeki diğer anlamların arka planda kaldığını belirtmişlerdir. Namusun sıyrıldığı anlamların kadın söz konusu olduğunda geçerli olduğu ve erkek için ise bekâreti içeren anlamının kaybolduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kültürel düzeyde namusun bedensel alanla sınırlandırıldığını kabul eden katılımcılar, evlilik öncesi ilişkinin bekâretle sınırlandırılmasının yanlış uygulamalara yol açtığını belirtmişlerdir. Cinselliğin yaşanarak, kızlık zarının korunmasının bekâret demek olmadığının vurgulanması, Türkiyeli katılımcılar açısından dikkat çekmiştir.

Bu haliyle bakire olmanın namuslu olmayla eşleşmesinin de yanlışlığı elde edilen bulgular arasındadır. Bakire olmayan bir kadının ‘namussuz’ olmayla nitelenmesinin de ayrıca yanlış olduğu iki grup açısından da onanmıştır. Katılımcılar genel düzeyde iki kavramın karmaşıklığını ifade etmişler, bu karmaşanın kültürel yaptırımlar tarafından oluşturulduğu kanısına varmışlardır. Yine uluslararası katılımcılar dini faktörler etrafında örnekler ve açıklamalar sunarken; Türkiyeli katılımcılar kültürel unsurlara değinmişlerdir.

4. Kız ve Kadın İfadelerinin Ayrımına Dair Bilgiler

Türkiye’deki bekâret ve namus algısından yol çıkılarak, kız ve kadın ayrımının statü bağlamındaki önemi üzerinde durduğumuz konuda cinsiyet kültürünün kadına sunduğu bu rolün altında yatan nedenler açıklanmaya çalışılmıştır. Katılımcılara öncelikle kendi kültürel değerleri neticesinde yöneltilen konu, ardından Türkiye bağlamında değerlendirmeye alınmıştır.

Uluslararası katılımların çoğu kız ve kadın ayrımının evli ve bekâr olmayla ilgili olduğunu, bazı durumlarda ise yaşın da etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan iki kişi bu ayrımın bekâretle ilgisinin olduğunu ifade ederken, diğerleri bunu desteklememişlerdir. Kız ve kadın tabirlerinin bekâret ile temellendiğini ifade eden katılımcılar Azerbaycan ve Filistin’de yaşamışlardır. Bunun haricindeki katılımcılar kız ve kadın ifadelerinde evliliğin eşik konumunda olduğunu bildirmişlerdir. Katılımcılar arasından üç kişi ise kız ve kadın ayrımına gidilmesinde bekâretin etkisinin olabileceğini ihtimal dâhilinde bulundurduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar kadınlar ile ilgili böyle bir ayrımın kültürlerinde bulunmadığını belirtirken, ayrımın gerekli görülmediğine dair yorumlamalar getirmişlerdir.

Türkiyeli katılımcıların bu konudaki değerlendirmeleri analiz edildiğinde ise üç kişinin dışında tamamının, kız ve kadın ayrımının bekâretle ilgili olduğunu belirterek; uluslararası grubun tam tersi yönünde yanıt vermişlerdir. Bakire olmayan birinin aynı zamanda kız olmadığına söylemlerde yer alması, kavramlar arasında anlam bütünlüğünün olmasına neden olmuştur. Toplumda kadının namusunun sorgulanmasının, cinsellikle veya bekâretle ilgili olduğunu vurgulayan katılımcılar kadınlar için bu iki karmaşık kavramın sosyal konumunu belirlediğini de eklemişlerdir.

Farklı özellikler taşıyan iki grup arasında değerlendirme yapıldığında; birbirinin tersi yönünde yorumlar elde edildiği görülmüştür. Ancak iki grup katılımcılar da genel düzeyde kadının bedeni ile ilgili olarak sosyal konumunda ayrıma gidilmesinin gerekli olmadığını bildirmişlerdir. Erkeğin her koşulda erkek olarak anılmasını eleştiren katılımcılar, kadının bedeninden ve cinsel deneyiminden doğan sosyal bir konuma karşı olduklarını ifade etmişlerdir.

Cinsiyet kültürünün toplumsal söylemlere yansımından hareketle değindiğimiz konuda, iki grup arasında farklı görüşlere rastlanmış, evliliğin eşik kabul edildiği ancak eşğin uluslararası kültürlerde yeni bir konum, Türkiye’de ise kadının bedenindeki değişim olarak ifade bulduğu sonucu netlik kazanmıştır.

5. Namus Cinayetlerine Dair Bilgiler

Katılımcılara namusun kirlenmesi ve temizlenmesi söyleminden hareketle yöneltilen namus cinayetleri hakkında, uluslararası katılımlardan üç kişi kendi toplumlarında böyle olaylara rastlandığını ifade etmişlerdir. Filistinli bir kişi ve Ganalı iki kişi namus adına cinayetlerin varlığını kendi kültürleri bünyesinde kabul etmişlerdir. Diğer katılımcılar ise toplumlarında namus nedenli olaylarda dışlama ya da o toplumdan uzaklaştırma uygulamalarının olduğunu ancak cinayetlerin olmadığını ifade etmişlerdir. Avrupa gündeminde yer verilen kadın cinayetlerinin Müslüman ülkelere özgü bir durum olarak yansıtılması açısından bu veri önem arz etmektedir. Müslüman toplumlardan gelen katılımcıların üçü dışında toplumlarında namus sebepli ölümlerin olmadığını aktarmışlardır. Sadece kadın ölümleri değil, erkeklerin namus adına öldürülmesi durumunun da olmadığını, tecavüz gibi vakalarda hukuki yollarla ağır cezalar verildiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların İslami geleneklere bağlılıkları dikkate alınarak; namus sebepli cinayetlere ve şiddete karşı olduklarını ifade etmişler, cezanın devlet tarafından yürütülmesi gerektiğini eklemişlerdir. Namus suçuna karşı toplumun tepkisinde kırsal ve kentsel yaşam koşullarından gelenler arasında fikir ayrılıklarının olduğuna rastlanmıştır. Gerek toplumsal gerekse de şahsi düzeyde namus ve bekâretin öneminden bahseden katılımcılar da cezalandırmanın toplum tarafından yapılmasına karşı çıkmışlardır. İslami çerçevede değerlendirme yapan katılımcılar, öldürmenin büyük günahlardan oluşunu söyleyerek dinin bu olaylara gerekçe gösterilemeyeceğini açıklamışlardır. Ancak dikkat çeken bilgiler arasında; dışlama ve toplumdan uzaklaştırmanın gerekli görülebileceği, toplum düzeni için uygulanabileceği yönünde tutumlar bulunmaktadır.

Türkiyeli katılımcılar öncelikle toplumlarında sıklıkla rastlanan namus adına şiddeti kabul etmişler ve bu konuda farklı cevap veren katılımcıya rastlanmamıştır. Namus için hem kadınların hem de erkeklerin öldürüldüğü fazlaca vakanın olduğundan bahseden katılımcılar; bekârete verilen önemin böyle bir sorun meydana getirdiğini dile getirmişleridir. Aile şerefini, onurunu kurtarmak adına insan hayatının sonlandırıldığını söyleyen katılımcılar arasından duruma gerekçe sunan olmamıştır. Asıl sorunun toplumsal itibar uğruna aile üyelerinin öldürülmesi olduğu vurgulanırken, yapılan cinayetlere tepki de belirtilmiştir.

Evlilik öncesi cinsellik sebebiyle öldürülen kadınlarla beraber, tecavüz suçu işleyen erkekler de ailenin itibarı için öldürülmektedir. Ceza merciinin töre olması ve hukuki yollara başvurulmaması bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar bu unsurları değerlendirirken bölgesel farklılıklara değinmişlerdir. Doğu kültürünün katı tutumlar sergileyerek töre yaptırımlarını uyguladıkları vurgulanmıştır. Güneydoğu Bölgesinden gelen katılımcılar, konunun başında bu olayların doğuya atfedildiğini ancak ülkenin diğer bölgelerinde de aynı olayların yaşandığını belirtmişler ve ayrıca kendi kültürel özellikleri gereği namus ve bekârete verdikleri önemin biraz daha fazla olduğu kabul etmişlerdir. Türkiyeli katılımcılar konuyla ilgili genel olarak bölgesel analizlere başvurmuşlardır. Bekâret ve namus algısındaki sorunlu yapıların sebebini ise eğitimsizliğe bağlamışlar ancak bu karşın doğu kültüne sahip bireyler kültürel kaynaklı özelliklerin görmezden gelinmemesi gerektiğini bildirmişlerdir. Namus cinayetlerine gerekçe sunmayıp karşı çıkan bireyler; algı konusunda doğudaki kadına bakışın kültürel nitelikte olduğunu bunun salt eğitimsizlikle açıklanamayacağını eklemişlerdir.

6. Bekâret Muayeneleri/Kontrolleri ve Himenoplastiyle İlgili Bilgiler

Bekâret muayeneleri ve himenoplasti işlemi konusunda uluslararası katılımcılar uygulamaların uygunsuz olduğunda dair bilgiler vermişlerdir. Erkek katılımcılardan üç kişi gerekli durumlarda muayenelerinin şüphe durumunun kalkması için olabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları bu işlemlerin toplumsal yapılardaki bozulmanın göstergesi olduğunu eklemişler, himenoplasti işlemine ise tamamı karşı çıkarak, dürüstlüğü ön planda olması gerektiği yönünde açıklama yapmışlardır. Ayrıca uygulamaların kaldırılması gerektiğini ve kadınların rızası alınmadan yapılmasının yanlışlığı da söz konusu olmuştur.

Türkiyeli katılımcılar ise bu bulgulardan daha farklı yönde açıklamalar yapmışlardır. Himenoplasti işlemine karşı olan katılımcılar, bu tür cerrahi operasyonların olmasının toplumsal baskıdan kaynaklandığını söylemişlerdir. Araştırma boyunca cinsiyet ayrımına dayanan açıklamalar yapan katılımcılar, kadınların bu uygulamalara maruz kalmasını eleştirmişler ancak kadının rızası dâhilinde gerekli koşullarda yapılabileceğini belirtmişlerdir. Uygulamaların kaldırılması halinde illegal koşullarda devam edeceğini belirterek, kişinin kendi tercihine bırakılmasını ya da hukuki gerekçeler nedeniyle yapılabileceğini ifade etmişlerdir. Himenoplasti işlemine erkek katılımcılar daha keskin ifadelerle karşı çıkarken, muayenelerin gerekli koşullar oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Kadın katılımcılara uygulamaların gerekli görüldüğü koşullar sorulduğunda ise, uygulamaların olmaması halinde şiddetin artacağını ve birçok kadının bunu isteyerek yaptırdığını açıklamışlardır. Bekâretin kurulan evlilik içersindeki önemi ve şüphe durumunun oluşması sebebiyle muayenelerin devamlılığı söz konusu olmuştur.

Kadın katılımcılardan bazıları muayenelerde doktorların toplum sağlığı için bekâret raporunu olumlu yönde vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Himenoplasti işlemine katılımcıların tepkisel yaklaşım sergileyecekleri yönündeki sav doğrulanırken; bekâret muayenelerine bakış açısının Türkiyeli katılımcılarda farklılaşması açısından kısmen doğrulanarak, uluslararası katılımcıların uygulamayı gerekli görmediğine ulaşılmıştır.

7. Türkiye’deki Kadın/Erkek Roller ve İlişkilerine Dair Bilgiler

Uluslararası katılımcılardan alınan bilgiler doğrultusunda, Türkiye’deki kadın erkek ilişkilerinin serbest olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların ifade ettikleri ‘serbest’ ve ‘özgür’ ifadelerinin içeriği incelendiğinde ise kadın erkek ilişkilerinde bir sınırın olmadığı yönündedir. Kendi toplumlarına göre sosyal yaşamda daha aktif ve serbest olan kadınlar için bazı geleneksel durumların da devam ettiğini belirtmişlerdir. Toplum içinde evlilik öncesi cinsellik ile ilgili çok fazla söylemin olduğunu belirten katılımcılar, yasağın devlet tarafından değil toplum tarafından koyulduğunu ifade etmişlerdir. Bekâret ve namus konusunda da devletin yasağının olmadığını ancak toplumda kadınlar ve erkeklerin evlenene kadar rahat bir yaşam sunup, evlilik söz konusu olduğunda bakire kadın istenmesini tuhaf karşıladıklarını aktarmışlardır. Kadının sigara kullanmasını tuhaf karşıladıklarını belirten katılımcıların bunun bir serbestlik göstergesi olduğunu düşünmüşlerdir. Türkiyeli erkeklerin bakir olma gibi bir sorumluluğunun bulunmadığını, bunun kadında aranan bir özellik olduğunu gözlemleyen katılımcılar, bu değerlendirmeleri bölgesel bir analizle sunmuşlardır. Ülkenin doğusu ile batısı arasındaki farkı vurgulayarak, kadın erkek rol ve ilişkilerinin bölgesel düzeyde değişiklik gösterdiğini açıklamışlardır.

Türkiyeli katılımcılar ise daha önceki verdikleri bilgilerden de anlaşıldığı üzere özgür bir ortamın olmasıyla birlikte kadının görünürlüğü ve namus eksenindeki konumu ile ilgili toplumsal baskının varlığını kabul etmişlerdir. Ataerkilliğin belirgin özelliklerinin gündelik yaşamda hissedildiğini belirten katılımcılar da benzer bir şekilde bölgesel düzeyde yorumlar yapmışlardır. Ülkenin doğu ve kuzeyinde ataerki yapının daha baskın olduğunu, kadın erkek ilişkilerinin daha sınırlı olduğunu ifade ederken, güney ve batının serbest yapısı vurgulanmıştır. Bu bağlamda aynı toplum içinde birden fazla kültürel niteliğe ulaşabilmemin mümkünlüğü üzerinde durulmuştur. Türkiyeli katılımcılar aynı aileden bir kadın ve erkeğin ne kadar farklı özelliklerle büyütüldüğünü örneklerle anlatmışlardır. Bu nedenle Türkiye içinde özgür ve baskı altında kadınların varlığından bahsedilebileceği yönünde ifadeler elde edilmiştir. Toplumdaki kadın erkek ilişkilerinde veya kadın hakların devlet nezdinde herhangi olumsuz bir yorum yapmayan katılımcılar, kültürel nedenlerle ayrıksı yapının oluştuğunu belirtmişlerdir.

8. Türkiye’de Bekâret ve Namus Algısına Dair Bilgiler

Ataerkil ve Müslüman toplumlardaki namus anlayışının cinsellik ve özellikle kadın cinselliği ile sınırlarının çizilmesi, namusun bekâret ve kadının bedeni ile anlam kazanmasına yol açmaktadır. Namusun bedensel tezahürü ile toplumdaki varlığı erkeği denetim alanında sorumlu tutarak rol biçmektedir. Böylelikle bu özelliklerdeki toplum yapılarındaki namusun ve bekâretin anlamı üzerinde yoğunlaşmıştır. Ataerkil ve Müslüman bir ülke olarak Türkiye’nin, aynı özellikteki toplumlardan gelen uluslararası katılımcılar bakış açısından bekâret ve namus algısı analiz edilmeye çalışılmıştır.

Uluslararası katılımcılar Türkiye’de bekâret konusunda yalnızca kadınlara baskı olduğunu ve bunun namus için ön koşul olduğunu ifade etmişlerdir. Erkeklerin evlenene kadar ki sorgulanmayan yaşamlarına rağmen, evlenecekleri kadına bekâret aramaları eleştirel bir dille belirtilmiştir. Uluslararası katılımcılardaki hâkim görüş günahın ve yasakların cinsiyetlerdeki eşitliğine dair olmuştur. İslami açıdan Türkiye’nin bu ilkeyi ihlal ettiği yönünde bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar Türkiye’deki dini hayatın kültürün etkisinde olduğunu belirtirken, erkek egemen bir skalasının meydana geldiğini gözlemlediklerini iletmışlerdir. Türkiye’de duydukları gerdek gecesi vakarlarını eleştiren katılımcılar, mahrem alanının ihlal edildiğini, eşlerin dışına çıkmadan çözüme kavuşturulması gerekliliğini aktarmışlardır. Bu sebepten biten evliliklerde bazen daha yapıcı çözümler bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Bekâret ve namus algısında bir çözülme yaşandığını da kabul eden katılımcılardan, bu konuda bölgesel farklılıkların belirgin olduğu konusuna ulaşılmıştır. Namus konusunda toplum kültürünün kapalı bir zihniyete sahip olduğu şeklinde yorumlara rastlanmıştır. Değer verilen öğelerin bir cins üzerinden anlam kazanmasının sorunlu yapılar meydana getirdiğine dair bilgiler elde edilmiştir. Türkiye’de evliliğin önemli bir kurum olduğu ancak bekâretin evliliğe atılan ilk ve önemli adım olduğunu vurgulayan katılımcılar, ait oldukları toplumdaki önemle kıyasladıklarında Türk toplum yapısını kadın erkek ilişkilerinde ‘karmaşık’ olarak nitelmişlerdir. Ülkenin Batısında meydana gelen değişimleri de bazı açılardan sorun olarak arz eden katılımcılar tutumlardaki aşırılığa dikkat çekmişlerdir. Türkiyeli katılımcıların namus ve bekâret ile ilgili ölçütleri de benzer nitelikler taşımaktadır. Ancak cinsiyetler arasında yorum farklılıklarına değindiğimiz çalışmada kadınların tepkisel durumu karşısında erkeklerin kabullenme tutumu seyredilmiştir. Kadının bedenin muhafazası namus ölçütü olurken, bu ölçütün ilk unsuru bekâreti korumak olmuştur. Bu anlayış çerçevesinde kadınlar üzerinden oluşan namus algısının erkekleri denetleme alanına dâhil ettiğine dair genel görüş kadın ve erkek katılımcılar açısından aynı tutumda olmuştur. Türkiye’deki bekâret ve namus algısının cinsiyetler açısından farklılık yarattığı ve anlam olarak iki kavramın birlikte kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

9. Modernite ile Kültürel Etkileşime Dair Bulgular

Modernleşme sürecinde Türkiye’de kültürel öğeler üzerindeki değişimler ve statik yapılar hakkında uluslararası katılımcılar bölgesel özelliklere göre değerlendirme yapmışlardır. Genel olarak Türkiye’yi modern bir ülke olarak tanımlayan katılımcılar, modernliğin dağılımının bölgesel olarak değiştiği yorumunu uygun bulmuşlardır. Etkileşim bağlamında değerlendirdiklerinde Doğu bölgesinin kültürel özelliklerin değişiminde dirençli olduklarını ifade etmişlerdir. Batının daha modern olduğunu belirten katılımcılar, modernliğin daima olumlu nitelikler taşımadığını belirterek, toplumsal düzendeki bazı değişimlere eleştirel yaklaşımlar sunmuşlardır. Kadın erkek ilişkilerindeki esneme ve serbest cinsel yaşamın varlığına dair konularda İslam dışı olduğu gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Ancak iç bölgelerde ve Doğu kısımdaki katı tutumların kadınlar üzerinde devam etmesi ve bu konunun modernleşmediğine dair bilgiler de toplanmıştır. Katılımcılardan bazılarının namus cinayetlerinin ve gerdek gecesi ritüellerinin olduğu modern bir ülke olası yönündeki yorumları dikkat çekmiştir.

Türkiyeli katılımcılar da modern bir ülkede yaşadıklarına dair değerlendirme yaparken; bekâret ve namusun öneminin zayıfladığına dair genel yoruma ulaşılmıştır. İki gruptaki katılımcılar da bölgesel değişimlerden bahsederken, Türkiyeli katılımcılar moderniteden etkilenmenin daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. İç ve Doğu bölgelerinin modernleşme sürecinin kültürel yapılara etkisinin daha yavaş olduğunu katılımcıların tamamı kabul etmiştir. Önemli bir bulgu niteliğinde değerlendirilen; bekâretin namus olarak algılanmasının, bu değerlere olan inancın zayıfladığının göstergesi olması durumu Türkiyeli katılımcılar tarafından aktarılmıştır. Kültürel değerlere bağlılığın bölgesel nitelikte farklılık gösterdiği, İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki namus ve bekâret algısının kadın üzerindeki baskıcı tutumunun devam ettiği yönünde bilgiler elde edilmiştir.

10. Türkiye’de Dini Hayat ile Bekâret ve Namus İlişkisi

Katılımcıların Türkiye’de İslami hayat ve ‘ılımlı İslam’ söylemine dair yorumlarında bekâret ve namus kavramları din sosyolojisi bağlamında değerlendirilmiştir. Uluslararası katılımcıların görüşmeler boyunca İslami açıdan cevapladıkları sorulara karşın Türkiyeli katılımcılar kültürel nitelikte yorumlamalar getirmişlerdir. Farklı kültürlerden katılımcılar, Türkiye’deki İslamiyet’in ılımlı olarak nitelenmesinin yanlışlığını belirtirken, hoşgörülü İslamiyet tabirinin daha doğru olacağı şeklinde yorumlama getirmişlerdir. İki kadın katılımcı dışında ılımlı İslamiyet ifadesine katılan olmamıştır. İslamiyet’in devlet yönetimindeki yerine ve uyguladığı hoşgörü politikasına dair oldukça olumlu yaklaşan katılımcılar, dinde zorlamanın olmadığı konusunda diğer Müslüman toplumlarla kıyaslamalar yapmışlardır.

Toplumun ise bu hoşgörüyü her zaman taşıyamadığını belirten katılımcılar, cemaatleşme ve gruplaşmalarla baskı mekanizması kurulduğunu eklemişlerdir. İslamiyet'in devlet ve toplum açısından farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Türkiye'de dini yaşamın İslami açıdan yaşandığına dair genel bir sonuca ulaşılmıştır. Bekâret ve namus konusunda ise eleştirel yaklaşım sergileyen katılımcılar, İslamiyet'te zinanın kadın ve erkeğe yasak olduğunu ve bu bağlamda bekâretin bedensel dokunulmazlık ekseninde iki cins içinde geçerli olduğunu vurgulamışlardır. Ancak Türkiye'de bu yasağın saptırıldığını ve toplumun erkeğe yasak kılmadığını açıklamışlardır. Kadın üzerindeki baskı yapısının şiddete ve cinayetlere kadar uzanması ayrıca erkeğin cinsel serbestliğinin İslam dışı olduğunu aktarmışlardır. Namusun İslamiyet'te iffet dışındaki anlamlarının ahlaklı kişi olmadaki öneminin büyük olduğunu belirten katılımcılar kültürlerin sadece cinselliğe yansımalarının yanlışlığına değinmişlerdir. Bunun yanında bazı katılımcılar hoşgörü çerçevesinde yaşanan İslamiyet'in suistimal edildiğini belirtmişlerdir. Batıdaki kültürel çözümlerinin sebebi olarak bu durumu gösteren katılımcılar, bazı hususlarda devletin kontrol altına alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca uluslararası katılımcılardan alınan bilgilerde, Türkiye'de kadınların kılık kıyafet dışında İslami kurallara ve ibadetlere uymada daha özenli oldukları ve erkeklerin bu konuda geri planda kaldıkları sonucu elde edilmiştir.

Türkiyeli katılımcılar Müslüman bir ülke olarak kendilerini diğer ülkelerden önde gördüklerini ve hoşgörü ortamını destekleyerek kabul etmişlerdir. İlmli İslamiyet ile ilgili bilgilerde ise beş katılımcı hariç, bu ifadenin doğruluğu ve ılımlı İslamiyet politikası izlendiği kabul görmüştür. Ancak dinin bazı ideolojiler uğruna cemaat, topluluk ve kültür tarafından suistimal edildiğini de vurgulamışlardır. Dinin toplum tarafından baskı yapıları oluşturularak gündelik hayata yansıdığını belirten katılımcılar, günah ve yasakların kadına yönelik uygulandığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan iki kişi bu yapının oluşmasında dinin erkek egemen özelliğinin etken olduğunu söylemesine karşın, diğer katılımcılar kültürün dini yaşayış biçiminin yanlışlığını dile getirmişlerdir. Bekâret ve namus ekseninde dini hükümlere uygunluğun bulunmadığını, sadece kadına özgü günah algısının yaratıldığını, erkeğin cinsel yasaklarla sınanmadığını vurgulayan katılımcılar, bölgesel kültürel ve dini algı farklılıklarının olduğunu da eklemişlerdir. Dini eğitimin aile ve toplum içinde yetersiz ve yanlış öğretilerine, değinen katılımcılar ülkedeki muhafazakâr ve laik yapı arasındaki farkın da bu yanlış öğretilerden kaynaklandığını açıklamışlardır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ataerkil kültürün kadın bedenini üzerinden kendisini ifade etme biçimi olan namus olgusu, namusun bir beden problemine dönüşmesi hususunda bekâret algısı, Müslüman toplumların cinsellik tabusu ve modern kültürün bu alanlardaki etkisine odaklandığımız çalışmada; beden ve kadın sorunu bütün haline getiren bekâret ve namus ilişkisi ele alınmıştır.

Bedene sosyolojik bir perspektifle yaklaşılın çalışmada kadın bedeni üzerinden erkeğin görünürlüğüne değinilerek, toplumdaki ayrıksı yapıların temeline inilmeye çalışılmıştır. Ataerkil toplumların kadının bedenine dair yaklaşımında bekâret ve namus, bir sorun olarak analiz edilmiştir. Bekâret konusu; tıbbi, hukuki, sosyolojik, antropolojik ve sosyal psikolojik alanların önemli konularından biri olarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Oldukça geniş bir kapsamda yer alan bekâret ve namus konuları; bu çalışmada sosyokültürel farklılıklar bağlamında incelenerek farklı bir bakış açısı kazandırılmıştır. Açıklayıcı ve yorumlayıcı bir biçimde yaklaşılın çalışmada farkı kültürlerin Türk toplumundaki izlenimleri üzerinden ilerlenmiş, karşılaştırmalı bir analiz sunulması açısından Türkiyeli katılımcıların görüşlerine de başvurma gereksinimi duyulmuştur.

Sosyal teorideki kadının konumu ve rollerine ilişkin durumun; cinsiyet, medeni durum ve kırsal/kentsel konum değişkenleri çerçevesinde incelenmesine dayanan çalışmada, yirmi uluslararası ve yirmi Türkiyeli bireyle cinsiyet ve medeni hal oranları eşit tutularak birebir görüşmeler yapılmış ve elde edilen bulgular detaylı bir şekilde incelenerek analiz edilmiştir. Eğitim maksadı ile uzun süredir Türkiye’de yaşayan uluslararası öğrencilerin gözleminden yararlanarak kadının sosyal benliğine farklı bir referans sunulmak istenmiştir. Bu açıdan araştırmamız kendini daha önceki çalışmalardan ayırmaktadır. Araştırmada iki Müslüman katılım grubundan yine Müslüman bir toplumun kadın figürünü bekâret ve namus diyalektiğinde değerlendirmesi istenmiştir. Bedene sosyolojik yaklaşım sunan çalışmadaki İslami unsurların değerlendirmeye dâhil edilmesi, bir bakıma din sosyolojisinin kapısının aralandığını da göstermektedir. Müslüman toplumlardaki bekâret ve namus ilişkisi ile bu sebepten meydana gelen şiddetin yaygınlığı, dini hayat bakımından konuyu irdelene gereksinimi doğurmuştur. Küreselleşme ve modernleşme ile anılan yerküre hakkındaki her konunun çağ ve gerekleriyle ilgisi bulunmaktadır. Bu bakımdan konumuz modernite ve kültürlerin etkileşimi bakımından da incelenmiş böylelikle bekâret ve namus kısılacısındaki kadın profili daha geniş tutularak holistik yapıda bir çalışma sunulmuştur.

Çalışmada namus ile yakın anlama sahip şeref, onur, haysiyet, moral gibi kavramlara da değinilmiş ancak konunun içeriğini tam anlamıyla namus kelimesinin doldurması sebebiyle bu kavram üzerinde durulmuştur. Bekâret ile ilgili olarak öncelikle değinilmesi gereken kızlık zarı sorunsalı ayrıca açıklanmıştır. Bunlara ilaveten cinselliğin sınırları ve evlilik dışı cinsellik ile ilgili değerlendirmeler de gerekli görülmüştür.

Toplumların ve özellikle Müslüman toplumların kadının bedenine dair yasaları, onun kimliğini bedeni üzerinden edinmesine ve sosyal olarak onanmasının, bedenin muhafazası ile mümkün olmasına yol açmıştır. Öz benliğinin görünmezliği pahasına sosyal normların dışına çıkma eğilimi göstermeyen kadının, toplumsal onanmanın mümkünlüğü ve altında yatan sebepler irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bakımdan utanç, kirlilik ve temizlik sarmalında kadına yer verilerek, kirlenmezlik figürü olarak erkeğin konumu da incelenmiştir.

Kültürel karşılaştırmalı bir analiz yöntemi seçtiğimiz çalışmada, iki farklı gruptan uluslararası katılımcıların tamamı Müslüman olmakla beraber dağınık bölgelerden seçilmesine özen gösterilmiştir. Böylelikle kültürel farklılıklara rağmen Türk toplumunun kadın profilinden okunmasındaki detayların incelenme fırsatı bulunmuştur. Cinsiyet dağılımı, yaş oranları, medeni durumları, kırsal/kentsel yaşam biçimi ve ülkede kalma sürelerine dikkat edilerek sağlıklı verilerin toplanabilmesi için değişkenler belirlenmiştir. Türkiyeli katılımcılarda da ülkenin farklı bölgelerinden gelme durumu, cinsiyet dağılımı, yaş oranları, medeni durum, kırsal/kentsel yaşam biçimi gibi özelliklere bağlı kalınarak aynı özellikleri taşıyan iki farklı kültür grubu oluşturularak saha planı tamamlanmıştır.

Beden sosyolojisi alanında oldukça farklı bir perspektiften bekâret ve namus ilişkisinde kadını incelediğimiz tutum ve algı çalışması niteliğindeki araştırma, amacına göre açıklayıcı bir nitelik ile sunulmuştur. Sembolik Etkileşim Kuramı araştırmaya, toplumsal sembollerin, eylemlerin yorumlanabilir ve anlamlandırılabilirliği açısından katkı sağlamış; toplumsal ve kültürel eylemlerin anlamlı amaçlar üzerine kurulu olması bakımından da Yorumlayıcı Paradigma bu kuramı desteklemiştir. Bireyler arası etkileşim, kültürel semboller ve eylemler, eylemlerin amaçları ve anlamları bakımından; gündelik yaşamda gözlemlenebilir olguları irdeleyen bu iki kuram yöntem olarak araştırmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmanın sonunda elde edilen en temel sonuç; bekâret ve namusun cinsiyetçi bir yaklaşımla anlam kazanması, kavramların aynı terminoloji düzleminde yer alarak beden ekseninde ifade edilmesi olmuştur. Birbirini çağrıştıran bu iki kavramdan namusun; dürüstlük, sadakat gibi ahlaki anlamlarının erkek için kullanıldığı, kadın için ise bu kavramların en sonlarda yer alan çağrışımlar olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca onur ve şeref kavramlarının, toplumdaki namus algısını tam karşılamadığı ve kadını temsilen kullanılan ifadeler olmadığı elde edilmiştir. Bakirelik durumunun iki cins için de sorgulandığı bölümde, uluslararası katılımcılar erkeğin bakirliğinin(cinsel saflık) önemli olduğunu vurgularken, Türkiyeli katılımcılar erkekte bu özelliğin aranmadığını belirtmişlerdir. Bekâret ve namusun dini kökenden gelmesi konusunda ise katılımcıların genel olarak bunu onayladıkları ancak dinin sadece kadına cinsel sorumluluk yüklenmediği ve kültürün büyük etken olduğu bulgusu elde edilmiştir. Toplumlardaki cinsiyete dayalı ayrıksı yapının dinden değil dinin gündelik hayata uygulanma biçiminden kaynaklandığı kabul edilmiştir. Kız ve kadın ifadelerinin kullanılma durumu; uluslararası katılımcılar tarafından evliliğe, Türkiyeli katılımcılar tarafından bekârete bağlanmıştır. Ancak iki gruptan alınan bilgilerde kullanımın, evliliğin eşik durumu ile kadının statüsünü belirlediği ve bu ayrımların olmaması gerektiği yönünde olmuştur. Namus cinayetlerinin değerlendirilmesinde, üç uluslararası katılımcı hariç kendi toplumlarında namus adına fiziksel şiddetin değil, toplumsal dışlamanın var olduğunu söyleyen farklı uluslardan gelen katılımcılara karşı, Türkiyeli katılımcılar Türk toplumunun en büyük sorunlarından birinin namus cinayetleri olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak namus adına dışlama ve şiddetin uygulanmasına katılımcıların tamamı karşı çıkmıştır. Uluslararası katılımcılar, bekâret ve namus konusunda toplumsal dengeyi bozacak nitelikteki eylemlere devletin engel olması gerektiği bilgisi iletirken; Türkiyeli katılımcıların kişisel tercih alanda bir durum olarak kalması ve müdahale edilmemesine dair bilgiler elde edilmiştir. Bakir/bakire olmayan biri ile evlenme konusunda uluslararası katılımcılar olumsuz nitelikte yanıt verirken, Türkiyeli erkek katılımcıların büyük oranda önem verdikleri, kadın katılımcıların ise büyük oranda önem vermediklerine rastlanmıştır. Türk kültüründe tanımlanan bekâret ve namus kavramlarına karşılık, Türkiyeli kadın katılımcıların eşlerinde bakirlik durumu aramayacaklarını, toplumlarında böyle bir özelliğin kalmadığı bilgisi toplanmıştır.

Türkiye'deki bekâret ve namusun aynı anlamda kullanıldığı ve bu özelliğin yalnızca kadınlarda arandığı konusunda tüm katılımcıların hem fikir oldukları saptanmıştır. Kadın erkek ilişkilerinin değişken bir özellik gösterdiği ve bazı bölgelerde serbest, bazılarında yasaklı bir durumda devam ettiği konusuna iki grup da katılmış ancak uluslararası katılım sağlayan bireylerin daha özgür bir kadın erkek profili gözlemlediği elde edilmiştir.

Bekâret muayeneleri ve himenoplasti işlemleri hakkında her iki grubun himenoplastiye karşı çıktıkları, bekâret muayenelerinin uluslararası katılımcılar tarafından onaylanmadığı ancak Türkiyeli katılımcıların gereken durumların olabileceğine bağlı olarak kaldırılmamasının uygun görüldüğüne ulaşılmıştır. Türkiyeli kadın katılımcılar, şiddetin önlenmesi ve kadının rızası dâhilinde uygulamanın devam edebileceğini belirtirken; erkek katılımcılardan, şüphe durumunun oluşması konusunda ve yine rıza dâhilinde yapılabileceği bilgisine ulaşılmıştır. Böylelikle cinsler arasında farklı nedenlere dayandırılarak bekâret muayenelerinin uygulanabilirliği onanmıştır.

İslami açıdan değerlendirmelerde Türkiye’de hoşgörülü bir İslam’ın varlığı kabul edilmiş ancak toplumun İslami gerekçelerle kadın ile günahı eşleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik dışı ilişkinin yasak olduğu İslamiyet’e rağmen Türk toplumunda kadın cinselliğinin yasaklılığı ve günah durumu tespit edilmiştir. Erkeğin cinsel tecrübelerinin sorgulanmaması ve ailesindeki kadının bedeninden sorumlu tutulmasının ataerkilin beslediği bir hiyerarşi olduğu kabul edilmiştir. Bekâret ve namusun İslami koşullarda güzel ahlakı temsil ettiğini belirten uluslararası katılımcılar, Türkiye’deki erkeklerde bu koşulların aranmamasını, İslam ahlakından uzaklaşma olarak yorumlamışlardır. Türkiyeli katılımcılarda ise kültürün İslamiyet’i değiştirdiği yönünde açıklamalar tespit edilmiş ve kültürel yönde yanıtlar ağırlık kazanmıştır.

İlımlı İslamiyet’in varlığının sorgulanmasında uluslararası katılımcılar bu söylemi kabul etmeyerek, hoşgörü ve demokratik ifadelerini kullanmanın uygunluğuna dair değerlendirme yaparken, Türkiyeli katılımcılar bu söylemi doğru bularak mevcut dini yapıyı ‘ılımlı’ olarak nitelemişlerdir. Böyle bir algının ölçülmesindeki maksat İslami yapının bekâret ve namusa yansması durumu olmuştur. Katılımcıların çoğunluğu Türkiye’de baskıcı İslam olmadığından bekâret ve namus söyleminin kadına yüklendiği konusunda birleşmiştir. Dinin kontrol mekanizmasının esnek olması, toplumun dini şekillendirme eğilimi taşıdığını ortaya çıkarmıştır. Cinsiyetler arasındaki dini içerik taşımayan unsurların, din kisvesi altında sunulması; kültürün dini gerekçelerle erkek egemen yapıyı beslemeye çalıştığını göstermektedir.

Modernite ve kültürel değerlerin etkileşimi konusunda, bölgesel bir analiz imkânı bulunmuştur. Modernizmin, toplumun bazı kesimlerinde hızlı, bazı kesimlerinde yavaş etkileşime girmesi, bölgenin yapısal özelliğine ve sembollerine bağlılıklarıyla ilgili olmuştur. Bu nedenlerle aynı toplum içinde Doğu ve Batı olmak üzere baskın iki kültür meydana gelmiş ancak bu yapılanma kadının bedensel sorununa çözüm bulamamış, başkalaşmış halleriyle sorunların varlığı devam etmiştir.

Batılılaşma sürecinde, ülkenin batısının daha Batı olduğu ve Doğunun değerlerini koruduğu yönündeki bulgulara Türkiyeli katılımcıların da destek verdiği gözlemlenmiştir. Korunan ve değişen değerler bağlamında; ülkedeki kadın erkek hiyerarşisinin ataerkil özelliğinin modern hayat içerisinde devam ettiği yönünde hâkim görüş elde edilmiştir.

Bekâret ve namus ekseninde sosyokültürel değerlendirmelerine başvurduğumuz iki farklı grup benzer ve ayrışan yönleriyle araştırmayı zenginleştirmiştir. Buna göre; kadın erkek ilişkilerinde ve bekâret muayenelerinde cinsiyete dayalı olarak, uygulamaların kadınlar tarafından çeşitli nedenlerle gerekli durumlarda uygulanabileceği görüşü dikkati çekmiştir. İki farklı grubun olaylara bakış açılarında medeni durumun etkisinin olabileceği yönündeki; evli bireylerin bekârete daha farklı bir bakış açısı sunmalarına dair özellik araştırma sahasında geçerlilik oluşturmamıştır. Dinin bekâret ve namus üzerindeki önemli bir etken olduğu hususu, İslami gelenek ile kültürün karşılıklı etkileşimi ile dini özelliklerdeki kırılmaya bağlı, iki önemli beden sorunun kadına yüklendiği sonucu elde edilmiştir. İslamiyet'in baskı yapısının olmamasının olumlu sonuçlarının değerlendirileceği düşünülürken, İslam'ın suistimal edilerek bir günah olarak kadın bedeninin yaratıldığına erkeğin ise bedensel özgürlüğüne değinilmiştir. Özellikle erkek katılımcıların da aynı fikri paylaşması ile cinsiyetler arasında belirgin fikir ayrılığı saptanmamıştır. Modernite ile değişimin kaçınılmaz olmasıyla Türkiye'deki bekâret ve namus algısının değiştiğine dair genel bir sonuca ulaşılmış ancak uluslararası grubun bu konuda keskin yargılardan ziyade doğu-batı eksenli yorumlamalar yaptıkları izlenmiştir. Değişimin toplum içindeki hızının farklılaştığına ait düşünce, bölgesel ve kültürel farklılıkların değişim hızına etkisini göstermiştir.

Tüm bunlara ilaveten uluslararası katılımcılara Türkiye'de ilginç buldukları hususlar sorulduğuna; kadınların sigara içmesi, toplum içinde kadın erkek sınırının az olması, bekâret sebepli insan öldürülmesi, kadınların tamamının tesettürlü veya çarşafı olduğu tahmin edilmesi, özgür İslami toplum düzeni, kendi tabirleriyle açık ve kapalı kadınların aynı ortamlarda olabilmeleri gibi örnekler verilmiştir.

Beden sosyolojisi ve bir bölümüyle din sosyolojisi alanında incelemeye çalıştığımız kadın bedeninin, bekâret ve namus ikilemindeki sorununa iki farklı kültürel gruptan alınan bilgiler neticesinde, cinsiyetçi düzlemde aynı anlamda kullanıldığı ve namusun bedene bürünmüş bir anlam ifade ettiği çözümlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, F.** (2010), “Türkiye’ de İslamcı Hareket ve Kadın: Kadın Dergileri ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Bir İnceleme.” *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, haz. Şirin Tekeli, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Açıkalin, N.** (2013). “Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği”, **Çalışma ve Toplum**, 3, ss. 243-282. Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı:İstanbul,1–19.
- Ağçoban, S.** (2016). “Kadın Olgusunun Kültürel Gelişimi ve İslam’da Yeri Üzerine Tartışmalar”, **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2/1, ss.14-24.
- Akal, C.** (1994). *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Akbaba, Z.B.** (2008). “Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Adam Öldürme”, **TBB Dergisi**, 75, ss.333-351.
- Akdemir, S.** (1997). “Tarih Boyunca ve Kur’an-ı Kerim’de Kadın”, **İslami Araştırmalar**, 4, ss.249-258.
- Akgündüz, A.** (1991). *Osmanlı Kanunnameleri*, C. III, İstanbul.
- Akkoç, N.** (2003). “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Namus Adına İşlenen Cinayetleri Önleme ve Bu Konuda Toplumsal Duyarlılık Geliştirme”, Sosyolojik ve Hukuksal Boyutlarıyla Töre ve Namus Cinayetleri Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler, Der: Atalay/Uluğ/Atak, Diyarbakır, s. 88.
- Akpınar, A.** (1998). *Cahiliye Arapları*, 1. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aksoy, N.** (2009). *Kurgulanmış Benlikler*, İstanbul:İletişim Yayınları.
- Akyüz, N. Gürsoy, Ş. Çapçioğlu, İ.** (2009). *Din ve Toplumsal Değişme*, Ankara:A.Ü Basımevi.
- Altuntaş, N.** (2002). “Postfeminist Çağda Kadın ve Farklılık Tartışmaları” **Türkiye’de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar**, Der: Nezahat Atıntaş, Orion Kitabevi, Ankara, ss.7-32.
- Altuntaş, N.** (2012). *Türkiye’de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Arasse, D.** (2008). “Et, Zarafet, Yücelik. Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello”, *Bedenin Tarihi I*, ss. 335-380, (çev. Saadet Ören), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arendt, H.** (2011). *İnsanlık Durumu*, (çev. Bahadır Sina Şener), 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arsel, İ.** (1989), *Şeriat ve Kadın*, 3. Baskı. İstanbul:Kaynak Yayınları.
- Arslantürk, Z., Amman, M. T.** (2012). *Sosyoloji: Giriş, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, 8. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Ateş, S..** (1997). “İslam’ın Bize Getirdiği Haklar”, **İslami Araştırmalar**, 4, ss.304-310.
- Aydın, O. Baran, G.** (2010). “Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, c.21/2, ss.117-121.
- Aydınalp, H.** (2010). “Sosyal Çatışma ve Din”, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2, ss.187-215.
- Aydınoğlu, N.** (2015). “Kadın ve Dil”, **U.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 8/1, ss.217-230.

- Bağlı, M.** (2008). *Töre ve/veya Namus Adına Cinayet İşleyen Suçlu ve Zanlıların Sahip Oldukları Toplumsal Değer Yapıları, Aile İlişkileri ve Kişisel Özellikleri İle Bunların Sosyo-Ekonomik Analizine İlişkin Bir Analiz*, TÜBİTAK Projesi:Diyarbakır.
- Bağlı, M.** (2011). *Modern Bilinç ve Mahremiyet*. İstanbul: Yarın Yayınları.
- Bağlı, M. Özensel, E.** (2011). *Türkiye’de Töre ve Namus Cinayetleri*, İstanbul:Destek Yayınları.
- Bauman, Z.** (2000). *Modernlik ve Müphemlik*. (çev. İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z.** (2001). *Parçalanmış Hayat*, (çev. İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayar, Ö. Avcı, Ö. Koç, M.** (2017). “Kadın Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi, Namus Anlayışı ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumu”, **Ulakbilge**, 17, ss.1835-1853.
- Beauvoir, S** (2010). *Kadın: “İkinci Cins”II. Cilt: Evlilik Çağı*,8. Baskı, (çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Beauvoir, S.** (1977). *Kadınlığının Hikayesi*, 3. Baskı, Payel Yayınları: İstanbul.
- Bell, H. R.** (2003). *Erkek İş Kadın İş*, (çev. Meltem Erkmen), İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Berger, P.** (1997). *Dini Kurumlar*, Çev: A. Çiftçi, **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat**.
- Berktaş, F.** (2009). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın: Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F.** (2010). *Tarihin Cinsiyeti*, 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bilgili, N. Vural, G.** (2011). “Kadına Yönelik Şiddetin En Ağır Biçimi:Namus Cinayetleri”, **Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi**, 14, ss.66-72.
- Bilgin, B.** (2001). *İslam’da Kadının Rolü*, Konrad Adenauer Vakfı Türkiye Temsilciliği.
- Bilgin, R.** (2016). “Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1, ss.219-243.
- Bilton, T.** (2009). *Sosyoloji*, Ed.: Bülent Özçelik, 2. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bingöl, O.** (2014). “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık” **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Özel sayı, ss. 108-114.
- Bingöl, O.** (2014). “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Özel sayı 1, 108-114.
- Blank, H.** (2008). *Bekaretin El Değmemiş Tarihi*, (çev.) Emek Ergün. İstanbul:İletişim Yayınları.
- Bock, P. K.** (2001). *İnsan Davranışının Kültürel Temelleri: Psikolojik Antropoloji*, (çev.) N. Serpil Altuntek, Ankara: İmge Kitabevi.
- Bora, A. Üstün, İ.** (2008). **Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler**. İstanbul: TESEV.
- Bourdieu, P.** (2001). *Masculine Domination*. (tr. Richard Nice). Cambridge, UK: Polity Press.
- Butler, J.** (2008). *Cinsiyet Belası*, (çev.) Başak Ertür, İstanbul: Metis Yayınları.

- Butler, J.** (2011). “Bela Bedenler”, **Cogito**, C:65-66, ss.56-57.
- Canan, İ.** (2014). *Namus Fitnesi ‘Muta Nikahı’*, 1. Baskı, İstanbul:Işık Yayınları.
- CETAD**, (2007). “Kadın Cinselliği”, **Türkiye Cinsel Sağlık Programı**, İstanbul.
- Cevizci, A.** (2003). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Chawla, J.** (2006). Hint Dinsel Geleneklerinde Kadın Bedeni ve Toprağın Birlikteliği: Toprak ve Tahılın Cinsiyetleşmiş Temsilleri, (Çev.)Sibel Özbudun, *Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet* içinde (ss. 254-270). (çev. Sibel Özbudun, Balkı Şafak ve İlker Çayla). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Cindoğlu, D.** (2004). “Modern Türk Tıbbında Bekaret Testleri ve Suni Bekaret”. Pınar İlkcaracan, (der.). *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*, 2. Baskı, ss. 115-132, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cirhinlioğlu, Z.** (2010). *Sağlık Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Corbin, A.** (2011). *Bedenlerin Buluşması, , Bedenin Tarihi II*, (çev.) Orçun Türkay, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Coward, H.** (2006). “Beden ve Üreme Sağlığı Konusunda Hindu Görüşleri, Etik Konular”, (çev.) Sibel Özbudun. *Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet*, ss.219-234, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çakır, R.** vd. (2004). “Türkiye’de, Namus Saikiyle İşlenen Adam Öldürme Suçlarının Değerlendirilmesi”, **Adli Tıp Dergisi**, 18, ss27-33.
- Çelikoğlu, N.** (2008). *Mahremiyet: Kişiyi Ait Özel Alan Tartışmaları*, İstanbul: İskenderiye Yayınları.
- Çınar, A.** (2009). *Sosyolojik ve Antropolojik Açısından Dine Bakış*, Bursa: Emin Yayınları.
- Çınar, A.** (2011). “Toplumsal Bedenin İnşasında Kadının Çağrılması ve Çağrısı: Namus Olgusu Üzerinden Bir Çözümleme”, (Ed.)Kadir Canatan, *Beden Sosyolojisi* ss. 499-522, İstanbul: Açılım Kitap.
- Çınar, A.** (2013). *Modernitenin Arka Planı*, 1. Baskı, Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Çiğdem, R.** (2017). “Namus Cinayetlerinin Türk ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **ERÜHFD**, 2, ss.83-110.
- Darga, M.** (1993). *Çağlar Boyu Anadolu’da Kadın “Yunan/Hellen Uygarlığında Kadın”*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, ss. 117-118.
- Daşman, A.** (2017). “Kadın ve Kadın Leksikolojisinin Anlambilimsel Özellikleri” **SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 41, ss. 113-122.
- Delaney, C.** (2009). *Tohum ve Toprak*, (çev.) Selda Somuncuoğlu ve Aksu Bora, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demircan, A.R.** (2014). *İslamiyet’e Göre Cinsel Hayat*, 2. Baskı, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Dinç, H. Hotun Şahin, N.** (2009). “Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Töre ve Namus Cinayetleri”, 2, ss.123-132.

- Dinçer, Ö.** (2007). *Namus ve Bekâret: Kuşaklar Arasında Değişen Ne? İki Kuşaktan Kadınların Cinsellik Algıları*, Yüksek Lisans Tezi:Ankara.
- Direk, Z.** (2003). *Dünyanın Teni: Merlau- Ponty Felsefesi Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Direk, Z.** (2009). “Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet Ve Bedenin Maddeleşmesi”, 2.Baskı, (der.) Zeynep Direk, *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar*, ss. 67-84, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dodurgalı, A.** (1995). *Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul.
- Donovan, J.** (2009). *Feminist Teori*, 5.Baskı, (çev. Aksu Bora, Fevziye Sayılan ve Meltem Ağduk Gevrek). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Douglas, M.** (2007). *Saflık ve Tehlike*, (çev. Emine Ayhan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Douglas, M.** (2007). *Saflık ve Tehlike*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Dökmen, Ü.** (2010). *İnsanın Korunakları 1: Deriden Kültüre*, 2. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dönmezer, S.** (1984). *Sosyoloji*, Ankara:Savaş Yayınları
- Dönmezer, S. Erman, S. vd.** (2016). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Umumi Kısım*, Der Yayınları:İstanbul.
- Durkheim, E.** (1994). *Sosyolojik Metodun Kuralları*, (çev. E. Aytekin). İstanbul:Sosyal Yayınlar.
- Ecevitoglu, P.** (2012). *Namus, Töre ve İktidar: Kadının Çıplak Hayat Olarak Kuruluşu*, Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Elçi, E.** (2011). “Türkiye’de ‘Kadın Olmak’ Söylemi”, **Psikoloji Çalışmaları Dergisi**, 31, ss.1-28.
- Elias, N.** (2007). *Uygarlık Süreci: Cilt 2, 3. Baskı*, (çev.) Erol Özbek,İstanbul: İletişim Yayınları.
- Er, F. Dilek H.** (2009). “Modanın Yaratım Nesnesi Olarak Tasarı Bedenler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi**, 2, ss.17-24.
- Ergil, D.** (1980). *Türkiye’de Terör ve Şiddet*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Ergün, E.** (2008). *Bekâretin El Değmemiş Tarihi* içinde, 1. Baskı, İstanbul:İletişim Yayıncılık.
- Erkal, M. E., Baloğlu, B. ve Baloğlu, F.** (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Der Yayınları.
- Ersoy, C.** (2009).“Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği” **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c.19/2, ss.209-230.
- Ersoy, E.** (2009). “Cinsiyet Kültüründe Kadın Erken Kimliği”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c.19/2, s.209-230.
- Faraç, M.** (2006). *Töre Kısıkcında Kadın*, 4. Baskı, Günizi Yayıncılık: İstanbul.
- Foucault, M.** (2010). *Cinselliğin Tarihi*, 3. Baskı, (çev.)Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Fromm, E.** (2003). *Sahip Olmak ya da Olmak*, (çev.) Aydın Arıtan, İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gelis, J.** (2008). *Beden, Kilise ve Kutsal, Bedenin Tarihi 1* içinde, (çev. Saadet Ören). İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Genç, S.** (2001). *Namus Cinayetlerinin Yazılı Basına Yansıması*, İstanbul Üniversitesi.
- Giddens, A.** (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü*. (çev. İdris Şahin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A.** (2016). *Sosyoloji*, 1. Baskı, Kırmızı Yayınları, İstanbul, s. 504-506.
- Gilligan C.** (2017). *Kadının Farklı Sesi*, 1. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul, , ss. 49-53.
- Girard, R.** (2003). *Şiddet ve Kutsal*, (çev) Nemciye Alpay, İstanbul: Kanat Yayınları.
- Göle, N.** (2010), *Modern Mahrem -Medeniyet ve Örtünme-*,İstanbul: Metis yayınları.
- Güç, A.** (2008). “İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2, ss.649-673.
- Güler, İ.** (1991). “Kuran’da Kadın Erkek Eşitsizliğinin Temelleri” **İslami Araştırmalar**, 4, ss.310-319.
- Gülsün, M. Ak, M. Bozkurt, A.** (2009). “Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 1, ss.68-79.
- Günay, Ü.** (2000). *Din Sosyolojisi*, 3. Baskı, İstanbul:İnsan Yayınları.
- Güngör, E.** (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul:Ötüken Yayınları.
- Güngör, E.** (2008). *Ahlak Psikolojisi Ve Sosyal Ahlak*. Ankara: Ötüken Neşriyat A. Ş.
- Gürhan, N.** (2010). “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, **Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi**, 4, ss.58-80.
- Gürsoy, E. Özkan Arslan, H.** (2014). “Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Kadına İlişkin Namus Algısı”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, 3, ss.149-159.
- Hill, B.** (2003). *Bizans İmparatorluk Kadınları (1025-1204) İktidar, Himaye ve İdeoloji*, (Çev. Elif Gökteke Tut), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İmam, A. M.** (2004). *Müslüman Dinsel Sağ Köktendinciler ve Cinsellik*, 2. Baskı, İletişim Yayınları.
- İrigaray, L.** (2006). *Ben Sen Biz: Farklılık Kültürüne Doğru*, (çev.) Sabri Büyükdüvenci ve Nilgün Tütal, Ankara: İmge Yayınevi.
- İşık, İ. E.** (2000). *Öznenin Dili*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık. .
- İlkkaracan, P.** (2004). Giriş: Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik, 2.Baskı, (Der) Pınar İlkkaracan, *Müslüman Tophumlarında Kadın ve Cinsellik*, ss.11-32, İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnceoğlu, Y. Kar, A.** (2010). *Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni*, 1. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaçmazoğlu, B.** (2013). “Türkiye’de Kadın Sorunu Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:22, ss.75-87

- Kafadar, C.** (1992) "Mütereddit Bir Mutasavvıf: Üsküp'lı Asiye Hatun'un Rüya Defteri", **Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı**, 5, ss.168-222.
- Kafadar, C.** (1993). *Çağlar Boyu Anadolu'da Kadın*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, ss. 207-209.
- Kalav, A.** (2012). "Namus ve Toplumsal Cinsiyet", **MErranean Journal of Humanities**, 2, ss.149-161.
- Kandiyoti, D.** (2011). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Karakoç, Y.** (2011). "Hanımlara Mahsus Gazete (1895-1909) Üzerinden Sağlık ve Beden Politikalarını Okumak", **Beden Sosyolojisi**, (Ed:) Kadir Canatan, İstanbul:Açılım Kitap, ss.625-643.
- Kardam, F.** (2005). *Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri*, Ankara: Birleşmiş Milletler Kalkınma programı, BM Nüfus fonu, Nüfus Bilim Derneği.
- Kayaoglu H. Küçükaya B.**, "Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Himen Muayenesi ve Himenoplastiye Karşı Bakış Açılarının İncelenmesi" **DEUHFED**, 2016, 9(2), ss.52-60.
- Kaylı, D. Ş.** (2010). *Kadın Bedeni ve Özgürleşme*, 2. Basım, İzmir: İlya Yayınları.
- Kecia, A.** (2015). *Cinsel Ahlak ve İslam*, 1. Baskı, İstanbul:İletişim Yayınları.
- Keorkian, N. S.** (2004). Tecavüzün Kültürel Bir Tanımına Doğru: Filistin Toplumunda Tecavüz Mağdurlarıyla Çalışırken Karşılaşılan İkilimler, 2. Baskı, (der.) Pınar İlkaracan. *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik*, ss. 207-242.
- Kırkpınar, L.** (1999). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, 1. Baskı, İzmir:Zeus Yayınları.
- Koçacıoglu, D.** (2007). "Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği", *Kültürve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 3, <http://www.feministyaklasimlar.org>
- Komut, S.** (2011). "Türkiye'de Kadın, Cinsellik ve Kürtaj", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, 1, ss.87-95.
- Kottak, P.** (2008). *Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köroğlu, K.** (2014). "Kanun ve Kültür: Töre Kavramının Hukuki ve Sosyolojik Bir Analizi", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 16, ss.405-440.
- Köse, E.** (2009). "Bir Keşif Olarak Modern Kadınlık: Tıp, Beden ve Cinsellik" **Fe Dergi**, 1. No: 2, 71-78.
- Köşgeroğlu, N.** (2008). *Kayıtlara Geçilsin Kadın Var*, 1. Baskı, İstanbul: Anfora Yayıncılık.
- Köysüren Çınar, A.** (2013). *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet*, 1. Baskı, Bursa:Sentez Yayınları.
- Kristeva, J.** (2004). *Korkunun Güçleri: İğrençlik Üzerine Bir Deneme*, (çev.) Nilgün Tural, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Küntay, E.** (2010). "Bedene Şiddet-Özbenlik Değerlendirmeleri Toplumbilimsel Bir Analiz", **Kadın ve Bedeni**, Edt: Yasemin İnceoğlu, Altan Kar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Letourneau, C.** (Çev. Gökalp Sungurlu). (1970). *İlkel Toplumlarda Seksüel Yaşantılar*, İstanbul:Yaylacık Matbaası.
- Levinson, R.** (1968). *Cinsi Adetler Tarihi*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Lindholm, C.** (1996). *The Islamic Middle East: An Historical Anthropology*. Oxford: Blackwell.
- Lupton, D.** (2002). *Duygusal Yaşantı*, (Çev. M.Cemal), İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Maigret, E.** (2011). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (çev.) Halime Yüksel, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marcos, S.** (2000). *Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet*, 1. Baskı, Ankara:Ütopya Yayınevi.
- Marshall, G.** (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Kitabevi.
- Matthews-Griecon, S. F.** (2008). Eski Rejim Döneminde Beden ve Cinsellik, (haz.) Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello. *Bedenin Tarihi I*, ss. 139-188, (çev.) Saadet Ören, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mauss, M.** (2006). *Sosyoloji ve Antropoloji*, (çev.)Özcan Doğan, Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Mernissi, F.** (2004). “Bekâret ve Ataerki”, 2. Baskı, (der.)Pınar İlkcaracan, *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*, ss. 99-114.
- Mernissi, F.** (2004). “İslam’da Aktif Kadın Cinselliği Anlayışı”, 2.Baskı, *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*, (der.)Pınar İlkcaracan, ss. 33-55.
- Millett, K.** (1987). *Cinsel Politika*, 2. Baskı, (çev.) Seçkin Selvi, İstanbul: Payel Yayınları.
- Mutluer, N.** (2008). Türkiye’de Cinsiyet Hallerinin Sınırları, (der.) Nil Mutluer, *Cinsiyet Halleri*, ss. 14-30, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Nazlı A.** (2015) “Kadın Bedeni ve Toplumsal İzdüşümleri: Sosyolojik Bir Bakış” içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Ed.: Fatma Zehra Fidan, Duygu Alptekin, 1. Baskı, İstanbul:Opsiyon Yayınları.
- Nisbet, R. Cohen, D.** (1996). *Culture of Honor*, Copyrighted Material.
- Odabaş, S.** (2005). “Modern Beden Kültüründe Güzellik Salonlarının Yeri: Ankara Örneği”, **Toplum ve Bilim**, Sayı:104, ss.153-181.
- Okumuş, E.** (2003). *Toplumsal Değişme ve Din*, İstanbul:İnsan Yayınları.
- Okyay, G.** (2007). *Women victimization: In the case of family honor in Turkey*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü:Ankara.
- Ossege, B.** (2012). Feminist Kuramlar, (ed.) Rudolf Richter, *Sosyolojik Paradigmalar*, ss. 207-226, İstanbul: Küre Yayınları.
- Ögel, B.** (1984). *İslamiyet’ten Önce Türk Kültür Tarihi*, 2. Baskı, Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Örs, Y.** (1996). “Perine Muayenesi Mi? Kızlık Zarı İncelemesi Mi?” **Adli Tıp Bülteni**, C.1/2, ss.54-57.

- Öz, M. (1997).“Haşabiyye” maddesi, **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**, İstanbul, c.16, ss. 402-404.
- Özarslan, S. vd. (1970). *Kelâmda Tevbe*, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, Ankara.
- Özbay, F. (1979), “Türkiye’de Kırsal/Kentsel Kesimde Eğitimin Kadınlar Üzerine Etkisi”, **Türkiye’de Kadın**, Türk Sosyal Bilimler Derneği, s.191-219, Ankara
- Özbudun, S. Sarı, C. Demirer T. (2011). *Liberalizm/ Muhafazakarlık Kışkacında Kadın*, 2. Baskı, İstanbul: Kaldıraç Yayınevi.
- Özkoçak, Y. Tavuz, A. (2004). “Erkeğin ve Kadının Birbirlerini Ötekileştirmesi: “Bir Erkek Bir Kadın” Dizi Örneği, **Atatürk İletişim Dergisi**, 6, ss.187-201.
- Öztürk, M. Demirdağ, M. (2013). “Namusunu Kanla Temizleyenler:Mardin Cezaevi’nde Namus Davası Nedeniyle Yatan Mahkumlar Üzerine Bir Araştırma”, **Sosyal Politika Çalışmaları**, 7, ss.117-135.
- Öztürk, N. (2012). “Bir Beden Sosyolojisi Problemi Olarak Namus Kavramı ve Kadın Bedeni” Yüksek Lisans Tezi:Karaman.
- Özyeğin, G. (2011). Arzunun Nesnesi Olmak: Romans, Kırılgan Erkeklik Ve Neoliberal Özne, (haz.)Cenk Özbay, Ayşecan Terzioğlu ve Yeşim Yasin. *Noeliberalizm ve Mahremiyet: Türkiye’de Beden, Sağlık ve Cinsellik*, ss. 151-178, . İstanbul: Metis Yayınları.
- Özyürek, E. (2011). *Modernlik Nostalgisi*, 4. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Pakdemirli, M. (2015). “Kadın Sömürüsünün Temelleri: Gelenek, Din ve Eğitim Bağlamında Bir Değerlendirme” içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Ed: Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin, 1.Baskı, İstanbul: Kolektif Opsiyon Yayınları.
- Parlar, Hatipoğlu, (2007). Muzaffer: Türk Ceza Kanunu Yorumu, 2. Cilt, Ankara.
- Pellegrin, N. (2008). Sıradan İnsanların Bedeni, Bedenin Sıradan Kullanımı, (haz.) Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello. *Bedenin Tarihi I*, ss. 83-140, (çev.) Saadet Ören, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pınar, S. (2008). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*, İstanbul:İletişim Yayınları.
- Rivers, J.(1966). “Honour and Social Status”, J. G. Peristiany (der.) *Honour And Shame The Values of MEd.erranean Society*, **The University of Chicago Press** içinde, ss. 19- 79.
- Roberts, N. (1992) *Whores In History*, London: Harper Collins Publishers.
- Rose, J. (2010). *Görme ve Cinsellik*, (çev.)Ayşe Deniz Temiz, İstanbul: Metis Yayınları.
- Rowbotham, S. (1998). *Kadın Bilinci, Erkek Dünyası*, 2. Baskı, (çev.) Şükrü Alpagut, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Sancar, S. (2003) "Üniversitede Feminizm Bağlamı Gündem ve Olanaklar" **Toplum ve Bilim Dergisi**, 97, ss.164-182.
- Sanford, L. T. & Donovan, M. E. (1999). *Kadınlar ve Benlik Saygısı*, (çev.)Semra Kunt, Ankara: HYB Yayıncılık.

- Sarıbay, A. Y.** (2000). *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*, İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Sarıtaş, E.** “Seksoloji: 1945-1955 Arası Türkiye’de Cinsel Terbiye” **Fe Dergi** 4/2 2012, ss.57-71.
- Sauner-Leroy, M. H.** (2011). Beden Bağlamında Sünnet ve Evlenme: Ortak Paydalar. *Beden Sosyolojisi*, ss. 265-282, (ed.) Kadir Canatan, İstanbul: Açılım Kitap.
- Saygılı, A.** (2005). “Modern Devlet’in Beden Politikası Üzerine Kısa Bir Deneme”, **AÜHFD**, 54 (3), 323–340.
- Segal, L.** (1992), *Ağır Çekim: Değişen Erkeklikler Değişen Erkekler*, İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R.** (2008). *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, 3. Baskı, (çev.) Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Seyyar, A.** (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri*, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Sır, A.** (2005). “Namusun Algılanışı Araştırması”, *Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde ‘Namus’ Kisvesi Altında İşlenen Cinayetler İle Mücadelede Kalıcı Yöntemler Geliştirme Projesi Raporu*, ss.87-124, Diyarbakır: Kamer Vakfı.
- Simmel, G.** (2009). *Bireysellik ve Kültür*, (çev. Tuncay Birkan), 2. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Smith, P.** (2007). *Kültürel Kuram*, (çev. Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu), 2. Baskı, İstanbul: Babil Yayınları.
- Soyer, G.B.** (1982). *Evlilik Oranlarının Doğurganlık Üzerine Etkisi*, Nüfus Dinamiği Programı Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara:Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sönmez, V.** (2017). “İslam İnancında Günah Kavramı”, **Journal of Islamic Research**, 1, ss.42-66.
- Subaşı, N.** (2012). “Din ve Kadın Konulu Çalışmalarda Akademik Özgünlük ve Sahicilik Sorunu”, **Divan Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi**, 32, ss.39-55.
- Şişman, N.** (2005), *Küreselleşmenin Pençesi İslam’ın Peçesi*, İstanbul:Küre Yayınları.
- Tahincioğlu, Y. A. N.** (2011). *Namusun Halleri: Utanç-Şeref/ Vicdan-Temiz Ahlak*, İstanbul: Postiga Yayınları.
- Tarhan, N.** (2005). *Kadın Psikolojisi*, 4. Baskı, İstanbul:Nesil Yayınları.
- Taşdelen, P. Koca, C.** (2015). “Victorya Dönemi İngiltere’sinde Kadın Bedeni Politikaları ve Kadınların Spora Katılımı”, **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 32, ss.205-214.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears D. O.** (2010). *Sosyal Psikoloji*, 2. Baskı, (çev.) Ali Dönmez, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Tekeli Ş.,** (2015). *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.311-325.
- Tekin, M.** (2004). *Kutsal, Kadın ve Kamu*, İstanbul: Açılım Kitap.
- Temiz, Y.** (2014). “Türk İslam Hukukundan Günümüze Zina”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2, ss. 489-513.

Tezcan, S. Coşkun, Y. (2004).“Türkiye’de 20. Yüzyılın Son Çeyreğinde Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı Değişimi ve Günümüz Evlilik Özellikleri”, **Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies**, 26, ss.15-34.

Tillion, G. (2006). *Harem ve Kuzenler*, (çev.) Şirin Tekeli ve Nükhet Sirman, İstanbul: Metis Yayınları.

Tunç, C. (1978). “Kelam İlminde Büyük Günah Meselesi”, **A.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi**, ss.325-342.

Touraine, A. (2007). *Kadınların Dünyası*, (çev.) Mehmet Moralı, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Turner, B. S. (2011). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*, (çev.) Ümit Tatlıcan, Bursa: Sentez Yayıncılık.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (2000).Batman’da Artma Eğilimi Gösteren İntihar Olaylarının İncelenmesi Raporu, Ankara. **Türkiye’de Kadın**, Türk Sosyal Bilimler Derneği, s.191-219.

Türkmen, B. (2009). “Toplumsal Proje ve Kadınlık Deneyimi: İslamcı Kadın Tarafından Yeniden Tanımlanan Mahrem”, *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar*, (Ed.) Zeynep Direk, 2. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

User, İ. (2010). “Biyoteknolojiler ve Kadın Bedeni”, **Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni**, Der: Yasemin İnceoğlu, Altan Kar 1. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, ss.138-140.

Ünal, A. Z. (2011). *Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik: Olgular, Kavramlar, Kuramlar*, Ankara: Birleşik Yayınevi.

Vergin, N. (2003). *Siyasetin Sosyolojisi*, 1. Baskı, İstanbul:Doğan Egmont Yayıncılık.

Wadud, A. (1999), *Quran and Woman:Rereading the Sacred Text from a Woman’s Perspective*, New York: Oxford University Press.

Wagner, P. (2005). *Modernliğin Sosyolojisi: Özgürlük Ve Cezalandırma*, (çev.) Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Wallece, R., Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, 3. Baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Weber, M. (2008). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, 5. Baskı, İstanbul: Ayraç Yayınları.

Wilhelm, R. (1998) *Cinsel Devrim*, 4. Baskı, Payel Yayınları, İstanbul.

Yıldırım, E. (2014). “Kur’an Sosyolojisi Açısından Toplumsal Cinsiyet Meselesi”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1, 437-460.

Yıldız, A. N. (2009). *Kadın Cinselliğinin Söylemsel İnşası ve Namus Cinayetleri: Şanlıurfa Örneği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi: Ankara.

Yılmaz, H. (2007). “Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, (ss.107-130).

Yirmibeşoğlu, V. (2007). *Töre ve Namus Gereğiyle İşlenen Cinayetler: Toprağa Düşen Sevdalar*, İstanbul: Hürriyet Yayınları.

Yirmibeşoğlu, V. *Toprağa Düşen Sevdalar*, İstanbul: Mega Basım.

Yuval-Davis, N. (2007). *Cinsiyet ve Millet*, (çev.)Ayşin Bektaş, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yücel, E. (2015). *Yaradılıştan Günümüze Cinselliğin Tarihi*, 1. Baskı, İstanbul:Puslu Yayıncılık.

Zeldin, T. (2010). *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, (çev.) Elif Özsayar, 4. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Zengin, A. (2011). *İktidarın Mahremiyeti: İstanbul'da Hayat Kadınları, Seks İşçiliği Ve Şiddet*, İstanbul: Metis Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLI MAKALELER

Altınay, A. *Bedenimiz ve Biz: Bekâretin ve Cinselliğin Siyaseti*,
<http://research.sabanciuniv.edu/985/1/3011800000945.pdf> (13/09/2017)

Altınay, A. *Bekaret ve Cinselliğin Siyaseti*,
<http://research.sabanciuniv.edu/985/1/3011800000945.pdf>, (13/09/2017)

Carolyn A. Rumsey, *Kültür, Yasaklanma ve İnsan Hakları: Güney Afrika'nın AIDS'e Karşı Savaşındaki Zulu Kullanışlılık Testinin Kullanımı*,
<https://books.google.com.tr/books?id=5IIenQAACAAJ&dq=virginity+of+zulu+culture&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjmo-qDzZnZAhUiliwKHZklAaIQ6AEIKDAA> (09/01/2018)

Ford C., *Cinsel Davranış Kalıpları*,
[https://books.google.com.tr/books?id=VAMdAAAAYAAJ&dq=virginity+of+guam&hl=tr&vq=Guam+and+Its+People"&source=gbs_citations_module_r&cad=3](https://books.google.com.tr/books?id=VAMdAAAAYAAJ&dq=virginity+of+guam&hl=tr&vq=Guam+and+Its+People) (09/01/2018)

Gürsoy, E. *Kızlık Zarı Muayenesi/Bekaret Denetimi*,
http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kizlik_muiayenesi.pdf, (22/12/2018)

Kaya, Y. Aslan, E. *Kadın Cinselliğinde Gelenekler ve Kültür*,
http://www.journalagent.com/androloji/pdfs/AND_2013_54_214_217.pdf (12/10/2017)

Özavcı, K. Özdedeli, K. *Kadın Cinselliği ve Kültürel Farklılıklar*,
http://www.journalagent.com/androloji/pdfs/AND_17_62_224_230.pdf (13/09/2017)

Pervizad, L. (2005). TBMM Töre ve Namus Araştırması Özeti, 22. Dönem. 4. Yasama Yılı,
<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1140m.htm>. (04.10.18).

UNFPA, (2005). *Türkiye'deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Hareket Olasılıkları*. Population Association, www.unfpa.org.tr/rapyay/namuscinayet.doc. (09.02.2018).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu (2005). Töre ve Namus Cinayetleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyon Raporu.
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_basin_aciklamalari. (06.11.2017).

EKLER 1:**TABLolar**

GÖRÜŞME SAYILARI	Kadın/Evli	Kadın/Bekâr	Erkek/Evli	Erkek/Bekâr	Toplam
Yabancı Uyruklu	5	5	5	5	20
T.C.	5	5	5	5	20
TOPLAM	10	10	10	10	40

Tablo 3.1.: Görüşme Sayısının Cinsiyet ve Medeni Durum Bazlı Dağılımı

Yabancı Uyruklu Katılımcıların Geldikleri Bölgeler	Azerbaycan(3), Moritanya(2), Gana(2), Kırgızistan, Hindistan, Filistin, Benin, Endonezya, Malezya, Haiti, Moğolistan, Kosova(3), Çin, Arakan
Türkiye'deki Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeler	Ankara(2), Yozgat, Kırşehir(3), Kırıkkale, Konya(2), İstanbul(2), Denizli, Bartın, Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş(2), Giresun, Karaman(2)

Tablo 3.2.: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeler

Eğitim ve Cinsiyet Dağılımı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Lisans	6	4	5	4
Yüksek Lisans	3	5	5	4
Doktora	1	1	-	2
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.3.: Eğitim Seviyesine Bağlı Cinsiyet ve Kişi Sayıları

Kırsal ve Kentsel Bölge Dağılımı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Kent	6	7	4	5
Kırsal	4	3	6	5
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.4.: Kentsel ve Kırsal Bölgede Yaşama Durumuna Göre Kadın Erkek Sayıları

Bakir/Bakire olmayan biri ile evlenme	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Benim için önemlidir.	3	8	8	10
Önemli değildir.	7	2	2	-
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.5.: Bakir/Bakire Olmayan Biri ile Evlenmeye Dair Bilgiler

Kız ve Kadın Ayrımı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
Bekâretle ilgilidir.	7	8	2	3
Değildir.	3	2	8	7
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.6.: Kız ve Kadın Ayrımının Bekâret ile İlgisi

Türkiye’de İlmli İslamiyet’in Varlığı	T.C. Kadın	T.C. Erkek	Y.U. Kadın	Y.U. Erkek
İlmli İslamiyet vardır	7	8	2	10
İlmli İslamiyet yoktur	3	2	8	-
TOPLAM	10	10	10	10

Tablo 3.7.: Türkiye’de İlmli İslamiyet Söylemine Dair Katılım Oranları